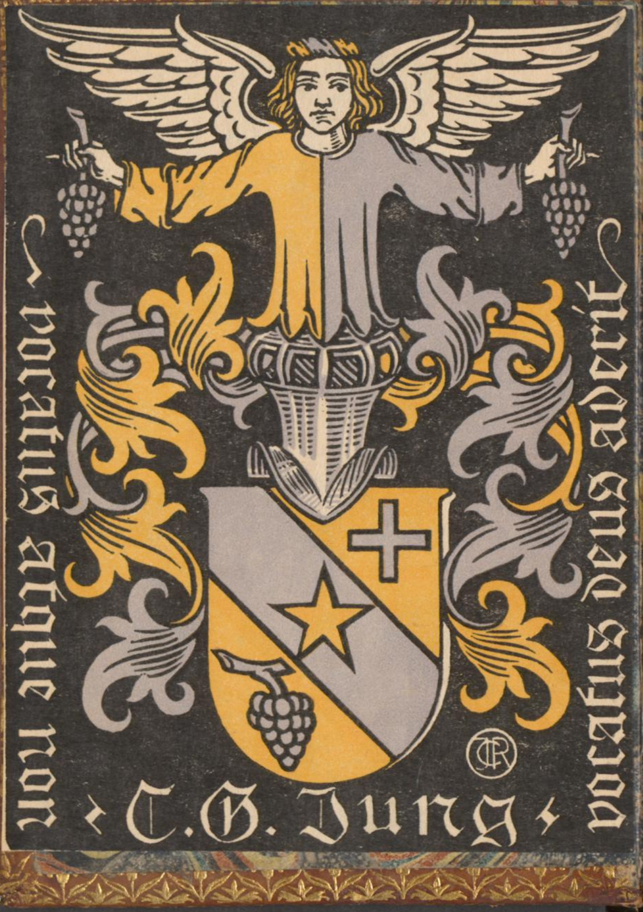
Secreta secretorum Aristotelis

Achillini, Alessandro

[Lyon], 1528

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-4319

SECRETA SECRETORVM ARISTOTELIS

vocatus atque non
vocatus deus aderit
C. G. Jung

vocatus atque non

SECRETA SECRETORUM ARISTOTELIS.

1528

sciē
ter
san
git
don
cōr
Mo
lōg
den
lom
per
tua
ber
mu
vth
de c
CC
prec
min
reſt
ſicu

¶ Philosophorū Maximi Aristotelis Secretū Secretorū: alio nomine liber Moralium de regimine Principum ad Alexandrum.

Domino suo excellentissimo: et in cultu christiane religionis strenuissimo Guidoni vere de Ualētia tripoli glorioso pōtifici Philippus suoꝝ minimꝰ clericoꝝ seipsū ⁊ fidele deuotiōis obsequiū. ¶ Quātū luna ceteris stellis lucidior: ⁊ solis radius lucidi tate lune fulgētior: tantū ingenij vr̄i claritudo: vestreq; sciētie profunditas cunctos citra mare modernos in literatura exuberat taz barbaros ꝙ latinos: nec est aliqs sane mētis: qui huic sentētie valeat refragari: qr cum largitor gratiaꝝ: a quo cuncta bona procedūt: singula suis dona distribuit: tibi soli videtur gratiaꝝ ⁊ sciētiaꝝ dona cōtulisse. In te nāq; reperiūtur sanctorū gratie vniuerse. Noe pudicitia: Abrahe fidelitas: Ysaac ꝯfidētia: Jacob lōganimitas: Moysi tolerātia: Josue stabilitas: Helye deuotio: Helysei pfectio: Dauid benignitas: sensus Salomōis: Job patiētia: castitas Danielis: Esaie facūdia: perseuerātia Hieremie: cū ceteris sanctoꝝ virtutibus in tua plenissime habitāt sanctitate. Ad hec tu in sciētijs liberalibꝰ literatissimus: ⁊ ecclesiasticis ⁊ legalibꝰ peritissimus: in diuinis ⁊ moralibꝰ doctissimus: ideo dignū fuit: vt haberet clemētia vestra librū presentis operis: in quo de oībus fere sciētijs aliqd vtile continet. ¶ Prologus. ¶ Cum igitur vobiscū essez apd̄ Antiochiā reperta hac preciosissima philosophie Margarita placuit vestre dominationi vt trāsferretur de Arabica in Latinaz: porro vestro mādato cupiēs humiliter obedire: ⁊ volūtati vr̄e sicut teneor deseruire: hūc librū quo carebāt latini: eo ꝙ

apud paucissimos Arabes reperitur: trãstuli cũ magno labore et lucido sermone de Arabico idiomate in Latinuz ad vestrã gloriã et honorẽ eliciens quãdoqȝ literã ex litera: quãdoqȝ sensum ex sensu: cũ alius fuerit loquẽdi modus apud Arabes: ⁊ alius apud Latinos. Quez librum piissim⁹ princeps Philosophoꝝ Aristoteles cõposuit ad petitionẽ regis Alexãdri discipuli sui. Qui postulauit ab eo/qđ aut ad ipsuz veniret/vel secreta quarũdã artiũ sibi fideliter reuelaret: videlicet motum ⁊ operationez ⁊ potentiã astroꝝ in astronomia: artẽ alchimie in natura: ⁊ artẽ cognoscendi naturas ⁊ operãdi incantationes in celumãtia ⁊ geomãtia: qui quidẽ ire nõ potuit ꝓpter etatem senescentẽ ⁊ corporis grauitatẽ. Et quamuis secreta predictarũ scientiarũ occultare modis oĩbus proposuisset: tñ volũtati ac postulationi tanti domini nec fuit nec esse debuit licitum contraire. ¶ Approbatio operis.

¶ Uolens itaqȝ in parte secreta artiũ occultare ⁊ in parte imperatori satisfacere hunc librum edidit loquens in enigmatib⁹ et exemplis ⁊ figuratiuis locutionib⁹ docẽs extrinsecus litteratenus physicã doctrinã pertinẽtẽ ad dominũ dominorũ: ad sanitatẽ corporis cõseruãdã: ⁊ ad ineffabilẽ vtilitatẽ ⁊ cognitionẽ celestiũ acquirendã: intrinsecus vero medullatenus innuit enigmate ⁊ secrete Alexandro principale propositũ quod ab eodẽ instantissime postulauit: diuidẽs itaqȝ presentẽ codicẽ in distinctiones vel libros .x. quoꝝ quilibet in se cõtinet capitula ⁊ ꝑticulas terminatas: vt vero sub certis titulis ⁊ in promptu ac citiuis inueniatur quod queritur: ego ad vtilitatem legẽtiũ in huius libri principio collegi ⁊ scripsi librorũ principia ⁊ oĩa capitula titulorũ. ¶ Destinatio libri.

¶ Uestre igiť prudentie pater clementissime istud opus deuoueo quod ad vestrã transtuli gloriã ⁊ honorẽ vt mei memoria firmius apđ vos remaneat ⁊ appareat erga vestrum obsequiũ deuotio mentis mee: supplicans humiliter ⁊ deuote quaten⁹ si quid in hoc opere reperiatur: vtile ⁊ acceptũ: eius dono referatur: qui mihi contulit gratiam transferendi: ⁊ Aristoteli cõponendi. Si quid autẽ

minus recte inueniat: hoc mee imperitie ꝛ insollicitudini potius deputetur quã malitie. Attamen vestra facundia quã noui certissime in distinctionũ interpretatione: ꝛ loquẽdi proprietate fertiliter abundare: supplẽda suppleat: ꝛ corrigat corrigenda: ꝛ diuina clemẽtia diu vos custodiat sanũ ꝛ incolumez ad fideliũ gloriam ꝛ honorẽ: ꝛ post longissima temporis spacia concedat vobis ad eterne beatitudinis gloriam ꝛ gaudia feliciter peruenire.

¶ De prologo Joãnis qui trãstulit hunc librũ.

DEus omnipotens cuſtodiat regem noſtrum ad gloꝛiã credentiū: ⁊ confirmet regnū ſuū ad tuendā legem diuinā ſuam: et perdurare faciat ipſum ad exaltādum honoꝛē ⁊ laudes honoꝛū. Ego ſuus ſeruiens exequutus ſum mandatū mihi iniunctū ⁊ dedi opā ad requirendū libꝛū moꝛalium de regimine domini qui nominatur ſecretū ſecretoꝛū: quē edidit princeps philoſophoꝛu ⁊ Ariſtoteles fili9 Nicomachi de Macedonia diſcipulo ſuo magno imperatoꝛi Alexādro filio Philippi regis grecoꝛū. Qui

Alexander dr duo cornua habuisse. hūc quidē librū cō posuit in sua senectute ꝛ virtutuȝ corporaliū debilitate: postq̄uā nō poterat quottidianos labores ꝛ viarum di scrimina tolerare: nec regalia etiā negocia exercere: quia Alexander cōstituerat ipsum prepositū viceregē ꝛ magi strū quē elegerat ꝛ dilexerat multū: eo qđ erat vir sani cō silij ꝛ magne literature: penetrabilis intellectus: vigilās in legalibus studijs: magnanimis ꝛ gratutis moribus: ꝛ spiritualibus scientijs cōtemplatiuus: caritatiu⁹: discre tus: humilis: amator iustitie: relator veritatis: ꝛ propter hoc multi philosophorū reputabant ipsum de numero prophetarū qui nō fuerūt missi genti nec fuerit ipsis da ta lex: inuenitur etiā in antiquis codicib⁹ grecoꝝ: qđ de⁹ excelsus suū angelū destinauit ad eū dicēs potius nomi nabo te angelū q̄ꝫ hominem. Sane multa habet ꝓdigia magna miracula ꝛ extranea opera que nimis esset lōguȝ cūcta per ordinē enarrare vnde in morte sua diuerse fue runt opiniones: vna secta dicēs qđ perijt vt cōsuetudo terre: ꝛ est ipsi monumentum situm quedaȝ autem secta que dicitur peripatetica asserit ipsuȝ ascēdisse ad empi reū celū in columna quasi ignis: dū igitur viueret cōua luit Alexander per obseruationē sui sani cōsilij ꝛ imita tionem precepti. Et ideo subiugauit ciuitates: et trium phans acquisiuit sibi cūcta regna: ꝛ totius mundi solus tenuit monarchiā: ꝛ ī omnē terrā exiuit fama sua ꝛ ꝑ vni uersa mūdi climata oēs gēteset diuerse natiōes sese sub ijciebāt suo precepto ꝛ impio. Arabes atqꝫ ꝑses: nec fuit gens aliqua q̄ sibi auderet resistere in facto vel in dicto: porro multas morales epistolas ꝯposuit Aristote. pro pter dilectionē cordiū ꝛ finale secretū. vna.n. suaruȝ epi stolaruȝ est hec quam direxit Alexandro. Quando enim Alexan. subiugauit sibi ꝑses ꝛ captiuauit magnates di rexit epistolā suam ad Arist. sub hac forma Doctor egre gie rector iustitie significo tue prudētie me inuenisse in terra ꝑses quosdā habētes abundantie rationē: intelle ctuȝ penetrabilē studētes super alios dominari ꝛ regnū acq̄rere: vñ nos ꝓposuim⁹ vniuersos iterficere: quicq̄d

digni super hoc decreueris nobis significa tuis scriptis.

¶Aristoteles ad Alexandrum.

¶Si poteris ipsos occidere est potentia in manu tua in hoc propter regnum tamen non poteris occidere terrā: sed potes imitari illius terre aerē ꝛ aquā atque etiā dispositionē ciuitatū. implebis tuū propositū. vis autē dominari sup eos cū bonitate: exaudi eos cū benignitate: qđ si feceris fiduciā gero ꝙ cū dei adiutorio erūt oēs subiecti ad tuū beneplacitū ꝛ p preceptū ꝛ amorē quē habebūt in te domiaberis eis cū triūpho pacifice. Alexāder igiť recepta sua epistola adiplevit suū cōsiliū diligēter ꝛ erāt pses magis obediētes suo imperio ꝙ̄ oēs alie nationes.

¶Prologus Joannis: qui transtulit librum.

¶Joannes qui transtulit istū librū filius patricij linguarum interpretator peritissimus ꝛ fidelissimus inquit nō reliquit locū ne ꝙ templū in quibus philosophi ꝯsueuerint cōponere ꝛ deponere sua opera: ꝛ secreta que nō visitauerim: nec aliquē peritissimū quē credidi aliquē habere notitiā de scripturis physicis quē nō exquisiuerim quousqꝫ veni ad oraculū solis qđ cōstruxit esculapides perses in quo inueni quendā virū solitariū abstinētē in philosophia peritissimū cui me hūiliaui inquātū potui seruiui ꝛ diligēter ꝛ supplicaui deuote vt mihi ostēderet secreta scripta illi9 oraculi qui libenter tradidit inter qđ opus desideratū inueni propter qđ ad locū illū ierā et tempore longissimo laboraui: quo habito cū gaudio ad propria remeaui. inde referens grates multimodas creatori et ad petitionē regis illustrissimi laboraui: et studui et trāstuli ipsū primo de greca in romanā deinde in arabicam in primis enim sic inueni in ipso codice. transtuli librū peritissimi Aristotelis: in quo respondet ad regis Alexandri petitionem sub hac forma.

Ili gloriosissime iustitie iperator cōfirmet te deus in via cognoscēdi semitā veritatis ⁊ virtutis: ⁊ reprimat appetit⁹ bestiales: ⁊ cōfirmet tuū regimen: ⁊ illumiet tuuz ingeniū ad suū seruitiuz ⁊ honorē. Tuā siquidē epistolā recepi honorifice sicut decet ⁊ plene itellexi q̄ habes desiderium de mea persona vt tecū essem. Miraris qualiter de te arguens de te tuis operibus parum curare: porro hac de causa destinatui ⁊ proposui facere canonē tue clemētie qui erit liber ponderans cuncta tua opera supplens vices meas ⁊ regula certissima ad omnia que volueris ⁊ que ostensurus essem tibi si presens essem tecū. Non debes siquidē arguere me cū scias vel scire debeas qđ non obmitto venire ad tuā latissimā gloriā propter ꝯtemptū sed quia grauitas ⁊ debilitas corporis circūuenerunt et reddiderunt me ponderosum atq̄ inhabilē ad eundē: propter qđ interrogasti ⁊ scire desideras est arcanū tale q̄ humana pectora vix poterunt tolerare. quō ergo possunt in mortalibus pellibus depingi: ad illud itaq̄ qđ te decet inquirere ⁊ mihi licitū est tractare me oportet ⁊ teneor debite respondere. sicut tu teneris debito discretionis discere non exigere de me amplius ex hoc secreto qđ tibi tradidi in hoc libro: qđ si attente ⁊ studiose legeris ⁊ intellexeris ⁊ ad plenū scieris que in ipso cōtinentur indubitāter credo q̄ nō erit iter te ⁊ illđ qđ scire desideras aliquod obstaculū: q2 tantā gratiā cōtulit tibi deus ⁊ intellectū in velocitate ingenij ⁊ literature scientie insuper per meā doctrinā presentē quā tibi tradidi: q̄ p teipsum poteris cōprehēdere ⁊ figuratiue intelligere totū illđ qđ

postulas edoceri: qr desideriū feruentis voluptatis aperiet tibi viā ad tuū propositū obtinēdū: ꝛ perducet te ad finē optatū domino cōcedēte. Causa quidē hec est quare tibi figuratiue reuelo secretū tuū loquens tecū in exemplis et enigmatibus atqꝫ signis: quia timeo nimiū ne liber presentiū ad manus deueniat infideliū ꝛ ad potestatem arrogantiū: ꝛ sic perueniret ad illos bonū archanū diuinū ad qđ summ9 deus illos iudicauit immeritos et indignos. Ego sane trāsgressor essez diuine gratie ꝛ fractor celestis secreti ꝛ occulte reuelationis: quapropter tibi sub attestatione diuini iudicij illud detego sacramētum eo modo quo mihi reuelatū. Sciᷓs igitur ꝙ qui occulta detegit ꝛ archana reuelat ipsum in proximo multa infortunia cōsequētur: vnde securus esse nō poterit a cōtingētibus ꝛ malis futuris. dn̄s igitur custodiat te ꝛ me a cōsimili ꝛ ab omni tēpore inhonesto. post hec aūt omnia reduco ad tuā memoriā illđ salutiferū documētū qđ tibi semꝑ cōsuetus sum exponere et tuā animā nobilissimaz informare: ꝛ hoc erit tuū solatiū ꝛ speculū salutare.

¶ Oportet igitur quenlibet regez de necessitate habere duo iuuamina substinentia regnū suū: vnū eorū est fortitudo virorū in quibus tuetur ꝛ cōfortatur regimē suū et nō habebit hoc nisi quādo rector in rectis ꝛ dominator in subditis dominatur: ꝛ ipsi subditi informiter obediūt dominanti. sicut propter inobediētiā subditorū debilitatur ꝛ subijcitur potētia domināris ꝛ regētis ꝛ subditi dominantur. et ego reddā tibi causam propter quā subditi inducuntur obedire domināti. Causa qđez duplex est vna extrinseca ꝛ altera intrinseca. ꝛ ego nuper declaraui tibi extrinsecā. s. vt dispēset eis suas diuitias sapienter. ꝛ circa ipsam exerceat largitatē retribuendo meritis singulorum: ꝛ cū toto isto oportet reges aliā habere cautelaz de qua faciā tibi in sequentibus mentionē scilicet in capit. de diuitijs ꝛ iuuaminibus. Secundū inducere animos ad operationes. ꝛ istud precedit ꝛ est in prīo gradu: sed illud secūdū duas habet causas intrinsecā scilicet ꝛ extrinsecam. Causa extrinseca est vt rex iusticiā ꝛ exerceat circa

possessiones ⁊ quesitas pecunias subditorū parcendo ⁊ miserādo. Causa vero intrinseca est secretū philosophorum ⁊ rectorū quos deus gloriosus preelegit: ⁊ eis sciām cōmendauit. ⁊ ego cōmendo tibi hoc secretū cū quibusdam alijs que inuenies in diuersis titulis huius libri in quibus extrinsecus philosophiā maximā inuenies ⁊ doctrinā: intrinsecus vero causa finalis que intenditur cōtinetur ibi enim est tuū principale propositū ⁊ finale. Cū igitur: perceperis significationes dictorū ⁊ enigmata exemplorum: tunc plene ac perfecte desideratū propositū cōsequeris. Deus itaq; sapiētissimus ⁊ gloriosissimus tuā illuminet rationē: ⁊ declaret intellectū ad percipiendū istius scientie sacramentū: vt in ea merearis fieri meus heres ⁊ fidelis successor ipso auxiliante qui suas influit diuitias abundanter in animas sapientum ⁊ studentibus tribuit gratiam cognoscendi: cui nihil est difficile: sine quo nihil est possibile possideri.

¶ De modis regum circa largitatem ⁊ auaritiam.

¶ Reges sunt quatuor. Rex largus subditis ⁊ largus sibi. Rex auarus subditis: ⁊ auarus sibi. Rex auarus sibi ⁊ largus subditis. Rex largus sibi ⁊ auarus subditis. Italici itaq; dixerūt: nō est viciū in rege si est auarus sibi et largus subditis. Indi dixerūt rex auarus sibi bonus est. Perses vero cōtrariū asserentes ⁊ cōtradicentes Indis et Italicis dixerunt nihil valet rex qui nō est largus sibi ⁊ subditis. Sed iter hos meo iudicio peior ē ille ⁊ reprobandus qui est largus sibi ⁊ auarus subditis: q͛ regnū illud cito destruetur. Oportet igit̄ nos itaq; subtiliter inquirere de istis virtutibus et vicijs: et ostendere quid sit largitas ⁊ quid auaritia: ⁊ vbi error largitatis. ⁊ q̄d malum sequitur in abstinētia largitatis: palā si quidē est q̄ qualitates reprobāde sunt q̄n multū discrepāt a medio ⁊ scimus q̄ obseruatio largitatis difficilis est: ⁊ eius trāsgressio facilis: ⁊ cuilibet facile est auaritiā ac prodigalitatem exercere ⁊ difficile est tenere largitatē: si vis ergo virtutem largitatis acquirere: cōsidera posse tuum: tempora: necessitates: ⁊ merita hominū: debes igit̄ dona da-

re iuxta posse tuū cū mensura hominibus indigentibus atqꝫ dignis: qui ergo dat aliter: peccat: ⁊ regulam largitatis transcendit: quia qui largitur dona sua nō indigentibus: nullā acquirit laudē ⁊ largiens sine tempore suo: ipse est sicut spargens aquas salsas super littus maris. ⁊ quicquid datur indignis perditur. ⁊ qui fundit vltra modum diuitias suas: veniet cito ad amara littora paupertatis. ⁊ similatur illi qui semꝑ se dat suis victoriā inimicis. Qui ergo dat de bonis suis tempore necessitatis hominibus indigentibꝰ talis rex est largus sibi ⁊ subditis: eius regnū prosperabitur: eius mādatū obseruabitur: talem regē laudauerūt antiqui: talis dicitur virtuosus largus et moderatus.

¶ Qui vero fundit bona sui regni indignis ⁊ nō indigētibus: talis est depopulator reipublice: destructor regni incōpetens regiminis. vnde prodigus appellatur: eo qđ procul a regno est sua prudentia. Nomen vero auaricie multū dedecet regē: ⁊ discōuenit regie maiestati. si igitur aliquis regū alterū istorū vitiorū habuerit vel auaritiaꝫ vel prodigalitateꝫ. Si vult sibi cōsulere: debet cū summa ⁊ diligētia prouidere virū fidelē discretū ⁊ electū de multis cui debet committere res publicas dispēsandas ⁊ regni diuitias conseruandas.

¶ O Alexāder firmiter dico tibi quisquis regū superflue cōtinuat donationes vltra quā suū regnū valeat substinere: talis rex proculdubio destruitur: ⁊ destruit regnum suum. dico igitur iterū illud quod nunquā cessaui dicere clementie tue quod declinatio prodigalitatis ⁊ auaritie ⁊ acquisitio largitatis est gloria regum ⁊ perpetuitas regnorum: et hoc fit quando rex abstinet se ⁊ retrahit manum a bonis ⁊ possessionibus subditorꝫ: vnde inueni scriptū in ereceptis magni doctoris hermogenis quod summa ⁊ mera bonitas caritas: et intellectꝰ ⁊ plenitudo legis ac signū perfectionis est in rege abstinētia a pecunijs ⁊ possessionibꝰ subditorū. que fuit causa destructionis regni calculorū. vnde quia superfluitas expēsarū superat redditꝰ ciuitatū: ⁊ sic deficiētibus redditibꝰ ⁊ expē

sis reges extenderũt manus suas ad res ꝛ redditus alio rum.subditi ergo propter iniuriã clamauerũt ad deũ excelsum gloriosum:qui immittẽs ventũ calidũ afflixit eos vehemẽter ꝛ insurrexit populus cõtra eos ꝛ noia eoꝝ penitus de terra deleuerũt:ꝛ nisi deus gloriosus subuenisset eis ꝛ immisisset quod immisit destructũ fuisset penitus illud regnum.Scias itaque qđ diuitie sunt causa durationis anime aialis ꝛ sunt pars ipsius ꝛ nõ potest durare tale si talis vita destruat.Cauendũ est itaque nimis a super abundantia ꝛ a superfluitate expensaꝝ vt igitur temperãtia largitas acquiratur.stulta ꝛ superflua donatio est euitanda.Et de substãtia largitatis et virtutis est dimittere ꝛ nõ inquirere de occultis secretorũ nec reducere ad memoriã rez donatã.ꝛ de genere bonorũ est ꝛ de substãtia virtutis remunerare meritos:ꝛ remittere iniuriã:honorãdos venerari:ꝛ subuẽire simplicibꝰ:supplere defectus innocentiũ:salutãtibus respõdere:linguã reprimere:iniuriã ad tempus dissimulare:ꝛ stulticiaꝫ fingere ignorare:docui ergo te q̃ semꝑ solebã docere ꝛ in tuo pectore seminare.Quero igitur fiduciã ꝙ illud documentũ erit in tuis operibus claritas semꝑ lucẽs ꝛ sufficiẽs scia ad tua regimina toto tempore vite tue. Uerũtamẽ dico tibi sapientiã physicã abbreuiatã ꝛ nũꝗ dixissem tibi:nisi sequereris documentũ.Quod sufficere deberet in omnibus operibus tuis in hoc seculo ꝛ in futuro.

¶De intentione finali regum.

¶Scias itaqꝫ ꝙ intellectꝰ est caput regiminis:salus anime:cõseruatio virtutũ:speculũ intuitiuũ:in ipso siquidẽ speculãtur fugiẽda:per ipsum eligimꝰ eligẽda:ipse est origo virtutũ radix oium bonoꝝ laudabiliũ ꝛ honorabiliũ Et primũ instrumentũ intellectus est desideriũ bone fame.quia qui desiderat bonã famã:famosus erit atqꝫ gloriosus.ꝛ qui ficte desiderat:per ĩfamiã cõfundetur.fama ergo est ꝙ principialiter et per se appetit in regimine.qꝛ regimen nõ appetitur propter se:sed propter bonã famã initiũ ergo sapientie ꝛ intellectꝰ est desideriũ bone fame qđ per regimẽ ꝛ dominiũ habetur siue acquirit. Si alis

de cā dominiū vel regimē acquiritur vel desideratur:nō erit fame acquisitio:sed inuidie:inuidia itaqꝫ gn̄at mēdacium:qd̄ est radix reprobabiliū ⁊ materia vitiorū: mēdacium generat detractionē:detractio autē generat odiū: odiū gn̄at iniuriā: iniuria gn̄at ptinaciā/pertinacia generat iracundiā:iracūdia generat impugnantiā: impugnātia generat inimicitiā: inimicitia gn̄at bellū:bellum vero dissoluit leges ⁊ destruit ciuitates/et hoc est cōtrarium nature:⁊ qd̄ est cōtrariū nature,destruit totū.stude igitur ⁊ dilige desideriū bone fame:qm̄ ratio per desideriuꝫ bone fame elicit veritatē:veritas radix laudabiliuꝫ ⁊ materia oīum bonoꝝ/q: est cōtraria mendacio:⁊ generat desideriū iusticie:iusticia aūt gn̄at ↄfidētiā:cōfidētia largitatē:largitas familiaritateꝫ:familiaritas amicitiā: amicitia vero gn̄at ↄsiliū ⁊ iuuamē/⁊ per hoc siquidē orbis fuit cōstitutꝰ ⁊ leges hominibꝰ cōstitute/⁊ hoc ratio ni cōuenit ⁊ nature/ patet ergo ꝙ desideriuꝫ regiminis propter bonam famaꝫ est durabile bonum et laudabile.

¶ De malis que sequuntur ex carnali appetitu

¶ O Alexāder declina conatus bestialiū voluptatū:q: corruptibiles sunt:carnales.n.appetitꝰ inclināt animuꝫ ad corruptibiles voluptates aīe bestialis: nulla discretione prehabita ⁊ in corpore corruptibili letatur:⁊ cōtristatur incorruptibilis intellectꝰ.Sciendū est igitur ꝙ conatus bestialis voluptatis generat carnalē amorē. Carnalis amor gn̄at auariciā: auaricia gn̄at desideriū diuitiarū:diuitiaꝝ desideriū gn̄at inuerecūdiā:inuerecūdia ꝟo presumptionē:presumptio infidelitatē:infidelitas latrociniū:latrociniū vituperationē:ex q̄ nascitur captiuitas q̄ ducit ad detrimētū legis ⁊ destructionē familiaritatis:⁊ ad erūnā totiꝰ corporis:⁊ hoc est cōtrariuꝫ nature.

De sapientia regis ⁊ religione.

¶ Primo ⁊ principaliter cōuenit regi quantū ad seipsuꝫ attinet ꝙ fama sui nominis diuulget in laudabili sapiētia:⁊ ꝙ cū suis ratiocinetur sapiēter:quia inde laudatur ⁊ honoratur:inde timetur ab hominibus quādo vident eū in sua sapiētia eloquentē:⁊ operibus prudenter agētē.

Porro de leui potest sciri et per certa signa apprehendi an in rege sapientia vel insipiētia dominetur: qr quicūqȝ rex supponit regnū suū diuine legi: dign9 est regere ꝛ honorifice dominari: qui vero in seruitutē redigit diuinaȝ legē subijciens eā regno suo ꝛ imperio: trāsgressor est veritatis: ꝛ cōtemptor sue legis: qui vero cōtemnit suā legē ab hominibus cōtemnetur: qr cōdēnatus est in lege. Dico verbum illud quod sapientes philosophi diuinitus loquentes dixerūt de regis religione: quod in primis deceat regiā maiestatē obtemperare legalib9 institutis nō in ficta apparentia: sed in facti euidentia: vt cognoscant ipsum oēs timere deū excelsum ꝛ esse subiectū diuine potentie. Tūc. n. solent homines reuereri ꝛ timere regē quādo vidēt ipsuȝ reuereri ꝛ timere deū. Si itaqȝ tm̄ in apparentia se ostendat esse religiosum ꝛ in operibus sit malefactor ꝛ difficile sit nepharia opera celari: ꝛ apud populū ignorari: a deo reprobabitur: ꝛ ab hominib9 ꝯtēnetur: ꝛ infamabitur eius factū: ꝛ diminuetur eius imperiū: vt dixi diadema glorie sue carebit honore. Quid igitur plura dicā nō est pretiū: nō est Thesaurus qui possit redimere bonā famā. Insuper cōdecet regem legifero honore religiosos venerari: sapientes sublimare: ꝛ cōferre cū eis: ac monere dubitabiles questiones: honeste interrogare: et discrete respondere. sapientiores ꝛ nobiliores magis honorare secundum ꝙ decet statum vniuscuiusqȝ.

¶ De prudentia regis.

¶ Oportet etiā regē futura excogitare: ꝛ futuris casibus prudēter occurrere: vt possit aduersa leuius tolerare: decet etiā ipsum pietatē habere: irā ꝛ motū animi retinere: ne improuisa cōmotio progrediatur in actū sine deliberatione: errorē suū rationabiliter recognoscere ꝛ sapienter reuocare: qr summa sapientia est in rege seipsum regere. Cuȝ vero rex viderit aliquod bonū vel vtile faciendū faciat cū discretione nec nimis tarde: nec nimis cito: ne videatur remissus vel impetuosus.

¶ De ornamento regis.

¶ Multū cōuenit regie dignitati honorifice idui ꝛ semꝰ

per cuȝ pulchro apparatu aperte ꝛ excellere alios in decore. Uti ergo decet caris pulchris ꝛ extraneis indumētis: decet siquidē regē quadā prerogatiua alios superare: vt per hoc dignitas decoretur: potentia nō ledatur: et debita reuerentia tribuat. Decet itaq regē facundū affabilem esse: claram vocem habere: que multum prodest tempore preliorum. ¶ De taciturnitate regis.
¶ O Alexāder ꝙ speciosuȝ ꝛ honorificū est in rege abstinere a multiloquio: necessitas id exposcat melius em̄ est ꝙ aures hominū sint semper sitibūde ad eius loquelā ꝙ suis affectibus saturētur: q2 saturatis aurib9 animi etiā saturantur: nec multū libenter vident regē: decet etiā regem abstinere nec multū frequētare cōsortiū subditorū: ꝛ maxime viliū personaꝝ q2 nimia familiaritas hominū parit cōtemptū honoris. Et propter hoc pulchra cōsuetudo indorū in dispositione regni ꝛ ordinatiōe regis qui statuerūt ꝙ rex tm̄ semel in anno corā hominibus appareat cū regali apparatu ꝛ armato exercitu. sedens nobilissime in dextrario suo ornatu armorū pulcherrime decoratus. Et stare faciunt vulgus aliquantulū a remotis nobiles vero ꝛ barones circa ipsum ꝛ tūc solēt ardua negocia expedire: varios ꝛ precinctos reꝝ euētus declinare: curā ꝛ operā quaȝ circa rempublicā fideliter gesserat ostendere: cōsuenit siquidē in illa die dona elargiri ꝛ minus reos de carcerib9 emancipare: grauia onera releuare: ꝛ multa pia opera exercere. finito sermone sedebit rex ꝛ protinus assurget vnus de collateralibus principibus qui sapiētior ꝛ facundior oībus reputatur et cōcionabitur ad eius honorē ꝛ commendationē ꝛ gratias referēs glorioso deo qui ita bene ordinauit regnū idorū ꝙ de tā sapienti rege patriā decorauit: ꝛ ꝙ laudabilē indorū populum obedientē ꝛ vnanimē cōfirmauit. Et post laudes diuturnas ꝛ ꝯmendationes regales vertet se ad laudes populi cōmemorando bonos mores captando beniuolentiā: inducēs eos exemplis ꝛ rationib9 ad humilitatē ꝛ obedientiā reuerentiā ꝛ dilectionē regis: quo facto totus populus studebit regias laudes extollere: sua bona

opera

opa cōmēdare: p regia vita deū exorare: p ciuitates ⁊ familias regis operā ⁊ sapiētiā enarrare. Et ppter hoc docēt pueros suos ab īfantia ⁊ inducūt ad regis amorē: honorē obedientiā ⁊ timorē: hoc modo publicatur ⁊ crescit fama regis in secreto ⁊ aperto. Cōsueuerunt etiā tali tempore malefactores ⁊ sceleratos punire: ⁊ de medio tollere vt presumptionibus via nocendi precludatur: et ceteri corrigantur. Solent etiā tali tēpore tributa alleuiare: cū mercatoribus dispensare: partes eis de redditib9 remittere: ipsos cū suis mercib9 diligēter defendere ⁊ custodire: et hec causa quare multū populosa est india. illuc enī cōcurrunt libenter vndiqꝫ mercatores ⁊ bene recipiūtur ⁊ lucrantur diuites ⁊ pauperes/ciues ⁊ forenses: inde est qꝫ tributa regalia ⁊ redditus augmentātur. Cauendū est itaqꝫ ab iniuria ⁊ offensa mercatorū: ipsi siquidē sunt laudum latores: famā hominū referentes per vniuersuꝫ mūdum. vnicuiqꝫ ergo reddendū est qd suū est: qꝛ sic muniūtur ciuitates: multiplicantur redditus ⁊ crescit regis honor ⁊ gloria: sic ꝯtremiscūt ⁊ cōpescūtur inimici. viuit ergo rex pacifice ⁊ secur9 sic ꝯsequitur desideria voluptatis.

¶ Quid debet homo appetere.

¶ O Alexander noli appetere qd est corruptibile ⁊ trāsitorium et qd te oportet cito relinquere: pete diuitias incorruptibiles: immutabilē vitā: regnū eternū: durabilitatem gloriosam dirige ergo cogitationes tuas in bonum semp redde te venerabilē ⁊ gloriosum. vita vias leonū ⁊ bestiarū in suis immūdicijs. noli esse crudelis ⁊ inflexibilis ad parcendū his de quibus victoriā habuisti. Cogita de futuris ⁊ accidentalibus casibus: quia nescis quid futura dies paritura sit.

¶ De castitate.

¶ Noli desideria imitari in cōmessationibus: potu: coitu ⁊ diuturno somno. O clemens imperator noli te inclinare ad coitū mulierū. qꝛ coit9 est quedā proprietas porcorū. que igitur gloria tibi erit si exerceas vitiuꝫ irrationalium bestiarū ⁊ actus brutorū. Crede mihi indubitanter qꝛ coit9 est destructio corporis: abbreuiatio vite: corruptio virtutū: legis transgressio: femineos mores gene-

rat: ⁊ vltimo illud malum quod prediximus inducit.

¶De regis solatio musicali.

¶Decet imperatoriam maiestatē priuatos habere fideles cum quibus delectetur cū varijs instrumētis ⁊ gñib⁹ organoꝝ cū fuerit tediosus: aīa eñ humana naturalr in talibus delectatur: sensus requiescit: sollicitudo: ⁊ curiositas euanescit: totū corp⁹ vigoratur. Si tu igitur volueris in talibus delectari: ad plus perseuera in tali vita tribus dieb⁹ vel q̃tuor ẜm ꝙ tu videris expedire: ⁊ semper melius: ⁊ honestius est ꝙ hoc fiat priuatim. Cū itaqꝫ fueris in ipso solatio: abstine a potu: ⁊ ꝑmitte alios ad libitum epotare: et finge te calefactū a vino: qꝛ tunc poteris multa secreta ꝑcipere ⁊ audire: et hoc nō fiat frequēter sꝫ bis vel ter in anno debes: etiā circa te habere de tua familia speciales qui tibi referāt ea que fiūt ⁊ dicūtur ꝑ regnū tuū. Cū fueris inter bonos barōes honora sapiētes ⁊ quos tu videris merito honorādos tene quēlibet ī suo statu. inuita hodie vnū: cras aliū: ẜm ꝙ decet gñi vnius cuiusqꝫ honora ipsum. Nullus sit de tuis nobilibus qui tuam non sentiat largitatem: pateat omnibus clementia maiestatis et nobilitas animi liberalis.

¶De nimio risu vitando.

¶Decet itaqꝫ regē īter cetera discretionē ⁊ cōtinētiā habere: ⁊ a risu multū abstinere: qꝛ freq̄uēs risus tollit reuerētiā ⁊ gñat senectutē. Insuꝑ scire debes ꝙ magis tenet rex hoīes in sua curia honorare ⁊ in suo cōsistorio ꝙ̄ alibi: qꝛ tūc sua interest: si quis alicui facit iniuriā: puniēd⁹ est ẜm qualitatē sue ꝑsone: vt alij timeāt ⁊ discāt ab iniurijs abstinere: aliter eñ puniēdus est nobilis ⁊ excelsus ⁊ aliter popularis ⁊ abiectus: bonū est rigorē ⁊ cōtinētiā obseruare. vt sit inter regē ⁊ subditos distinctio ꝑsonarū Nā scriptū est in libro esculapiorū ꝙ ille rex est laudabilis ⁊ amādus qui assimilatur aquile dominānti inter aues: nō ille qui assimilatur vni auiū subiectarū. Si quis ergo in curia vel in p̄sentia regie maiestatis presumat iniuriā ꝑpetrare vel offensam facere cōsiderandū est quo animo id facit: an ludendo vt tibi complaceat ⁊ aīos ad gaudia

pnocet:an in cōtemptū ꝛ dedecorationē tue dignitatis si primomō leuiter corrigat: si secūdo mō morte moriat.

¶In quibus consistit obedientia domini.

¶O Alexāder obediētia dominatoris q̄tuor attēdit mo dis:i religiositate:i dilectiōe:i curialitate: ꝛ renerētia. O Alexāder cōuerte ad te aīos subditoꝝ:tolle iniurias ꝛ iniustitias ab eis:noli dare materiā hoib9 obloquēdi ꝯtra te qꝛ vulg9 q̄cq̄d pōt dicere de te:de leui pōt facere. Cōtine te inq̄ ꝙ nihil cōtra te possit dicere:ꝛ ꝑ hoc euitabis eorū facere. Insup sciās ꝙ discretio maturitatis est gl'ia dignitatis ꝛ renerētia dominij:ꝛ exaltatio regis. Sūma q̄dē prudētia est vt tua renerētia cohabitet i cordib9 subditoꝝ magisq̄ dilectio. legit em̄ ꝙ rex i regno ē:sicut pluuia i terra q̄ est celi gr'a:dei bn̄dictio terre vita:viuētiū iuuamentū:qꝛ ꝑ pluuiā preparat iter mercatorib9:auxiliū edificātib9. Attamē in pluuia sunt tonitrua:cadūt fulmina:torrētes intumescūt:fremūt maria:ꝛ multa mala eueniūt. ꝑ q̄ multa vinētia pereūt:verūtamē accidētalia mala nō ipediūt qui laudēt hoīes gloriosuꝫ deū in sua maiestate:cōsiderātes signa sue gr'e:dona mie:eo ꝙ ꝑ pluuiā viuificāt nascētia:vegetabilia pullulāt:ꝛ cūctis viuētib9 infundit bn̄dictio. Et iō referūt hoīes laudes deo ꝛ obliuiscūtur maloꝝ preteritorū q̄ sup eos euenerūt. Exēpluꝫ regis cōuenit exēplo ventoꝝ quos deus excelsus emittit de thesauro sue mie ꝛ per ipsos deducit nubes:crescūt segetes:ꝛ fructus arborum maturātur: resumūt vires spiritus:aq̄ desiderata recipit: via nauigantib9 aperitur:ꝛ multa alia bona sequūtur ex vētis:tn̄ impedimēta et diuersa pericula inferūt tā in terra q̄ i aqua;dolores ad interiora inducunt:diuitias hominum dissipant:ꝛ dispergunt:ꝛ ꝑ eos corruptiōes aeris generātur:venena mortifera nutriuntur:ꝛ multa alia incōuenientia consequūtur. Et cum implorant inferiores creature clemētiā creatoris vt tollat ab eis ista mala:ipse nihilominus substinet ventos deducere cursum suum:ꝛ tenere ordinē queꝫ statuit eis qui cuncta sapientia sua equali pondere certo ordine destinauit:ꝛ statuit seruis suis ea vt seruiant:ꝛ

hoc exiuit ex immēsa mia sua.inenarrabili bonitate. hec siquidē eadē parabola est in hyeme ꝛ estate quarū frigora ꝛ calores summa ꝓuidētia ꝛ immutabiliter stabiliuit ad generationē propagationē ꝛ durabilitatē rerū naturaliū.tñ multa incōuenientia ꝛ mortalia pericula perueniunt ex frigore hyemis ꝛ calore estatis. Sic etiā accidit in rege:multa siquidē solent ab ipso incommoda prouenire que suis subditis displicent ꝛ moleste ferūtur:tamē in eis maxima vtilitas imminebit.

De misericordia regis.

¶O Alexāder indaga de inopia ꝛ necessitate miserabilium ꝛ debiliū personarū:subueni egētib⁹ in sua indigētia:ꝛ de tua clemētia elige hominē sciētē eorū linguā:eloquentē:ꝛ iustitiā amantē:qui vicē tuā supplere valeat:ꝛ eos misericorditer regere ꝛ amare: in hoc enim est legis obseruātia:honoris leticia ꝛ beneplacitum creatoris.

¶De prudentia ꝛ eius vtilitate.

¶O Alexander thesauriza tibi de leguminib⁹ ꝛ granis vtilibus ad vescendū que terre tue sufficiāt tpe famis et indigētie:vt cū venerit sicut solet accidere annus famis ꝛ indigentie: valeat tuis hominib⁹ tua prudētia subuenire:ꝛ in tpe necessitatis succurrēdū est ciuitatib⁹ et tūc debes aperire cellaria tua publicare p regnū:ꝛciuitates frumentū ꝛ grana thesaurizata.hec erit magna cautela: ꝛ maxima prudētia:munimē regis. Salus populi:custodia ꝛciuitatū tūc tuū penetrabit preceptū:tūc prosperabitur tuū factū.ex tua ꝓuidētia salus veniet vniuersis tūc sciēt oēs ꝙ oculi tui ꝓcul vidēt.Et ꝓpter hoc tuā appciabuntur clementiā ꝛ cauebūt tuā offendere maiestatem.

¶De malis que sequuntur ex homicidio iniusto.

¶O Alexander frequenter monui te ꝛ adhuc moneo ꝙ tu meā custodias doctrinā:quā si seruaueris tuū propositum cōsequeris ꝛ regnū tuū durabile permanebit.vide ne per te sanguis hūani generis fundatꝛ.qm̄ hoc soli deo ꝯuenit:qui nouit occulta cordiū:secreta hoim:noli ergo assumere tibi diuinū officiū: qꝛ nō est tibi datū scire archanū diuinū Caue igiꝛ quātū potes fundere sanguinē

humanũ:qr doctor egregius hermogenes scripsit dicẽs ꝙ qñ creatura iterficit creaturã sibi similẽ:oẽs virtutes celorũ clamãt ad diuinaꝫ maiestatẽ:dicẽtes dñe domine seruꝰ tuus vult esse similis tibi. Quod si iniuste interficit eũ:rñdebit creator excelsus:ꝑmitte eũ qr interficiens in terficietur:ꝑmitte mihi vindictã ⁊ ego retribuã:⁊ totiẽs virtutes celorũ presentabũt in suis laudibꝰ mortẽ interfecti:donec vindicta sumatur de interficiẽte:qui erit de ꝑseuerãtibus in penis eternis. O Alexãder in oibus penis habes notitiã:multa gñia malorũ didicisti experimẽto:reducas ad memoriã gesta patruꝫ:annales paternos discute:inde poteris multa bona exẽpla extrahere facta enĩ preterita dãt certa documẽta de futuris: minores ne cõtemnas:qr minor ⁊ vilis sicut solet accidere poterit cito ascendere ad honores:⁊ diuitias ⁊ tunc erit validior: ⁊ potentior ad nocendum. ¶De fide seruanda.

¶Caue ne ĩfringas fidẽ datã ⁊ federa cõfirmata:qm̃ hoc ꝯuenit ĩfidelibꝰ iuuenibꝰ:⁊ meretricibꝰ:serua fidẽ ꝑmissaꝫ fideliter: qm̃ oẽꝫ infidelẽ ꝯsequit finis malꝰ:⁊ si ĩ fide infringẽda ad bonũ euertat:tñ ipsa spẽs est mala:exẽplũ reprobũ: de gñe malorũ:scias itaqꝫ ꝑ fidẽ fit hominũ aggregatio:ciuitatũ inhabitatio: virorũ cõio:regũ dñatio per fidẽ castra tenent:ciuitates seruãtur:reges dñantur siquidẽ tollas fidẽ:cũcti hoies ad statũ pristinũ reuertũtur.s.ad instar brutorũ:⁊ similitudinẽ bestiarũ.Caue igitur fidelissime rex infringere fidẽ datã:serua firmiter iuramenta tua ⁊ federa ⁊ si sint grauia. Nescis ꝙ teste hermogene duo sunt spũs qui te custodiũt:quorũ vnus stat ad dextrã alius ad sinistrã custodiẽtes et scientes opera tua ⁊ referẽtes creatori tuo quicq̃d tu decernis faciẽdũ: ⁊ inveritate hoc solũ te dꝫ ⁊ quẽlibet retrahere ab oi opere inhonesto;quis te cõpellit tã freqũeter iurare;non est hoc faciendũ nisi ex magna causa ⁊ necessitate.rex vero multũ rogatus ⁊ freqũẽter requisitꝰ nõ dꝫ iurare.ne eis ꝙ nõ cõuenit dignitati ⁊ derogas honori qñ iuras :subditorũ ⁊ seruorũ est iurare:siquidẽ queris que fuit causa destructionis regni heubaiorũ ⁊ scirarũ?responderẽ tibi

q: reges eorū vtebātur iuramētis ad fraudē ꝛ deceptionez hoim ꝛ proximarū ciuitatū frangētes federa que fuerant stabilita ad salutē humani gn̄is ꝛ vtilitatē: iniqui illi ꝛ infideles abutebātur iuramētis ad subuersionē ꝓximoꝝ: ꝛ iō eqtas iustitie eos nō valuit ampli⁹ substinere.

¶ De ordinatione imperij ꝛ proprie familie.

¶ O doctissime fili Alexāder scire te volo qđ in ordinatione imperij ꝛ regiminis sunt quedā documēta specialissima ꝛ valde moralia pertinētia tibi quātū ad propriā familiā ꝛ oēm populū regendū: sed nō habēt hic locū: tn̄ tradā tibi in certo loco huius libri: ꝛ erūt documēta salutifera abbreuiata ꝛ vtilia tibi valde: in quorū obseruātia prosperaberis domino cōcedente. Noli penitere pro re preterita: quoniā hoc est propriū debiliū feminaꝝ: manifesta probitatem: serua curialitatem: exerce bonitatem: in hoc est perfectio regni ꝛ destructio inimici.

¶ Quomodo rex debet ordinare studia.

Prepara gymnasia: statue studia in ciuitatib⁹ tui regni: permitte ꝛ precipe tuis hoībus vt suos doceāt filios sciētiā literarū: ꝛ faciāt eos studere in nobilib⁹ ꝛ liberalib⁹ sciētijs: ꝛ tua prouidētia dz eis in necessarijs subuenire: fac aliquā prerogatiuā bene studentib⁹ ꝛ proficiētibus: vt ꝑ hec prepares alijs scholasticis exēplū ꝛ materiā vigilādi: exaudi petitiones eorū: epistolas eoꝝ recipe: ꝛ attende collauda collaudādos: ꝛ remunera remunerādos in hoc excitabis literatos ad tua precōia extollēda: ꝛ ad gesta in scriptis perpetuāda. Iste modus est cōmendabilis: ꝛ ista prudentia cōmendāda: ꝛ in hoc honoratur imperiū ꝛ decoratur totū regnū: illuminatur curia: annales ꝛ gesta regalia memorie melius cōmendantur. Quid sublimauit regnū grecorū? quid eorū gesta per totū mūdum perpetualiter diffamauit? hoc certe diligētia studētium ꝛ probitas sapientū: q̄ supra modū scientias dilexerūt ꝛ ꝓpter hoc talia meruerūt. Sane puelle in domo patrisfamilias studio sciebāt cursum anni: festa futura solēnitates mensium cursus planetarū: causas abbreuiatorias diei ꝛ noctis: reuolutionez pleiadis ꝛ bootes: circu-

lum dierum: signa stellarū: iudicia futurorum: et alia que pertinent ad artem superiorum.

¶ De custodia proprie persone a mulieribus.

¶ O Alexander nequāq̄ cōfidas in operibus et seruitijs mulierū: ne cōmittas te illis: et si necessitas exigit: illi te committas q̄ fidelis: et dilecta creditur esse tibi: quia dū mulier tractat tuā personā: scias te esse quoddā depositū cōmissum apud eā: quia in suis manibus est vita tua. Caue venena mortifera: nō enī de nouo incipiunt hoīes venenari. Notum est quanta multitudo regum et dominorū anticipauit diem mortis et occubuit potionibus venenorum.

¶ Quod non sit confidendum vni medico.

¶ O Alexander vni medico nō confidas: quoniā vnus medicus potens est ad nocendū: et de facili audet nefas presumere: et scelus deducere ad effectū: si itaq̄ fieri potest q̄ sint .x. nō sint pauciores: sed fac eos in vnum conuenire: et si sumenda fuerit medicina noli sumere nisi de consilio plurimorū. Et tunc rex inter eos debet habere vnum fidelem cognoscentem genera specierum et qualitates: qui debet omnia que necessaria sunt in cōpositione colligere: et de consilio medicorum cum certo pondere et mensura totum conficere sicut decet.

¶ De puella nutrita veneno.

¶ O Alexāder recole facta regine indorū quādo tibi mādauit cā amicitie multa exenia et dona venusta iter que missa fuit illa venustissima puella que ab infantia nutrita fuit et imbuta veneno serpētū: ita q̄ sua natura versa erat ī naturā serpētū. Et nisi illa hora sagaciter inspexisses in ipsam et arte magica indicasses ita q̄ audacter horribiliter et incessanter et inuerecūde suū figebat visum in facies hoīm p̄pēdi sicq̄ḋē q̄ interficeret hoīes solo morsu. q̄d exprimēdo postea didicisti et probasti: et nisi hoc certissime ostēdisses: mors tua fuisset ī ardore coit⁹ ɔsequuta

¶ O Alexander serua tuam nobilissimam animam superiorem et angelicam: quia commēdata est tibi: non vt dehonestetur: sed vt glorietur: et non sit de conditione et genere mundanorum sed de numero sapientum.

¶ Quomodo rex se debet regere per astronomiaz.

¶ O rex clemētissime si fieri pōt non surgas: nec sedeas neq; comedas neq; bibas: nec penit⁹ aliquid facias sine cōsilio ꝑiti in astrorū arte. Scias ꝓ certo ꝙ nihil facit de⁹ gloriosus vanū vel ociosum in naturis: sed oīa facta sunt probabili de cā ⁊ certissima ratione: ⁊ ꝑ istā viā ⁊ in acquisitionē cognouit peritissim⁹ doctor nr̄ plato naturā partiū cōpositarū ex cōtrarijs qualitatib⁹ ⁊ colorib⁹ in sua generatiōe ꝑ cōparationē ad res cōpositas: ⁊ per hoc habuit sciētiā de ideis ⁊ reb⁹ formatis ne adhibeas fidē insipientū dictis qui dicūt scientiā planetarū difficilem esse ꝙ nemo poterit ⁊ ad ipsaz ꝑuenire: isti nesciūt quid dicūt qr apud potestatē intellectus nihil est difficile ⁊ cuncta sunt scibilia etiā in via rationis. sunt ⁊ alij nō min⁹ stulti qui dicūt deū cūcta preuidisse ⁊ ordinasse ab eterno: vn̄ dicūt nō prodest futura prenoscere: ex quo debēt necessario euenire. Quid igitur vz sciētia stellax. Isti ergo silr̄ manifeste errāt: dico igit̄ ꝙ ⁊ si q̄dā sunt necessario vētura: tn̄ si presciunt̄: leui⁹ tolerātur: prudenti⁹ declinātur: ⁊ sic quodammō euitantur: qr eo ipso ꝙ futura sunt in nr̄a notitia ⁊ preuisa recipiūtur ꝓuide ⁊ discrete: transeūt sine molestia ⁊ maxima lesione: verbi gratia qn̄ hyems se preparat nimis frigida: hoīes preparāt hospitia calida: preuidēt indumēta: carbōes ⁊ ligna acquirūt ⁊ sic se de alijs multis premuniūt: et propter hoc veniēte hyeme a frigore nō ledūtur: hoc etiā faciūt in estiuo calore: ꝑ frigida em̄ cibaria ⁊ rex ſpēs euadūt feruorē estatis. Silr̄ aūt qn̄ prescire possum⁹ annos famis ⁊ indigētie: ꝑ cōseruationē frumētorū ⁊ prouidentiā rerū min⁹ moleste ac leuiter sustinēt temp⁹ famis. Cōfert ergo multū vētura prescire qr melius declinātur: ⁊ qr possunt hoīes qn̄ futura prenoscūt destinatorē excelsuz tm̄ precibus implorare ꝙ ꝑ suā potentiā futura ab eis auertet ⁊ aliter ordinabit. nō em̄ predestinauit qđ sue potētie in aliquo derogetur. possunt siquidē hoīes diuinā clementiā deprecari orationib⁹ precib⁹ ieiunijs sacrificijs elemosinis et multis alijs bonis de cōmissis veniā petere implorātes:

ꝛ de reatibus penitẽtes:ꝛ tũc est verisimile qꝺ deꝰ oĩpo-
tẽs auertat ab eis qꝺ trepidãt ꝛ formidãt:redeamꝰ ergo
ad predictũ sermonẽ. Sciendũ est igitur ꝙ astronomia
diuiꝭ in duas partes/vcꝫ in ordinationẽ celorũ ꝛ sphera
rum in dispositione planetarũ in diuisione signorũ ꝛ eo-
ruꝫ elõgatione ꝛ de suis motibꝰ ꝛ ista pars Astronomie
vocatur sciẽtia.Secũda pars est de qualitate ꝛ de mõ co
gnoscẽdi motũ firmamẽti ortũ signorũ sup rebus eũtibꝰ
anteꝗ̃ fiãt sub firmamẽto lune:ꝛ hec secũda ps dr Astro
logia siue scientia iudiciorum:ꝛ dignior pars Astrono-
mie est scientia de tribꝰ rebus vcꝫ de spheris planetis ꝛ
signis. Scias igiꝭ ꝙ fixi planete sunt mille ꝛ.xxix. de qui
bus tradã tibi ad plenũ in quadã parte istius libri. Nũc
vero tibi prius tradere volo medicinarũ doctrinã ꝛ que
dam alia secreta que tibi sufficiunt in cõseruatione sani
tatis vt nõ indigeas aliquo medico:qr cõseruatio sani-
tatis ꝛ salutis melior ꝛ preciosior esto mni medicina.: et
valde sunt tibi necessaria ad regimen huius mundi.

¶De conseruatione sanitatis.

Sciendũ est itaꝗ̃ ꝙ nõ est via ad scientiã aliquã acqui-
rendã nisi ꝑ potentiã:ꝛ nõ est potentia nisi ꝑ sanitatẽ:et
nõ est sanitas nisi ꝑ equalitatẽ cõplexionũ:ꝛ nõ est equa
litas cõplexionũ nisi ꝑ temperantiã humorũ:ꝛ deus glo
riosus ordinauit modũ ꝛ remediũ ad tẽperãtiã humoꝝ
ꝛ ꝯseruationẽ sanitatis ad plurima acquirẽda reuelauit
ea philosophis ꝛ sanctis ꝓphetis ꝛ q̇busdã aliȷ̈s q̇s pre-
elegit ꝛ illustrauit spũ diuine sapiẽtie:et dotauit eos do-
nis scie:ꝛ ab istis seq̃ces philosophie pricipiũ ꝛ origineꝫ
habuerũt Indi ꝛ latini ꝑses ꝛ greci ab istis exhauserũt ꝛ
scripserũt artiũ principia ꝛ secreta:qr in scripturis eoꝝ
nihil fatuũ nihil repbũ inuenitꝭ sꝫ a sapiẽtibꝰ approbaꝭ:
qui enim sibiȷ̈psi cã ꝑditionis est multo leuiꝰ cãm perdi-
tionis ꝑparabit aliȷ̈s:qr illꝺ eligimꝰ qꝺ amamꝰ ꝛ illꝺ q̃ri
mꝰ qꝺ intẽdimꝰ.Scire tñ debes ꝙ gloriosus deꝰ iter cete
ros prophetas magis grecos illuminauit ad scientias
acquirẽdas ꝛ reruꝫ naturaliũ genera cognoscẽda:de hoc
auteꝫ alibi tibi fidẽ fecimus: vnde secundũ ipsos propo

fuimus procedere in hoc libro domino concedente.

¶De compositione hominis.

¶Conueniũt itaq; sapientes ⁊ philosophi naturales q̄ homo est cõpositus ex oppositis elemẽtis ⁊ ex quatuor contrarijs humoribus qui semper indigent alimentis ⁊ potibus: quibus si caret homo corrumpitur eius substã tia: ⁊ si his superfluenta tur vel diminute incurrit debilitatem ⁊ infirmitatẽ ⁊ alia incõuenientia multa. Si vero vtitur temperate: inueniet iuuamen vite: corporis fortitudinem: ⁊ totius sue substãtie salutẽ. Cõuenerũt ergo vnanimiter q̄ qui transgreditur debitum moduȝ in pleno ⁊ vacuo: somno ⁊ vigilia motu ⁊ quiete in dissolutione et retentione ventris in subtractione sanguinis non poterit euadere furorẽ egritudinis ⁊ molestias infirmitatũ de quib⁹ oĩbus determinaturus suȝ sub cõgrua breuitate tradẽdo doctrinã certissimã de generib⁹ egritudinum ⁊ de remedijs earundẽ. Cõueniunt itaq; vniuersi q̄ q̃ cauet sibi a sup̄fluitate ⁊ indigẽtia cõseruãdo equalitatem ⁊ temperãtiam ille percipiet sanitatẽ salutiferã ⁊ longitudinem dierum. Ego siquidem non inueni aliquẽ philosophorũ discrepantiũ ab hac snĩa vȝ q̄ oĩa delectabilia huius mũdi siue delitie siue diuitie siue honores siue voluptates vniuersa sunt p̄pter durabilitatẽ: qui igit̃ appetit viuere aut durare studeat acq̃rere q̃ durabilitati cõueniunt ⁊ vitam conseruẽt: ⁊ renunciet desiderio proprie voluntatis: nec comestionẽ comestionibus superaddat. Audiui d̃ ypocrate q̄ seruabat dietas pro quib⁹ debilitatem corporis sustinebat cui dixit suus discipulus. doctor egregie si velles bene comedere non sustineres tãtã corporis debilitatem. Rñs vero ypocrates dixit fili ego comedo vt viuã: nõ viuo vt comedã. Alimẽtũ eñ p̄pter durabilitatẽ q̃rẽdũ est: nõ durabilitas p̄pter alimẽtũ. Sane multos noui qui diminuerũt de alimẽto ⁊ comestione abstinẽtes a suis appetitibus ⁊ parcẽtes gule: et viuẽtes tẽperate p̄ dietas q̃ fuerũt p̄pter hoc sanissimi corp̄is lõgioris vite: boni appetit⁹ ⁊ lenioris mot⁹ ⁊ melioris op̄atiõis: ⁊ hoc manifestũ ẽ in arabib⁹ ⁊ sepe cũtib⁹ p̄ deserta

Et itinera lõga. hoc ẽ ergo magnũ argumẽtũ. ꝙ abstinere a nimia comestiõe ⁊ supfluitate purgare ẽ sũma sanitas. O Alexãder in medicina cõtinent certissima ⁊ verissima documẽta: qꝛ cõseruãtia sanitatis in duob⁹ pꝛincipal'r cõsistit. pꝛimũ ẽ ꝙ hõ vtat cibis ↄgruẽtib⁹ sue etati ⁊ tpi in quo est: ⁊ cõsuetudini sue nature: videlicet vt vtat cibis et potib⁹ qb⁹ nutriri ↄsuenit ⁊ suã substãtiã cõfirmabit. Sm ꝙ purget se a b eo qđ gñatur ex supfluitate coꝛruptis humoꝛib⁹. Sciẽdũ est igitur ꝙ coꝛpa hoim q̃ sunt receptacula cibi ⁊ potus diminuũtur ⁊ resoluuntur tam ipsa coꝛpoꝛa recipiẽtia ꝙ̃ ip̃a alimẽta recepta: resoluũtur itaꝗ̃ in pꝛimis per caloꝛẽ naturalẽ q̃ desiccat humiditatem coꝛpoꝛis ⁊ nutritur ac pascitur eadẽ humiditate. Resoluuntur scđo per caloꝛẽ solis ⁊ venti qui desiccat humiditatem omniũ coꝛpoꝝ ⁊ pascunt humiditate tã coꝛpoꝝ ꝙ̃ fluminum. Quando ergo coꝛpus est calidũ vapoꝛabile. Ualent sibi grossa cibaria: qm̃ id qđ dissoluitur ⁊ emittit de tali coꝛpoꝛe erit multe ꝙ̃titatis ⁊ grosse ꝓpter nimiũ caloꝛẽ ⁊ vapoꝛẽ coꝛpis. Qñ vo coꝛp⁹ est depꝛessum ⁊ siccũ valent sibi subtilia ⁊ humida cibaria. Qñquidẽ illud qđ dissoluitur de tali coꝛpe est ꝑue ꝙ̃titatis ꝑꝑ suos strictos meatus: certũ itaꝗ̃ ẽ documẽtũ ad suãda sanitatẽ ꝙ hõ vtat cibis ↄueniẽtib⁹ sue ↄplexiõi i sanitate verbi gratia Si qs est calide nature ↄueniũt sibi calida cibaria tẽꝑata: si vo frigide sue ↄplexiõi ↄueniũt frigida tẽperata. Idẽ penit⁹ dico i humido ⁊ sicco coꝛpe: si ergo caloꝛ augmẽtetur ⁊ iflãmet nimia iflãmatõe aut ꝑꝑ calida cibaria ⁊ foꝛtia aut ꝑꝑ caloꝛẽ extraneũ dñantẽ ⁊ vicẽtẽ: tũc opposita et ↄtraria iuuãt scꝫ frigida. Qñ fuerit stomach⁹ calid⁹ foꝛtꝭ ⁊ bon⁹ tali stõacho melioꝛa sũt foꝛtia cibaria ⁊ grossa: qꝛ talis stõach⁹ est velut ignis valid⁹ potẽs cõburere multa grossa ligna. Qñ vo stomach⁹ ẽ frigid⁹ debilis tali melioꝛa sunt subtilia ⁊ leuia: qꝛ talis ↄparat igni ↄburẽti cãnas ⁊ subtilia ligna. De signis boni ⁊ mali stomachi.

Signa boni stomachi sunt hec: leuitas coꝛpoꝛis Claritas intellectus: motus appetitus. Signa vero mali stomachi et debilis digestionis sunt hec: grauitas

corporis: molities pigrities: inflatio faciei: oris freqūēs apertio: grauitas oculorū: turpis ⁊ mala eructuatio qñ. s. eructuat acidū insipidū aut amarū aut aquosum aut fetidū: ⁊ propter hoc generātur vētositates ⁊ inflammationes ī vētre ⁊ diminuitur appetit9. Cū res est in maiori quātitate ꝑueniūt tūc excreationes ⁊ extētiones extremitatū reflexiones mēbrorū tremores cordis: aptiones oris ⁊ alia quedā mala q̄ omnino cōtraria sunt sanitati: destructibilia corporis: corruptibilia nature. Debes ergo rex clementissime teipsuʒ diligēter custodire ab incōuenientibus supradictis. ¶ De regimine sanitatis.

¶ Cū corp9 corruptibile sit: eiq; accidit corruptio ex opositione cōplexionū ⁊ humorū q̄ sunt in eodē visum est mihi in presenti opere tibi scribere q̄dā vtilia ⁊ que omnino sunt necessaria ex secretis artis medicine: quib9 cōtentus sis: ⁊ maxime cū sit inhonestū vt appareāt medico cūcte regis infirmitates. Si aūt hoc exēplariter inspexeris ⁊ iuxta hūc ordinē preciosissimuʒ fueris conseruatus: medico nō indigebis exceptis his accidentibus bellicis et ceteris que omnino vitari non possunt.

¶ Quid post somnum sit faciendum.

¶ Oportet o Alexander cū a somno surrexeris modicū deābulare: ⁊ tua membra equaliter extēdere: etiaʒ caput tuū pectinare: qr mēbrorū extētio corp9 corroborat ⁊ pectinatio capitis vapores ad ipsum ascēdētes tēpore dormitionis a stomacho educit. In estate lauare cū aq̄ frigida: qr stringit ⁊ retinet calorē capitis: ⁊ hoc erit quedā excitatio desiderij comedēdi. deinde indue te vestimentis optimis: ⁊ orna te pulcherrimo ornamēto: qr anim9 tu9 naturaliter delectabit in huiusmodi cōspectu ⁊ pulchritudine: ⁊ virtus splendide vite cōfortabitur ⁊ delectabitur inde nimis: deīde exsiccabis dētes ⁊ gingiuas cū corticibus arboris calide ⁊ sicce amari saporis: hoc siquidē multū iuuat: dētes eñ mūdificat: et oris vitiū liquefacit ⁊ disertat linguā: clarificat locutionē: insup excitat desideriū comedēdi: deinde suffumigabis te suffumigationibus cōueniētib9 tēpori: hoc eñ valde proficit: aperit eñ

clausuras cerebri: et grossiora reddit colla: et brachia pinguescere facit: clarificat faciē atq; vultū: et tardā facit canitiē corroborat sensus: post hoc autē vtaris preciosissimis vnguētis atq; odoriferis tēporibus quoq; cōgruentibus in quo fueris: q2 in oi odoratu reficitur anima: et ois odor est ei suauissimus cib9: et cū refecta fuerit aia et firmata: que delectata est corp9 corroborabit: cor gaudebit: sanguis in venis incipiet currere ex letitia aie. Post hoc excipies alatros. i. exellio ligni aloes qd i libris medicorū inuenitur et tūc ex road. i. ex reubarbaro pond9 quatuor denariorū: q2 hoc valde proficit: subtrahit em̄ flegma ab ore stomachi: excitat calorē corporis: fugat vētositatē: et bonū reddit saporē: deinde cū nobilib9 sede: et cū sapientib9 loquere fm ɔsuetudinē age qd decet agere. Dūq; voluntas fuerit comedēdi iuxta horā cōsuetudinis vtere labore corporis modico. s. equitando vel deambulādo vel aliquid aliud faciēdo: q2 hoc corpori multum iuuat: fugat em̄ ventositates: corp9 aptat: corroborat atq; alleuiat: et calorē stomacho incēdit cōstringit cōpages: et liquefacit superfluos humores residuos: et flegma descendere facit a stomacho cibū incensū. i. calidū nimis et desiccatū. Si ponātur cibi multi antete comede ex illis quos elegeris iuxta desideriū tuū cū pane equaliter leuato: qui erit pfecte fermētat9: et prepositiōe ex eis quos prepōere debes: verbi gratia si sumpserit homo in prandio pulmētū molle: et molliens ventrē et aliquod retinens secutū fuerit. Si prius molle precesserit leuius digestionem si vero retinēs ante comederet et postea molle vtrunq; male digerit. Similiter si homo sumpserit plura pulmenta mollia que cito digeri possunt: oportet vt aliquid precedat retinens in fundo stōachi: q2 profunditas stomachi calidior est ac fortior ad molliēdū: eo q2 in ea parte sunt partes carnose et est vicina epati: et cui9 calore cibi decoquūtur. Et in comestione debes regere manum. i. cessare a comestione dū adhuc voluntas seu desideriū fuerit comedendi: q2 ex superfluitate cibi angustiatur stomachus: grauat corp9: leditur anim9: et cibus re-

manet in fundo stomachi ponderosus ꝛ nocinus. Similiter a potatione aque animū tuū retine sup cibū donec in cōsuetudinē tibi veniat: qꝛ potatione aque frigide super cibū stomachus refrigeratur: ꝛ extinguit calorē digestionis: ꝛ cibū cōfundit: ꝛ impedimētū generat. si multū bibitur: quo nihil erit deteriꝰ cordi. Si vero necesse fuerit vt aqua sumatur: vel propter calorē temporis: vel propter calorē stomachi: vel propter calorē ciborū: sit modica ꝛ bene frigida: sicqꝫ cū refectꝰ fueris incede super stramenta mollia: deinde temperate dormi: ꝛ requiesce vna hora super latus dextrū: deinde ad sinistrū revertere: et super illud dormitionē perfice: qꝛ latus sinistrū frigidum est ideo indiget calefactione. Si vero sentis gravedinē in stomacho ꝛ in ventre torsiones: tūc medicina est ponere super ventrē camisiā calidā ponderosam: aut amplecti puellā calidā speciosam. Si vero eructuationē sentis acerbā: signū est frigiditatis stomachi huiꝰ rei est medicina bibere aquā calidā cuꝫ syrupo acetoso ꝛ vomere: qꝛ incarceratio cibi corrupti in vētre est calidi corporis destructio. Et motus āte prandiū calorē stomachi excitat: sed post prādiū diu nociuꝰ est: qꝛ tūc descendit cibus indecoctus in inferiores partes stōachi: ꝛ exinde generat inclusiones et alia mala.

¶ De efficatia diuerse dormitionis.

¶ Scito qđ dormitio ante prādiū macilentū reddit corpus ꝛ desiccat humiditatē eius: post refectionē autē corroborat atqꝫ nutrit: qꝛ dū dormit homo quiescit corpus: ꝛ tūc trahitur caliditas naturalis que diffusa fuerat per totū corpus ad interiora stōachi / tūc corroboratur stomachus super decoctione cibi: tūc querit virtus naturalis suā quietē: ꝛ propter hoc dixerūt quidā philosophi qꝫ magis proficit vespertina comestio qꝫ meridiana: qꝛ meridiana comestio recipit calorē diei: qm̄ sensus operātur ꝛ animus vexatur propter ea que audit homo: ꝛ rationatur: ꝛ propter cogitationē: ꝛ propter multa incommoda: que corpus circūueniūt ex calore ꝛ motu: ꝛ propter hoc in hora meridiana diffundit caliditas naturalis per ex-

teriora corporis: ideo tunc multū debilitat stomachū/ et fit impotēs ad decoquēdū cibū: verūtamē in cena vespertina est totū cōtrariū: qr tūc accidit corpori trāquillitas laboris et cordi: et tūc est requies sensibus et aie: et inest noctis frigiditas q ducūt calorē naturalē ad interiora stomachi. Itē ignorare non debes q qui cōsuevit comedere bis in die et ptinuat ad vnā/certū eveniet sibi nocumētū sicut evenit illi qui cōsuevit comedere semel in die et incipit bis comedere: qr eius stomachus nequit cibum digerere: et indigestū remanet nutrimentū: et qui cōsuevit certa hora comedere: et transfert suā comestionem in aliā horā cito percipiet: et qd sue nature nō proficit: sz multū officit: qr cōsuetudo est altera natura. si igitur aliqua necessitas que legē nō hz cōpellit ad hoc qd cōsuetudo renuit: dz hoc fieri discrete et sapiēter. s. vt fiat mutatio cōsuetudinis paulatim vna vice post aliā: et sic tūc cū dei auxilio bene fiet: et caue ne iterū comedas donec cognoveris stomachū totū esse vacuū et purgatū primo cibo: et hoc cognosces p desideriū. i. cū volūtatē comedēdi habere cepis et p subtilitatē saline ad os decurrētis: qr si qs cibū suscipit absqz corpis necessitate. i. comedēdi volūtate inveniet calorē naturalē valde gelidū. Si vo cū desideravit suscepit: tūc inveniet calorē sicut ignē accēsuz: et cū ceperis hre desideriū comedēdi debes stati comedere: qr nisi stati comedat stomach9 implebit hūorib9 pessimis qs ptrahit ad se de supfluitatib9 corpis q cōturbabūt cerebrū vapore pessimo: et cū post affuerit cib9 sit tepid9 et nō pficit corpi. ¶ De qtuor anni tpibus. de vere.

¶ De intētione nra breviter determinabo de qtuor tpibus āni: de qlitate et pprietate vniuscuiusqz tpis et de variatione eorūdez. Quatuor sunt anni tpa q distingūtur. Uer tūc icipit qn sol ingredit signū arietis: tūc em initiū veris et durat p nonaginta duos dies et horā vnā cū dimidia et hoc a decima die exeūte martio vsqz ad decimū diē iunij: in hoc tpe dies et nox adequant. in suis regionibus: dulcescit tēp9: nitescit aer: sufflant venti: dissoluuntur nives: currūt torrētes inter mōtes scaturiūt: fontes

extolluntur humiditates ad summitates arborū ꝛ capi-
ta ramoꝝ: semina surgūt: crescūt segetes: virēt prata: pul
lulescunt ꝛ decorantur flores: induūtur nouis florib⁹ ar
bores: ornatur terra graminib⁹: generantur alimēta: pa
rantur pascua: cūcta resumūt vires suas: cantāt aues: re
sonāt philomene: tellus recipit ornamētū integre ꝛ pul-
chritudinē suā: ꝛ fit sicut spōsa pulcherrima speciosa or-
nata varijs colorib⁹ vt appareat hoībus in festo nuptia
rum. Uer est calidū ꝛ humidū et tēperatū: aeri simile est
ꝛ excitatur sanguis: ꝛ diffunditur p vniuersa mēbra cor-
poris: ꝛ pficit in eo qd est equalis cōplexionis .i. tēpera-
tum: ꝛ talia in eo comedātur vt sunt pulli gallinaꝝ ꝛ oua
nō supflua .s. vsqꝫ ad .v. ꝛ lactuce agrestes quas rustici sca
ria vocāt ꝛ lac caprinū: nullū eñ tempus est ad munitio
nem melius ꝛ proficit in eo vsus ꝛ mot⁹ corporis solutio
vētris vsus balnei ꝛ sudoris ꝛ spērū potiones ad digerē
dū. Si purgatoria accipiēda sunt q̄cq̄d p purgationē ad
minutionē acciderit: hoc tpe sua humiditate restaurat.

¶ De estate.

¶ Estas tūc incipit cū sol ingreditur primū punctū can
cri: ꝛ cōtinet nonaginta duos dies ꝛ horā cū dimidia: et
hoc est a decima die Junij vsqꝫ ad decimā diē septēbris:
in hoc tpe elongātur dies: ꝛ abbreuiātur noctes in oīb⁹
regionibus crescūt calores: inflamant vēti: trāquillitas
est in mari: serenitas in aere: desiccātur segetes: nascunt
serpentes: fundūtur venena: corroborātur corpoꝝ virtu
tes: ꝛ fit mundus quasi speciosa corpora etate pfecta: ca-
lore inflamata: estiuū tēpus calidū est ꝛ siccū in quo exci
tatur colera rubea: ꝛ opꝫ ab eo caueri qd fuerit valde ca
lide ꝛ sicce nature vel cōplexionis: excitat eñ colerā ru
beam: ab esu quoqꝫ ꝛ potatione nimia abstinendū est in
estate: ne calor naturalis extiguat. Comedas i eo quicq̄d
frigide et humide cōplexionis fuerit: vt carnes vituline
cū aceto: ꝛ cucurbita: ꝛ pulli saginati: pulmētū quoqꝫ ex
farina ordei: ꝛ fructus acris saporis: ꝛ mala acria: ꝛ ven⁹
parce petatur: ab omni minutione abstineas: nisi neces-
se fuerit organis ꝛ mot⁹ sui corporis balnea habent pce.

De autumno.

¶ De autumno.

¶ Autumnꝰ tūc incipit qñ sol intrat primū gradū libre ꝛ cōtinet nonaginta vnā diē ꝛ horā cū dimidia: hoc est a decima septēbris vsq ad decimā decēbris: i hoc tpe adequātur dies ꝛ noctes ꝯm vocē: nox crescit ꝛ tollit de die: aer frigescit: vēti inflātur septētrionales: mutātur tpa decrescūt flumia: diminuūtur fontes: marcescūt, viridaria deficiunt fructꝰ: facies terre sua caret pulchritudine: volatilia querūt calidas regiones: animalia suas appetūt cauernas: serpētia foueas vbi colligūt victū p hyemē: ꝛ mūdus cōparatur semine plene etatis indigēti vestibus q̄si vt recesserit ab ea iuuētus ꝛ festiū senectꝰ. Autūnus est tp̄s frigidū ꝛ siccū in q̄ colera nigra ꝯsurgit: opꝫ aūt vt in eo tpe sumant calida ꝛ humida: vt sunt pulli ꝛ agni: vinū vetꝰ: vue dulces abstineas ab oibus colerā nigraꝫ gñantibꝰ: motus corpis ꝛ vsus veneris magis q̄ȝ in estate nocet balnea quoq ꝛ purgatoria si necesse fuerit fiāt in hoc tpe: si hō indiget vomitu fiat in meridie: ꝛ in calidiori hora diei: qꝛ in talibus horis superfluitates gñantur in hoie: purgatio vētris dꝫ fieri in hoc tpe p aliraron ꝛ agatō ꝛ p oia q̄ trahūt nigrā colerā ꝛ reprimūt hūores.

¶ De hyeme.

¶ Hyems tūc incipit qñ sol itrat primū signū Capricorni: ꝛ cōtinet dies nonaginta: ꝛ horā cū dimidia a decima decēbris vsq ad decimā martij: in hoc tpe dies abbreuiātur: ꝛ noctes elongātur: cōualescūt frigora: exasperantur vēti: cadūt arborū folia: moriūtur p maiori parte virentia: ꝛ indurātur q̄si lapis: ꝛ maior ps aīalium abscōduntur in ventre terre ꝛ in cauernis mōtiū: ꝛ pre nimio frigore ꝛ humiditate obscurat aer denigrescit tēpus: cōtremiscūt pecora ꝛ iumēta: debilitātur corporū virtutes: ꝛ est mūdus q̄si vetula lāguida: etate decrepita: indumēto nuda: morti ppiqua. Hyēs est frigida ꝛ hūida in q̄ cōuersatione opꝫ fieri .i. redire ad medicinas calidas ꝛ ad cibos calidos: vt sunt pulli galline: ꝛ arietine carnes: ꝛ assatu re: ꝛ vniuersa pigmenta calida: ficus quoq ꝛ nuces ꝛ vinū rubeū optimū ꝛ sumātur electuaria calida: abstineat

etiã a solutione/vētris ꝛ minutione sanguinis:neq̄ ven
tris neq̄ cibi abūdātia vtaris:ne digestio debilitet: vn-
ge corp9 tuū vnguētis calidis: ꝛ vtere balneis:nimi9 po
tus et venus non nocēt hoc tpe: nec nimia comestio:q2
hoc tpe pre nimio frigore calor naturalis colligitur: ꝛ in
greditur in interiora corporis:ideo melior est digestio in
hyeme:in vere aūt ꝛ estate vēter ē frigid9:q2 his tpib9po
ri aperiūtur ꝑpter calorē:ꝛ diffundit calor naturalis per
oēs partes corpis:ꝛ propter paucitatē caloris stomachi
digestio impeditur ꝛ humores cōmouētur. Scias igitur
hec ꝛ domin9 te cōseruet. vale Alexander:hāc dietā pre-
ciosam tibi ꝑficuā custodi naturalē calorē cōseruādo:q2
q̄diu calor tēperat9 in hoie perseuerat:sanitas longis tē
porib9 custodit. nā duob9 modis inueterat hō ac defi-
cit. vno.s.naturali q̄ debito nature fit.s.ex senectute.q̄ vi
cit in corpe destruitq̄ naturam:aut accidētali.s.ex ifirmi
tatib9 ꝛ aliis pessimis cāis. ¶ De his q̄ impignāt corp9.
¶ Hec impinguāt corp9 ꝛ humectāt:quies:ꝛ saturitas:
esus ciborū dulciū ac diuersorum:ꝛ potatio lactis ꝛ vini
dulcis:ꝛ dormitio post comestionē sup stramēta mollia
odoriferis refecta locis ac tpibus cōueniētibus:ꝛ ingres
sus balneorū dulciū aquarū:ꝛ ibi sessio modica: ne diu-
turnitate balnei corp9 debilitet:odorem sentire odorife
rū :vel quicq̄d odoris fuerit boni vnūquodq̄ in tpe cō-
gruo:vnde in hyeme alchitimū qđ est cuiusdā floris spe
cies ꝛ calide nature rose quidē ꝛ viole ꝛ quicquid fuerit
frigidū in estate:ꝛ exerceatur vomit9 semel in vnoquoq̄
mēse ꝛ maxime in estate:vomit9 eñ lauat corp9 : ꝛ stoma
chum purgat ab humorib9 pessimis ꝛ putridis: ꝛ si fue-
rint humores pauci in stomacho cōfortabit calor ad di-
gerendū:corp9 implebitur humiditate et pinguedine et
multis vtilitatibus si cū hac dispositione ꝯtingat habe-
re gaudiū/leticiā ꝛ rationē ꝛ gloriā/ꝛ honorē/de inimi-
cis victoriā/spē atq̄ fiduciā in plebe sua:ꝛ in lusionibus
delectari:et facies pulchras aspicere:ꝛ libros delectabi-
les audire:vestimētis optimis ꝛ varietate tinctis indue
re:et vnguentis vngi temporibus congruis.

¶ De his que macrant corpus.

¶ Ediuerso hec macrāt corp⁹ ꝛ debilitāt/ꝛ desiccāt: modicū comedere: ꝛ bibere multū laborare. Frequēter ad solem ire: extra mēsurā deābulare: dormire ante prādiū super stramēta dura: mentē sollicitare: meruere balnea sulfuree aq̄ itrare: cōedere salsos cibos: vinū vet⁹ multū potare: multū quoq; egerere: ꝛ sanguinē minuere: ꝛ minuēdo mēsurā excedere: ꝛ cogitationes pessimas ꝛ tristitias habere. Regula ypocratis si quis replet⁹ vel cōstipatus balneū intrabit iliū dolorē vel intestinorū certissime incurrere pōt. si q̄s coiuerit ventre repleto paralisim incurret. nec post cibū quis currat vel equitet nimiū. Qui simul lac ꝛ pisces sepe comedūt leprā incurrūt: vinū et lac similia operantur.

¶ De diuisione corporis.

¶ Corpus diuiditur in quatuor partes. prima est caput. Qñ ergo in eo cōgregātur superfluitates poteris scire ꝑ hec signa que sunt tenebrositates oculorū grauitas superciliorꝫ: repercussiones tēporū: tremit⁹ auriū: inclusio nariū. Si quis igitur sentit hoc sibi accidere accipiat effretim: ꝛ decoquat ipsuꝫ in vino dulci: ꝛ cū radicib⁹ pulegij ꝛ diminuatur medietas: ꝛ teneāt ipsuꝫ i ore quolibet mane donec sentiat sibi prodesse: et vtatur in cibo suo grano synapis de quo coquas pōdus vnius dragme cū puluere cōfecto d.e.xij. vnguētis ꝛ hoc in dormitione sua. Si vero omittit hoc ꝛ negligat: timere pōt periculosas infirmitates: vꝫ corruptiōes visus: dolorē cerebri: ꝛ multas alias egritudines a quib⁹ dñs te custodiat oī tempore.

¶ De pectore.

¶ Pect⁹ est secūda ps corpis: si itaq; superfluitates in eo cōgregātur: hec signa sequūr: lingua fit pōderosa: os salsuꝫ i orificio cibū acerbū sentit ac dolorē tussis: opꝫ igit dimittere de cōestiōe ꝛ vti vomitu ꝛ post vomitū sumere ꝫiꝫiber rosatū cū ligno aloes masticare: ꝛ post cōestionē sumere ad magnitudinē vnius nucis de electuario enison: q᷑ est ꝯfectū ex ligno aloes ꝛ causargā. Qui q̄dē hoc nō fecerit: leui poterit incurrere dolorē lateris aut renū aut multas egritudies. Et potatio decoctōis ysopi ē mi

rabilis ꝛ hoc ieiuno stomacho. ¶De oculis.

¶Oculi sunt tertia pars corpis:opꝫ aũt ipsũ ꝗ laborat in cõseruãdo sanitatẽ oculorũ vt tueatur eos a puluere: ꝛ fumo a reb⁹ egredientibus ab equalitate.s. in caliditate frigiditate ꝛ a vẽtis malis nõ assiduet: intueri rẽ vnã a qua nõ auertatur/nec inspiciat multũ res instabiles et vitet multitudinẽ fletus/ꝛ multitudinẽ coitus/ꝛ nimiaꝫ multitudinẽ repletionis pot⁹ ꝛ cibi/ precipue potuũ ꝛ ciborũ vaporẽ grossuꝫ ad caput emittentiũ sicut porrorũ/ cauliũ/ceruisie/fabarũ:ꝛ huiusmodi nec dormiat sup repletionẽ. Res aũt que cõferũt oculis sunt spẽs.s. achie: ꝛ aq̃ siue sucus feniculi verbene/rose/celidonie:rute submersio oculorum in aqua clara:ꝛ aperire oculos in ea/ꝛ aspicere eã. Signa causaꝝ dispositionis oculis cõuenientis cognoscunt ex octo canonib⁹. Ex tactu:ex venis ei⁹/ ex figura/ex operationib⁹ propriis colore: qualitate ab eis passionib⁹ que ab eo exeũt:ꝛ a reb⁹ exteriorib⁹ occurrentibus ꝭm calidũ ꝛ frigidũ ex venis quidẽ si sint apparibiles ꝛ plene humorib⁹ certitudis ꝛ egritudines est cã que cognoscitur ꝑ calorẽ ꝛ per dolorẽ vt si infirm⁹ sanguinẽ pungitiuũ/colericũ/extensiuũ/flegmaticũ/ aggrauatiuũ/melancolicũ/deambulatiuũ sentiat:ꝛ per vẽtositatẽ ꝛ alia signa.ex figura quidẽ:qꝛ dꝫ esse rotunda intuitu supꝼicie plena.ex operatione qꝛ oculi qui velociter mobiles sunt calidi indicãtur.tardi vero frigidi/ lachrymabiles vero humidi/silr quidã vidẽt a longe rẽ distantẽ de ꝓpe vero nõ. Quidã vero ecõuerso de ꝓpe eĩn vident tes spiritũ habẽt visibilẽ paruũ ꝛ clarũ qui ex sua paruitate nõ sufficit ad loginqua extẽdere. Qui vero soluꝫ de lõge vidẽt:spiritũ habẽt multũ/sed ipsum nõ subtilẽ/sed perturbatũ/grossuꝫ/ ꝛ humidũ.vnde nõ indigẽt iternallo ad sui passionẽ:vt grossi vapores ab illo separẽtur. Ex colore qm̃ color significat humorẽ dominantẽ.s. rubens sanguinẽ/citrinus colerã/albus flegma/plũbens melãcoliam. Ex q̃titate qm̃ magnitudo oculorũ cũ proportione operationũ/ꝛ virtutis multitudinẽ substãtie et bonã oculi eucrasiã significat. Si vero sine bonitate operatio

nis:multā substātiā sed nō eucratā demōstat cū vitio vero operationū paruā substātiā ꝛ nō encrasiā. A quātitate in operationibus:qꝛ cuius oculi sunt magni:piger est cui⁹ pui:inuerecūd⁹ loquax ac stolid⁹ est. Cui⁹ in pfundo positi sunt:calid⁹ est ꝛ deceptor. A reb⁹ exteriorib⁹ cognoscitur p patiētis indiciū. Curatio aūt quarūlibet istarum fit p exhibitionē cōtrarij egritudinis.obseruetur cū hoc regiminis bonitas in sex reb⁹ nō naturalibus aere/exercitio/ꝛ ocio cibo/ꝛ potu/somnos et vigilia/coitu/ꝛ accidētib⁹ aie habeatur semper.venter laxus et in omni egritudine ꝛ repletione.

¶De testiculis.

¶Testiculi sunt quarta pars corpis:cū itaqꝫ supfluitas in eis cōgregatur hoc signū cōsequit:tēperet appetitus. Opꝫ illud ꝙ hoc sentit hoc facere vt herbā accipiat q̄ dr achē vel arianes:ꝛ de earū radicib⁹ ponat radices ꝛ herbas i vino albo odorifero:ꝛ sumat ex eo quolibet mane. ita ꝙ sit tēperatū cū aq̄ ꝛ molle:ꝛ abstineat a nimia comestione. Qd si omittit hāc medicinā timere poterit dolorē testiculorū/ꝛ pulmonis/ꝛ periculū lapidis:legitur si quidē in historijs antiquorū ꝙ rex potēs cōgregauit medicos meliores indorū/grecorū/ꝛ medorū: ꝛ iniūxit eis vt quilibet eorū studeat facere talē medicinā qua si vtatur homo:proficiat sibi ꝛ nō indigeat medicina alia. Sanages grec⁹ idicauit ꝛ dixit ꝙ sumere q̄libet mane aquā pleno ore bis facit hominē sanū ꝛ nō indigebit alia medicina. Med⁹ vō affirmauit ꝙ ieiuno stomacho prodest multū sumere de granis milij. Ego vero dico qui tm̄ dormit ꝙ i vētre pōderositatē nō habeat:sibi nō timeat guttā:ꝛ qui comedit q̄libet mane septē dragmas racemi passe bone dulcedinis nō timebit aliquo mō de infirmitatibus flegmatis.eius memoria emēdatur: ꝛ intellectus illuminatur:ꝛ qui in tēpore cōueniēti sue cōplexioni vtitur secur⁹ erit:ꝛ nō timebit febrē quartanā: ꝛ q̄ comedit ficus cū nucib⁹/ꝛ paucis folijs rute:venenū in ea die nō nocebit ei.

¶De custodia caloris naturalis.

O summe rex studeas oibus modis custodire ꝛ retinere

caloreꝫ naturalē:quādiu caliditas est tēperata in hoīe ⁊ humiditas naturalis:calor tēperatur ⁊ roboraſ: qꝛ sanitas in duob⁹ cōsistit. Sciēdū etiā ī hoc loco ꝙ destructio ⁊ corruptio corpis prouenit ex duab⁹ causis vna naturalis ⁊ alia cōtra naturā:naturalis prouenit ex cōtrariarū qualitatū repugnātia ⁊ cōtradictione qñ.s. siccitas dominatur in corpore. Corruptio vero cōtra naturā prouenit ex aliqua causa accidētali siue ex bello siue ex offensione lapidū siue ex alijs fortuitis casib⁹:siue infirmitate ⁊ malo consilio. ¶De qualitatibus ciborum.

¶Cibariorū quedā sunt subtilia: quedā grossa:subtilia subtilē generant sanguinē clarū ⁊ bonū que sunt frumentum pulli gallinarū bene nutriti ⁊ oua:grossa vero cibaria valent calidis humorib⁹ ⁊ laborātib⁹ in ieiuno ⁊ dormientib⁹ post prandiū. Media aūt cibaria nō generant inflāmationē neqꝫ superfluitatē vt sunt carnes agnine ⁊ castratine ⁊ oēs carnes calide ⁊ humide:tñ videſ fallere in his carnib⁹ que assantur:qm̄ inde acquirūt duritiē et caliditatē ⁊ siccitatē: si itaqꝫ tales carnes assanſ cito comedātur:⁊ tūc laudabiles sunt;qñ in eis suaues spēs apponunſ. Quedā vo cibaria sunt que generāt melācoliaꝫ; sicut bubali vaccine carnes et oēs que sunt grosse sicce ⁊ aspere. Alie vero ex eis habētes subtiles carnes que pascuntur ⁊ nutriūtur in aquosis ⁊ humidis ⁊ vmbrosis locis carū carnes sunt meliores ⁊ saniores. ¶De piscib⁹.

¶Idē dicēdū est de piscibus. Sciēdū est igitur ꝙ piscis parue substātie ⁊ subtilis pellis ⁊ facilis masticationis q̇ nutrit⁹ sit in aq̇s salmaticis currētib⁹ talis est melior et lenior ꝙ̄ ille qui nasciſ in mari vel dulci aqua. Qui nascitur in mari sanior est ꝙ̄ ille qui nascitur in aq̄ dulci: opꝫ igitur cauere ab illis piscibus qui sunt magne substātie: ⁊ dure pellis:qꝛ tales solēt esse venenosi. Et hec de piscibus ad presens sufficiāt:qꝛ ī libro quē cōposui de pulmētis ⁊ medicinis inuenies abundanter istā materiā determinatam. ¶De aquis.

¶Sciēdū est ꝙ aque subtiles sunt vtiles cuilꝫ viuēti taꝫ animalibus ꝙ̄ vegetabilibus ⁊ memento ꝙ docui te suf-

ficiēter de aquis ꝛ ostẽdi tibi ꝙ oēs aque tā dulces ꝙ̄ amare originē traxerūt a mari. ꝛ de hoc feci tibi demōstrationem manifestā. Nūc suscipiēdū ē ꝙ leuiores ꝛ saniores aque sunt ille q̄ sunt ꝓpe ciuitates currētes. qñ vero terra est pura a rupibus nō abūdās fumositatibꝰ aq̄ illiꝰ loci est leuis optima ꝛ laudabilis: aqua vero nascēs i terra lapidosa q̄ abūdat fumositatibꝰ est grauis infirma ꝛ nocibilis. Et in qua sunt rane ꝛ serpētes ꝛ alia aīalia venenosa est infirma sicut aqua paludis. Signa q̄dē bonaꝝ aquarum sunt hec. leuitas: claritas: bonus color qñ facile calescūt ꝛ facile frigescūt. i talibꝰ eñ delectaꝶ natura. Aque vero salse mare fumose dicunꝶ ideo dissoluunt vētrem et desiccāt aque aūt maris sunt calide ꝛ graues quia stāt ꝛ non mouentur ꝛ qꝛ sol diu durat suꝑ ipsis ideo generant coleram: ꝛ faciunt crescere splenem ꝛ pulmonem: ꝛ q̄ diu scaturizant in duabus terris sunt calide infirme: qꝛ cōtinent in se particulas terreas: ꝛ potatio aque frigide stomacho ieiuno añ prandiū nocet corꝑi: extiguit eñ ignē stomachi: potatio vero eius post prādiū calefacit corpus. et generat flegma. ꝛ si multū sumaꝶ corrumpit cibum in stomacho. debes igitur bibere aquā frigidā in estate ꝛ calidam in hyeme ꝛ nō ecōuerso: qꝛ potatio aque calefacte in estate mollificat ꝛ debilitat stomachū ꝛ destruit appetitū: sicut potatio aque frigide in hyeme extinguit calorē et destruit instrumenta pectoris: nocet pulmoni: ꝛ multa generat nocumenta.

¶ De vino.

¶ De cognitione vini sciendum est ꝙ vinū cuiꝰ racemꝰ est in mōte natꝰ exposito soli est siccioris nature ꝙ̄ id qđ nasciꝶ in plano in locis madidis ꝛ vmbrosis. ꝓmū vinuꝫ valet senibus ꝛ hominibus abundātibus in humiditate ꝛ flegmate nocet vero iuuenibus ꝛ calidis hoībus. primum ergo calefacit ꝛ liberat a superfluitatibꝰ frigidis ꝛ grossis. ꝛ vinum ꝙ̄to magis rubicū dū ꝛ spissum: tāto magis generat sanguinē sed qñ est forte ꝛ fortis amaritudinis: tunc dꝛ primꝰ sanguis ꝛ primū nutrimētū: ꝛ hꝫ naturam potiōis ꝛ medicine: ꝛ sumptū diu valde nocet. qñ vero

vinum huius generis est dulce nocet stomacho: generat ventositates & inflationes: laudabilius et suauius omni vino quo ad omnes ꝯplexiones est id qđ nascitur in terra extẽsa inter montes & valles: cui⁹ racem⁹ est bone dulcedinis: ꝑfecte maturitatis: subtilis acris: qui non vindemiat̃ donec est i ipso fortitudo sue substãtie: hũiditas corticis: spissitudo palmitũ: & granoꝝ cui⁹ color ẽ aure⁹ videlȝ medi⁹ inter citrinũ & rubeũ colorẽ: sapor acut⁹ et delectabilis cui⁹ fex est in fundo depſſa: cui⁹ ptes subtiles sunt & clarescẽtes. Qñ itaq; tale reperit̃: sume de ipso tẽperate iuxta etatẽ corpis & tpis q̃litatẽ: qr ꝯfortat stõachuȝ calorẽ corroborat naturalẽ: iuuat digestionẽ: cõseruat a corruptiõe: ducit cibũ. decoq̇t & ꝑducit ip̃m purificatũ ad oĩa mẽbra q̃ tegunt̃: & decoq̇t ip̃m cibũ in eisdeȝ mẽbris donec ꝯuertat̃ in sanguinẽ substãtialẽ tũc ad ceruicẽ cũ calore tẽꝑato: reddit caput securũ ab infortuitis casib⁹. insuper cor letificat. linguam reddit expeditaȝ: liberat a curis: & hominem facit audaceȝ: & excitat ad omnia appetitum: & multa alia bona facit.

¶ De malis que sequuntur ex nimio potu.

Uinum autem quãdo sumitur in magna quãtitate abũdanter: tunc ecõuerso hec mala facit que sequuntur: obscurat intellectum: impedit sensuȝ: turbat cerebrũ: debilitat virtutem naturalem & animalẽ: gñat obliuionẽ: ledit omnes quinq; sensus: quib⁹ regit̃ & dispargitur tota corpis opatio: fugat appetitũ: debilitat cathenas & iuncturas: generat tremoreȝ mẽbroꝝ/ & lippitudinẽ oculoꝝ accendit coleram: destruit epar. quia reddit sanguinem eius grossiorem: & cordis cruoreȝ denigrat: & exinde peruenit horror: timor: tremor: somni locutio fantastice visiões: corruptio coloris: debilitatio genitaliũ. destructio seminis: abomiatio stõachi: distẽperat cõplexiõeȝ: gñat corpis grossitudinẽ. & qđ deteri⁹ ẽ: leprã ĩducit: & tũc est de gñe venenorũ. Cauendũ est igitur ne vltra modũ sumatur: qr vinũ immutat naturã & ꝯplexionẽ: reubarbaꝝ enim qđ est vita epatis: & hȝ plures vtilitates q̃ ꝯtinent̃ in libris medicinalibus: nihilominus qñq; est venenuȝ

mortiferum vez illis qui vltra moduz sumunt ex eo: ꝛ trā scendunt certā quātitatē ꝛ mēsurā. Vinū etiā ꝯparatur nature serpentum ex quibus antidotū conficitur: ꝛ lesiones maxime per eorū medicinam expellunt: verūtamen oībus notū est ꝙ venena mortifera mortez in se gerant.
¶ Alexander nullo tempore te tedeat syrupū accetosuz mane sumere ieiuno stomacho ꝛ non ieiuno: qñ. s. cōualescunt humiditates et abundant: ꝛ flegma dominatur: quia valde sanatiuū est. Sapiēs quidē aristos bonū vinum commendauit vbi dixit. miruz est de homine qualiter potest infirmari vł mori: cui⁹ cib⁹ ē optim⁹ panis frumēti: ꝛ carnes commendabiles: ꝛ pot⁹ bone vitis. Et ex eis vtit temperate abstinendo se a nimia comestiōe: potu: coitu: ꝛ labore: quoniā huic hoī accidit egritudo opz siquidē ꝛ illū qui inebriatur vino vltra modū sumpto vt abluat se cū aq̄ calida ꝛ sedeat sup flumia currētiū aqrū ꝛ habeat salices atqꝫ mirtū ꝛ vngere dz corp⁹ suū cū sandalo cōfecto ꝛ fumigare cū incēsis frigidis: ꝛ odoriferis hec ē q̄dē ebrietatꝫ optia medicia. Si qs ex toto ꝓponat relinq̄re potū vini: nō dz subito ab vsu vini penit⁹ abstinere: sꝫ paulatiꝫ ꝺ potu vini ad potū vue passe se trāsferre: ꝛ exinde adiungere aquaz paulatim vna die post aliā donec veniat ad puram aquam: qꝛ per istū ordinē seruatur complexio nature a grauibus egritudinib⁹ futuris.
Post hec itaqꝫ sciendum ꝙ quedā de his corroborant ꝛ impinguant: ꝛ quedā macerāt ꝛ humectāt: ꝛ quedā desiccant: quedam res dant ꝛ vigorē ꝛ pulchritudinē: quedā generāt pigritiā ꝛ tepiditatē: ea siquidē que ip̄m corpus corroborāt sunt alimēta suauia: lenia: ꝛ sue nature ꝯueniētia: qñ sumūtur tpe ꝯpetēti ꝛ i hora necessitatis sicut ꝑdiximus. Ea vero que ip̄m corpus impinguāt ꝛ humectant sunt hec. Requies corporis: letitia mentis: iocūda societas: ꝛ calida cibaria ꝛ hmida: potatio vini dulcis: et sumptio mellis humidi quod colligatur ꝛ mittat in locis ꝓuatis i caule gēdel. ꝛ nihil tm̄ valet ad hoc quantū dormitio post prādiū sup suauia stramia i locis frigidis ꝛ balneari in balneis calidis: ꝛ parū stare in eisdē: ne hu

miditas corpis dissolnatur in magna q̄titate:qr melius est.vt corpus habeat de humiditate ⁊ madefactiōe bal- nei q̄ econuerso:ordinati odores iocundantes animam et cōueniētes tēpori in quo est:verbi gratia.odorare ra- cem nꝫ in hyeme.qr calide nature.est rosas vero ⁊ violas in estate.Exercere vomitum bis vel ter in mense ⁊ in esta te maxime quia vomit9 abluit stomachū ⁊ purgat a ma- lis humoribus:⁊ corruptis humiditatib9. Qm̄ ergo iste corrupte materie expelluntur a stomacho naturalis calor augmētatur ⁊ confortatur ad digerendū alimētū . Rege igitur bene corpus tuū si vis vt crescat:⁊ obserua meū cō silium:cum hoc quidem magis valet solatium ⁊ diuitias habere: reuerētiam super inimicos acq̄rere:delicate vi- uere:solatiari in instrumētis musicorum:videre ⁊ dele- ctari in rebus formosis:legere in libris delectabilib9:au dire cātica leticie cū amicis dilectis:indui fulgentibus ⁊ speciosissimis vestib9:conferre cum sapientibus queren do de rebus preteritis et futuris:confortare virtutes ra- tionales vnguētis conuenietibus tpibus tpi in quo es: hec siquidēꝫ sunt q̄b9 hoies impinguantur. Res vero q̄ fa ciūt cōtrariū vꝫ que macrāt corpus sunt he.diminutio cibi ⁊ potus:frequentatio exercitij ⁊ laboris in calore et sole:longa vigilia dormitio ante prādium sup duris le- ctis:quia caliditas impeditur ꝓpter nimiā humiditatē q̄ inest corpi:balneari i aq̄s sulphureis ⁊ salsis ⁊ dissolutis frigidis ⁊ calidissimis:fames:potio veteris vini puri:fre quēs purgatio vētris:diminutio sanguinis.nimi9 vsus veneris:paupertas:sollicitudo:timor mala cogitatio: et anxietas:dolores frequēter accidentes:et mali euentus.

¶ De balneo.

Balneū vero ē vnū de miraculis huius mūdi:qr edificatur fm anni q̄tuor tpa:qr frigidū attribuitur hyemi:tepidū vi: calidū estati:siccū autūno:de summa ergo ꝓuidētia est facere in balneis quatuor māsiones ordinate:ita vt pria sit frigida:scda tepida:tertia sicca: q̄rta calida. Et cū q̄s ingredi voluerit debet prius aliquātulū stare in pria:de- inde itrare in aliā:⁊ ibi parū morari:⁊ post in tertiā itra-

re:⁊ ibi paruulā morā facere. Et vltio in quarta ⁊ ibi debes te lauare. Et cum volueris exire: debes seruare eundem ordinem faciendo morulam in qualibet camerarū: nec exeas de nimio calore in nimiū frig⁹. Et sit balneum edificatum in loco alto ⁊ ventoso: ⁊ habeat fornaces magnas reddētes flāmas ⁊ latas: ⁊ aquā dulcē. Et vtēdū est in eo odorib⁹ ꝯueniētib⁹ tpi instāti: vcꝫ in vere ⁊ in estate vtēdū est vnguēto triplicato ⁊ q̄druplicato. i autūno vo et hyeme fruēdū est duplicato: deinde sedēdū est sup sedilia aq̄s rosaceis imbuta: ⁊ postea facias te tergere cū linteamine albo mundo de lino vna vice post aliam: postq̄ hec omnia compleueris ⁊ delicate ablutus fueris exeas ad alias mansiones non statim: ⁊ vtere sequentib⁹ documentis ⁊ vnguentis. Si ergo vincaris a calore: perxueris et vtaris vnguento purificato ꝯueniēti tpi. q: in vere et estate debes vti vnguento sceranino ꝯfecto de sandalis et emleg. In autūno ⁊ hyeme debes vti vnguēto de mira et de succo herbe que vocatur bletes: ⁊ proijcere sup caput artificiales aq̄s ⁊ tēperatas: deinde debes abluere et fricare inde corpus donec fuerit bene lotū ⁊ mūdū: deinde vngas corpus quibusdam vnguētis q̄ cōueniūt tēporibus suis. deinde gradatim exeas sicut docuimus in precedētib⁹: deinde tergas te donec allenieris. Si itaqꝫ sitieris bibas syrupū rosatū: ⁊ sumas de electuario cū musco deinde tēdas brachia tua aliq̄ntulū. Deīde post modicā horā sumas paratū cibū cū trāquillitate: ⁊ bibas de bono vino tēperate cū tāto de aqua sicut ꝯsueuisti bibere ⁊ nō sumas mltū sꝫ tēperate: deinde fumigabis te incēsib⁹ ꝯueniētib⁹ illi tpi. deinde reqescas i lectis delicatis. ⁊ accipias de somno bonā ptē: q: mltū iuuat. deinde ꝯtinuare debes residuū diē in gaudio ⁊ q̄ete. Iste siq̄dē ordo sanitatis est/⁊ nutricatōis corpis. Qui vo ē senex vl' supaf ab humiditate ⁊ frigiditate caueat multū morari in balneo: dꝫ siquidē tantū stare in balneo donec corpus suum sumat de humiditate balnei ⁊ madefiat. Aquā vo tēperatā ꝓiciat supra se multū cito quātū volueris. Opꝫ aūt flegmaticū nō intrare nisi ieiuno stomacho: et vngere se

vnguentis calidis. Qui vero fuerit calide nature teneat pcedētē doctrinā. O alexander qñ cognoueris datū documētū ꝛ ope ꝯpleneris: faciet te non indigere medico tēpore vite tue cū dei adiutorio. Scis enim ꝙ infirmitates graues q̄ generant de caliditate ꝛ piodis ꝛ cursu lune cognoscit an sint breues aut lōge: ꝛ ēt ex signis pcedētibus cognoscūtur ad quē finē dñt euenire: ꝛ ego te docui fideliter ꝛ oñdi breuiter diuisiōes ꝛ cognitiōes infirmitatū in qua similiter ē signū ꝓbatū i his reb9. Sꝫ pcedētia signa sunt veriora et meliora sicut determinaui in libris de aquis. Et hec signa sufficiūt illi q̄ bñ tenet i memoria doctrinā illi9 libri: sicut ēt ꝯtinet in libro quē feci de medicinis ꝯpositis ꝛ potiōib9 artificialib9 ꝛ vnguētis compositis ꝛ emplastris secundum ordinem ꝛ arteꝫ grecorum: italicorum: indorum: ꝛ persarū: in quib9 nullū experimentum fuit fallax. Quia ergo secreta erant ista vtilia ꝛ sepulta ignorabantur nec inueniebantur vsꝗ: idcirco indignum esse decreui: si tuam laterent clementiam.

¶De medicinis.

Dignū est itaꝗ vt scias magnā medellam q̄ dicitur glīa inextimabilis: q̄ vere est thesaurus phōrū: ego siquidem nusꝗ pcepi nec veraciter noui q̄s eā inuenit: q̄dā eñ asserūt ꝙ adā fuerit eius inuētor. Alij dicūt ꝙ esculpiades ꝛ hermogenes medici ꝛ tesos ꝛ donasticos ꝛ vaciliosꝛ hebreos ꝛ dioris tartari glīosissimi philosophi q̄ sunt. viij. quibus datū est cognoscere secreta sciētiaꝝ q̄ latebāt oēs hoīes. isti sunt q̄ inq̄sierūt ꝛ disputauerūt de his q̄ sunt supra naturā de pleno ꝛ vacuo ꝛ de finito ꝛ infinito ꝛ cōcorditer venerūt in ꝑfectionē medicine hui9 inextimabilis: quā diuiserūt in octo ptes: q̄dā ꝯfirmāt siquidem ꝙ enoch nouit hoc secretū p diuisionē: volūt etiā dicere ꝙ iste enoch fuit magn9 hermogenes quē greci mltū ꝯmēdāt ꝛ laudāt: ꝛ attribuūt sibi oēꝫ sapiētiā secretā ꝛ celestē.

¶Confectio pulcherrima mellis.

Cum dei benedictiōe sume de succo mali granati dulcis. xxv. rotulas: ꝛ succo mali granati acris. x. rotulas: ꝛ de succo pomorum dulcium. x. rotulas: ꝛ succo racemi clari et

dulcis rotuluz.j.z zucharo albo z műdo rotulas.x.z hec omnia ponant in vase ita vt sit ad medietatē z cū discretione decoquantur cū suaui igne z penitus sine fumo: z tollatur tota spuma: z tm̄ decoquat quousq̄ efficiatur sicut mel spissum: hoc siquidem est illud mel optimū quo ꝯficiunt medicine. debes igitur ipso vti sicut p̄dictū est.

¶De prima medicina.

Sumatur cum dei benedictione z adiutorio de rosis rubeis rotuluz.j.z de violis quarta pars rotuli: z oia ponā tur in.x.rotulis aque dulcis: postq̄ i eo positū fuerit de aqua elcotorigā media ps rotuli z de aqua mēte viridis medietas rotuli: z de aqua mazefegos quarta ps rotuli et de aqua lingue bouine rotulum vnum. colligant omnia ista z decoquantur cum vna vncia de elmegocciam de gariofolis: z hec omnia debent stare sup ignē p vnaz diem z noctē donec egrediat tota vis eoꝝ. deinde ponat sup ignē suauē donec diminuat tertia ps aque: deīde p̄mittat clarescere. deide ponat in eo de p̄parato p̄dicto melle rotulos tres. z tm̄ decoquatur quousq̄ spissuz sit. deinde ponatur in eo vna dragma de musco bono z vna dragma de ambra z.iij. dragme de ligno aloes trito z humido. Hec prima medicina siue potio cuius effectus est confortare stomachum cor z cerebrum.

¶Secunda medicina.

Sumatur de mirabola galēgam cabeli eiecto cortice rotulum vnuz. et de medulla carobe de babylonia quarta ps vnius rotuli z de liquiritia sine cortice citrini coloris due vncie z de granis maturis de vinetis in suo tpe due vncie cōterantur bn̄. z hec oia ponātur in.x.rotulis aq̄ dulcis p vnā diē et noctē: deinde coquat suauiter donec deficiat medietas aque: deinde misceat z coletur donec fiat clarum: z tunc ponantur de melle priuato rotuli duo z iterum decoquat donec spissetur: deinde apponat de puluere masticis vncia vna z de reubarbaro q̄rta ps vncie: z hec ē scd̄a medicina cui9 ē corroborare stōachū et ꝯstringere z purgare malos z putridos humores qui ꝯgregātur in stōacho sine abominatiōe vel violētia sine

aliqua lesione insup cōfortat cathenā corporis et pect9 et cerebrum. ¶Tertia medicina.

¶Sumatur rotulus vn9 de emleg: ꝛ dimidius de elileg indico dimidia pars vni9 rotuli ꝛ de darsani canele ꝛ de Kalenga galengal ꝛ de nuce muscata añ dragmā. j. ꝛ teratur totū nō nimis subtiliter ꝛ ponanẽ in aqua dulci. x. rotuli ꝛ maneat in ea ꝑ vnā diē ꝛ vnā noctē deide coquatur cū suaui igne donec diminuaẽ medietas: deinde misceatur ꝛ coletur donec clarefiat: postmodū cōponatur cū trib9 rotulis mellis artificialis deinde tm̄ bulliat donec dēsum fiat. Hec siquidē est tertia medicina cui9 proprietas est corroborare ꝛ oia mēbra occulta ꝛ maxie principalia. ¶Quarta medicina.

¶Sumatur cū dei adiutorio aqua palmitū rubi ferētis mora silnestria libra vna ꝛ de aq̄ salsa colata medietas libre ꝛ de aqua lactuce agrestis libra vna: ꝛ de aqua radicū berberis libra. j. totū ꝯgregetur in vnū ꝛ ponatur in eo aceti quarta pars libre ꝛ de eufatēis de mere quid de quolibet pars quarta libre colligatur totū et stet ꝑ vnaȝ noctē ꝛ diē deinde coletur ꝛ ponatur in eodē melle lib. ij. aut tres deinde coquatur cū igne tenui et leni donec inspisseẽ ꝛ hec est quarta medicia cui9 proprietas est ꝙ generat appetitum iuuat pectus ꝛ pulmonem.

¶Quinta medicina.

¶Sumatur efcōes recēs libra media. berberis libra media citrac viridis ꝛ ponatur in. xij. libra aq̄ dulcis et addatur de aniso. libra. iij. ꝛ stet per vnā diē ꝛ noctē. deinde decoquatur vſqꝫ ad medietatis cōsumptionē aque: ꝛ sumatur lib. iiij. mellis preparati ꝛ totū coquaẽ vſqꝫ ad inspissationē. Hec est quinta medicina cui9 proprietas est expellere malitiā: subtiliare flegma / supfluas humiditates tollere: stomachū temperare: aperire cōstipationes ꝛ ventositates expellere.

¶Sexta medicina.

¶Sumatur cū dei adiutorio de colatura seminis coptone ꝛ colatura seminis coptonorū lib. media de qualibet gumi arabici agomi. drag. ij. ꝛ dissolnātur oēs gume i aq̄

rosata & ponatur in aq de melle preparato libra.ij. & inspis setur sup igne bona inspissatione. Hec est sexta medici na cuius proprietas est linire pectus & cōfortare & reparare respiramenta & expellit dolorem renum.

¶Septima medicina.

¶Sumatur cū dei adiutorio de spica indica.dragma.j. equaliter de clerad lōga & breui.dragm.j. & ponatur totū in libris quinq; aque dulcis:et tm stet q exeat virtus eius deinde cōterantur/& coletur:& ponatur in melle clarifica to triū librarū qtitate:& decoquatur cū igne leni donec inspissetur. hec est medicina: cuius ppriêtas est repara re stomachū & fugare vētositates. ¶Octaua medicina.

¶Sumatur de reubarbaro solido & recenti drag.iij.ca rui drag.j.cōficiatur totū & apponatur desuper de aqua dulci libra.x.& stet i illa donec virtus exeat.deide teratur leni ter & deide coletur:& apponatur desup de melle pparato li.iij. & decoquatur tranqllo igne donec ingrossetur. Hec ē octaua medicia cuius ppriêtas est mūdare epar:reparare cor ro borare & confortare mēbra interiora.Deide cōgregentur oēs medicie precedētes:deide ponatur ad qtitatē oim dactili indici recētis mūdati a granis suis quorū interiora sunt trita ad modū cerebri.Si nō inueniatur tale dissoluatur per aquā donec eius virtus egrediatur sicut factū est in predictis deide cū abstergetur in magno vase & effundatur desup aq ro sate odorifere li.vj.& decoquatur totū donec videatur & inci piat ispissari:deide tollatur ad ignē & tm dimittatur donec te pescat cōpetēter.Ponatur i eodē vnguēto balsami & pona tur in ipso optima ambra.ʒ.iij.optimi musci.ʒ.ij.& ponatur de pdicto oleo i magaritis bn tritis medietas libre:& pul uere lapidis pciosi rubei & celestis fini colorꝫ.ʒ.vj.ʒ.&.de auro smaragdi no.ʒ.iij.& d subtili puluere auri .ʒ.iij.dei de ponatur sub dio/vt descēdāt in ipso virtutes spūales p septē dies & nō pmittatur in illa nocte in qua luna erit ma linola:& carens cursu superioris/aut radijs suis.Quan do igitur completum fuerit iuxta hunc modum simul de thesauris huius mundi erit. Accipe igitur de isto post cibum .ʒ.j.et similiter ante cibum.ʒ.j. quia est summa

oim medicinarū/ꝛ finis cuiuslibet finalis intētionis ad fugādū malitiā:ꝛ flegma:doloꝛē renū:ꝛ ad fugādū emoꝛroidas:ꝛ ad repellendū inflationē: ꝛ ad digerēdū cibū:ꝛ ad temperādū cōplexionē:ꝛ ad subtiliandū musculos:et ad quiescendū tpa:ad tollendū doloꝛē capitis:ꝛ clarificandū visuꝫ:ꝛ ad recreandū senectutē: ꝛ ad subtiliandū vocē:ad fugādū infirmitates:ꝛ q̄escere oēs molestias et egritudines apparentes:ꝛ occultas:aperit opilationes expellit vētositates:nō permittit locū app̄ciari: vel collectionē humoꝝ ꝛ impedit moꝛtalitates ꝛ infirmitates:ꝛ facit bene vrinare:tollit tussim:ꝛ cōfoꝛtat spinā:ꝛ multū cōfert homini cū difficultate expiranti:letificat:ꝛ gñat gaudium:ꝛ bona alia multa facit que longuꝫ esset enarrare: sed hꝫ specialē ꝓpꝛietatē ad generādū intellectū/ꝛ nutriendum cerebꝛuꝫ. O Alexander non opoꝛtet te aliquo tempoꝛe accipere medicinam aliam si ista vtaris.

¶ De hoꝛa eligendi medicinam.

¶ Caue tibi Alexāder ne sumas medicinā vel venā aperias nisi de licētia sciētie astroꝛū: qꝛ vtilitas scientie medicinalis exaltatur siue comēdatur in hoc. Si volueris flebotomari vel sanguinē minuere nō attentes aliquid hoꝛū facere donec nouiluniū tm̄ crescat ꝙ recedat a sole ꝛ caue ne luna sit in tauro vel pisce:ꝛ pꝛecaue de aspectu solis ad lunā ascendētē: ꝛ silr̄ cū fuerit luna in cōiūctiōe existēs in signo aquoso. Caue etiā ne fuerit Mercurius in cōstellatione ascendēte vel sibi oppositus:ꝛ silr̄ dic de Saturno:ꝛ vtilioꝛ hoꝛa ad aperiēdū venas est in vltima medietate mensis lunaris vtꝙ ꝙ luna sit diminuta et ꝙ sit in libꝛa vel scoꝛpione. Et nociue stelle nō non in eadē respiciāt:ꝛ tūc est luna deterioꝛ cū fuerit in secūda repꝛoba vel nona. Itē in diminutione sanguinis nō ꝑ apertionem venarū sed per scarificationē carniū/cū luna fuerit crescens in lumine:nō respiciunt in ipsam stelle nociue: sed est opposita mercurio:ꝛ ꝙ luna sit cū venere vel respiciat in ipsam venus vel mercurius. Cū vero luna fuerit in cōstellatione ascendente:tūc habet dominium vel potentiam in coꝛpoꝛe super eodem loco in scoꝛpione

¶ De medicina

¶ De medicina laxatiua respiciendo lunam.

¶ Quum volueris sumere medicinã laxatiuã cõsistat luna in libra vel scorpione vel pisce: caue de approximatione lune ad saturnũ: qꝛ facit cõgelare humores ꝛ medicinam in corpore: ꝛ quãto magis elongat luna a saturno: tãto melior est nõ ẽ timẽdũ cũ fuerit in mercurio. Sit itaqꝫ principiũ tui operis ꝑm cõstellationẽ lune ꝛ absentiã ei9 a nociuis stellis ꝛ ei9 ꝓsperitatẽ in suo ascẽsu. Cũ volueris dare medicinã vide in quo signo sit sol qd quidẽ poteris ꝑ ꝑsentẽ mẽsem cognoscere: si diligẽter inspicias signa ꝛ menses in ꝑsenti sphera descriptos. Si em̃ sit sol in colerico signo opꝫ plus acui medicinã ꝛ plurimũ ĩ melancolico. si aũt in flegmatico modicũ ꝑm qualitatẽ ꝛ naturã signi qñ sol perlabitur cõstringit vẽtrẽ ꝛ natura lassatur. preterea diligẽter est aduertẽdũ. Si in colerico signo aut melãcolico aut flegmatico. Si ambo luminaria in colericis signis se recipiũt vel aspexerint medicĩa tũc data parũ mouebit. Si vero in melãcolico accipiẽtẽ aut nihil aut parũ soluet. Si in flegmaticis signis sol ꝛ luna extiterint: facile medicina sumpta ducet: ꝛ precipue si fuerit luna in augmẽto: qꝛ vt ait plini9 crescẽte luna crescũt toti9 corporis humores ꝛ etiã screat9 ꝛ letamina. i. superfluitates crescente vero luna decrescũt hec oĩa. Hec nostra secreta que compilauimus proculdubio cognoscere poterit quicunqꝫ in seipso ea experiri voluerit.

¶ O Alexãder iã sciuisti illud qd antea tractaui ꝛ exposui nõ se vcꝫ ꝙ substãtia hui9 mũdi ĩ vniuerso ꝛ ei9 superioritate/ꝛ altitudine/inferioritate/ꝛ ꝓfunditate/ anterioritate/ꝛ posteritate vna est nullã habẽs differẽtiã ꝑm substãtiã: quia ei9 differentia solummodo est in accidentibus et in eius existẽtia est in forma et accidentibus: et in coloribus. Si ergo nulla res differt a seipsa: cõsequẽs est vt differẽtia sit alia: quicqd ergo corporaliter de naturis ist mũdo que primo diuidũtur in quatuor partes et in quatuor elemẽta. deinde quicqd generatur ex his de originalibus ꝛ aĩalib9 semꝑ est ex mũdo circũdãte ipsuꝫ apparet ergo ꝙ inferiorũ forme regũtur a formis suꝑce

lestib⁹ sphericis spiritualibus: ⁊ hec est causa experiētia rum in operib⁹ incantamentorū ⁊ imaginū: ⁊ iste forme sphe rice sūt firme gradib⁹ firmamēti: ⁊ septē ille regētes superiores recipiūt impressiones earū in suis luminib⁹. sicut infans: ⁊ mulier pregnās: ideas/ ⁊ similitudines re= rū/ ⁊ earū formas: ⁊ pducūt eas ad mūdū inferiorē: iux= ta possibilitatē informātis ⁊ imprimētis seu cōponētis. recipit igit̄ q̄lʒ res de originalib⁹ ⁊ vegetabilib⁹ ⁊ aialib⁹ ab illis ſm q̄ potēs est in sua natura recipere. Et scias q̄ receptioni cuiuslibet formaruʒ supcelestiū accidit iuxta capacitatē in recipiēdo ipsaʒ: ⁊ quicq̄d deriuat̄ i inferio= ribus ex impressionib⁹ supcelestiū: forti⁹ ergo idolū in= cantamētorū ⁊ diuinationū est qđ insidiatur aq̄ imbriū ⁊ a patre sene: deinde cū illo qđ inclinat ad sapiētiā et ad iudiciū iustitie: q̄ ergo est magis apparēs in liberalitate deinde sequit̄ ipsuʒ ad puteū flauū velocē. Innoca prin= cipem multorū miraculorū qui est multe benedictionis: ⁊ cōuenit q̄ ꝯsideratio tua sit similiter in tp̄e suo: ⁊ est ne cesse cōtinuare lumē planetarū ⁊ superiorē radiorū suo= rū repbare ⁊ i eo quodnis bonū eē: ⁊ ecōuerso sic cū vis corrūpere: ⁊ ego ponā tibi exēpla in hoc quib⁹ multis in digebis ⁊ ostendā faciē operis in hoc domino cōcedēte.

¶ Quoniā illi qui fuerūt velocis appiehēsionis ⁊ intel= lectus eorū fuerūt clarificati ad suscipiēdā scientiā inue stigauerūt id qđ manifestū est de eo qđ ocultum est eis ⁊ iđ cuius scia est verificata apud illos cōfirmauerūt secū dū modū post cognouerūt ⁊ inuestigauerūt vtilitatē suā ⁊ durabilitatē ⁊ perpetuitatē: visa occultauerūt ⁊ celaue= runt vt nō associarētur eis in eorū scia illi qui nō habēt appiehēsionē quā illi appiehēderūt nec scientiā quā illi sciuerūt vt sunt diuisiones altissimi cui⁹ potētia ⁊ dona sunt glorificata in suis creaturis currētia ſm suā sapien tiā: ⁊ ſm suā voluntatē super his voluerūt ⁊ approbaue= runt ⁊ nō elongabit te de⁹ gloriosus ab illis qui habue= runt sciam: cū tu sis de numero illoruʒ qui desideras ali= quid acquirere ⁊ qui appetis possidere victoriaʒ aut ſm intentionē suā ad id qđ appetit aut secūdū abilitatē re=

rum appetitarū ad ipsuz. Qui ergo in hoc mūdo de secretis ꝛ occultis ꝛ de sciētijs occultis vniuersalib9 ꝛ particularibus q̄s pertrāseūt hoīes ꝛ nō cognoscūt nec intēdūt circa ipsas: ꝛ hoc qꝛ intētio eorū ꝛ desideriū intendit ad alia ꝛ alienū est ab eis qd̄ appetūt ꝛ iā ostendā tibi quicquid vides in hoc mūdo sensib9 tuis est patens ex duobus ex materia .s. et forma. ois igitur forma durabilis est perpetua in ipso operāte sine augmētatiōe ꝛ diminutione: ꝛ ois materia que est in gn̄atione nō existit in aliquo tp̄e ex tēporib9 nec vides nisi formā animaliū ꝛ vegetabilium esse minus perdurātē in etate ꝛ suscipit in se corruptionē aut defectū aut augmentū vel diminutionē qꝛ abest ꝛ recedit ꝑpter corporis ꝛ materie differētes ipsaꝫ qd̄ est cōpositū necessario ex compositione partiū q̄ sunt diuise cū motib9 cōtrariātib9 in corpore quādiu existat in aggregatiōe ꝛ segregatiōe ꝛ formatio durabiliter perseueret. Cā aūt quare īuenitur forma durabilis ꝛ ꝑpetua qꝛ ē ex planetis durabilib9 ꝛ ꝑpetuis ꝛ cā corruptiōis existit in aggregatione ꝛ separatione ꝓuenit eo ꝙ ex planetis cōtrarijs qn̄ ꝑseuerat s̄m vnū modū apparet igit̄ qd̄ predixi ꝙ forme celestes qn̄ sumūtur a luminib9 planetarū intermedioꝝ in ipsos celos ꝛ ipsa elemēta suscipiūt humores ex ipsis ꝙ h̄nt suscipere ꝛ ex istis eorū durabilis quā hꝫ diuidu9 ille humor ꝛ mot9 formarū ꝛ potētiaruꝫ ꝛ opa eorūdē iuxta cōplexionē celestē siue firmamēti ꝛ illud dn̄atur in operib9 cuiuslibꝫ forme: qd̄ dominat̄ in quolꝫ humore: ꝛ supat omnem complexionem. sicut placuit creatori suo glorioso ꝛ sublimi: cōuenit ergo scire qd̄ dixi et monstraui veritatem eius vt videlicet cognoscas motū firmamēti ꝛ signa eius ꝛ planetas ipsos fixos ꝛ durabiles: et quod ascendit ex qualibet parte signorum et ex formis figuratis spiritualib9 operantibus: ꝛ qd̄ scias motus .xij. siderum et modum inter illos qui significant hec omnia: et sciatur motus .vij. errantium in cōiunctione ꝛ oppositiōe et in receptione/et triplicitate/ꝛ quadratura/et sextiplicitate/et signum est aint: et signum est auscherac ꝛ termin9 ꝛ inuētiones ꝛ quomodo accipit eorū

passio ꝛ ipressio ꝛ receptio luminis ꝛ ei9 radiatio ꝛ ascen dens ſm certitudinē cū ipsa ꝛ secūdū cursuȝ ꝛ secūdū inclinationē ad dextrā ꝛ sinistrā ꝛ quot denarios pertrāsiuit planeta in quolȝ signo cū medio signo cū mediatione: ꝛ impreparatiōe ꝛ ineffusione sui luminis ſm vltimā certitudinē ꝛ insiderationē: ꝛ id qđ magis dȝ sciri ꝛ fieri est cognoscere horas ascendētiū benignorū ꝛ reproboꝝ ꝛ ꝙ hȝ quilȝ in longitudine ꝛ latitudine ꝛ ascendēte ꝛ ap parēte. Cū igitur cognoueris oīa cū his q̄ prediximꝰ tibi de scia lapidū ꝛ qui percipit q̄libet istorū p̱ per participa tionē i qualibet imagine lapidū ꝛ vegetabiliū ꝛ origina liuȝ in quolibet mēbro ex mēbris suis necesse est ꝙ aggre gatio ꝛ vniuersitas attribuat̃ et pertineat magis domināti sup̱ eis sicut pertinet ad solē in vniuerso ꝛ ſm maio ritatē ꝛ pluralitatē ē distictio ptinēs ad solē ſȝ indiuisio nē: deide siŕ q̄lȝ ymago ꝛ qđlȝ mēbrū ex mēbris existētib9 in ipsa: qm̄ oē cōpositū ſm ꝙ cōmittitur ꝛ cernitur. Cū er go volueris cū adiutorio altissimi simplicissimi ligatio nem illarū potentiarū sup celestiū que operātur cū istis corporib9: ꝛ tu iaȝ nouisti q̄d hȝ planeta quilȝ ex illis ꝛ in vniuerso ꝛ indiuiduis ꝛ corporibus cōpositis visiones considera ꝛc.

¶ De proprietatibus originaliū ꝛ lapidū.

¶ De qualitatibus ꝛ proprietatib9 ꝛ virtutib9 quarūdā herbarū ꝛ de earū vtilitatibus breui tractatu in sequentibus capitulis determinabim9. In aliis siquidem libris nostris plenarie de ꝑprietatibus lapidū / ꝛ virib9 herbarū ꝛ naturis plātarū declarauim9: ꝛ iō q̄ nūc dicēda sunt de plātis ꝛ lapidib9 q̄ntum ad presens op9 sufficiūt. Sed scire debes O Alexander qđ sicut in plātis diuerse sunt nature: diuerseq̄ꝫ vires insite diuinitus: sic ꝛ in lapidib9 diuerse reperiunt̃ species ꝛ virtutes: quarū pulchritudines ꝛ vtilitates precio inextimabili maxie ꝛ principaliter cōueniūt regie maiestati: decorātur eñ reguȝ diademata lapidib9 p̄ciosis quarū pulchritudine visus iuuat̃ animus delectatur: dignitas ornatur: ꝛ eorū virtute grauissime egritudines a corporibus expellūtur: sine quib9

paruz efficax est medicina: iō vtūtur eis medici i medicinis ad morbos grauissimos expellēdos. ingēs n͞o virt9 ⁊ mirabilis tā plātis q̄ lapidib9 diuinit9 ē collata sz hūano generi est occulta. Sz nos ī libro de lapidib9 ⁊ plātis plenius exposuim9 eorum proprietates ⁊ virtutes.

¶In primis o Alexāder tibi tradere volo secretoꝝ maximū secretū: ⁊ diuina potētia iuuet te ad pficiendū ppositū: et ad celādum archanū. Accipe ergo lapidē aīalem vegetabilē qui nō est lapis nec hz naturā lapidis ⁊ iste lapis quodammō assimilatur lapidibus montiū minerarum ⁊ plātarum ⁊ animaliū: ⁊ reperit in quolibet loco et in quolibet tempore ⁊ in quolibz homine ⁊ ꝯuertibilis ē in quēlibet colorē ⁊ in se cōtinet oīa elemēta: et dicit minor mūd9: ⁊ ego nominabo ipsuz noīe suo quo nominat ipm vulgus. s. terminus oui hoc est dicere alias vel ouū philosophorum. diuide ergo ipsuz ī quatuor partes quelibet pars habet vnā naturā. deinde cōpone ipsuz equalit er ⁊ proportionaliter ita q̄ nō sit ī eo diuisio nec repugnantia ⁊ habebis porpositū domino ꝯcedēte. Iste modus est vniuersalis: sz ego diuidā ipm tibi in operatiōes speciales. diuidit itaq̄ in quatuor ⁊ duob9 modis fit bñ et sine corruptione Qñ igitur habueris aquā ex aere: et aerem ex igne: et ignē ex terra: tunc habebis plene artez. Dispone ergo substātiā aereā per discretionē: ⁊ dispone substantiam terreā per humiditatem ⁊ caliditatē donec conueniantur ⁊ coniungantur/sic q̄ nec diuidantur nec discrepent: ⁊ tūc adiūge eis duas virtutes operatiuas. s. aquam: ⁊ ignem. et tunc implebitur opus tuum. Quia si permiseris aquam solam dealbabit. ⁊ si adiunxeris ignē rubescet domino concedente.

¶Sciendum tamen q̄ scire producere argētum ⁊ auruz verum est impossibile: quoniam nō est possibile equiparari deo altissimo in operibus suis ppriis. Sed cū declarata fuerint hec per accidētia ipa cōprehendent sine impedimento: ⁊ hec est summa institutionum necessariarū Cōueniens est ergo negociari in accidētibus qm̄ cū inuenimus in ipis directa via celat dispositio eoꝝ. Accipe igi

tur auripigmēti ptē ꝛ pōe in aceto donec albe fiat pone partē argēti vini ꝛ argēti: qd cōmisce cū oleo ouorū: et pone in crucibulo: et si egreditur albū sicut auis que vocatur in arabico achauo. ꝛ in hebraico peres: laudet de⁹ si nō: reponas quoad conuertatur: ꝛ tūc pone partē sup septē martis zuzalbū ꝛ erit laudabile. post accipe ex rosi chasag ꝛ facias comedere ex eo peres: ꝙ vocat achau in arabico quousqꝫ cōuertetur viride ꝛ misce secuꝫ sciaujag: cera et oīa cum oleo ouorum ꝛ pone ex ūg sup duo ex sole ꝛ luna in duab⁹ partibus ꝛ erit laudabile.

¶ Et facias anulum ex argēto et auro puro et ex acutrubeo: ꝛ sculpe in eo formā puelle discoperto capite exultātis ꝛ fortificantis ꝛ equitantis leonem: et saltent coram ipsa sex homines. in mane diei primi et hora solis. et side re leonis et sole in eo et luna in gradu decimo celi quod vocatur seraph in arabico. et erit rethe a remotioribus ex eo. portantem hūc anulum honorabūt ꝛ voci sue obedient in hoc seculo et nemo euitabit in manu sua.

¶ Et pater noster hermogenes: qui triplex est in philosophia: optime prophetando dixit veritas ita se habet: ꝛ non est dubium ꝙ inferiora superioribus respōdēt. operator vero miraculorum vnus solus deus est a quo depēdet omnis operatio mirabilis: sicut omnis res creat ab vna sola substātia: vna sola dispositione: cuius pater est sol: ꝛ mater luna: que portauit ipsaꝫ per auram in vtero: terra tamen priuata est ab ea: hic igitur pater incātamētor: thesaurus miraculorū: largitor ꝟtutis: ex igne facta est terra: separa terram ex igne: quia subtile dignius est grosso: ꝛ rarū spisso: hoc fit sapiēter ꝛ discrete. ascēdit eīm de terra in celum: ꝛ ruit de celo in terram. et interficit superiorem ꝛ inferiorē virtutē: sic ergo dominatur inferioribus et superioribus: vt tu dominaberis sursum ꝛ deorsum: tecum enim est lumen luminum ꝛ ꝑpter hoc fugiūt a te omnes tenebre. ꝛ virtus superior vincit omnia. Omne enim rarum agit in densum secūdū dispositionē maioris mūdi currit hec opatio: ꝛ propter hoc doctor hermogenes triplex ī phīa. Et de mirabilibus huius mundi est

iste lapis: qui pugnat cũ aq̃s ⁊ vẽtis: vides eũ assurgere sup aquas q̃si currũt aq̃ cũ vẽtis: ⁊ nascit̃ in mari mediterraneo: cuius ꝓprietas est hec: si accipis hũc lapidẽ et posueris eũ in alio lapide ⁊ tecũ portaueris nõ est possibile ꝙ aliq̃s exercit9 possit durare ꝯtra te vel tibi resistere: sed fugiet ꝓcipitãter corã te. Sũt etiã duo lapides ꝑciosi mirabilis virtutis q̃ inueniũtur in locis tenebrosis: q̃rũ vnus ẽ alb9: ⁊ alter rube9: ⁊ reperiunt̃ in aq̃s salmaticis. eoꝝ operatiões sunt he. Albus icipit apparere sup aq̃s ĩ occasu solis: ⁊ permanet super faciẽ aquarũ vsq̃ ad medietatẽ noctis: ⁊ incipit: descẽdere deorsuʒ ⁊ in ortu solis ꝑuenit vsq̃ ad fundũ. lapis v̾o rubeus ꝯtrariuʒ operat̃: q2 incipit apparere ab ortu solis vsq̃ ad horaʒ meridianã ⁊ incipit occidere vsq̃ ad occasuʒ solis. Horũ lapidũ proprietates sunt he. Si suspenderis de lapide rubeo põ dus dragme in vno equo tui exercitus eq̃ exercit9 tui nõ cessabũt hinire donec auferas ipsuʒ lapidẽ. Et opatio lapidis albi est ꝑ ꝯtrariũ: q2 nunq̃ hinniret donec euʒ tollas. valẽt ergo multũ ad ĩsidias exercẽdas. ⁊ ad op9 exercitus: ⁊ proprietas istoꝝ lapidũ est hec. Si duo litiganerint adinuicẽ ponatur lapis albus in ore alterius: si ei ꝑtinet iusticia loquitur incontinẽti: alioquin obmutescet q̃diu est in ore eius. lapis vero rubeus per contrarium operatur. Et ego determinabo tibi proprietatem lapidũ ⁊ virtutes incantamẽti in quibusdam in sequenti tractatu. His ipsũ est ex venenis ⁊ magnis ⁊ nõ apparet in colore suo cum videtur neq̃ in sapore cũ gustatur: quia nõ est in eo amaritudo sicut ĩ basilisco. aut felle. aut sicut syrapret ꝙ vocat̃ calas. incõueniẽs est igit̃ ꝙ nõ sit ꝓpe te q̃m ipsuʒ ẽ ex instrumẽtis bellicosis latẽtib9 quo expellis nocumentũ in gubernatione tua sicut notificaui tibi.

¶ At substentamentum omnium istorum est bonum sydus radicale in quo natus es. et ꝓpter hoc non iuuabit aliĩs acuties neq̃ exercitiuʒ. Seruias igit̃ ꝑmo vinkti in eternũ: ⁊ cogita ĩ futuro seculo ac si morereris cras: ⁊ idoneũ ẽ ꝙ facias res ciuiles ex aĩa vniuersali ⁊ thesaurizabis in ea particulareʒ: et intellige ĩ hoc sicut idoneuʒ est

scilicet ex signo magno. Scias etiã qꝺ chimia est scientia que nõ est vera nisi aratio ꝛ seminatio ꝛ propter hoc erit amabilior oculis tuis: ꝛ ipsis perficies ꝛ videbis gubernationem tuã: ꝛ exaltabis potestatẽ tuã cũ auxilio diuino. Sꝫ qm̃ in lapidibꝰ sunt ꝓprietates memorãde: ideo recordabor virtutũ secretorũ eoꝝ in qbꝰ inuenies vtilitatem: ꝛ experimẽtum testatur super hoc. Lapis bazarẽ nomen per se ꝛ gubernatio impedimẽti: qꝛ stringit vẽtuꝫ et est duorum colorũ scilicet crocei sicut cera ꝛ viridis sicut vlina. ꝛ inuẽtio sua est in terris zic ꝛ ferunt qꝺ reperiť in felle basilisci. ꝛ preparant ipsum caliditate. ꝓpter hoc est tenuis tactu. proprietas ipsius est iuuamẽtum cõtra venena oim vegetabilium ꝛ mineralium et ex morsu aialium minutorũ ꝛ pũctura. ꝛ cum bibitum fuerit ex eo põdus granorum. xij. mortem vitat: et venenũ extrahit per sudorem: ꝛ qui portauerit ipsum ligatũ in anulo honorabitur ab omnibus hominibus: ꝛ ab omni aspiciẽte. Et si puluerizetur ꝛ spargať sup locũ morsus animalis venenosi abstrahit venenũ: ꝛ si putrefieret locus: ipsuꝫ liberabit: et si pulueri zeť ex eo pondus. ij. granorum õrdei et liquefiat. ꝛ proijciatur in ore basilisci interficit eum. ꝛ si suspẽderis ipsum in collo pueri qui non est passus malum caducũ aut aliqꝺ accidẽs liberabit eũ ab omni accidẽte. Lapis margarite ꝛ ipe est aliacur in arabico est triplicis generis: rubens: crocens: arenosus. quilibet istorum ligatus in anulo ꝛ suspẽsus collo intrãtis ciuitatẽ in q̃ est infirmitas. Tñ liberat eũ ab ĩfirmitate illa. margarita rubea in anulo ligata portãtis cor fortificat: ꝛ eũ reddit honorabilẽ ĩ ꝯspectu hoĩuꝫ. Et q̃ sculpserit ĩ eo formã leõis ꝛ fortuna leõis et solis et solẽ ĩ ipo ꝛ scias elõgauerit ab eo honorabiť mľtũ. ꝛ ꝑuenit ad res suas cito: ꝛ cito ꝑficit voluntatẽ suam. ꝛ non videt in lecto suo somnia timorosa. Zamrad est lapis cuius proprietas est honorare portãtẽ ipsum in anulo. sedat dolorem stomachi cũ suspẽdiť et a fortiori si tãgat ipm̃ ꝛ iuuat ad leprã qñ teriť ꝛ bibiť. q̃ ligauerit eum in anulo ꝛ suspenderit anq̃ͣ veniat dolor vẽtris liberatur ab eo.

Alchabat est lapis mollis ethiops splendens et eius tactus est frigidus: et portans ipsum non superabitur ab igne neq; comburetur: et prodest ex omni egritudine calida argumentante: accipiens enim ipsum reperit frigiditatem multā: et prospicitur ab eo sic q non pōt auertere oculum ab eo. si quis igitur portauerit ipsum in loco eminenti exaltabit in oculis hoim et honorabunt ipm. et non potest homo preliari cum habente ipm in manu: sed miratur cum aspicit ipm quod operaberis in eo sicut facis in secreto quod notificaui tibi. Amatistes est pira in arabico et est lapis quo magni reges honorantur: et thesaurizant ipsum in thesauris suis. et proprietas eius magna est et non est homo potēs occidere accipientem ipsum. et ex nunc non est visus in manu hominis occisi. et cuz pulnerizetur et potetur ex eo: liberatur a morsu scorpionum et animaliū minutorum punctura et serpentum occidētiū. O Alexander hoc sufficit tibi ex lapidibus: et si intelliges in eo et aspicies deus per misericordias suas faciet te prosperari in eo quod petijsti ex me.

De vegetabilibus.

O Alexander tu plene nouisti ex pcedentibus tractatibus vbi tractaui tibi de naturalibus et secretis creature q gradus et dispositio plantarū est post gradum et dispositionem mineralium scdm essentiam: et q recipit propriam formam ꝑm suam originez et naturam a superioribus naturis et naturatis. s. vincentē et dñantē in eo. Et vincēs in plātis est aquea natura et in mineralib9 lapidibus vincēs est natura terrea. recipit ergo natura plātarꝫ de natura aquarum extensionē sicut idem recipit aqua p motū et impulsionē vētorꝫ in suo loco et sicut aqua est diuersarꝫ figurarꝫ qr in ea mlte sunt figure: p sic accidit in plātis. cū itaq; vincēs in plātis sit aq̄ et nō extēdit nisi p diffusionē et cū opator dissolutiōis aquarꝫ ppetu9 icessanter opans i suo celo vcz mercuri9: qm vniuersaliter verū est q vnusquisq; planetarū regit et disponit qd ꝯuenit et assimilat sue nature verbi gratia. Saturnus tenet terrā. Mercurius aquam. Juppiter aerem. Sol ignem et nō re

peritur hec conuenientia in planetarum virtutibus sed in operationibus quas semper habent continuas et perpetuas per virtutē superiorē vniuersalē que est sup omnes virtutes istarū operationū. ꝛ hic nō est locus ad demonstrandum de his arduis. Sꝫ ideo feci mentionē qꝛ necessarium ꝛ nimis vtile est tibi ꝓpter sequentē tractatum in quo determinabimus de speciebus ꝛ indiuiduis quorundaꝫ vegetabilium plātarū. Cognitio ergo ꝓprietatū istarum rerum spectat ad philosophos: cognitio vero operationū naturalium rerū spectat ad medicos. Et volo tuā prudentiam non latere ꝙ omne carens lumine de numero vegetabilium a saturno regitur et ei attribuitur: ꝛ quicquid vegetabilium est floridum non ferens fructum marti attribuitur et ꝑ ipsum regitur. Omne vero vegetabile floridū ꝛ fructuosum soli attribuitur ꝛ ꝑ ipm regitur. Deinde compone ꝛ cōiūnge has diuisiones ꝛ dicas omne vegetabile ferēs fructum non florescens sicut est pomer palma attribuitur saturno et soli: ꝛ omne floridum non ferens fructuꝫ creatur a mercurio et marte. Itē quedam vegetabilia sunt per ramos quedā ꝑ semina. et quedam sine semine nascunt ꝛ sine plātatiōe: patet ergo luce clarius ex predictis ꝙ quelibet species vegetabiliuꝫ habet dispositionem propriam que complexionatur et imitat virtutem vnius planete et assimilatur ei vel attribuitur ꝛ habet aliam proprietateꝫ a qua assimilatur ꝛ attribuitur virtuti duoꝝ planetarū vel pluriū fm ꝙ pōt suscipe. ꝛ iuuat vnāquāqꝫ ꝓprietatē id qd̄ ei attribuit: scꝫ illa virtus naturalis q̄ disponit illā spēm sicut in colore odore ꝛ sapore: ꝛ figura ꝛ aīa naturalis colligit oēs istas proprietates ꝛ virtutes naturales qm̄ ꝯcurrūt ab ipa ꝛ imitātur ꝑ eā ꝛ facit ea durare ꝑ tm̄ tp̄s quātū desiniūt ꝛ designant ex sua virtute: qꝛ nō ē actus sine motu neqꝫ opatio sine deo ꝛ sic inuenies quādā speciē vegetabiliū nociuā et quādā sanatiuā: ꝛ q̄dā spēs gnat letitiā: ꝛ q̄dā gaudiū: q̄dā facit amorē: q̄dā odiū: q̄dā ferētibus ipam tribuit reuerētiā ꝛ honorē: q̄dā abiectionē tribuit ꝛ ꝯtēptū: ꝛ q̄dā videre facit falsa somnia q̄dā verissimas visiōes: q̄dā gnat

probitatē ⁊ fortitudinē: q̄dā pigritiā ⁊ debilitatē: q̄dā sanat corpora a venenis mortiferis: quedam corrumpunt corpora ⁊ ferunt mortem: ⁊ ego faciam tibi mentionez de his omnibus speciebus cum argumentis et probationibus manifestis.

Illa siquidem species vegetabilium que generat reuerentiam ⁊ honorem est quedā arbor habēs folia conuoluta folium eius est rotundum ⁊ fructus similiter: virge ipsius arboris sunt humide ⁊ odor suauissimus. Qui ergo euellit ipsam in suo nomine ⁊ portat secum pro certo sibi acquirit honorem ⁊ reuerentiam.

Est alia arbor q̄ surgit in lōgitudinē huius brachiij hn̄s folia lōga hūida hn̄tia i se lineas albas q̄ q̄dē portauerit d substātia ipsius arboris exaltabit. Est alia arbor hn̄s folia sua ignētia ⁊ cuius palmites extēdūt supra terrā cuius odor bonus. Qui istā secū portauerit erit letus probus et audax cū isto nō est bonū luctari vel litigare vel pugnare qm̄ suus aduersarius sp succūbet corā eo ⁊ ipse i suis opatōibus triūphabit

Et de speciebus arborum quedam est que habet cuspides ⁊ plantā: habet folia oblonga ⁊ amittit sua folia ante q̄ faciat flores ⁊ habet tres flores oblongos rubeos suauis odoris. qui ipsos flores comedit accidit ei gaudiū atq̄ risus: qui vero euellit eā cū stipite ⁊ foliis ⁊ sugit flores cogitando de aliqua persona feminea facit eam succedere in eius amorem.

¶Est alia herba que vocatur androsinon que nascitur in terra syn ⁊ est complexa habens folia sicca ⁊ parua nimis ⁊ semina nimis parua rotūda ⁊ intrinsecus alba. Si ergo tu sumpseris. vij. grana de seminibus in nomine alicuius persone ⁊ triueris ea in ortu luciferi vel veneris ita q̄ radii eorum tangāt ipam: ⁊ si dederis ei bibere illa. vij. grana aut comedere permanebit timor eius in corde suo et semper obediet tibi toto tempore vite sue.

Et de speciebus plātarum est quedā plāta que generat languorem: cuius cuspis plantatur: cuius palmites extēdunt per vnū brachiū cuius flores sunt albi pcedētes folia nō ferētes fructū: proprietas eius ē martis ⁊ mercurii eius natura ē

ignea et aerea: qui portat hāc herbā secū nunq̄ illo tempore erit sine lāgore donec reijciat eā. Est etiā plātarum quedā spēs sanatiua cui⁹ semina seminātur cuius rami sunt q̄drati: cui⁹ folia sunt rotūda: cui⁹ flores sunt celestis coloris cui⁹ semina sunt rubea: cui⁹ odor suauis habens bonū effectū: qui biberit exera vel odorauerit eius odore sanabit de cataro vel melācholia et de sollicitudie timore et frenesi et de multis alijs infirmitatibus.

¶ Est etiā alia planta que dicitur fertilidon cuius proprietas est generare.

¶ Et alia plāta q̄ dicit natanison alias nathason: et hec est validissima ad amorem et reuerentiā acquirendā. O Alexāder perfeci tibi qđ promisi: et solui plena solutiōe. Esto ergo semp̄ virtuosus: et deus gloriosus te dirigat: regat et custodiat: cui⁹ bonitatem oīs percipit creatura.

¶ De iustitia et eius commendatione.

¶ Iustitia est conditio laudabilis de proprietatibus altissimi gloriosi simplicis: vnde etiā regnū dꝫ esse ei⁹ queꝫ deus eligit et constituit super seruos suos: cui cōmittēda sunt negocia et regimina subditorū qui dꝫ speculari et defendere possessiones suas et diuitias et sanguinem subditorum et omnia opera eorum sicut deus eorum: ergo in hoc assimilandus est deo: et ideo oportet regem assimilari et imitari altissimum in omnibus operibus suis. deus vero est sapiens atq̄ sciens et eius preconia gloriosa et nomina eius sunt in ipso: et magnitudo dominij ei⁹ minor est et supra comendationem. Ergo sapientia est cōtrarium iniustitie et eius oppositum est iustitia. In iustitia extiterunt celi et constituti sunt super terraꝫ. In iustitia etiam missi fuerūt pphete sanctissimi: iustitia etiā est forma intellectus; quam creauit deus gloriosus: et p̄duxit creaturam suam ad ipsum et per iustitiam edificata est terra: et constituti sunt reges: et obediunt et domesticant subditi terribiles: et appropinquāt rectū: et saluātur aīe: et liberantur ab omni vitio et erga reges suos ab oī corruptiōe. Et p̄pter hoc dixerūt Indi iustitia regētis vtilior est subditis q̄ fertilitas temporis. et adhuc dixe-

runt dominator iust9 melior est ꝙ fortissima pluuia sero tina. Et fuit inuētū scriptū in vno lapide in ligua caldea ꝙ rex ꝛ intellect9 sunt fratres a lter altero indigens: nec sufficit vn9 sine reliq̄. ꝛ oīs res in vniuerso creaꝛ a iusti- tia: ꝛ ipsa est causa intellect9 qui ponit in esse ei9 essentiā et opationē ꝛ ipse est act9 ei9 ꝛ ipse est rect9 iudex. Ergo essentia iustitie ꝛ radix ei9 est intellect9: ꝛ ipse est opans ꝛ deducēs eā adhuc ipse est ei9 potētia ꝛ operatio: ꝛ ipse ē ei9 intētio: ꝛ ipse speculatio sciētie: ipse iudex opans ꝛ re cipiēs id ꝙ peruenit ex actu in eo qđ recipit. ꝛ est iustitia Apparet ergo qđ iustitia ē duplex manifesta et occulta: manifesta que manistaꝛ ex actu opante sup cōditionib9 est recta iustitia pōderata ꝛ mēsurata per ipsuȝ itellectū ꝛ iudiciū ꝛ ex ista sorti unꝛ nomen. Occulta vō est fides seu credulitas iudicis opantis opera sua: ꝛ certitudo ac ꝯfirmatio suorū dictorū. Ergo apparet vt p̄diximus qđ rex assimilaꝛ in iustitia simplici glorioso altissimo. Et pp hoc ꝯuenit vt sit firm9 in oībus opibus suis ꝓpriīs ꝛ cō munib9. Cū ergo declinat a ꝓpria vel ꝯmuni iustitia: nō est iustitia dei ꝛ volūtas altissimi ei9 in his: et qđ credat totaliter ī hoc qr p ei9 fidē cōsequiꝛ legē: qđ ē pfectio do minīj: ꝛ put apparebit ex opib9 suis cōplectiꝛ corda sub ditorū. i. pront apparebūt opa sua sentiunt opa subdito rum de ipso: ꝛ iudicabūt subditi de ipso ꝛ ꝓprietas ꝛ cō- munitas sunt ī diuersis gradib9: ꝛ transgressores iustitie in eis differūt: et iustitia ē nomē relatiuū ad aliq̄d dictū et correctio iniurie: ꝛ rectitudo statere: ꝛ forma mensure est nomē collectiuuȝ spectās ad curialitatē et mons lar- gitatis ꝛ ad operationes largitatis ꝛ bonitatis. iusticia autē diuidiꝛ in duas partes. est em̄ iusticia que pertinet ad iudiciū apud iudices et est iustitia pertinēs ad homi neȝ: in ratiocinio suīj sius ī his que inter se sunt ꝛ crea- toreȝ suum. ergo statue in his que sunt inter te ꝛ populū. s. cōmensurationes morū ꝛ sedes signorū. Et ego exēpli- ficabo tibi formā laudabilem sapientiam physicam val decaram: que demōstrabit tibi quicquid est iu homini- bus vniuersaliter que complectitur regimen subditorū:

& demõstrat gradus eorũ: & qualitates: et radices ei⁹ qđ oportet habere de iustitia in quolibꝫ gradu: diuidiť eũ in duas circulares spheras: & q̃libet diuisio vn⁹ est gradus: incipe ergo a quauis diuisione & dabiť tibi id quo nihil est preciosius vcꝫ circulus firmamẽti a quo sunt ordinationes siue regimina vniuersa in superiorib⁹ & inferioribus & ad cõseruantiã huius mũdi visum est mihi taliᵗmodo debere incipere in mundo & hec est vtilitas hui⁹ libri & hec est figura eius. Mũd⁹ est ortus seu viridariũ ei⁹ materia seu spẽs est iudiciũ. Iudiciũ ẽ dominator vallatus lege. Lex est regimẽ quo rex regit. Rex ẽ pastor qui defendiť a ꝑcerib⁹: proceres sunt stipendarij substẽtati pecunia. Pecunia ṽo est fortuna que collaudatur a subditis: subditi autẽ serui quos subijcit iustitia. Iustitia vero est quod per se tenditur: in qua est salus subditorum.

¶ De exitu rerum in esse et ordine.

¶ Scias ꝙ illud primum qđ formauit altissimus gloriosus est substãtia simplex spiritualis in fine perfectionis & cõplemẽti: & bonitatis in q̃ est forma oĩm rerũ: & noiať intelligentia: & deinde de illa substãtia exiuit alia substãtia minori in gradu suo q̃ vocať aĩa vniuersalis & ꝓgressa est ex illa aĩa alia substãtia q̃ vocať hyle añ cõmẽsurationẽ que attẽdiť in lõgitudine: latitudine: & ꝓfunditate in qua factũ est corpus simpliciter. Corpus añ figurã nobilissimã q̃ superat oẽs figuras & est anterior ꝯparatiue & ãtiquior & remãsit in loco vno spherarũ & planetarũ id qđ purius fuit ex eo & ꝙ fuit simplicior primo. prior ergo sphera circundans vsqꝫ ad terminum sphere lune.

¶ De motu & situ celorum.

¶ Et nouẽ sunt celi vnũ infra aliud infra se inuicẽ prior ergo & superior spherarũ est sphera circũdãs deũ ipsuꝫ sphera syderũ. Secũda post quã iam sphera est saturni & sic vsqꝫ ad spheram lune infra quam est sphera elementoruꝫ quatuor que sunt ignis: aer: aqua: & terra. Ergo terra est mediũ omniũ elementorũ & est depressior substantia inter corpa & spissior substãtia rõnabiliter & postqꝫ ordinate fuerũt iste sphere quedã in quibusdã in seipsis si

cut dictū est iuxta sapientiā et dispositionē simplicis glo riosissimi ꝛ dispositione mirabili ꝛ pulchritudīe ordina‑tissima:ꝛ mote sunt sphere circulariter in suis partib9 et planetis sup elemēta q̄tuor et vicissitudināturꝛ sup dies: ꝛ nox:estas:ꝛ hyems:estus:ꝛ frigus Commixta etiā sunt quedā cū quibusdā ꝛ cōparatū est rarum cū dēso ꝛ pōde rosum cū eo quod est leue ꝛ calidū cū frigido ꝛ humidū cū sicco: ꝛ tunc cōposita sunt ex eis lōgitudine temporū vniuerse species compositorū corporū que sunt origina lia vel semina siue minera ꝛ vegetabilia ꝛ animalia.sunt ergo originalia ꝯposita quicquid cōgelatur in viscerib9 terre ꝛ in ꝓfundis marium ꝛ in cōcauitatibus montiū ꝛ fumositatib9 inclusis ꝛ ex vaporib9 ascēdētibus ꝛ ex hu‑miditatibus cōgelatis ꝛ in cōcauitatibus cauernarum in quib9 aer terreus magis dominatur: sicut aurū argē‑tum et ferrum plūbum et lapides margarite corallus tu tia vitrū alumē.ꝛ his similia que vidētur ꝛ cognoscūtur animal ꝟo est omne genus quod mouetur et sentit ꝛ trā sit de loco ad locū per seipsuꝫ et aereitas in eo domiatur magis.vegetabilis vero cōpositio nobilior est mineralis animal vero nobilius est in cōpositione q̄ꝫ sit vegetabile homo ꝟo nobilior est in cōparatione animaliū vniuer‑sorū et igneitas magis in eo dominatur.Et cōuenerunt in eius cōpositionē oīa et vniuerse res que reperiuntur in viuentib9 ꝛ simplicib9 et ꝯpositis:qm̄ hō ē ex corpore dē so ꝛ cōmensurato et aīa simplici spūali substātia.te ergo opꝫ si tu es sciēs sup sciētias ꝛ virtutes entium existētiū ꝙ tu incipias ꝑrimis a cogitatiōe tue aīe que ꝓpinq̄or est tibi ceteris aliꝭs demum:post hanc habere scientiam aliarum rerum.

¶De ortu anime.

¶Scias ergo ꝙ aīa vniuersalis ē vis spūalis orta ex intel ligētia volūtate diuia ꝛhꝫ duas vires currētes in corꝑib9 sicut lumē solis in partibus aeris vna quarum viriū est signum:secūda vero operans quam illustrauit gloriosus deus. vij.virtutibus que sunt vis attractiua:retētiua di gestiua:expulsiua: nutritiua :informatiua et vegetatiua:

opatio ergo hui9 vis vegetatiue in cōpositiōe corpis humani est in receptiōe spermatis ivulua: ꝛ i ei9 dispositione durat p.vij. mēses ꝛ postꝙ pfecit hoc tēp9 qđ mensuratū est ab altissimo glorioso ꝛ sublimi: tūc trāsmutat ipꝫ alias aialia sensibilia de ipso loco vsqꝫ ad egressionē suā ꝛ habitaculū: ꝛ acquirit aliud regimē vsqꝫ ad cōplemētū quatuor annorū: deinde reddit ipsuꝫ virtuti rationali q̄ immutat naturā sensibiliū: ꝛ tūc acquirit aliud regimen vsqꝫ ad cōplemētū.xiij. annorū deinde reddit: ꝛ tūc additur intellectiua denūciatiua figurarū similitudinū ꝛ interpretationū sensibiliū: ꝛ acquirit aliud regimē vsqꝫ ad cōplemētum.xxx. annorū: tūc aduenit vis iudicialis seu phylosophica q̄ speculat formas ītellectuales: ꝛ tūc acq̄rit aliud regimē vsqꝫ ad cōplemētū annorū.xl. Et tūc accidit ei virt9 regia ꝛ volūtaria ꝛ hꝫ tūc aliud regimē vsqꝫ ad cōplemētū.lx. annorū: ꝛ tūc venit virt9 legabilis planatiua originaliū ꝛ acq̄rit inde aliud regimē vsqꝫ ad finē vite. Si ergo aīa pfecta ꝛ cōpleta est añ separationē eius a corpore: recipit a virtute aīalib9 vniuersalis: ꝛ sublimatur p ipsaꝫ ꝛ deducit vsqꝫ ad supernā perfectionē: ꝛ tunc acquirit aliud regimē donec veniat ad circulū seu firmamentū intelligētie cui bene cōplacuit. Si vero nōdū perfecta fuerit aīa: dilabit vsqꝫ ad abyssum infernorū: deinde recipit regimen ex capite sine spe placendi.

¶ De formatione hominis.

¶ Quādo ergo creauit de9 altissimus hoīem ꝛ fecit eum nobilissimū aīaliū ei ꝛ precipit ꝛ phibuit puniuit ꝛ remuneraui eū ꝛ cōstituit corp9 suū ciuitatē quandā et eius intellectū regere ī ipā collocauit eū ī nobiliori loco ipsius hoīs ꝛ supiori q̇ est caput. Cōstituit etiā baiulos.v. regentes ipsuꝫ presentātes ei quecūqꝫ sunt sibi necessaria ꝛ ea quib9 iuuat ꝛ custodiētes eū eminus ꝛ comin9 ab oī qđ est sibi nocibile ꝛ nō hꝫ existētiā nec perfectionē nisi per ipsos ꝛ cōstituit cuilibet istorū.v. baiulorum seu sensuū iudiciū propriū quo differt ꝛ separat ab illis cōpagibus ꝛ modū propriū quo ei cōmunicat aliquis aliorū ꝛ generatur ex cōueniētia ꝛ collectiōe iudiciorū essentia ꝛ perfectio

fectio suorū operū: ergo quinqꝫ baiuli sunt .v. sensus qui sunt in oculo in aure in naso in lingua ꝛ in manu.

¶ De visu.

¶ Sensata ergo oculi sunt visibilia que sunt .x. species: videlicet: lux: ꝛ tenebre: color: ꝛ corpus: figura: ꝛ situs: remotio: ꝛ propinquitas motus ꝛ quies.

¶ De auditu.

¶ Sensata vero auris seu auditus sunt soni ꝛ eorū due sunt spēs: aialis: ꝛ nō animalis: son9 animalis est duplex rationalis: ꝛ irrationalis. rationalis vero pertinens est ad naturā humanā ꝛ loquelā. irrationalis vero sonus sicut mugitus bouis: hinnitus equi: ꝛ garrit9 auiū: ꝛ his similia: sonus vero nō aialis vt fragor arborū: collisio lapidūꝫ: ꝛ his similia: quib9 nō inest vita: sicut tonitruum tympanū ꝛ fistula. Scias ergo ꝙ quelꝫ vox in ordine suo vniuerso qñ mouetur aer deferēs ipsam ꝛ mouetur cū ea ipsa spūalitas nobilis: ita vt nō misceatur pars in parte donec perueniat vsqꝫ ad vltimuꝫ apud sensum auditus: tunc defertur per ipsum ad virtutem ymaginatiuam.

¶ De gustu.

¶ Sensatum lingua fit per viam gustus ꝛ saporis: ꝛ sunt nouē species dulcedo: amaritudo: salsedo: vnctuositas: acetositas: insipiditas: stipticitas ꝛ acuitas.

¶ De tactu.

¶ Et sensus qui est in manu est virtus tactiua seu palpatiua ꝛ cursus ei9 est in calido ꝛ frigido aspero ꝛ leni ꝛ humido ꝛ sicco: ꝛ est vis cōtenta inter duas pelles quarum vna est in superficie corporis ꝛ alia in eo spectat ad carnem: qñ ergo acquisitus est quilꝫ istorū sensuū quos de9 cōtulit huic regi: oriunt ex radice cerebri pelles subtiles leues sicut tele aranearū ꝛ sunt quasi velamen ꝛ cortina huic regi: cū ergo presentatur id qđ hꝫ quilibet sensus: ꝛ peruenit illud vsqꝫ ad illas pelles q̄ sunt in ipsa substantia cerebri: congregantur tūc vestigia sensatorū omniuꝫ apud virtutē ymaginatiuā que representat ea virtuti cogitatiue que est in medio cerebri vt speculet ea ꝛ colligat ac studeat in earū figuris ꝛ exemplis vt cognoscat in eis nociua ꝛ iuuatiua: ꝛ vt operetur iuxta mēsurā que prone

nit ei ex illis. Constitutio ergo et existētis corporis existit in his quinq; sensibus prenominatis: perfectio ergo cuilibet rei est in quinq; reb9. planete ergo sup quas circulariter mouentur sphere sunt quinq;: et genera aialiu; sunt quiq;. s. hoc volatile: aquatile gressibile et qđ serpit super ventrē: et quinq; sunt sine quib9 nō proficit aliqua planta q̄ nascitur ex terra nisi cōcurrāt et cōueniāt in ea et sunt stipes rami folia fructus et radices. Et quinq; sunt toni musicales: et si quinq; nō essent nō pficeretur cantus cōsonanter: et quinq; sunt dies nobilissimi de vniuersis diebus anni in vltima parte maij. ¶ De consiliarijs.

Sint ergo baiuli tui quinq; et cōsiliarij quinq; in compositione operū tuorū et quilz sit per se separatus: qr tūc vtilitas est tuis operib9. Reserua ergo tuū secretū et ne incipias eis dicere qđ habes in corde tuo: et ne ostēdes alicui eor electionē cōsilij apud qđ es: et nō innuas eis q̄ velis mēdicare cōsiliū: qr tūc cōtēnent te. Tēpera in aīa tua eorum voluntates sicut facit cerebrū ex eis habēs que proueniūt ei de sensib9 et declina ab eorū cōsilijs in eo qđ cōtrariatur voluntati tue: et propter hoc dixit hermes quādo fuit interrogat9. Quare iudiciū ei9 qui dat cōsiliū melius est iudicio querentis cōsiliū. Respōdit: qr iudicium querētis cōsiliū expoliatū est a volūtate: et hoc est verbū verū. Qñ igitur cōgregabis eos pro aliquo cōsilio dādo in tua presentia: nō cōmisceatis aliđ cōsiliū eis. Audias ergo in quo cōueniūt. Si ergo festināter respōdeāt et cōcordanter. et cito: tūc resiste eis in hoc: et ostēde eis cōtrariū: vt prolōgetur eorū cogitatio: et retardetur ad vltimū in consilio cogitatio. Quādo ergo perceperis veritate; et rectitudinem cōsilij in verbis eorū vel in verbis alicuius eorum fac eos quiescere: et non manifestes eis vel ostendas in quo voluntas tua quiescat donec egrediatur in actu; et experientiā: et cōsidera subtiliter et diligēter quis magis ducit ad erectitudine; consilij et iuxta mensuram amoris quē habet erga tē et desideriū i psperitate tui regiminis. Recipe ergo cōsiliū: et caue ne preponas eorū alterū alteri: equa eos in donis et gradibus: in oībus ope

ribus suis. Quid enim est magis causa destuctionis operum regum in prolixitate dierum temporum quam exhibere maiorem honorificentiam quibusdam baiulorum super quosdam? Et non est inconueniens summi: si salubre est consilium iuuentutis. Et ego dico quod iudicium imitatur corpus. Quando ergo debilitatur corpus debilitatur iudicium: nisi experientia. Et consideranda est genesis in quibusdam: quia generatum sepe disponitur secundum naturas planetarum que sunt in regimine sue genereos. Et si forte contingat quod genitores geniti doceant ipsum aliquam artem: natura superiorum retrahet eum multotiens ad artem sibi conuenientem. Nam simile huic accidit quibusdam hominibus qui conuenerunt in quandam villam et hospitati fuerunt apud quendam textorem cui natus est filius illa nocte: cuius genesim hospites acceperunt et ordinauerunt eius planetas: fuit ergo genesis in vere et in marte in gradu suo existente genesis cum libra. Sydera vero contraria et pessima nondum erant orta: ostendit ergo genesis quod puer futurus erat sapiens curialis velocis manus boni consilij diligendus a regibus. Occultauerunt ergo hoc celantes a patre: creuit ergo natus in prosperitate: et tradiderunt hunc genitores ac nixi sunt vt disceret aliquam artem de opibus suis. Sed ex toto nihil potuit ex eis addiscere. Uerberantes autem ipsum et flagellantes grauissime exposuerunt ipsum voluntati sue: inclinauit ergo se iuuenis ad homines possidentes disciplinam acquisiuit sciam cursus. sciuit et tempora supercelestium: et mores ac regimina regum. Et ecce factus est baiulus regis. Contrarium huic accidit ex mirabilibus operibus et dispositionibus planetarum et naturis eorum id quod euenit in duobus natis regis indie facta comparatione ad genesim. Sed occultum fuit regi. Quando ergo creuit vnus puerorum credidit rex informare eum scientijs: misit ergo eum per indiam et per alias prouincias honorifice sicut decet filium tanti regis. Sed nihil profuit diligentia patris: quia non potuit inclinare naturam suam nisi ad fabrile artificium: propter quod turbatus est rex valde. Conuocauit ergo sapientes sui regni: qui requisiti conuenerunt omnes in hoc: quod natura pueri ducebat ipsum. Factum ergo ita: et multotiens accidit huic simile: sicut satis est cogni-

tum. Noli ergo cõtemnere paruam staturã in bolbus: τ quos videris diligere sciam: τ abũdare in via sapientie: τ morũ: τ declinare ac vitare semitã vitiorũ: talẽ dilige et habeas iuxta te: τ tũc precipue qñ videris ipsum exercitantẽ animũ suũ in his virtutib⁹: talis em̃ consueuit esse bone eloquentie: morigerat⁹: curialis historias sciẽs eorũ qui nos precesserũt de gẽtib⁹. Nõ preponas aliquid faciẽdũ nõ postponas absq; ei⁹ cõsilio: dilige eius societatẽ: q: talis diligit veritatẽ: τ qđ decet regiã maiestatem cõsulit: τ remouet cõtrariũ: firm⁹ est in animo: cõstãs in corde: fidelis: rectus in opere: τ bonus subditis: scias ergo hoc: tale em̃ cõsiliũ letificat baiulos: τ ordinat regimẽ regis: nec facias aliquid prepostere preponẽdo postponenda: et postponẽdo preponẽda: nec penitus ages sine cõsilio phisicorũ. philosophi em̃ dixerũt ꝙ cõsiliũ est oculus futurorũ: τ in libris persarũ legitur ꝙ quidã rex eorũ quesiuit cõsiliũ a suis baiulis super quodã facto secreto valde qđ reuelatũ fuerat cuidã regine dilecte ab eo. Respondit ergo vnus eoꝝ: nõ oportet ꝙ rex querat a nobis aliqđ cõsiliũ super aliquo facto vel secreto: sed separatiꝫ querat a quolibet secretũ suũ: q: in secretis suis talia reuelãtur vni q̃ nõ corã pluribus dicũtur: perficio ergo et dico ꝙ nõ oportet hoc fieri oibus operibus: immo cõuenit ꝙ fiat hoc cũ discretione. Cõuenit etiã ꝙ vocẽtur ad presentiã vestrã in prosperitatib⁹ suis in ligãdo τ soluendo sicut prediximus. Quoniã quidã antiquorũ philosophorũ dixit ꝙ regis sapientis sapiẽtia augmẽtabit̃ ꝑ cõsiliũ baiulorũ: sicut augumẽtatur equor ꝑ receptionẽ fluminũ τ aquarũ: τ multa poterit habere ꝑ potentiã bellatorũ. Et in libro cuiusdã medorũ mandatũ est filio suo si li necessariũ est tibi habere cõsiliũ: quoniã vn⁹ es in hominibus. Cõsule ergo illũ qui poterit liberare a potẽtia: τ noli parcere inimicoꝝ: sed quantumcũq; poteris in ipso tuã victoriã manifesta: τ in quolꝫ tẽpore caue tibi a potẽtia inimici.

¶ De proprio consilio.

¶ Nec abundantiaꝫ sensus tui ponas in tui credulitate: nec altitudo tui stat⁹ tu temetipso impediat quin sem

per aggreges tuo consilio consiliũ alienũ: quoniã si pla
cet ⁊ est vtile: est amplectendũ: ⁊ tuũ semper remaneat
apud te. Si vero discrepat a tuo arbitrio: tũc est tuum
considerare si est iuuamentum et vtile super eo quod tu
considerasti: amplectere ipsum: ⁊ si est inutile abstine ab
eodem. Sollicite ⁊ diligẽter moneo et do tibi optimum
consiliũ: nunq̃ constituas baiulũ in regimine loco tui.
Quoniã eius consiliũ potest destruere ⁊ corrumpere re-
gnum subditos et proceres tuos: ⁊ intẽdere proprijs vti
litatibus: ⁊ excogitare declinationem tuaz et multa alia
que lõguz esset errare. Si vero non occurrerẽt tibi quiq̃
baiuli qui placeant: sicut prediximus: sint saltem tres et
non minus: quoniam maximum bonuz prouenit ex hoc
scilicet ex tribus: quia nisi tertium esset: nihil penit⁹ no
sceretur. Primuz ergo super quo sunt omnes res est tri-
nitas ⁊ p̱ quinariũ mediãtur: per. vij. sunt planete et cir-
cuitus lune septẽnarius: ⁊ septez sunt dies potionis siue
medicine: ⁊ dies p̱iodi sunt septẽ ⁊ multa alia q̃ spectant
ad septẽnariũ numerũ: quoꝝ enumeratio esset longa.

Experientia circa baiulos.

Et vnum ex quibus temptare poteris baiulum tuum est
q̃ ostendas ei te indigere pecunia. Si ergo inducet te ad
distributionẽ eorum que sunt in thesauro tuo ⁊ ostendat
hoc esse expediens. Scias q̃ nullum caput precij ponit
in te. Et si inducat te ad rapiendum pecuniam subditoꝝ
erit corruptio regiminis: ⁊ odient te vltra moduz. Si ve
ro exponat tibi quod habet: ⁊ dicat hoc est quod ex gra-
tia et domino nostro acquisiui offerens ipsum tibi. Iste
est merito commendandus ⁊ omni laude dignus vtpo-
te eligẽs ⁊ volẽs ꝯfusionẽ sui opis pro tua glia. Tẽptabis
etiã baiulos tuos i donis ⁊ muneribꝰ faciẽdis quẽ ergo
illoꝝ videris conari ⁊ intẽdere super his vltra modum
nullũ bonũ speres in eo: et ille baiul⁹ q̃ anhelat pecunie
acquirẽde: ⁊ thesauros obseruãdos: nõ cõfidas in eo: qꝛ
seruitiũ est p̱pter aurũ: ⁊ dimittit pecuniã currere cũ sen
sibus hoiz. Et ẽ p̱funditas sine fundo: ⁊ nõ ẽ i eo termin⁹
siue finis: qꝛ quãto magis crescit pecunia: crescit intẽtio

acq̄rendi ꝛ sollicitudo:et hoc in baiulo est cā corruptiōis regie multis de causis:q2 forte amor pecunie et ardor in ducet eū ad tuā mortē vel ad illū qui hec intēdit. ideo cō ueniēs esset ꝙ tu⁹ baiulus nō elōgaretur a tua presentia ſ3 precipias ei ꝙ nō habeat tractatū vel frequētiam cum aliquo regū ex regib⁹:et nō leget eis epistolā: nec mittat eis noua.et cū tu ꝑceperis talia:muta eos sine mora:qm̄ animi veloces sunt ꝛ de facili declināt ad promissiōes et contrarias volūtates. et vtilior ex baiulis est qui magis diligit virtutē et obedientiā: q̄ magis inducit subditos ad tuum amorem:ꝛ qui tibi exponit res suas et personā ad placitū:ꝛ qui habet has virtutes ꝛ mores quos enu merabo:in primis qui habet perfectionem membrorum que conueniūt operibus quibus preest: et ꝓpter que eli gitur.secūdo bonitatem apprehēsionis:et velocitatē ad intelligēdū id quod dicitur. Tertio qđ sit bone memorie eius qđ apprehendit ꝛ audit:ita qđ nihil tradat obliuio ni.Quarto ꝙ sic cōsiderans ꝛ percipiens:sicut ꝑdixi:qn̄ ingerit difficultas.Quīto qđ sit curialis affabilis dulcis lingue ita ꝙ lingua concordet cordi:et respondeat cogi-tationi:sit etiā expedite eloquētie.Sexto ꝙ sit penetrabi lis intellect⁹ in oī sciētia ꝛ ꝑcipue in arte arithmetica: q̄ est ars certissima ꝛ verissima demōstratiua q̄ attrahit a natura.Septīo ꝙ sit verax in verbis ꝛ diligens veritatē: et fugiēs mēdaciū:bone ꝯpositōis in morib⁹:bone cōple xionis:suauis:māsuet⁹:ꝛ tractabilis. Octauo ꝙ sit sine nota crapule ꝛ ebrietatis:in cibo ꝛ potu:ꝛ sine nota coit⁹ declinās ludos ꝛ delectatōes. Nono ꝙ sit magnanimus in ꝓposito diligēs honorificētiā. Decimo ꝙ aurū ꝛ argē-tum:ꝛ cetera accidētalia hui⁹ mūdi sint ꝯtēptibilia apđ ipm:ꝛ nō sit ei⁹ ꝓpositū neq3 itētio nisi ī his q̄ ꝯueniūt di gnitati ꝛ regimī. Et ꝙ diligat ꝓximū ꝛ remotū. Undecīo ꝙ diligat ꝛ amplectat iustos atq3 iustitiā:odio hn̄s iniu-riaꝝ ꝛ offensaꝝ:reddēs vnicuiq3 qđ suū ē:subueniēs oppꝛ sis:ꝛ his q̄ iīuriā patiunt:remouēs penit⁹ oēꝫ iniustitiā: nullā penit⁹ faciēs differētiā in ꝑsonis ꝛ gradib⁹ q̄s de⁹ creauit equales. Duodecimo ꝙ sit fortis et perseuerā-

tis propositi in his que videbuntur sibi agēda: audax si ne timore et pusillanimitate. Tertiodecio qđ sciat omnes exitus expensarum: et non lateat ipsum aliqua vtilitas: que ad ipsum regnum spectat: et non conquerātur subdi ti tui aliquo modo querimonie: nisi in casibus premissis in quib9 poterit publice rei prodesse. Decimoquarto ꝙ nō sit verbosus vel emittēs multū risum: quia tēperātia multū placet hominib9: exhibēs se curialiter hominib9 et benigne pertractās. Decimoquinto ꝙ nō sit de nume ro vtētiū vino: curia sua sit patēs hominib9 aduenienti b9: et ꝙ sit intendēs ad explorādū et inquirendū noua de omnibus: confortās subditos corrigens opera eorum: et consolando eos in aduersitatibus: deferens qnq3 et to lerans eorum simplicitates. . . . .

¶ Scias ꝙ nō creauit de9 creaturā sapientiorez hoīe: et nō colligit in aliq̄ aiali qđ in eo collegit. et nō est reperire in aliq̄ aialiū cōsuetudinē vel morē: quē nō inuenias in hoīe. est aūt hō audax vt leo: timidus vt lepus: larg9 vt gall9: auarus vt canis: durus et auster9 vt coru9: pius vt turtur: malitiosus vt leena: priuat9 et domesticus vt colū ba: ꝯsipellis et dolosus vt vulpes: simplex et mitis vt agn9 velox et agilis vt capreol9: similis ceruī in colore et quibus dā aliis dispositionib9: humilis vt pardus: piger vt vrs9 preciosus et carus vt elephas: vtilis et stolidus vt asinus rebellis vt paruulus rex obediēs et humilis vt pauo: gar rul9 vt strutio: vtilis vt apis: dissolut9 et vagabundus vt caper: īdomit9 vt taur9: recalcitrās vt mul9: mut9 vt pi scis: rōnabilis vt angel9: luxurios9 vt porc9: malitios9 vt bubo: vtilis vt equ9: nociu9 vt mus: et vniuersaliter nō re pitur aīal seu vegetabile: seu originale: nec celū seu mine rale: seu planeta: nec signuz: nec aliqđ ens ex oīb9 entib9 habēs aliquod ꝓpriū quin id reperiat in hoīe: et ꝓpter hoc vocatus est minor mūd9 et nunq̄3 speres in hoīe qui nō credit legē tuaz. Et caue ne accidat tibi quod accidit duob9 hominibus qui dicūtur associati fuisse in itinere quorum vnus erat magus orientalis: alter vero iudeus. Magus equitabat mulam quaz nutriuerat ad pratum

suum que portabat vniuersa necessaria quib9 vtitur viator ꝛ indiget. Iudeus vero incedebat pedes non habens cibum neqꝫ alia necessaria: dum igitur fabularentur in via dixit magus iudeo que est lex tua ꝛ fides tua? Respōdit iudeus. Credo ꝙ in celo est vn9 deus quez adoro ꝛ spero ab eo bonum anime mee ꝛ remunerationē ꝛ illis qui con ueniūt mecum in lege mea. ꝛ fides mea ꝛ credulitas mea hec est: ꝙ qui discrepat mecū in fide mea ꝛ lege licitū est mihi tollere suum sanguinē et pecuniaz suam: ꝛ occidēs suum: ꝛ vxorem: parētes: ꝛ genitores insuper maledictio est mihi si seruo ei fidez: vel iuuo ipsum vel si facio secꝫ misericordiam: vel parco ei. Consequenter inquit magus demonstraui tibi legem meā: redde ergo me certū de lege ꝛ fide tua. Cui respōdit magus fides ꝛ credulitas mea et lex hec sunt. in primis volo bonum mihimetipsi et filijs generis mei: ꝛ nolo alicui creature dei malū: neqꝫ sequētibus legem meam non discrepantibus in eadem mecū: et credo equitatē ꝛ misericordiā seruādā cuilibet viuēti: et nulla iniuria placet mihi ꝛ videtur etiā mihi si quid mali accidat alicui viuētiū quod id malū me cōtingat ꝛ me conturbet: affecto prosperitatē ꝛ sanitatem incolumitatē felicitatem accidere omnibus hominibus vniuersaliter. Tunc dixit iudeus quid si iniuria ꝛ offensa fiat? Cui magus. scio ꝙ in celo est deus iustus: bonus: sapiēs: cui nihil est occultū: nihil secretū: nihil penit9 celaē de his q̄ latēt ī suis creaturis: q̄ remūerat bonos iuxta suas bonitates: malos vero ꝛ transgressores iuxta suas transgressiones. Cui iudeus: quare nō seruas legē tuā: vt quid nō cōfirmas operibus fidem tuā? Magus inquit quomō fit hoc? Cui iudeus ecce ego sum de filijs generis tui ꝛ tu vides ambulantē peditem fatigatū ꝛ famelicum. et tu es eques saturat9 et quietus. Cui magus ꝛ veritas est: ꝛ descendens de mula aperuit manticam suam et cibauit et potauit eum: deinde fecit ipsum equitare mulā. postꝙ iudeus firmauit se bene equitādo iniunxit calcaria festinādo relinquēs magū. tūc cepit magus vociferare ꝛ dicere expecta me quia fessus sum: iudeus dicebat nonne indi-

taui tibi legē meā et eius conditionē. Et ego volo similr cōfirmare eā:tūc festinabat mulā. Et magus sequēs vestigia eius inquit. O iudee noli me derelinquere in deserto ne forte interficiar a leōibus: aut moriar mala fame: aūt dolorosa siti:age ergo misericorditer mecū sicut egi tecū. Judeus vero non respiciebat se retro:nec intēdebat dictis suis:ne cessauit donec latuit visum eius. Qn vero magus desperatus fuit de cursu. recordatus est pfectōis legis sue:ꝛ fidei sue:ꝛ ei⁹ quod dixerat iudeo. vcꝫ ꝙ in celo est iustus iudex cui nihil est occultū:nihil secretum in creaturis suis latet:dirigens ergo caput in celū inqt de⁹ meus tu nosti quia credidi in te ꝛ in tua lege ꝛ i tuis mādatis sanctificaui te sicut precipisti :.cōfirma ergo apud iudeum laudem meam in te. His dictis nō multum iuerat magus ꝛ ecce inuenit iudeum prostratū ꝛ eiectuꝫ de mula fracta tibia ꝛ leso collo:mula vero stabat ex opposito:que videns magū cognouit dominum suuꝫ: ꝛ accessit ad ipsum propter nutriturā suam:equitans ergo ipsam: et relinquēs iudeum in doloribus mortis recedebat. Judeus vero clamabat carissime frater habeas misericordiam de me:cōfractus sum ꝛ morior: ꝛ indigeo pietate: miserere:ꝛ serua legeꝫ tuā:que tibi contulit victoriā qui superasti me. Tunc cepit magus ipsum inculpare dicens tu male peccasti i me:ꝛ dereliquisti me sine misericordia. cui iudeus noli me reprehendere. de re pterita:qr ostēdi tibi ꝙ hec est lex mea:ꝛ fides mea : in qua nutritus sum: inueni parētes meos ꝛ senes ꝛ antiquos perseuerantes in hac lege. tūc misertus est eius magus. ꝛ portauit post seipsum:donec peruenit ad locū destinatū:ꝛ ipsum tradidit genti sue:qui post dies aliquot expirauit. Audiēs ergo rex illius ciuitatis opera illius magi fecit eum vocari et constituit eum batulum suum propter pia opa sua et bonitatem legis sue laudem dans deo.

Liber de scribis.

Opꝫ te eligere ad scribendum secreta tua opa viros prudentes q̄ sunt fortius signū ꝛ validius argumētū ad ostendendum ꝗtitatē tui intellectus: ꝛ subtilitatē tue cogni-

tionis: qm̄ significatio seu interp̄tatio sermonis est spūs eius: ⁊ dictiōes sunt corp⁹: scriptura ꝟo sermonis vestimentū. Sicut ergo opꝫ te esse virū substātialem pulchrū aspectu ⁊ ornat⁹: ita decet ꝙ tu eligas de scribis seu scriptoribus q̄ habeāt hāc ꝑfectionē in eloquētia ornata et in recordatōe subtili. Et sicut ipe interp̄taꝛ tuā volūtatē ⁊ cōstituiꝛ sup̱ tuis secretis ⁊ occultis: ita opꝫ ꝙ sit bone fidei: fidelis cognitōis i tua volūtate ⁊ in vniuersis opibus tuis: ⁊ ꝙ intēdat tuo cōmodo ⁊ honori: sicut opꝫ: qꝛ si nō est talis: corrūpet: ⁊ opꝫ ꝙ sit cautus ⁊ precauēs in operib⁹ suis: ne q̄s ingrediaꝛ: ⁊ respiciat secreta scripta tua: ⁊ cōdecet ꝙ tu remuneres op̱a sua iuxta seruitiū tibi exhibitū ⁊ iuxta terminū ipositū tue volūtatis: vt sit sollicitus in tuo regimine: pone ergo ipsum in gradu remuneratōis tue: qꝛ ei⁹ ꝓprietas tua ē: ⁊ ei⁹ corruptio tua est.

¶ De nuncijs.

Scias ergo ꝙ nūci⁹ siue missus demōstrat sapiētiā mittētis: ⁊ est oculus in his q̄ nō videt: ⁊ ei⁹ auris i his q̄ nō audit: ⁊ eius lingua in eius absentia: opꝫ ergo eligere digniorē de his q̄ sunt in tua p̄sentia sapiētē honorabilē: cōsiderātē: fidelē: declinātē seu fugiētē oēm turpitudinē: seu culpā ⁊ si inuenias eū talē: voca eū: ⁊ ꝯfer cū eo de his q̄ nescit tuū velle. ⁊ tūc ꝑcipies si est in eo qđ q̄riꝛ: qꝛ forte est iuxta noctē ⁊ ei⁹ intētio in alio est. ⁊ si nō est in hac determinatōe sit ad min⁹ secretari⁹ fidelis missus nihil addens ⁊ nihil ꝯminuēs de his in q̄b⁹ missus est: ⁊ ꝙ sit custodiēs mādatū tuū ⁊ intēdēs his q̄ audiuit ⁊ rn̄sionē sibi factā. si ergo nō inuenis ip̄m talē: sit fidelis deferēs literas tuas ei ad quē mittiꝛ: ⁊ referēs ac reportās rn̄sionē et si aliquē nunciorum tuorū perp̄ēderis sollicitū ꝛ attentum pecunie acq̄rende vel colligēde de locis ad que mittitur: respue eū penit⁹: qꝛ nō innuiꝛ tuo ꝯmodo: nec mittas nūciū tuū q̄ diligit vinū inebriās se: qꝛ perses in aduētu nūcij instabant apud eū vt biberet vinū abundanter: qui si superflue bibebat: cognoscebāt ꝙ domin⁹ su⁹ erat minus prudēs. Caue ne mittas nūciū tuū maiorē baiulū nec ꝑmittas eū elōgari a ꝯspectu tuo: qꝛ hec ē destructio

regni tui. Qualitates aũt nũciorũ laudes: ꝛ vituperia eorum nunciaui tibi ꝛ ordinatiões eorũdem: ꝛ qualiter cognoscũtur in fidelitate ꝛ bona fide. Si ergo nũcius non inuenitur talis: sed anhelat donis ꝛ retributiõibus ꝛ perdit te in his que iniũcta sunt ei: ꝛ inuẽtus fuerit diminutus in regno tuo: nõ ipono tibi mẽsurã pene sibi isligẽdẽ.

De subditis domus proprie.

Jam nosti ꝙ subditi domus tue pecunie: ꝛ thesaurꝰ tuꝰ: quibus cõfirmatur regnum tuum: equipara ergo subditos tuos viridario in quo sunt diuersa genera arborum fructiferarũ: ꝛ nõ habeas ipsos sicut gramina nascentia que reddũt absintiũ et tribulos et nihil germinant fructuosum: sed vt arbores q̃ hñt in se multos palmites: et ramos: ꝛ truncos erectos qui dant semẽ ꝛ fructũ vtile ad multiplicationẽ sui generis ꝛ bene reguntur ꝛ coluntur: iuxta ergo paruitatẽ tui thesauri est durabilitas ꝛ defensio tui regni ꝛ tue potẽtie. oꝫ igitur ꝙ bñ regantur: ꝛ ꝙ intẽdas eoꝝ necessitatibꝰ: ꝛ ꝙ remoueas ab eisdẽ iniurias: ꝛ ꝙ nunq̃ te tedeat supintẽdere eoꝝ cõditiõibꝰ: et inquire de his q̃bus indigent: habeãt ergo vnũ solũ propositum cõstitutum a te qui non intendat ad destructionẽ arborum: sed ad cõseruationẽ: ꝛ ꝙ sit bene dispositus: morigeratus: lõganimis: sapiẽs: patiens. Quod si nõ est talis corda subditorum rebellabunt eius regimini et corrumpentur per ipsum cogitationes que erant pure.

De dispensatoribus.

Noli multiplicare dispensatores in expẽsis tuis faciẽdis: q꞉ ꝑꝑ hoc ingreditur corruptio sup te q꞉ q̃libet eoꝝ intendit supare ꝯparẽ suũ in corruptiõe sui opis: ꝛ conabitur ostẽdere se fidelẽ ꝛ vtilẽ tibi in depꝛessiõibꝰ tuoꝝ subditorũ: hoc faciet quilibet baiuloꝝ: vt i officio ad qd fuerit deputatꝰ diutiꝰ pseueret: ꝛ mlti tales sunt q̃ vnũ dicũt ꝛ aliud faciũt: et mltos corrũpũt vt eos manuteneãt ꝛ defendãt.

De ordine ꝛ multitudine bellatorum.

Proceres sunt additio et multiplicatio regni: per ipsos honoratur curia: et ordinatur regnum in gradibus suis: optima ergo ordinatio est in eorum

gradib⁹ ꝛ dispositionib⁹ vt nō lateat te ꝓpinqui ꝯditio ꝛ remoti de numero ipsoꝝ: ꝛ hec est necessaria ordiatio: ꝛ prepositura in numero q̄ dicit ꝛ refert ad numerū. sub numero: dico ergo ordinationē quadruplicē necessariā esse. quoniā quilibet loc⁹ in terra est quadruplex in eius differētia scilꝫ retro ꝛ añ dextrū ꝛ sinistrū et sic sunt spēs mūdi simpliciter q̄tuor oriēs occidēs meridies et septentrio. Sit ergo cuilibet ꝑceptori q̄rta pars regni in ei⁹ regimine: ꝛ si vis plures sint decē: q̄m. x. q̄tuor sunt ꝑfecta q̄m in quaternario est vnū duo tres et quatuor. Si ergo hec colligis: faciunt decē. denarius numerus est ꝑfectio eoꝝ que ꝯplectuntur q̄ternariū et circūdabūt in numeris. Sequunt ergo quēlibet preceptorē. x. vicarij: ꝛ sequūtur quēlibet vicariū ductores. x. ꝛ quēlibet ductorē. x. decani: ꝛ sequunt quēlibet decanū. x. homines: omnes homines sunt in vniuerso. C. millia pugnatorum. Quando ergo indiges seruitio. x. milliū viroꝝ ꝑcipies cōuocari ad expeditionē faciēdam preceptorē vnū: sequētur ergo ipsum. x. vicarij et venient cum quolibet ductore. x. decani: qui sunt mille: ꝛ venient cum Decano quolibet. x. homines pugnatores: faciēt ergo in sūma. x. millia pugnatorum: si indiges mille precipies vni vicarioꝝ: ꝛ venient cū eo decem ductores: cum quolibet ductore. x. decani ꝛ cū quolibꝫ decano. x. pugnatores. Sūt ergo i summa bi mille bellatores. et si indiges centū bellatoribus precipies vni ductorum cum quo venient. x. decani. ꝛ cū quolibet decano decem pugnatores qui omnes faciunt. c. et si indiges decem bellatoribus precipias vni decano et venient cum eo decem bellatores. In hoc ergo parcet tibi in victualibus ꝛ alleuiaberis ꝛ cōsequeris qđ deside ras: de ꝓposito tuo ꝛ diminuetur labor tuus in ꝓceribus quoniā quilibet eoꝝ reget decē inferiores se in suo gradu. et sic alleuiabitur op⁹ in eis: et preceptor tuus sit immediatus callidus disponens. ꝛ necessariū est procerib⁹ habere scribā sapiētē: sagacē: fidelem: cōsiderātē: ap ꝓbatū i militia: ne valeāt ꝓceres corrumpi pecunijs. inq̄ras etiā diligēter cogitationes eoꝝ et quando precipies ali-

quid tale remoue eum: et collige eos ostendens eis quod in remotione sua prouidisti eis. oportet ergo te esse ptractabilem curialem non contemptorem quorundam propter alios.

De cornu.

¶ Oportet etiam tecum habere istud instrumentum quod fecit themistius ad opus exercitus et ad nocendum: et est instrumentum terribile quod diuiditur modis multis: quia forte te oportebit visitare totam prouinciam tuam: et regnum tuum et congregare subditos et proceres tuos et bellatores in eadem die vel citius vel alio modo prout indiget exercitus magnus et numerosus: huius instrumenti sonus auditur per miliaria sexaginta.

¶ Noli frequentare bella et exponere te in animam tuam: frequenta tamen consilium maiorum qui sunt in curia tua: et non occuperis in his in quibus occupantur victi et vituperati ex aggressoribus bellorum. Non temptabis neque frequentabis prelia in persona propria: et teneas maiores circa te: et non occuperis circa ea quibus detinentur presumptuosi et audaces ex congressionibus: quia certissimum est quod nunquam conuenit rex cum rege: quin alter eorum machinatus sit in destructione alterius: et hoc inuentum est in natura. Scias quod inuidia est ex corpore et anima consurgens et proueniens ex duobus oppositis repugnantibus. Est igitur species eorundem spes et fiducia victorie ex quolibet vtrinsque quorum corpus est coniunctio vtrinsque partis. Quando igitur non incidit spes victorie de seipsis moriuntur et cessant prelia et perdurat prelium quamdiu perdurat perseuerantia in spe superandi partem qualibet vtriusque. Sit ergo conatus tuus et intentio tota in durabilitate et perseuerantia tui et in stabilitate et in substentatione illorum qui sunt sui generis. noli vilipendere personas eorum quod si sis contemptor: sed collige verba eorum promittens eis donaria et honores: et solue eis promissa. Scias ergo quod non oportet te incedere in exercitum nisi togatum et loricatum vt si subito inueniaris ab inimico querente te: sit tota sollicitudo tua in preparatione in armis et custodibus et exploratoribus. Et necessaria est vigilantia quolibet tempore diei et noctis: et noli castrametari nisi in loco vicino monti

vel cõiũcto vel iuxta aquas: ꝛ defer ꝛ victualia multa te cũ: licet nõ indigeas eadẽ: ꝛ multiplica machinas discur rẽtes ꝛ voces horribiles: qñ hec sunt fortitudo ꝛ virtus eorũ qui tecũ sunt ꝛ durabilitas ad eorũ ꝓpositũ ꝛ timor ac diminutio inimicorũ: ꝛ vtere in tuis ꝓceribus diuer sis generibus armorũ. Quidam em̃ cũ missilibus ꝛ sagit tis: quidã in acie ꝛ in turba: alij vero deputati ad discur rendũ: ꝛ qñ venerit acies ad preliandũ mitte cũ eis for mam speciosissimã ꝛ turres ligneas quib9 sunt armati sa gittarij mittentes missilia ardẽtia: ꝛ si videris eos trepi dos vel deficiẽtes: cõforta corda ipsoꝝ ꝛ inducas ad per seuerãtiã vsq; adhuc. Itẽ ordina acies tuas sicut premi simus: ꝛ vt sequetur. Cõstitue ergo ad dextrã gen9 percu tientiũ ꝛ aggredientiũ: ad sinistrã vero gen9 lanceatorũ: ꝛ in corde siue in medio genus mittẽtiũ faces ardentes: ꝛ iacentiũ seu sagittãtiũ: ꝛ sonãtiũ voces horribiles ꝛ fa cientiũ motus diuersos: ꝛ sit semꝑ supereminẽs loc9 vbi cũ aduersarijs preliaris: ipsi vero qñ percipient hoc sta bunt: ꝛ cũ instãtia conabunt̃. Caue caue tũc proditionẽ: ꝛ tũc precipue cũ videris tuos vacillantes: ꝛ in illã par tem quã videris vacillantẽ in aduersarijs: versus illã di riges aciẽ atq; bellũ ꝛ cũ oĩb9 his frequẽta perseuerãtia: q: hec est in originalib9 victorie vnde dr̃ qõmõ peruenit victoria de aliquib9 nisi prius vincãtur pusillanimitate cordiũ in seipsis: ꝛ per ingressionis affect9 sup eos: insu per multiplica insidias: ꝛ constitue insidiatores in sonis terribilib9 qui sunt de nũero superãtiũ ꝛ vincentiũ: ꝛ est quedã cautela perducẽs ad propositũ ꝛ vnũ ex fundamẽ tis prelioꝝ: ꝛ habeas loca determinata parata in aliquo locorũ exercitus ad succurrẽdũ in pontib9 ꝛ alijs neces sarijs ad cõseruãdũ proceres: multiplica etiã aĩalia por tantia munitiões ꝛ castra pugnãtia vt elephãtes: q: val de sunt terribiles ꝛ aĩalia velocissima vt pote dromeda rios in quib9 est spes fuge in necessitate et quasi castrũ. Si vero debes ipugnare in castellatos vtere instrumẽtis proijciẽtib9 lapides vt pote machinis ꝛ multiplica ea iu xta modũ instãtis necessitatis. Adde et̃ in istrumẽtis pe

netralib9 ɀ iacietib9 sagittas ɀ pila venenata. Et si supue nire poteris ad fonte vn̄ inimici tui hauriūt aq̄s potabi les ĩfunde ĩ illis locis diuersa venena corrūpētia ɀ ĩimici effodies sepulturas obfua in oib9 ꝑseuerātiā q̄ est valde ꝯmēdabilis ɀ ē res faciēs ad ꝓpositū: ɀ nūq̄ seq̄ris fugiē tē. ɀ noli festiare ĩ tuis opib9 vltra modū. Et si possibile ē tibi sint vniuersa tua op̄a ꝑditiōes ĩimicis ɀ circūuētio nes ɀ obfua ergo hoc: ɀ ita facias q̄ bellū sit vltimū opus tuū: q̄ɀ ꝓgēies indoꝝ ɀ gēs indie sūt hoies ꝓditores ɀ cir cūuētores: ɀ nō est ĩ eis hoc opprobriū. ꝑses vo siue tur chi seu ꝑthi sunt hoies miosi valde ɀ ꝑsūptiōis magne. pugna ergo cū q̄libet gēte ex his quō ꝯuenit. Et op9 tuū maximū nō facias esse magnū ɀ nō ꝑuēias postponēdo: ɀ sint op̄a tua ĩ manifesto ɀ occulto iuxta modū p̄missū: ɀ iuxta q̄litates seu dispositiōes sciētie astroꝝ sicut do cui ĩ p̄cedētib9. Q̄n ergo volueris ꝯsequi firmitatē pro positi ex dispositiōe supcelestiū: ꝯstitue ascēdentē seu ori entē in leone: ɀ repara lunā ɀ dn̄atorē ei9 q̄ sit ĩ bono lo co ex ascēdēte ɀ statue dn̄m ascēdētis ĩ domib9 Martis ɀ nō obmittas visionē martis sine triplicitate. ɀ ꝯsidera tūc oīum opationē cui9 naturā vis habere ex planetis ɀ domib9. Ordia ipsos planetas ɀ signa q̄ sunt ĩ natura ea deꝫ: q̄ɀ hoc est caput op̄is. Q̄n ergo volueris iter accipe ordia ascendētē ad iter ɀ ciuitates ɀ locū ĩ quē intendis Et decimū ad op9 q̄d intēdis ɀ iferi9 terre circa hoc. Et caue ne luna sit pessima. i. ecclipsata et maliuosa seu tur bata ɀ ne sit directe sub radijs solis aut ĩ sexto: aut ĩ duo decimo gradu aut retrograda. Si ergo erit victoriā ascē dēte se ꝓsperitas demōstrabit. ɀ bonū ɀ prosperū euētuꝫ ɀ tūc maxie si mercuri9 ĩ medio celi erit demōstrabit cō plemētū op̄is ɀ ꝑfectionē. ɀ q̄n erit ĩ septio gradu demō strabit possibilitatē op̄is ɀ letitiā ɀ prosꝑitatē euēt9 ɀ ꝑ fectionē ꝓpositi. Et caue ne luna fuerit ĩ egressu itineris ĩ q̄dratura solis: reuertere velocit̄ illc9 ɀ ꝑficiet op9 tuū. Et si vis aggredi bellū ordia domū lūe mediū celi ɀ mer curiū ĩ q̄rto gradu ɀ repara lunā: q̄ɀ ĩ itinerib9 faciendis vniuersis maius est signū. ¶ Phyſionomia.

Inter ceteras res est illa quam te nō ignorare oportet cognitionē qua aīa cognoscit ⁊ inuestigat oīa ꝑ signū nobile:cū fuerit abstracta a desideriis ⁊ cōcupiscentiis : ⁊ cū fuerit liberata a nociuis:⁊ hec debes cognoscere cogitatu. Cū fuerit itaqꝫ aīa dominās ⁊ superans corpus ⁊ ei prepōderās ⁊ virtus flammea existēs in corde nō deserit ipsaꝫ ⁊ virtutē aīalem existētē in cerebro:tūc sublimatur ⁊ augmentatur ⁊ declaratur intellect⁹ supra mēsurā: vnde si quis querat cām prophetarū qui ꝓbati sunt fuisse durissimi intellect⁹ ⁊ vere visionis cū miraculis in annis prelibatis preteritis ex predictis ꝓuenit:accidit etiā hoc ex cōstellatione geneseos eorū imitantis hāc virtutem generatiuā:sic te opꝫ querere signa ⁊ vestigia cū pulchritudine nature.s.sciam physionomie que est scia magna ⁊ ꝑ longitudinē dierū vsi sunt antiqui hac scia ⁊ gloriati sunt in inquisitione pulchritudinis nature cui⁹ perfectio attribuitur de numero antiquorū phylosophorū phylemoni sūmo doctori ⁊ magistro physionomieqꝫ vniuersa inuestigabat ex hoīs q̄litatib⁹ ⁊ natura aīe ei⁹. Et occurrit in ipso historia pulchra extranea vñ eā intellige. Discipuli sapiētis hypocratis medici formaꝫ eius in pergameno depinxerūt ⁊ eā phylemoni porrexerūt dicētes.cōsidera hāc figurā ⁊ indica nobis qualitates ⁊ complexiones eius. Qui respicit cōpositiones ⁊ cōplexiones figurarūꝫ ⁊ cōparauit partes ad partes ⁊ ait. Iste homo luxuriosus est ⁊ deceptor amans coitū.ob quā rē voluerūt interficere dicētes. O stulte hec est figura dignioris ⁊ melioris hoīs q̄ sit in toto mūdo.phylemon aūt pacificauit eos ⁊ correxit dicēs.hec est figura sapientis hypocratis:⁊ ꝙ vos q̄siuistis de mea scientia hoc ostēdi:et q̄d sentio ꝺm ipsaꝫ. Qñ ergo peruenerūt ad hypocratē dixerunt ei quid fecerāt:⁊ ipse respondit eis. Hec phylemon pretermisit vnā lineā: veruntamē ex quo prospexi et cōsideraui hec tpa reprobanda cōstitui aīam meaꝫ regē sup

omnia

oia ꝛ retraxi eã ab eis ꝛ triũphaui sup appetitũ aie mee. hec est itaqꝫ laus ꝛ sapientia ex operib⁹ hypocratis: qua re phylosophia nihil aliud est ꝙ abstinẽtia ꝛ victoria cõ cupiscibilũ. Cõstituo ergo tibi ex hac scia phisonomie re gulas ꝙ cõstitutiones abbreuiatas ꝛ sufficiẽtes que dabunt tibi magnũ precium ex nobilitate tue nature ꝛ puritate tue scientie.

¶Scias ergo ꝙ matrix est embrioni sicut olla ferculo in coquẽdo: albedo ergo ꝛ liuid⁹ color ꝛ flauor ei⁹ nĩm⁹ est signũ diminute decoctionis. Si ergo accidit hec diminutio: in tm̃ diminuet similiter ꝛ natura. fuge ergo ab homine liuido ꝛ flauo: qm̃ deditus est ad vitia ꝛ luxuriam.

¶De aspectu.

¶Cũ videris hoiem frequentantẽ in te visuꝫ ꝛ cũ respicis: cõteretur ꝛ ex hoc erubescit: ꝛ maxime si inuitus suspirat: ꝛ lachryme appareãt in oculis ei⁹ hic diligit ꝛ timet. ꝛc. Si vero cõtrariũ: erit inuidus ꝛ cõtẽnet te. De informato ꝛ diminuto. Caue ꝛ precaue ab hoie informato ꝛ diminuto in aliquo sicut cauendum est ab inimico.

¶De equalitate.

¶Equior vero ꝛ tẽperatior creatura cui cõuenit mediocritas stature ꝛ nigredo oculorũ ꝛ capillorũ ꝛ rotũditas vultus albedo vero cõmixta rubedini ꝛ fuscus color temperat⁹ cũ integritate corporis ꝛ rectitudine stature ꝛ mediocritate capitis in paruitate ꝛ magnitudine maturitate verborũ nisi cum necesse fuerit: mediocritas in sonoritate vocis et sublimitate. Quãdo etiã natura declinat ad nigredinẽ ꝛ croceitatẽ: tũc optima est tẽperãtia ꝛ creatio hec placeat tibi: hanc habeas tecũ: ꝛ ego interpretor quidẽ per modũ separationis: tu aũt ipsuꝫ temptabis in rectitudine intellectus.

¶De capillis.

¶Capilli aũt plani suaues significant mansuetudinẽ et frigiditatẽ cerebri. multitudo vo capillorũ sup vtroqꝫ humero significat stultitiã ꝛ fatuitatẽ: multos ẽt hr̃e pilos in vẽtre ꝛ pectore declarat horribilitatẽ ꝛ singularitateꝫ nature ꝛ diminutionẽ apphẽsionis ꝛ amorẽ iniurie. Rufus cappillorũ significat insipientiã ꝛ multã iraꝫ ꝛ insi-

dias: et niger capillus innuit rectitudinē et amorē iustitie mediocris vero īter hos duos colores est homo diligēs pacem. ¶ De oculis.

¶ Qui vero hꝫ oculos magnos inuidus est et inuerecundus: piger inobediens et precipue si sint liuidi: cuius vero oculi sunt mediocres ad celestē colorē vel nigredinē talis est penetrabilis intellectus et curialis et fidelis.

¶ Qui vero hꝫ oculos extēsos cū extēsione vultus est malitiosus et nequā. Qui vero hꝫ oculos similes oculis asini: insipiens est et dure nature.

¶ Cuius vero oculi mouētur velociter ei visus est acutus: talis hō fraudulētus latro et infidelis. Si vero oculi sunt rubei: ille cuius sunt est animosus fortis et potens. Deteriores aūt oculi sunt qui habent maculas albas nigras vel rubeas circunquaqꝫ: quia talis homo deterior omnibus aliis et magis reprobandus. ¶ De superciliis.

¶ Superciliū qđ hꝫ multos pilos significat ineptitudinem loquēdi: et cui extēduntur supcilia ad tpa: habēs talia est immūdus. Cuius vero supercilia rara sunt et cōmensurata secūdū lōgitudinē et breuitatē et sunt magna: hic est facilis impressionis ad intelligendum.

¶ De naso.

¶ Nasus cū fuerit subtilis: eius dominus est valde iracūdus: et qui habet longū nasum potensum ad os est audax et probus. Nasus vero simus iracundus et impetuosus: et qui habet foramina nasi grauis compactionis vel dure est irascibilis. Et cū fuerit nasus latus in medio declinans ad summitatē est verbosus et mendax: et nasus ille est magis equalis qui est mediocris ad extremitatem et foramina non multum magna. ¶ De facie.

¶ Facies plana carēs tumorositate significat litigiosū discolū et iniuriosum et immundū. Qui vero habet facieꝫ mediocrem in genis et temporibus vergenteꝫ ad pinguedinem est verax amans: intelligens atqꝫ sapiens seruitialis: bene dispositus ac ingeniosus. Qui habet latum os est bellicosus et audax: et q̄ habet labia grossa est stultus. Carnosus in facie est minus sapiēs importunus et mēdax

Qui habet gracilem faciem est circunspectus in operibus suis: subtilis intellectus: et qui habet faciem paruam declinantē ad croceitatē est pessimus vitiosus deceptor et ebriosus. Qui habet oblongam faciem est iniuriosus.

¶ De temporibus.

¶ Qui habet tempora inflata et genas plenas est valde iracundus.

¶ De auribus.

¶ Qui hꝫ aures magnas est valde fatu9: hoc excepto ꝙ ipse erit retentionis et memorie: et hꝫ aures valde pūas est stolidus: latro: et luxuriosus.

¶ De voce.

¶ Qui habet grossam vocē et sonorā: est bellicosus et eloquēs: cuius vo vox est mediocris in subtilitate et grossitie est sapiens prouid9 verax et iustus. Qui vero est velox in verbis et precipue si hꝫ gracilē vocē est improb9 stolidus importunus et mēdax. Si vero vox fuerit grossa erit iracūdus precipitās male nature. Qui hꝫ dulcē vocē est inuidus suspitiosus. pulchritudo etiaꝫ vocis indicat stoliditatem insipientiam et magnanimitatem.

¶ De motu manuum.

¶ Qui loquitur et mouetur motu manuū est inuidus eloquens deceptor. Qui vero est abstinens a motu manuū hic est pfect9 intellectu bone dispositionis et sani cōsilij.

¶ De collo.

¶ Qui hꝫ collū gracile longū est sonorus stolidus. Qui vero hꝫ collū breue valde est callidus detractor astutus et dolosus. Qui vero hꝫ collū grossum est stolidus et comestor magnus.

¶ De ventre.

¶ Qui hꝫ ventrē magnū est indiscretus stolidus superbus amans coitū: mediocritas vero vētris et strictura pectoris significat altitudinē intellectus et boni cōsilij: latitudo vero pectoris et grossities humerorum et tergi: significat probitatē et audaciā cū rectitudine intellectus et sapientie. subtilitas vero tergi significat hominē discordātis nature: mediocritas pectoris et tergi equalitas signū est optimum et probatum: eleuationes vero humerorum est signum asperitatis nature et infidelitatis.

¶ De brachijs.

¶ Quādo vero protēdūtur brachia in tm̄ q̄ manus pue niant ad genua significat audaciā cū pbitate ꝛ largitate. Qn̄ vo decurtāt̄ signū ē amātis discordiā ꝛ ignorātis.

¶ Capitulum.xvij.de signis palmarum.

¶ Palme lōge cū digitis lōgis significāt dn̄m suū bn̄ dispositū ad multas artes ꝛ p̄cipue ad mechanicas ꝛ sapiē tem in opib9 signū etiā boni regiminis: grossities vo digitorum ꝛ breuitas significat insipientiam ꝛ stoliditatez.

¶ Capitulum.xviij.de signis pedum.

¶ Pedes vo carnosi significāt fatuitatē ꝛ amorē iniurie pedes vero parui ꝛ leues significāt audaciā ꝛ fortitudinez: subtilitas vo tibiarū significat ignorātē: ꝛ earū grossities significat audaciā ꝛ fortitudinē: latitudo vo tibiarum ꝛ talorū significat fortitudinez corporis. multitudo vero carnis significat debilitatem ꝛ mollitiem.

¶ Capitulum.xix.de signis passuum.

¶ Cuius vero passus sunt lati ꝛ tardi p̄sperabitur in oībus factis suis. Et cui passus sunt breues ē impetuosus ꝛ suspitiosus impotens in operibus et male voluntatis.

¶ Capitulum.xx.de signis bone nature.

¶ Ille hō est optime memorie ꝛ bene cōpositus in natura qui hȝ carnes molles humidas mediocres inter asperitatē ꝛ lenitatē nec nimis lōgus vel magnus: nec nimis breuis alb9 ōclinās ad rubedinē mitꝭ aspectu capilli plani mediocres magnorū oculorū declinātiū ad rubedinē mediocris mēsurati capitis cū magnitudine colli equalis bene dispositus cui9 humeri parū declināt carēs carnositate in crurib9 et genub9 clare vocis cū tēperātia in subtilitate ꝛ grossitie longarū palmarū longorū digitoꝝ declinantiū ad subtilitatē modici risus et fletionis ꝛ derisiōis cui9 aspect9 est quasi cōmixt9 letitie ꝛ iocūditati.

¶ Cap.xxj.de regula generali in predictis signis.

¶ ¶ Uerūtamē nō oportet te precipitare sententiā ꝛ indiciuȝ in vno istorū signorum: sed collige testimonia vniuersorum: ꝛ cum tibi dant diuersa signa et aduersa declina semper ad meliorem ꝛ probabiliorem partem.

¶ Explicit physionomia Aristotelis ad Alexandrum.

¶ Maximi philosophi Aristotelis de signis Aquarum: ventorum: et tempestatum.

Signa aquarum: ventorum: et tempestatum: et serenitatum sic scripsimus inquantum possibile fuit: que quidem nos ipsi perspicientes quam ab alijs non inexpertis accipientes. Que quidem igitur sunt in stellis occidentibus: et orientibus: et astronomicis oportet accipere: sunt autem occasus duplices: occultationes enim occasus sunt: hoc autem est quando stella occidit similiter cum sole: et quando occidit oriente sole. Similiter autem et ortus duplices sunt: quidam sunt orientales quando stella: oritur prior sole. Alij vero ex opposito: quando oritur simul occidente sole. Ortus quidem igitur qui dicuntur arturi vtroque modo accidunt. Quod quidem quod est hyemis ex opposito est autumnalis vero orientalis: aliarum autem nominatarum stellarum plurime orientales sunt vt pleiadis: et orionis: et canis. Reliquorum autem signorum quedam quidem propria sunt secundum omnes regiones in quibus montes alti: et plana spacia sunt maxime autem quecumque iuxta mare sunt. Aliorum enim ventis impellentibus nubes accedunt vel eueniunt ad loca hec et transmutatis in contrarium: et transmutatur: et humidiores facte propter grauitatem incocaua resident: propter quod oportet attendere vbi aliquis moratus fuerit. Est enim semper aliquod tale recipe signum. Ex ea que sunt ab alijs sunt manifestissima signa: propter quod boni astronomi quidam fuerunt secundum aliqua loca vt macedes in mechine alepono et cleostratus in tenedo abida. et faynis athenienssibus alicaf bico ea que sunt circa conuersiones perexerunt a quo met homo audiens vno indigente comuniter annum coordinauit. Erat autem faynus quidam cohabitator atheniensibus mechon autem atheniensis. Et alij hoc modo astrologizauerunt Alia autem sibi que accipiuntur ab animalibus et alijs comunibus locis et signis passionibus que sunt secundum habitationem. Maxime autem principalissima sunt signa a sole et luna: luna in nocte quasi sol est: propter quod et coniunctione mensium tempestuose sunt quia deficit luna lumine a quadratura diminuta vsque ad quadraturam stantem. Quemadmodum defectus igitur so-

lis fit simili mō ꝛ lune defectus: opꝫ igiꝭ attēdere volētes precognoscere maxie i ortib⁹ hoꝝ ꝛ occasib⁹ quales fiūt. primū quidē igiꝭ sumendū ꝙ diuisiões determināt tēpora: quare in his opꝫ ꝯprehēdere ꝛ annū: ꝛ mensez: ꝛ diem pleias aūt occidēs ꝛ oriēs diuidit quidē annū in duo: ab occasu eniꝫ vsqꝫ ad ortū dimidiū anni est: quare i duo diuidiꝭ tot⁹ annus. Simul ꝛ ꝯuersiones ꝛ eq̄noctia faciūt qualis q̄dā igiꝭ fuerit cōstitutio aeris pleiade occidente sic se habebat ꝯo frequēter vsqꝫ ad cōuersiones: ꝙuis ꝑmutare debeat in cōuersionib⁹. Si aūt nō ꝑmutabitur opꝫ sic se habere vsqꝫ ad eq̄noctiū: deide vsqꝫ ad pleiadē Et ab hac vsqꝫ ad tropicos estiuales: ꝛ exide vsqꝫ ad eq̄noctiū: ꝛ ab eq̄noctio vsqꝫ ad occasuꝫ pleiadis silr antez se hꝫ circa vnūq̄ꝗ mensez. In duo diuidūt eni in plenilunia ꝛ octanā ꝛ q̄draturā. Quare a ꝯiunctiōe lūe cuꝫ sole opꝫ attēdere sicut a ꝓncipio: ꝑmutaꝭ eñ vt frequenꝭ ꝛ quadratura. Si aūt nō ꝛ octana. Si aūt nō in plenilunio: a plēilunio aūt ꝛ octaua deficiētē ab hac in quadraturā a quadratura autez in ꝯiunctionē. Silr autē in die se habēt permutatōes vt frequēter. Aurora eñ ꝛ mane: ꝛ meridies: ꝛ declinatio: ꝛ occasus: ꝛ ptes noctis ꝓportionabiles idem faciunt cum p̄dictis de vētis tēpestatib⁹: ꝛ serenitatibus: maxime eñ si debēt permutari. Aque q̄dē signa hmōi videnꝭ esse manifestū quidē igiꝭ matutiale. Quādo vero ante solis ortū videꝭ sup erubescēs signū autē in eadē die significat aut trib⁹ dieb⁹ aut frequēter demonstrāt alia signa. Si eñ prius tertia die maxie significat supererubescere ꝛ occñte minus ꝙ oriēte. Et accidit in hyeme vel vere in nubecula trium dierū: vt multū significat ꝛ perpēdicularis figura fuerit in austro: hec eadem a borea facta imbecilliora sunt. Et si oriēs magnū signum habuerit. Et si ex nubibus aque signū est. ꝛ si radij oriētis distenduntur plusquā oriātur cōe signū est aq̄ silr et venti. Et si descēdēte sole substiterit nubes a qua si fundātur radij tempestatis est signū: ꝛ q̄ñ estuose occidit et oritur si nō fiat vētus aque signū est. Eadē autez significat luna in plenilunio ascendēs vel oriēs imbecilliora au

tē. Si aūt fuerit rubea significat mensez vētosuz: si vero opaca aq̄suz significat aūt ꝙ significat tertiana existēs. Stelle aūt multe cōcurrētes aq̄: aut vēti ⁊ vñ vtiꝗ currunt exide vētus ⁊ aqua. Et si radij coadunati ascēderit oriētis aut occidētis signū. Et quādo radij solis oriētis habuerint colorē q̄si deficiētis aq̄ signum. Et q̄ñ nebule glomis lanarū similes sunt aquā significāt pluuie aūt si gua sunt. Ampulle eleuate plures in fluminib⁹ aquaz significāt multā vt frequēter. Itē iris circa lunā lucernaz aut ꝑ lucernā apparēs australes significat aq̄s: ⁊ fauille si australes fuerint aquā significāt. Significāt aūt ventū secūdū ratiōnē: sicut vtiꝗ habuerint ⁊ multitudis ⁊ magnitudinis ⁊ milliares ⁊ splēdide aquā ⁊ ventū ⁊ q̄ñ hyeme flāmam impellit deficiēs ante ampullas aque signū. Et si resiliāt radij in id ipsuz: ⁊ si tres scintille supueniāt. Aues lauātes se nō in aqua vincētes aquā aut tēpestatez significāt: ⁊ foine balneare se: et rane magis cantātes significāt aquā ⁊ sarta visa quam vocāt salamādram: ⁊ viridis rana i arbore cātans aquā significat: hyrundines ventre verberātes paludes aquam significant. bos anteriorem pedem mordens tēpestatez aut aquam significat: si autē in celū respiciens olfacit aquā significat. Cornix sup petram cātans: quā inundatio submergit: aquā significat: ⁊ vocās multotiēs ⁊ volans aquam significat Coruus pmutās multas vane voces horū si velocit bis crocitauerit ⁊ supclamauerit ⁊ ꝯcutiat alas aquā significat. Et si pluuijs existētib⁹ multas mittet voces. Et si depēdiculet sup oliuā. Et siue serenitate siue aq̄ existēte mutat voce sicut aq̄ grauitas aquā significat: siue corui siue monedule sursuz volēt ⁊ clamēt: vt accipit: aquā significat ⁊ si coru⁹ in serenitate nō ꝯsuetā vocē habuerit ⁊ sup vociferarit aquā significat: ⁊ si accipit i arbore sedēs ⁊ in terrā volās depēdicauerit se aquā significat: et estate q̄ñ multe apparuerit cōgregate aues: q̄ viuūt i insula aquā signt. Si aūt moderate fuerit bonū ē capris ⁊ bob⁹: si āt multa abundātia siccitatē multā. Uniuersalit aūt aues ⁊ galli depediculātes se aq̄suz signū: ⁊ q̄ñ mutāt aquā vt

plnentē: ⁊ anas domestica subsistēs ex penaclis quatiat pēnas aquā significat: similr et monedule galli si in lacu vel mari quatiāt alas sicut anas aquā significat. Et hero dius matutialiter clamās aquā significat: ⁊ sup mare volans clamat magis signū ꝙ venti. Et omnino vociferās vētosum est. Et opilus in domo habitās si vociferauerit matutine aquā significat aut tēpestatē ⁊ vas scintillare totū sup repletū aque signū: ⁊ vermes q̇dā q̇ dicunt cētipedes multi in nūero reptātes aquosum est delphin sup mare natās ⁊ supeleuās se ⁊ occidēs frequēter aquā aut tēpestatē significat. amict⁹ minor siue aqua vocat⁹ si in ꝯcauitate nubeculā habebit aque signū. Et si magn⁹imictus estate albas habuerit nebulas desup ⁊ ex latere aq̄ signū. ⁊ si in aquosus imict⁹ albas habuerit desup ⁊ ex latere. Si aūt circa eq̄noctiū chor⁹ flauerit aquā significat Tonitrua aūt hyemalia vō ⁊ matutialia magis aquā significant. Estiua aūt ⁊ in meridie et vespertina tonitrua aquosum signū ⁊ vespertine silr coruscatiōes aūt vnicūq̧ fiant aq̄ aut vēti signū ⁊ si ab ea vertice mōtis ab austro flante ab austro coruscauerit aquā significat aut vētuʒ: ⁊ opac⁹ coruscās desup apđ boreā aut tēpestateʒ aut aquā significat. Et estate vespertine coruscatōes aquā ꝯfestim añ tribus dieb⁹: ⁊ tpe fruct⁹ a borea coruscatiōes aquosum signū. Euboa qñ offuscabit veniet aqua velociter: et si in peliō nubes residet vñ aūt residet exinde aquā aut vētū significat. Qñ iris fit significat serenitatē. Si āt multū iridis fiāt aquā significāt frequēter. Sʒ mltotiēs ⁊ acuti soles inde ex nube fornice i ꝯcauo loco si oua extulerit ex cauo ad altū aquā significāt. Si aūt deorsum tulerint serenitatē. Si aūt irides ꝑpēdiculares due fiāt ⁊ vna q̇dē ab austro ⁊ altera a borea ⁊ halo silr aquā significat ⁊ halo magis aq̄sum ⁊ magis occidētales. In cācro due stelle sunt q̄ vocātur orti: circa q̄s ē nubecula ꝑsepe appellata. hec autē si fiat opacū aquosuʒ siue in cane pluat siue in arturo vt frequēter iuxta equinoctiū aquā aut vētū: ⁊ vulgare qđ circa nubes dictū vētū. Qñ aūt mordēt fortiter aq̄ signū: ꝑrugani vociferātes matutialiter q̇dē aquā

significat aut tēpestatē: in occasu aūt aquā. Recte aūt qñ imictū inferi9 extremitates nubes auxerit alta ꝛ lōga aq̄ fit vt frequēter mēsuratorū diex: ꝛ si in egina in ione clamo nubes residet vt freqnēter aquā significat. Si aūt aq̄ vt frequēter fiāt hyemales vt frequēter fit siccū. Si autē sicca hyems aquosum ver. Qñ nubes fuerint mlte vt frequenter ꝓsperitas fit vl' serenitas. Dicūt aūt q̄dā cū stella lucēti grāde sup videat grādinē significat vt frequenter. Si aūt sicut miliū puū splēdidū insunt vēto q̄dē existe serenitatē nō aūt vēto existe aquā aut vētū: est aūt melius prius fieri boreā aq̄ australi ꝛ vegetabilib9 ꝛ aialib9 oportet aūt dulcē esse ꝛ non salsam gustātib9 ꝛ omnino annus borealis melior est australi: ꝛ magis sanus: ꝛ quādo coiuerint oues aut capre tēpestatem longe significāt.

¶ Oriens sol calidus ꝛ nō scintillās vētosum est signū: ꝛ si concauus videat sol: vēti aut aque signū: et si multis diebus calid9: siccitates ꝛ vnetos diuturnos significat. Si radij hi quidem versus boreā: hi vero versus austrū diuidant: hoc aūt medio existe ꝑm rectū aque ꝛ vēti cōe est signū. Sunt aūt signa in sole ꝛ luna nigra q̄dē aq̄ rubea aūt vēti Si aūt luna borea existe recte steterit zephiri cōsueuerūt supflare ꝛ luna tēpestuosa p se venit. Qñ q̄dē rectitudo lune inclinatur borealis est mēsis. Qñ aūt fuerit deorsum australis. Si aūt recta ꝛ si bñ inclinata vsq ad quadraturā ꝛ bñ circularis ɔsueuit tēpestuosa esse vsq ad medietatē mēsis. Si āt opaca existēs calidū aut vētū sollate ꝛ anates quatiētes alas ꝛ siluestres et domestice: aquā q̄dē significāt. Sumergētes se q̄tiētes vero alas ventū. Aues pilem9 clamātes aut vēti mutationē significāt aut aquā pluuialē. herodi9 a mari volās ꝛ clamās venti signū: ꝛ omnino clamās fortiter vētosus. Canis volutās se in terra: vēti magnitudinē significat. Siphones borealem ventum significant. Inūdatio aūt australē. Tele aranearū multe late vētū aut tēpestatē significāt. Mare sublenatū ꝛ littora clamātia: vētosum: ꝛ si ex borealibus syphones veniāt in australē mutāt: ꝛ si ex australib9 in borealē mutant: ꝛ borea s q̄dē finiens minor: auster vero in-

cipiēs pilius vñ decūqȝ q̄dē fuerint aquā aut vētū signifi cat. Quinta ꝛ decima a tribus tēpestuosis vt frequenter australis boꝛealib⁹ aūt factis desiccanṫ oia. Australib⁹ aūt humectanṫ. Si aūt in australib⁹ exñtib⁹. Sonat articuloꝝ in australis significat mutationē. Si aūt pedes sudauerint australis ē mutatio. Idē aūt signū ꝛ nebule. Et eritius terrestris signū est: facit aūt duo foramia vbi vtiqȝ habitat hoc q̄dē versus boꝛeā aliud v̾sus austrum. Quodcūqȝ vtiqȝ opilat ibidē vētū significat. Si aūt vtrūqȝ vēti magnitudinē. Si āt mōs añ sonet vētū significat. Si aūt i mari repēte vēti trāquillitas fit mutationē vēti: aut argumētū. Si extremitate sublenate videnṫ aut insule ex vna plures australē mutationē significat. Trita aūt nigra apparēs boꝛeale alba aūt australe: halōes circa lunam vētosi magis sunt q̄ꝫ circa solē: significāt aūt vētū diuise aūt circa vtrūqȝ ꝛ vñcūqȝ diuidiṫ inde vētus in nubibus vñcunqȝ oꝛiunṫ inde vētus: ꝯcaue nubes estate vētū significāt. Si coꝛuscatio vndiqȝ fit aquā significat: et vndecūqȝ coꝛuscatōes de se fiūt inde vētus fit estate qñ coꝛuscatiōes et tonitrua fiūt exinde vēti fiūt foꝛtes. Si aūt foꝛtiter ꝛ vehemēter coꝛuscauerit veloci⁹ ꝛ foꝛti⁹ flāt. Si aūt q̄ete ꝛ rare paulatim hyeme aūt ꝛ autūno ecōtrario. Coꝛuscatōes eñ quietātvētos; quātūcūqȝ coꝛuscatiōes ꝛ tonitrua fiūt foꝛtioꝛes tāto magis q̄etanṫ vere aūt min⁹ si eadē signa sint ꝛ hyeme. Si austro flāte a boꝛea coꝛuscauerit cessat. Si āt ab oꝛiēte coꝛuscat ꝯsuenit cessare citi⁹. Alij aūt q̄nquēnij: septeni: noueni occñtales aut cito cessant boꝛee cessant vt frēquēter in ipařib⁹: auster v̾o in paribus. Uēti aūt incipiūt scȝ cū sole ꝛ oꝛiēte luna. Si autē oꝛiēte sole ꝛ luna cessant distēduntur vēti: luna diminuta fiūt magis vēti: diuturnioꝛes aūt ꝛ foꝛtioꝛes vēti fiūt q̄ incipiūt in die q̄ꝫ in nocte. Si boꝛee tp̄ales multo tp̄e flauerint ꝛ autūn⁹ fiat vētosus: hyems trāquilla fit. Si āt ecōtra: hyems ecōtrario. A vertice mōtis vñcūqȝ nubes nō mouentur nisi vētus flauerit. Nubes ex posterioꝛib⁹ residētib⁹ ꝛ a posterioꝛi flāt. Athus medi⁹ cinct⁹ australis ꝛ oēs mōtes cincti australes vt frequēter. Comete stelle vt

frequēter vētos significāt. si aūt mlti ⁊ siccitatē post niuē auster post pluuiā boreas ꝯsueuit stare: fauille ex lucerna australē vētū significāt aut aquā status vētoꝝ ita se hꝫ si cut in litera determinatū est: vētoꝝ aūt ad hec flāt aliȷ̄s cadūt: maxie aq̄lo boreas. Qn̄ aūt nō adinicē dissoluunt vēti. Sed scd̄m se cessauerit mutant inuenietes in dextrā sicut se hn̄t solis mot⁹. Auster incipiēs siccus finit humi dus ⁊ eurus: subsolan⁹ aūt ab ortu eq̄noctiali aquosus p̄ subtilia agit aq̄s humidi aūt maxie chorus ⁊ circi⁹. Grā dinosus v̄o q̄ ē ab acto ⁊ boreas: ⁊ argestes. Niuosi aūt boreas: ⁊ q̄ ab arcto calid⁹ aūt auster ⁊ zephyrus ⁊ eur⁹. Hi q̄dē a pelago veniūt: hi q̄dē a terra mouēt aūt nubes et trahūt. Et aliȷ̄ q̄dē vēti a se nubes ipellūt. eur⁹ aūt sol⁹ flans ad se trahit nubes. Sene āt maxie aq̄lo ⁊ zephyrus ⁊ reliquoꝝ boreas. Nebulosi aūt maxie boreas ⁊ cirtius: fiunt aut nubes qn̄ inde cadūt flātes maxie aūt in autū-no reliq̄s v̄o vere. Coruscatōes v̄o cirti⁹ ⁊ argestes. Si in mari papi fiūt multi q̄ fiūt a spumis vētū significāt ma-gnuꝫ: vbicunq̄ stelle vident currere vētus exinde. Si aūt vndiq̄ vētos multos significat. Sol si occiderit in nō pu rum ⁊ si q̄si diuidat occidēs ifra dies finiūtur: ita si tertia ps assumat aut media luna si recta fuerit vsq̄ ad q̄dratu rāt si nō circularis tēpestas erit vsq̄ ad plenilunū. Star nes si mane volauerint ⁊ coadunate: mane tēpestas: si āt tarde: tarde: ⁊ mlto tp̄e tarde erūt tēpestates: ⁊ si reuertā tur volātes tēpestatē significāt. Anseres volātes clamā-tes: aut circa cibū pugnātes: tēpestatis signū pingionus ⁊ passer clamās mane tēpestatis signū: vespertilio q̄si in trans occultās se foraminib⁹ tēpestatē significat. Et cu-tens silr. Cornix si velocit bis clamabit ⁊ tertio tēpestas erit Et cornix ⁊ coru⁹ ⁊ mōedule ⁊ valde cātātes tēpestuo se passer si appuerit alb⁹ aut hyrūdo aut aliq̄d q̄d nō cō suetoꝝ alboꝝ tēpestatē magnā significat. Quēadmodū ⁊ nigre si mlte appuerit aquā significāt ⁊ si a pelago auis fugierit hyemē significat. Et si pinziōns i domo habitās clamās tēpestuosuꝫ ē. Qu ecūq̄ aquā significāt ⁊ tēpesta tem ducūt. Si aūt nō aquā niuem ⁊ tēpestatem. Cornus

multas voces mutās tēpestatis signum. Cornices ex au stro volātes tēpestuose. Tota mortua. s. in portuz veniēs ⁊ pulmões marini si multi apparuerit in pelago anni tēpestuosi signū. Oues si mane coeunt mane tempestatē significāt. Autumno si oues aut boues fodiunt et iaceant coadunati ad inuicē habētes caput: hyemē tēpestuosaz significāt. In pōto aūt aiunt qñ arturus oriat velocius cōtrarior boree distribui: boues magis solito comedentes ⁊ in dextrā iacētes tēpestatē significāt ⁊ asin9 quotiēs aures tēpsum: ⁊ oues pugnātes: et aues circa cibū preter solitū preparāt se: ⁊ mures stridētes ⁊ saltātes tēpestatis signū. Terre viscera multa visa tempestatē significāt: ⁊ si ignis nō pmittit se videri tempestuosum: ⁊ si lucerna accēdi voluerit. Et cinis coagulatus niuē lucerna serenitate quieta ad interesse tēpestatē significat: ⁊ si nigre flāme vtātur tēpestuose: ⁊ si tēpestate existēte fauille nigre supfluāt tēpestatē significāt: ⁊ si sicut granis multis milij repleta fuerit tēpestas erit. Si circulariter circa splendidū fuerit serenitate existēte niuosuz est. Asini presepe si colligitur ⁊ opoca fiat tempestatem significat: ⁊ si coruscatio splēdida nō eodē manet tēpestuosuz. Athos et olimpus ⁊ oinoxtices mōtiū occupati a nubib9 tēpestatis signū. Si serenitate facta parua nubes apparuerit in aere distēsa ⁊ diuulsa nōdū cessat tēpestas. Si autūnus serenus ppe decēs fiat ver fit frigidū vt frequēter: ⁊ si mane incipit tēpestas fieri mane cessat. ⁊ ver bonū est. Si aūt ecōtrario ⁊ ver nō fit. Si aūt hyēs pluuiosa ver siccū. Si aūt hyems sicca ver bonū. si aūt erubigo fiat moderata: vt i plurib9 fit fructū tēp9 ⁊ autumnus suffocabilis ⁊ nō vētosus: pruni si bñ fructificauerit tēpestates multe vehemēter fiēt. Si aūt in vertice mōtis nubes erecta steterit tēpestatē significat. vñ ⁊ archilog9 poeta ait. Glauce vide pfunda maris iā turbat male inūdationib9. Circū aūt extremitates mōtis stat nubes q̄ tēpestatē ostēdit: et si colorabunt q̄si pellicule albe tēpestuosuz. Qñ stātibus nubib9 alie supferūtur he aūt q̄escūt tēpestuose. Si aūt hyeme splēdeat iterz occultet ⁊ hoc faciat bis vel ter tēpe

stuosa erit. stella aũt Mercurij hyeme apparẽs frigora si
gnificat. Estate aũt canina. Qñ apes nõ volãt lõge sꝫ in
eodẽ in serenitate volãt tẽpestatẽ futurã significãt. Lup⁹
vlulãs tempestatẽ significat. Lupus trib⁹ dieb⁹ qñ ad la
borata idest culta venit aut in terra ꝛ tẽpestatis tempus
nõ sit tẽpestatẽ ꝯfestim significat. Est aũt signũ tẽpestatũ
magnarũ ꝛ imbriũ. Et qñ fuerint in autumno multi raf-
fani ꝛ oĩno silvestres bestie si ad laborata descẽderint bo
reale ꝛ tẽpestatis magne signuꝫ. Quãdo prefocatio fit vt
multũ vt freqũẽter retribuetur ꝛ fit hyems fortis. Si aũt
aque venales multe fiãt: caumata multa in planis ꝛ val
libus: opꝫ igitur primũ attẽdere. Si autumnus serenus
fiat vehemẽter vt frequenter sit frigidus. Si aũt ver tar-
de fiat ꝛ frigidum: fructus tarde fiẽt: ꝛ autumnus vt fre-
quenter prefocabilis pruni qñ vehemẽter bñ fructificãt
hyemẽ fortẽ significãt. Quandoqꝫ aũt ꝛ siccitates osten-
dit fieri. Sol quidẽ oriẽs splẽdidus nõ calidus non ha-
bens aliquod signũ in se serenitatẽ significat. Si aũt lu-
na in plenilunio. Et occidẽs sol in puro hyeme serenus
vt prioribus dieb⁹ in nõ puro occidẽs fuerit ex serenita-
tib⁹. Ista aũt in manifestũ: ꝛ si tẽpestate exñte occas⁹ fiat
in purũ serenũ ꝛ occidẽs hyeme croceus fit serenitatẽ si-
gnificat. Et luna si tertia existẽs splẽdida fuerit serenum
est: ꝛ asini ꝑsepe qñ pure ꝛ splẽdidũ apparet serenitatẽ si
gnificat. Homo si equaliter ꝯstituatur ꝛ pareat serenita
tẽ significat. Concaue nubes hyeme serene. Olimp⁹ aũt
ꝛ athos et vniuersaliter mõtes significatiui qñ vertices
puros habẽt serenitatẽ significãt: ꝛ qñ nubes apud ma-
re ipm ꝓpe agũt serenũ est. Et qñ pluerit apud occasum
nubes habuerit eneum colorem serenitas vt frequenter
dico die. Quando aũt nebule fiant aque non sit aut mi-
nus. Quando grues volãt ꝛ non reflectunt vel nõ reuer-
tuntur serenitatẽ significant: non enim volant nisi vtiqꝫ
volãtes prius serenitatẽ viderint. Noctua quiete vocife
rãs in tẽpestate serenitatẽ significat: ꝛ nocte tẽpestatem
quiete cãtãs. Marina aũt serenitatẽ cãtãs in tẽpestate
quidem serenitatẽ. In serenitate aũt tempestatẽ signifi-

cat. Et corũ⁹ quidẽ solus quiete clamãs ꝛ siquis clamauerit cũ hoc multotiẽs clamabit seren⁹: ꝛ cornix mane si clamauerit serenitatẽ significat ꝛ in vespera tẽpestatẽ qe te cantãs. Et vespertilio ex foramine volãs ꝛ ex domo exterius serenitatẽ significat. Et si tẽpestate existente a borea splẽdor fiat ab austro si opposita fuerit tumorosa vt frequẽter i serenitatẽ significat mutationẽ: ꝛ qñ boreas nubes multas mouet flãs magnus serenitatẽ significat. Oues tarde coeũtes serenũ ostẽdũt signũ. Et bos in sinistrã anchã iacẽs serenitatẽ significat: ꝛ canis silr i dextram tẽpestatẽ. Cicade multe facte morbiferũ annũ significant: lucerna tempestate viens quietam serenitatẽ significat ꝛ si in extremitate sicut grana miliȷ̃ hꝫ splẽdida ꝛ si in circulo mucilaginẽ circũscribat splendida lumina fruct⁹ anni significat. Dracones aũt hꝫ tres ptes ꝛ primus prime signũ secũd⁹ scđe. terti⁹ tertie: ꝛ quicũq꜄ horuꝫ inclinat se optime ꝛ fiat fortassis ita se habebit ꝛ arator que est ꝼm hoc. Dicũtur aũt ꝛ huiusmodi talia signa totorũ annorũ fieri ꝛ partiũ. Si incipiẽte hyeme obscuritas fuerit ꝛ caumata fiant ꝛ q̃ sunt aque a vẽtis dissoluantur ver significat grauedinẽ futurã: ꝛ si vernale equinoctiũ nebule ciciderint vẽtos significat in nonũ mẽseꝫ vtriusq꜄ martis. Quecunq꜄ quidẽ igitur luna pariter existente vbi nocula accident ipse quidẽ vẽtos significãt in id tẽp⁹. Quecũq꜄ aũt gibbosa existẽte luna aq̃s ꝛ quãto magis i vtraq꜄ figura nebule cadũt magis p̃dicta significãt: significãt aũt ꝛ vẽti pariter nebulis cadẽtib⁹ facti ꝛ si ab aurora ꝛ meridie siũt vẽti ꝛ aquã significãt. Si autẽ ꝛ vespera septẽtrione venti ꝛ frigora. Quos etiã cometas egyptiȷ̃ dicũt nõ solũ predicta significãt qñ apparẽt sed ꝛ frigora. Stellis aũt vt frequenter cõsueuit significare et equinoctiȷ̃s ꝛ cõuersionibus est in ipsis sed vt ante ista aut parum post.

¶ Explicicit liber de signis aquarum et ventorum ꝛ tempestatum Aristotelis.

Maximi philosophorum Aristotelis de mineralibus.

Terra pura lapis nō fit: qꝛ continuationē facit sꝫ ꝯmutationē: vincēs eniꝫ in ea siccitas nō pmittit eā ꝯglutinari. Fiūt aūt lapides duob⁹ modis ꝯglutinatiōe ꝛ cōgelatiōe: in quibusdaꝫ enim lapidib⁹ dominās est terra in alijs vero aq̄. Aliquotiēs desiccat lutuꝫ fitqꜫ primū qđ mediū ē inter lutū ꝛ lapidē ꝛ deinceps fit lapis: lutū ṽo huic trāsitioni apparēs est vnctuosum qđ enim tale nō est ꝯiunctiuū erit. In ipsis quoqꜫ gyon visa est terra q̄ dicit in lapidē ꝯuerti in spacio annoꝝ cētuꝫ. De aqua aūt fiūt lapides duob⁹ modis vn⁹ quidē est ꝙ cōgelat aq̄ gutatim cadēs: alius qñ descēdit de aq̄ currēte quidā ꝙ residet in supficie fundi: ipsi⁹ fit lapis. Sūt etiā certa loca que aq̄ infuse ꝯuertunt lapides diuersoꝝ coloꝝ: suntqꜫ aq̄ que seorsuꝫ accepte nō cōglutinātur q̄ si ꝑpe alueū suuꝫ fundātur: cōgelantur fiuntqꜫ lapides. Scimus ergo ꝙ in terra illa est visi visial q̄ ꝯgelat ipsam pricipalia ergo lapidū vtraqꜫ vel sunt ex substātia lutea vnctuosa vel ex substātia in qua viuit aqua que virtute quadā ꝯgelat: vel vincit siccitas in ea terra faciēs eā cōgelari eodē mō quo coagulat sal. Salem enim nō sufficit terrea vis pmutare sꝫ adunat ipsaꝫ calor. Calor enim adueniēs ꝯgelat ipsuꝫ virtute occulta ꝛ fortasse fit virtute terrea frigida sicca. Aqua enim fit terra cū vicerint eam q̄litates terre ꝛ ecōuerso. Est aūt res qua vtunt quidam igeniosi voluerūt reꝫ siccatā coagulare q̄ cōponit ex duabus aq̄s ꝛ dicit lac virginis. Est hic ei⁹ certissim⁹ effect⁹ Sūt ēt multa alia quib⁹ coagulāt ꝛ liq̄faciūt certissime. Fiūt ergo lapides ex luto vnctuoso ꝑ calorē solis vł ex aq̄ coagulata ṽtute terrea ex cā calida desiccatiua. Silr q̄ꝫ q̄dā vegetabilia et q̄daꝫ aīalia vertunt in lapides ṽtute q̄dā minerali lapidificatiua: ꝛ fit ī loco lapidoso vel discōtinuāt subito ṽtute q̄dā q̄ exit a terra ī hora terre mot⁹ q̄ ꝯuertit lapides qđ ꝯsequit ī hora illa. Et hec trāsmuta

tio corporũ aialiũ ⁊ vegetabiliũ eque propinq̄ sicut trãſ mutatio aquarũ. Eſt aũt impoſſibile ꝙ aliqđ cõplexiona tum vertatur in vnũ elemẽtũ: ſed elementa mutãtur ad inuicẽ ⁊ ſic trãſeunt in dominãs vnde ꝙ cadit in ſalinas fit ſal ⁊ qđ in ignẽ fit ignis: ſed quedã citius q̄dã tardius ⁊ hoc eſt ſecũdũ potentiã actiuarũ ⁊ reſiſtentiã paſſiuarũ. Eſt locus in arabia qui colorat oĩa corpora in eo exiſtentia colore ſuo panis quoqꝫ prope coracẽ in lapidẽ cõuerſus eſt remãſit tñ ei color ſuus. Sunt talia vna qr raro accidũt. Ceterũ cauſe eorũ manifeſte ſunt. Sepe etiã fiunt lapides ex igne cũ extinguitur. Et ſepe cõtingit corpora ferrea vel lapidea cadere cũ coruſcationib⁹ quia ignis fit frigid⁹ ⁊ ſicc⁹ cũ extinctione ſua. Et in parthia cadũt etiã cũ coruſcatiõe corporea aerea vel es vſtũ ⁊ ſimilia ſagittis hamatis ⁊ nõ põt liq̄fieri. Sed p̄ ignẽ euaporatũ eſt fumũ viriditati cõueniẽtẽ donec reſidu⁹ fit cinis. Cecidit quoqꝫ apud vergeci fruſtũ ferri cẽtũ librarũ arenorũ qđ pre duritia ſua fere erat infrãgibile: miſſa eſt tñ pars ei⁹ regi cornices qui cũ precepiſſet inde fieri enſes erat infabricabile. Dicũt tñ arabes ꝙ enſes alamãnij qui optimi ſunt de tali ferro fiũt. Cũ aũt ceciderit maſſa illa reſilit a terra aliquotiẽs vt pila. erat compoſita ex minimis fruſtulis coeũtib⁹ ad inuicẽ ad q̄titatẽ granorum milij magnorũ. Similiter quoqꝫ huic rei euenit apđ tẽpeſtatẽ. Sic ergo fiũt lapides eorũ ſiquidẽ gñatio vel ſubito fit per magnũ calorẽ accidentẽ luto vnctuoſo aut paulatim tẽporis. Mõtes quoqꝫ q̄nqꝫ fiũt ex cã eſſentiali cũ vehementi terremotu eleuatur terra ⁊ fit mõs. Accidẽtali vt cũ ex vẽtis vel ex aq̄ductu accidit arenatio profunda ⁊ fit paulatim donec fit vaſta ꝓfunditas: erit ergo iuxtã eã magna eminentia. Et hec eſt precipua montium cã. Sunt etiã quedã terre molles q̄dã dure molles quoqꝫ aq̄ ductib⁹ ventiſqꝫ tolluntur dureqꝫ remanẽt nõ fit eminentia: fit etiã generatio montiũ ſicut ⁊ lapidũ: qr aque ductus adducit lutũ vnctuoſum cõtinue qđ longitudine tp̄is deſiccatur: ⁊ fit lapis ⁊ nõ longe qui fit vis mineralis vertẽs aquas in lapides. Et iđ ĩ multis lapidib⁹ inueniuntur

ueniuntur partes quedã aĩalium aquaticorũ ⁊ aliorum.
Montes vero per multa tpa facti sunt vt predixi in eis
sed nũc sunt decrescẽtes. Uene aũt lutee q̃ reperiũtur in
eminẽtibus nõ sunt de materia illa lapidea: sed de eo qđ
dimittitur de mõtib9: vel terrestis aliqua substãtia quaꝫ
adducũt aque cũ lutis ⁊ herbis que admiscentur cũ luto
mõtis vel forte antiquũ lutũ maris nõ est vnius substan
tie que pars eius nõ fit lapis ⁊ pars ei9 nõ: sed mollitur:
⁊ dissoluit aliqua qualitate vincẽte. Maris quoqꝫ ascen
sus quedã loca cauat: quedã extollit: qꝛ q̃nqꝫ totã terraꝫ
cooperuit. Et inde mollia quedã abrasit: dura vero reli-
quit ⁊ ipsa in quibusdã cõgessit mollia quedã quoqꝫ ab
eo cõgesta cũ abscideret ea desiccata sunt ⁊ in mõtes cõ-
uersa. Hec materialia corpa in quatuor diuidũtur spẽs
in lapides liquefacta sulphurea ⁊ sales. Et horũ quedaꝫ
sunt rare substãtie ⁊ debilis cõplexiõis: et q̃dã fortis sub
stantie ⁊ quedã ductilia ⁊ quedã nõ. Et eoꝝ que debilis
substãtie sunt quedã sunt sales: vt q̃ liquefiũt ex humido
leuiter vt alumẽ calcãtũ ⁊ sal armoniacũ m. Et q̃dã sunt
vnctuosa nec liquescunt solo humido facile vt sulphur.
Auripigmẽtũ: sed argentũ viuũ de pte scđa est q̃nis sit
elemẽtũ ductissimũ scie aliquib9 ductibilibus. Sunt aũt
ductilia oĩa liquabilia neqꝫ ⁊ vt multũ nõ ductilia neqꝫ li
quabilia mollificãtur nisi cũ magna violentia. Et mate-
ria liquabiliũ est substãtia aque mixta cũ substantia ter
rea mixtura forti nec põt vnũ separari ab altero ⁊ gelat
substãtia aque illius cuꝫ frigore post actionẽ caloris in
ipsum q̃ est obtesis ⁊ erit exẽplũ alumẽ qđ nõdũ gelauit
propter suã vnctuositatẽ ⁊ id est ductibile: lapides vo de
substãtijs mineralib9 materialiter sunt aque: sed nõ con
gelãtur aqua sola: sed etiã cũ siccitate quo alterat aquei-
tatem ad terreitatẽ ⁊ nõ est in eis humor nimis vnctuo-
sus ⁊ iõ nõ ducũtur: et qꝛ eorũ coagulatio est ex siccitate
nõ soluũtur vt multũ nisi per ingenia naturalia soluẽtia
alumẽ auteꝫ ⁊ sal armoniacum sunt de genere salis nisi
quia igne in aiato maior quam terra vnde ⁊ totum subli
matur ⁊ ipsum est aqua cum admiscetur fumus calidus

fumū subtilis multe ignei tatis ꝛ est coagulatū ex siccita te. Aqueitas vero sulphureorū mixta est cū terra forti cō mixtione cōflatione caloris donec facta sunt vnctuosa ꝛ postea coagulata ex frigore. Atramēta vero cōposita sunt cū sale ꝛ sulphure: ꝛ ex lapidibꝰ: ꝛ est in eis vis aliquorū corporū liquabiliū. Quod aūt ex eis fuerit vt calcantū ꝛ alacbar generātur ex maioribꝰ granis atramēti ꝛ nō sol uitur nisi salsedo eius cū eo qd est in eo sulphureū ꝛ post ea coagulatur: ꝛ illud iā accepit viꝫ minerale ab aliqui bus corpibus. Qd aūt accipit viꝫ ferreā erit rubeū ꝛ cro ceū vt calcar. Quod vero viꝫ aereā accepit erit viride vn̄ possibile ē artificialiter ista duo fieri. Argentum vinum vt aqua q̄ miscet̃ cū terra nimiū subtili sulphurea mixtio ne forti ne quiescat in supficie plana ꝛ hoc est ex siccitate magna que inest illi: ꝛ iō nō adheret tangenti est que al bedo eius ex claritate illius aque ꝛ ex albedine terre sub tilis que est in eo ꝛ etiā admixtiōe aeris cū eo qd proxi mū eiꝰ: qd coagulat̃ ex vapore sulphuris facile videt̃ aūt ꝙ argētū viuū ꝛ aque illi sunt similia elemētū sint oīm li quabiliū: qꝛ oīa liquabilia cū liquantur cōuertuntur ad ipsum ipsa tn̄ nō liquantur prius ꝙ calefiāt cunqꝫ calefa cta fuerit apparent rubea. Sed plūbū procul dubio cū li quatur est argētū viuū. Sed nō liquatur nisi prius cale fiat. Et cū calefactū fuerit cōuertitur ad colorē cōem oī bus liquabilibꝰ ꝛ igneū ruborē ꝛ iō miscet̃ argentū viuū cū illis corporibꝰ qꝛ est de substātia eorū. Sed illa corpo ra differūt in cōpositione sua ab illo eo mō quo differt ar gentū viuū ad sua similia ꝛ p cōmixtionē que miscentur cū illis donec cōgelentur ꝛ si fuerit viuū argētū purū co get illd illd vis sulphuris albi ꝛ nō vrētis ꝛ istd ē optimū qd possint reperire illi q̄ operātur in alchimia vt cōuer tant illud in argentū. Et si fuerit sulphur nitidū optimū cū rubore clarū ꝛ fuerit in eo vis igneitatis simplicis nō vrentis erit res optima quā recipere possunt alchimiste vt ex eo fiat aurū: hoc eñ ipsum cōuertat: ꝛ si fuerit argē tum viuū bonū substantie ꝛ sulphur nō purū ꝙ nō sit in eo vis adurēs cōuertet ipsum in es. Argentum aūt viuū

si fuerit maculatu3 nō mundū terreū porosum & sulphur nō mundū fiet ex eo ferrū. Stannū in eo videtur argētū viuū bonū. In sulphure vero malū & hec si bene mixta: s3 etq3 per pauca cōposita & ideo fit sal plumbi vero grossi argentū viuū est male ponderosum luteū & sulphur eius malū multi vaporis & fetidi & debilis vnde nō bene cōgelatur. Et artifices faciunt gelationem fere sensibilem artificialiter. Quamuis artificialia nōn eodem modo sint quo naturalia nec tā certa licet propinqua sint similia et ideo creditur qd compositio eius naturalis, hoc modo vel vicina huic: sed ars est debilior q̄ natura et non consequitur eam omnino sed multus labor erit. Sciant autem artifices alchimie species vere permutari non posse sed similia vel facere possunt: & tingere rubeu3 citrino vt videatur aurum et albū tingere colore quo volūt donec sit multū simile auro aut eri possunt plumbi munditias abstergere: veruntamen semper erit plumbum & si videatur argentum sed obtinebunt in eo qualitates aliene ne errent in eo homines nisi quia accipiunt in eo sal armoniacum. Ceterum q̄ differentia specifica aliquo tollatur ingenio ego non credo possibile & non est q̄ vna complexio conuertatur q̄ ista sensibilia non sunt de quibus mutantur species: sed sunt accidentia et proprietates: differentie aūt eorū metallorū non sunt cognite: cū differentia nō sit cognita quomodo poterit sciri vtru3 collia nec ne vel quomodo tolli possit. Sed expoliatio intus accidentium vt saporis coloris ponderis vel saltem diminutio non impossibilis: quia tūc hec ratio non stat. Ceterum proportio terrarum substantiarum compositis nō erit in omnibus eadem. Hec ergo in aliam mutari non poterit compositionem nisi forte in primam reducantur materiam. Et sic in aliud q̄ prius erat permutetur. Hoc autem per solam liquefactionem non fit sed accidunt ei ex hoc res quedam extranee.

¶ Explicit liber mineralium Aristotelis.

¶ Alexandri Aphrodisei de intellectu.

ARistoteles intellectũ tribꝰ modis distinguit: vnꝰ est intellectus materialis: hoc autẽ ꝙ dico materialis est intellectꝰ substantinatꝰ: quez impossibile est fieri intellectũ: ꝛ est quasi materia: et ꝑ hoc ꝙ dico materiã nõ intelligo aliquid qđ sit subiectũ ꝛ possit fieri aliquid signatũ propter existẽtiaz alicuius forme in se: sed postq̃ꝫ est sic nõ fit nisi qđ possibile est fieri intellectũ ſm viã possibilitatis sicut est id qđ est in potentia: qꝛ illius modi est ꝙ est sicut est materia. intellectus autẽ qui nõdum intelligit, sed possibile est vt intelligat est materialis: ꝛ virtus anime que est sic est etiã intellectus materialis: qm̃ non est aliquid ex eis q̃ sunt in effectu: sed potest esse intellectꝰ in effectu. s. fieri sicut ymaginet oĩa q̃ sunt nõ opꝫ aũt vt apprehẽsor oĩs q̇ est in effectu ſm naturaz sibi ꝓpriã sit vnũ de apprehensis. frem̃ ita esset cõtigeret tũc ꝙ cũ apprehẽderet ea que sunt extra se: impediret eũ forma sibi propria ad imaginãdũ ista: sensus etiã nõ apprehendit nisi ea quorũ esse nõ est in eis: ꝛ iđ visus est apprehensor colorũ instrumentũ in quo est ipse ꝛ per qđ est apprehensio nõ hꝫ colorẽ: qꝛ aqua nõ hꝫ colorẽ propriuz ꝛ qꝛ odoratus fit ex aere qui nõ hꝫ odorẽ: ideo odoratus est apprehensor odorũ ꝛ tactus iđ nõ sentit qđ est sibi simile in caliditate frigiditate leuitate grauitate asperitate ꝛ lenitate. nõ em̃ sentit nisi qđ est a se diuersum in multitudine vel paucitate. vñ nõ posset hec oĩa cõtraria sentire si eẽt asꝑ: oẽ em̃ corpꝰ naturale ẽ tactabile ꝛ sicut sensus non põt apprehendere id qđ est in se vel discernere: sic postq̃ꝫ est intellectui apprehendere ꝛ discernere intellecta nõ põt esse ipse aliquid eorũ que discernit: sed qꝛ est apprehensor oĩs qđ est eo qđ possibile est vt intelligat oẽ

quod est. Ideo nullũ eorum q̄ sunt est ipe in effectu: immo ipe est i potētia oia illa: et hec est intētio eius qd est i potē tia intellect9: sensus em̄ et si nō sint nisi i corporib9 ipi tm̄ nō sunt ea q̄ ipsi apprehēderũt: sed sunt quiddā alid in effectu ab ipsis: apphēsio em̄ sensus nō est nisi virt9 alicu ius corpis qd patit: ideo nō ois sensus est apphēsor ois sensati sensus em̄ nō est nisi aliq̄ res in effectu sed postq̄ā nō apprehēdunt res corpore neq̄ virtute alicui9 corporis qd nō patit: tūc nullū eorum q̄ sunt est ipe i effectu neq̄ est aliq̄d signatū sed est virt9 aliq̄ receptibilis forme et itellecta ex his q̄ sunt pfectio hois: hic aūt intellect9 materialis est in oi habēte aiam integrā. s. in hoie: sed intellect9 hz aliū gradū cū scz intelligit et habitū hz vt intelligat et est potēs sumere formā intellectorum per suā potentiā vel virtutē q̄ est in seipso: cui9 cparatio ē sicut cparatio eorum in q̄bus est habit9 artificiorũ q̄ sit potēs opari sua opa p se: pm9 aūt nō assimilat istis sed illis q̄b9 est potētia qua possunt recipe artificiū ad hoc vt fiāt magistri: et hic intellectus est materialis intellectus: sed postq̄ fit ei habitus et aquirit vt agat et intelligat quod non est nisi in his qui iam perfecti sunt et fiūt sic quod iam intelligūt hic est intellectus secundus. Tertius antē est post duos predictos qui est intelligentia agens per quam intellectus materialis fit vt habeat habitū. Comparatio autem huius agentis ad animam sicut dicit Aristoteles est cōparatio luminis: sicut em̄ lumen est causa multorum colorum in potentia vt videantur in effectu: si hec intelligētia facit intellectū materialē q̄ est in potētia esse intellectum in effectu eo q̄ defigit in eo habitū intelligendi in effectu: sed ipse de natura sua est intelligibilis et est in effectu suo eo q̄ est agēs ymaginē et intelligibilem et adducens intellectū materialem ad effectum et ob hoc etiam ipse est intelligētia eo quod forma que non est materialis qua substātia de natura est intelligibilis est intelligentia: forma vero materialis non est intellecta in effectu ob hoc q̄ est intelligibilis in potentia: sed quia intelligentia abstrahit illā ab hyle in qua erat et dat ei esse in effectu: igitur ponit eā

intellectā:vnde cum vnaqueq; earum intelligitur fiūt in effectu intellecta eorum:nō fuerat antez prius sicut neq; erat in natura sua. Intellectus enim in effectu nō est aliđ q̄ forma intellecta:et ideo vnaqueq; istarum non est intellectus absolute:sed cum intelliguntur fiunt intellectus sicut scientia que est in effectu nō est nisi quod est scitum in effectu et quod est scitū in effectu non est nisi quod est sciētia in effectu:quia est quiddā quod cuz apprehendit scientiam que est in effectu fit sciens quod est in effectu ꝛ ideo sensus qui est in effectu est id qđ est sensatū in effectu. Sensatuz vero in effectu est sensus qui est in effectu. Similiter et intellectus qui est in effectu est id qđ intellectū in effectu et intellectū in effectu est intellectus in effectu:quoniā intellectus cum apprehēdit formā intellecti ꝛ abstrahit illā ab hyle ponit eam intellectā in effectu ꝛ fit ipsa intellect⁹ in effectu. Si autē ex his que in natura sua sunt per se i effectu itelligibilia fuerit aliqđ qđ habeat i natura sua tale eē qđ nō sit admixtū materie neq; sit opus abstrahere suā formā ab hyle hic est intelligētia in effectu. Intelligētia em̄ in effectu semp̄ ē intellecta:hec igitur est intelligibilis de natura sua que est intelligētia in effectu:que cū sit causa intellectui materiali ad abstrahendū ꝛ intelligēdū ꝛ ymaginandū singulas formas materiales ꝛ fiūt intellectū in effectu scđm illas formas dicit de eo qđ ipse est intellectus adept⁹ agēs qui nō est ps neq; virtus anime in nobis s; fit in nobis ab extrinseco scz cum nos intelligimus p illam:si autez per apprehēsionē forma fit ymago intelligibilis ꝛ sit esse illius forme sic q in illa hora nō est ꝯiūcta materie sed separata ab illa tūc cum intellecta fuerint in nobis erunt separata. Nō autē ob hoc q nos intelligimus illam fit ipsa intellectus ꝛ intellectum sed qꝛ hec forma que est sic ꝛ hec substantia q̄ est separata ab hyle nō est receptibilis corruptionis ꝛ iō Aristoteles intellectū adeptū.s.formā que est huiusmodi vocauit immortalē si em̄ vnaqueq; formarū cū est intellecta fit intellect⁹ s; nō p suā adeptionē neq; p suum ingressum ad animaz deforis est intellectus sed cum intel-

ligit est intellect⁹ tūc hec forma q̄ fuit intellecta in potē-
tia anteq̄ intelligeret necesse est vt cū intelligit fiat intel
lectus adeptus ⁊ hoc noīe vocat intellectus qui ē in ha
bitu ⁊ qui est agēs pōt intelligere suā essentiā ſ; nō secū-
dū modū q̄ ipse est intellect⁹: sequeret enim secūdū hoc
qđ ipse simul in eadē dispositione esset intelligēs ⁊ intel-
lectū: ſ; q: intellect⁹ qui est in effectu est intellecta in effe
ctu ideo cū intelligit intellecta intelligit seipsū eo qđ cū
intelligit intellecta fit intellect⁹: nā q: ipse est intellectus
qui est in effectu ⁊ ipse intelligit ea tunc cū ipse intelligit
se ipse est intellect⁹ cū eñ intelligit ea ipse ⁊ itellecta fiūt
vnū aliquid: ſ; cum nō intelligit eo est aliud ab eis. Silr
dicit qđ sensus sentit seipsum: ſ; cū sentit sensata tunc p
hanc actionē ipse ⁊ sensata ab eo fiūt vnū aliquid. Res
autē ita est vt diximus: sensus enim qui est in effectu ⁊ in
tellectus apprehēdunt formas sine hyle et apprehēdunt
apprehēsa que sunt vnicuiq; ppria: dico ergo q intelle-
ctus itelligit seip; nō secūdū modū quo ipse est intelle-
ctus: ſ; secūdū modū q̄ ipse est intelligibilis. Ipse eñ nō
apprehēdit seipm nisi secūdū hoc q est itelligibilis quē-
admodū apprehēdit vnūquodq; intelligibiliū: nō autē
apphēdit se secūdū q intellect⁹ ē: ſ; q: accidit intellectui
nisi ipse etiā sit intelligibilis: ipse eñ quoniā est vnū eo-
rū que sunt ⁊ nō est sensibilis remāsit vt esset intelligibi-
lis quoniā si ita eēt quod non intelligeret se nisi secūdū
hoc q est intellect⁹ tūc nihil aliud intelligeret nisi id qđ
est intellect⁹ ergo tm̄ seipsū intelligeret ſ; q: ipe intelli-
git itelligibilia: ſ; anteq̄ intelligeret ea nō erat itellect⁹ in
effectu tūc intelligit seipsū etiā hoc mō scilicet eo modo
quo ipse est vnū de intelligibilibus: ⁊ ideo est hoc q: hic
intellect⁹ itelligit etiā seipsū cū exit ab itellectu materia
li. Intellect⁹ etiā qui prior ē in effectu secūdū hāc simili-
tudinē intelligit seipsū et propter eandē causā ſ; ille in
tellect⁹ est pri⁹ in hac intētione: q: intelligit aliud etiā p
ter se: ipse eñ ex mō quo ē itelligibilis itelligit se ſ; ex mō
q̄ est itellect⁹ i effectu ⁊ ex natura q̄ ē sibi manifesta est q
intelligit se semp intellectu qui est in effectu: et q: ipse est

semp intelligēs tūc ipe est semper tantummodo intelligentia ergo ipse semper intelligit seipsum: sed nō tm̄mō intelligit seipsum nisi qꝛ est intelligentia simplex et ideo non intelligit rem simplicē nec est aliud intelligibile simplex nisi ipsa qm̄ ē nō cōmixta nec hylearis nec est in sua essentia aliq̇d in potentia ergo nō intelligit ipsa nisi suā essentiam tantum ex mō igitur quo est intelligentia intelligit seipsum secundum ꝙ est intelligibilis ꝛ secūdum ꝙ est sola simplex in effectu intelligit seipm̄ solūmodo: quoniam cum est tantum simplex fit ꝙ non intelligit nisi rez simplicem et inter intelligibilia nullū est simplex nisi ipa tm̄modo. Jā igitur intellexi qꝺ operatio fuit Aristotelis interponere intellectū adeptū.s.qm̄ ipe dixit ꝙ ꝯsilio de intellectu sic est sicut cōsilio de sensib⁹ gn̄atis: sicut em̄ in om̄i qꝺ gn̄at inenit aliqꝺ agēs ꝛ aliqꝺ patiēs ꝛ tertiū ab his duob⁹ qꝺ est gn̄atū ꝛ i sensatis est aliqꝺ patiēs sicut sentiēs ꝛ aliqꝺ agēs sicut sensatū ꝛ aliq̇d gn̄atū sicut ap̄hensio ꝛ sentiēte ꝛ sensato: sic ēt in itellectu extimat Aristoteles oportere esse intelligētiā agētē q̄ intellectū materialē q̇ est in potētia possit reducere ad effectū cui⁹ actio est oia q̄ sunt ponere illa intellecta: qm̄ sicut sunt aliq̄ sensata in effectu q̄ ponūt sensuz i effectu sic opz hic esse alia agētia itellectū q̄ sunt itellecta i effectu: nō em̄ possibile ē: vt aliq̄ res sit agēs aliā rēz ipa nō sit de natura illi⁹ rei: nihil aūt eorū q̄ intelligim⁹ est aliqꝺ intellectū in effectu nr̄ em̄ intellect⁹ est ꝙ nō itelligim⁹ sensata nisi qꝛ sunt intelligibilia in potētia nec fiūt ipa intelligibilia in effectu nisi ꝙ actio intellect⁹ est ducere sensibilia ad effect⁹ sua ꝓpria virtute ꝛ abstrahere ea ab aliis q̄ cū illis sunt sensibilia quousque videat formas per se sine sensibilibus: hic igit est intellect⁹ qui prius erat in potētia sz signatū est id qꝺ deductū est de potētia ad effectū vt oporteat ei⁹ gn̄atiōez esse a re que ē in effectu opz vt sit tūc hic intelligētia agēs que est in effectu que intellectū qui est in potētia facit potentē agēdi ꝛ intelligēdi ꝛ hic intellect⁹ est ille qui est adeptus extrinsec⁹. hec igit sunt illa que ꝯpulerūt aristotelē ponere intellectū adeptum. necessariuz est igitur hic esse

aliquod intelligibile in effectu quod de natura sua sit sic sicut est hic aliquod sensibile nō qđ fiat sensibile per sensum: sed quia hec est intelligētia ꝛ est natura aliqua ꝛ substantia que nō cognoscaꝭ ꝑ aliqđ nisi intellectū qm̄ nō ē sensibilis nec oīa que nos intelligimus sunt intellecta nisi ꝑ mediū itellectū tm̄ quasi iterea nō sit aliq̇d qđ de natura sua sit itelligibile sꝫ hec est aliqđ intelligibile per se: qđ de natura sua est sic intellectus etiā q̄ est in potētia cū ꝑficiꝭ ꝛ augetur intelligit illud: qꝛ sicut potētia ambulādi que est in homine cū homo nasciꝭ exit ad effectū qñ ꝓcesserit in tpe ꝛ cū ꝑficiꝭ id ꝑ qđ fit ambulatio sic ēt ꝛ intellectus qui est in potētia cū ꝑficiꝭ intelligit res q̄ de natura sua sunt intelligibiles scilicet res sensibiles ponit sibi intellectas: quia est agens scilicet quoniā intellect⁹ in potētia est patiēs de natura sua: ꝛ recipit impꝛ̄ssiōes antequaꝫ aliquid apprehendat sicut sensus: sed eius dispositio est ↄtraria dispositōi sensus. sensus eñ est passio ꝛ receptio impressionis ꝛ eius apprehensio est receptio impressiōis intellectus vero est agēs et intelligēs: ipe eñ qm̄ natura sua vt intelligat plures ex rebus est agēs eas: eo ꝙ intelligit illas: potest aūt quis extimare ꝙ intellect⁹ est patiēs scđm ꝙ est recipiēs formas: apprehēsio enim iam putaꝭ esse passio: quāuis in hac re cōmunicet intellectus et sensus totū aūt hoc quod describimus ꝛ diffinimus non describimus ꝛ diffinimus per id qđ est cōmune ipsi ꝛ aliȷ̈ a se: sed ꝑ id ꝙ est ei ꝓpriū: ꝛ ideo nō opꝫ vt describam⁹ intellectū per id in quo communicat cum sensu. cōmūe aūt intellectui et sensui est apprehensio formarum quamuis non sit vtriusque eodem modo. propriū enim intellectus est vt ipse efficiat has formas quas cōprehēdit postquā intelligit eas: conuenientius igitur est vt per quod diffiniatur. Ille igitur intellectus est agens et non patiens: et etiaꝫ quia prius est in eo agere. quod est ei essentiale: ipe enim prius est efficiens intellecta: ꝛ deinde apprehendit ea scilicet intelligit ea que ita sunt: ipe enim quamuis sit expolians vnunquodqꝫ ab alio ꝛ apprehendens eaꝫ: est tamen vtrunque in eo simul: sed actio expoliationis pre-

cedit alterum quod est apphensio forme. sicut enim dici
mus qd ignis est agens in vltimo virtutis eo quod sumit
omnem materiã in qua cadit & deuorat eam: sed quãuis
cõsumat eam: patitur similiter putatur de intellectu agẽ
te qui est in nobis. Ea enim que non sunt in actu intelle
cta ipse facit ea intelligi nihil eniȝ est intelligibile nisi in
tellect⁹: sed ipse est in actu per seipsuȝ cetera vero que fa
cit intellectus esse intellecta nõ fiũt etiam intellecta nisi
per intellectum qui est in effectu. Similiter si nõ fuerit in
tellect⁹ nõ erit aliqd intelligibile: nihil eniȝ in sua natu
ra est intelligibile quod solũ sit sicut pdiximus & nõ sit
id qd est ex eo quia si non fuerit intellectus non erit ali
quod intellectum. Intellectus enim qui per naturaȝ suã
est adeptus extrinsecus non est nisi adiuuans intellectũ
qui est in nobis. ceterorũ vero que sunt in potentia nulluȝ
potest intelligi nisi quod de natura sua est intelligibile.
Id autem quod de natura sua est intelligibile cum sit in
eo quod intelligit in potentia tunc ipsum intelligit in ef
fectu tũc igitur est intellectus generat⁹ extrinsecus ade
ptus immortalis: & hic est qd cõsumit habitũ i intellectu
materiali ad hoc vt recipiat ea que sunt intellecta in po
tentia. Cum enĩ lumen qd est in effectu est efficiens visuȝ
in effectu tunc ipse videt suum situm & suam compara
tionem propter visionem colorum: sic intellectus ade
ptus fit in nobis causa vt intelligamus & cum ipse intel
ligit non ponit essentiam suam intellectam: sed est de na
tura sua intelligentia: complet enim vel adducit eam ad
proprietates suas igitur intelligibile de natura sua est in
telligentia cetera vero non fiunt intellecta nisi vel subtili
litate & actiõe hui⁹: actio aũt hui⁹ est sine passiõe sui vel
fiũt ex alia re pri⁹ aũt fiũt intellecta quã intelligat sed vt
perficiat et crescat: et cũ pfecta fuerit intelliget ea q̃ sunt
intelligibilia de natura sua & ea q̃ sunt intellecta actiõe &
subtilitate eius: nã proprietas intelligentie est vt sit effi
ciens & efficiat et non patiatur. vnde quia Aristoteles vo
luit ostẽdere qd intelligẽtia est immortalis & volẽs euade
re obiectiões q̃ sequunt ex eo qd dixit de itellectu adepto

scȝ id qđ sequitur ex sua dictione ꝙ intelligentia nō mu
tat locum: nec est possibile ei eo quod est nō corpus nec
est in loco nec mouetur de loco ad locum hoc enim et cō
simile dixit de intelligentia ad modum imutatiōis idō di-
xit qđ intellectus hylearis q̇ est in omni corpe humano
đr esse stabilis sicut substātia in substātia ⁊ est in effectu
semp cū fuerit efficiens suas actiones. Cum aūt cōmisce
tur hoc corpus aliqua ex commixtionibus que sit apta
esse instrumentum huius intellectus qui est in hac com
mixtione eo quod est in omni corpore scilicet humano: ⁊
hoc instrumentum est etiam corpus de eo dicitur qđ est
intellectus in potentia que est virtus aliqua supefluēs
ex hac commixtione: que accidit corporibus et est apta
recipere intellectum qui est in effectu: sed cum infundit
huic instrumēto tunc agit ad modum quo agitur instru
mento: quamuis sit in hyle et per hyle et nos tunc possu
mus intelligere: noster enī intellectus compositus est ex
virtute que est instrumentū intellectus instrumētalis: di
xit Isaac: qr Aristoteles hūc intellectū quē vocauit hic
diuinū vł instrumētalē q̇ est itellect9 i effectu postea vo-
cauit eū q̇ est in potētia ⁊ puto qđ voluit itelligi p hoc in
tellectū q̇ ē in nobis i potētia eo qđ ipe adept9 est ⁊ est in
sua essentia in effectu: nam ipse non intelligit et nō agit
in nobis nisi per virtutē q̄ in nobis est: q̄ est instrumētū
eius ꝓfluēs ex cōmixtōe: itellect9 aūt instrumētalis quē
vocauit Aristoteles intellectū in potētia est ex actōe illi9
intelligētie: quarū vnaq̄q; si pdiderimus nō erit in no-
bis possibile vt itelligam9 eū: prio enī iactu spermatis in
uētū fit itellect9 q̇ ē i effectu ex eo qđ ē penetrabilis i oī re
⁊ ē ipa i effectu sȝ tūc nō agit nisi q̄lia agit i ceteris corpi
bus qđcūq; corp9 fuerit. Cū igit ipa egerit p v̄tutē q̄ ē in
nobis tūc ipa dicet qđ ipa ē itellect9 q̇ ē i nobis ⁊ tūc nos
itelligim9 quēadmodū si tu extiares aliquē magr̄m q̇ ali
qn̄ agit sine istrumēto artificiū ⁊ aliqn̄ agit cū istrumēto
tūc fit actio p artificiū i hyle. Silr̄ itellect9 istrumētalis
sp ē agēs ⁊ ē i effectu. ⁊ sit ipe agēs p istrumētū cū gn̄atū
fuerit istrumētū hui9 ex ꝯmixtōe corpoꝝ ⁊ ex intelligētia

ipse enim tūc agit actionē hilcarē: et est in nobis intellectus: et potest euadere et separari secūdū modū quo coniunctus est: quia nō est in loco a quo mouet ad locū aliud: sed quia est in toto et est desixus in tēpore. Euadit autem per corruptionē instrumēti et est hic sicut cum magister deponit suū instrumētū tūc etiā agit sed nō agit in hyle sine instrumēto et ideo oportet putari quod hic est intelligētia diuina recipiēs corruptionē secundū sciētiā Aristotelis et sic oportet hoc intelligi et non aliter. De habitu aūt de quo locutus est Aristoteles in tertio tractatu libri de anima dicit quod oportet per eū coequari istas res et oportet trāsferri habitū et lumē ad hūc intellectū qui est in toto: quia hic intellectus vel solū gubernat quod est hic sine corporibus diuinis et cōponit et soluit et tūc ipse est dator et intellectus materialis vel aget hoc adiutorio motus ordinati in corporibus celestibus nam per ea est id quod est hic propter propinquitatem eorum et elongationem et precipue solis vel est hic per eū intellectum qui est hic: vel est propter vtrūque: sed propter motū corporum celestiū fit natura: natura autem est que gubernat indiuidua cū intellectu: puto autē quod ipse est cōtrarius ad hoc: quia intelligentia: scilicet diuina inuenitur in rebus vilissimis sicut putauerūt philosophi tabernaculorū vel omnino in hoc quod est intellectiua et cura quam precedit in cōmoditatibus. Cura aūt que hic est non ascribitur nisi corporibus diuinis: quoniam nō est nobis vt intelligamus: nec est intellectus in nobis: sed cū nostra generatione sit in nobis naturaliter existētia intellectus instrumētalis: qui est in potētia et actus intellectus: qui est extrinsecus fit per eū nō est aūt aliquid fieri in aliquo secundum modū quo intelligitur illud mutari de loco ad locū forme enim sensibilium cū nos sentimus nō sunt in sensibilibus ita vt sint eis loca: et similiter ita dicitur de intelligētia que est extra: que est separata quod ipsa separatur a nobis nō quod ipsa trāsferatur et mutet locum: sed remanet separata existēs per se sine hyle sua antem separatio a nobis est quod nos non intelligimus nec acquirimus sic sicut cum erat in nobis.

¶ Explicit Alexander de intellectu.

¶ Auerrois de beatitudine anime.

Intētio mea i hoc tractatu nobilissimo est declarare btitudinē vl'ez aie hūane in hoc mūdo τ in futuro fm pricipalē intētionē phoꝝ in ascēsu supmo ipsi9. Et cū dico ascēsu itelligo q̄ pficiat τ nobilitef ita vt cōiungaf cū itellectu abstracto: τ vniaf cū eo ita vt cū eo fiat vnū: τ hoc sine dubio est supm9 sui grad9 ascēsus. Nā manifestū ē oia subiq tr 9pēbus ɔprehēdi: vna est materia infima τ que ex ea generanf. Et illa qnidē ignobilior est in gradu τ loco: et super istam in gradu et loco est species corporū sphericorū: quorū semper est fixa forma et stabilis in suis materijs ita quod dicitur materia et forma in illis: et generabilibus ex materia infima equinoce. et super illam est vnus gradus supremus et gloriosus qui vocatur gradus intellectuū abstractorum: qui vere sunt forme dantes perfectionem: non entes in subiecto. ¶ Ideoque cum dicitur de anima qd̄ ascendit intelligif coniunctio eius cū aliquo intellectuum abstractorū. Et quia cognosco principalem intentionē philosophorū cōtēplari fuisse in essentia ascensus huiusmodi entis apud eos τ apud virtutē et vltimam beatitudinē: visum est mihi declarare hoc sermone breui et intelligenti sicut tu in quo reperies declarationem huius rei plusqnā in cōmētis meis de anima: et plus argumētis ꝓbatū q̄ in libris philosophoꝝ. Sollicite itaq3 meipm dedi nobilissime societie sup rē a te postulatā. s. ad opa3 philosophi i ɔiunctione intellectus abstracti cū aia humana declarāda: τ ad veritatē tibi apiēdā τ hoc fm radices suas. Illud quide3 fundamētū est p qd̄ ab oib9 glorificaf philosophis. Sz multū cū diuisi sūt philosophi: queadmodū p intētionē sermonū appet diuisio i eo q̄ de sermōib9 ipsi9 est verū.

¶ Scias qđ certitudinis hui⁹ rei cognitio existit in duabus radicib⁹: vna est speculatio in essentia intellectus ꝛ hoc est fundamentū huius questionis ꝛ nō diuersificati sunt philosophi in hoc nisi propter diuersitatē essentie hui⁹ intellect⁹ quā hñt. Scđa radix ē speculatio i re propter quā est intellect⁹ abstract⁹ cā reducendi intelligendū materialē in eē actu itellectū: ꝛ hoc est scire si est causa ₰m modū efficiētis ꝛ motoris solum sicut reperitur in motoribus naturalib⁹ aut est per viā forme ꝛ finis sicut faciūt abstracta in aiabus sphericis. hic autē volo enarrare tibi breuiter intentionē philosophi in essentia intellectus materialis ꝛ astracti: post hoc aūt declarabo tibi qđ oritur ex sñia sua ex his duob⁹: ꝛ de hoc perueniā ad cognitionē possibilitatis cōiunctionis aie cū intellectu Dico aūt qđ principiū dicti philosophi ꝛ speculationis in essentia intellectus qui materialis đr si est aut nō fuit qđ ꝓposuit ex reb⁹ notis ꝑ se ꝛ dixit qđ cōparatio intelligibiliū ad intellectū. s. materialē ipsorum apprehēsuȝ est vna ꝛ eadē q̄ est sensatorū ad sensuȝ. Et ex hoc hȝ ꝙ intellect⁹ apprehēsiu⁹ intelligibiliū ē virt⁹ recipiēs ꝛ nō agēs sicut ē sensus q̇ est virt⁹ recipiēs sensati. Et qñ declaratū fuit ei qđ intellect⁹ materialis est de virtutib⁹ recipiētib⁹ ꝛ nō agētib⁹ resultauit ei ex necessitate vna duarū rerū aut ꝙ intellect⁹ q̇ est in potētia recipiat q̄ sunt intelligibilia actu ꝛ ꝑmutet ex eis sicut receptio sensus ad sensatū aut vt sit hec receptio ꝛ ꝑmutatio alio mō. Et postq̄ verax est est hec diuisio speculat postea i essentia intellectus dicēs licitū eē ꝙ natura hui⁹ receptionis ꝛ ꝑmutationis sit diuersa a natura receptionis sensus ꝛ dicat receptio ꝛ ꝑmutatio de eis eq̇uoce. Et hoc iō q: est de reb⁹ notis ꝑ se ꝙ intellectus materialis hȝ intelligere oēs formas ergo de necessitate est qđ nō sit illa virt⁹ disgregata siue distensa ꝑ corpus neq: diuisibilis ad corpis diuisionē sicut sunt virtutes sensibiles q̄ sunt disgregate in corpore ꝛ diuisibiles ad diuisionē corpis ₰m vnū modū. Et hoc ꝓbat q̄tuor medijs demōstratiuis. Primo quidē si intellect⁹ materialis esset virt⁹ apprehēsiua in corpe ₰m

modū sensuum non apprehenderet nisi vnam formarū quia propria subiecta non recipiunt nisi proprias formas:nam sensus visus non recipit sensatū gustus.Secūdo quia si esset virtus in corpore ad propriam formā nō apprehenderet rem sibi appropriatam. Nam si oculus esset coloratus non posset recipere virtus visibilis colorem.Et si in lingua esset sapor:non apprehenderet alios sapores. Tertio si esset hec virtus in corpore ad formam propriam sicut dictum est non apprehenderet seipsam: quia vides formas sensibiles materiales non seipsas apprehenderet et finis esse earum est apprehensio alie rei a se.Quarto si esset hec virtus ꝛ hec preparatio in corpore forme proprie:contingeret ei qꝺ accidit sensibus. Quoniā comprehendunt vnum sensatum. Nam vnū de duobus accidit sensui vel qꝛ nō recipit ꝯtrariū qñ apprehendit istꝺ sensatū:vel si recipit īperfectū ꝛ ꝑmutatū recipit sicut visui accidit ī colorib⁹ ꝯtrarijs ꝛ diuersis ꝛ gustui ī ꝯtrarijs saporib⁹ Et hoc voluit philosoph⁹ cū dixit.Si esset mixt⁹ nō recipiēs esset ꝯtrariorū vel imꝑfecta et ꝑmutata recipet.Et hec est summa ei⁹ qꝺ cōprehendi pōt ex verbis philosophi in essentia huius intellectus.

¶Capitulum in quo declaratur modus essendi intellectus materialis.

¶Et qñ declaratū fuit istud de esse intellectus materialis fuit etiā declaratum qꝺ hec ꝑs ꝑfectionis que est in aīa q̄ vocat̄ intellect⁹ materialis nō hꝫ nisi naturā possibilitatis ꝛ ꝑ̄parationis solū qꝛ non est mixtus materie ꝛ nō est de virtutibus solum motiuis et ideo nō est hec p̄paratio in ꝓprio subiecto essentie intellectus sicut opinati sunt antiqui cōmentatores et iō est diuersa possibilitas eius a possibilitatibus alijs ideoq; dico qꝺ non est aliquod ens entium anteq̄ intelligat Sed antiqui commentatores sicut terentius ꝛ alij quando dicitur ab Aristotelle qꝺ intellectus materialis nō est aliquod ens entiū intellexerūt qꝺ nō sit ens actu sꝫ est apud eos substātia potētia recipiēs materiales.s.possibilitas ipsi⁹ est in seipso ꝛ qꝺ ē in potētia ꝓprie spēi quā recipit.Et postq̄

occurrit in hoc sermone accidētaliter memoratio possi-bilitatis nō recusabo verbū nouū dicere ei⁹ vtile ꝫ necessariū:ꝫ q̄uis possibilitas ꝫ potentia in plurib⁹ cōicent scias tñ ꝙ differt possibilitas in duob⁹ a potētia vnū est qꝛ possibilitas attribuitur substātie rei cui⁹ est ꝫ potētia attribuitur ei qđ recipit aliud q̄ se in forma verbi gratia massa ferri hꝫ in se possibilitatē vt ex ea fiat ensis ꝫ iterū hꝫ in se in potētia ensem:sed possibilitas tribuit substātie sue solū ꝫ dꝛ ꝙ est possibilitas in se ꝫ preparata virtuti ex q̄ pōt fieri ensis ꝫ alia que fiūt ex ferro q̄ nō possent fieri ex palea vel cera sed potētia attribuitur forme apte recipi ꝫ in spē ensis:ꝫ dꝛ ꝙ ensis est in hac massa in potētia possibilitas igit est magis substātialis ꝫ magis generalis q̄ potētia ꝫ precedit in intellectu: qꝛ est preparatio fixa ꝫ stabilis in substātia talis rei ꝑ quā pōt habere virtutez effici hoc ꝫ illud. Aliud autē est qꝛ de necessitate est qđ potētia exeat in actu in aliquo indiuiduorū spēi aliquo tpe ꝫ si nō:esset vana. verbi grā sicut est de necessitate vt sit aliq̄s philosophus in spē hūana sed nō est de necessitate vt sit sor. actu phūs quāuis eā philosophiā habeat in potentia. Sed possibilitas nō est necessaria exire in actu in spē neq̄ in indiuiduo neq̄ in aliquo tpe. verbi gratia sicut oē vinū possibile est fieri acetū sed nō est necessariū vt aliqđ vinū demōstratū efficiatur si ab extrinsecis custodiatur accidētib⁹ ꝫ cū dixerim ꝙ possibilitas est magis substātialis dico propter substātiā rei met. plures tñ alias literas in nostris reperies tractatib⁹ in physicis ꝫ in logicalibus ostensas. Et scias ꝙ multi sapiētes errauerūt credentes in hoc nō esse aliquā differentiā. Et nō expectes aliā declarationē huius in aliquo librorum antecedētiū me eo qđ steterūt cōfusi de hac re in logicis principijs credentes inde ꝙ sit res vna qđ nequaq̄ verū est. Nūc aūt redeo ad sniaꝫ meā. Et dico qđ ꝑm illoꝝ antiquorū opinionē dꝫ intelligi qđ natura intellect⁹ materialis intelligitur sicut natura hyle. s. vt dicatur ꝙ iste intellectus cōparatur rei quā intelligit cōparatione materie ad formā q̄uis essentia materie sit potētia:ꝫ qm̄ ponūt ꝙ

hec substantia

hec substãtia intellectus materialis sit solũ ens in potẽtia sicut materia: prima nõ possunt dicere vt generatur & corrũpatur: qꝛ qꝺ in potẽtia est nõ generatur nec corrumpitur sicut declaratũ est in esse materie prime. Alexander aũt qui de postremis fuit inquisitoribus sentit qꝺ natura huiꝰ partis intellectꝰ non est aliud nisi preparatio in aĩa quedã: & hoc iõ mouet dicere qꝛ Aristoteles assimilauit intellectũ materialẽ preparationi q̃ est in tabula rasa ad recipiẽdũ oẽs formas: & ipse opinatꝰ est ideo ꝙ subiectũ huiꝰ preparationis est aĩa & cũ aĩa ex hoc trahitur argumẽtũ qꝺ hec ꝑparatio adueniat cũ esse aĩe quẽadmodũ alie preparatiões cũ substãtijs adueniãt suis. Et quidẽ ꝼm verisimile apparet ex radicibꝰ Aristotelis qꝺ ipsa ꝑparatio. Siqdẽ em̃ ipsa eẽt substãtia & itelligibilia q̃ sunt etiã ꝑ se forma rerũ sensibiliũ neq̃ facerent et essent ꝼm hoc itelligibile & sensꝰ res vna ab oĩ ꝑte & nõ ex ea parte q̃ est intelligibile cognosci essentiã rerũ finis denique huiꝰ rei est qꝺ sermo iste siĺis est sermoni formarũ intelligibiliũ q̃ apparent in eẽ eorũ qꝺ in eis nõ est aliꝺ nisi rei sensate forma & nisi hoc eẽt nullo mõ daret ad cognoscendũ seipsã: substãtia em̃ vniꝰ rei nõ facit alteriꝰ rei substãtiã intellectꝰ inquantũ est alia ab ea: & hec quidem res cũ alijs que sunt hic necessaria ad sciendũ vnũ de magis reprehẽsionibus quas de his in alijs narrauimus locis. Cõfirmatio vero Alexãdri est qꝛ tꝫ esse per se notũ qꝺ iste intellectus est ingenerabilis & incorruptibilis qm̃ nõ hꝫ naturã nisi possibilitatis & preparationis. Et hec res per deũ nõ est res clara: verũ ipsa est dubitatiõe digna atq̃ inqsitiõe ꝑ se: sed est cui cõtradici possit sicut cõtradicimꝰ qꝺ nũc pretermittamꝰ: sed in hoc Aristoteles nõ firmiter manifestauit sniam suã ex eo qꝺ superficies sui textus cõtinet & substinet duo simul: primũ. s. qꝛ dicit qꝺ permutabilis est ꝼm qꝺ est separabilis & põt intelligi per separabile ꝙ nõ sit virtꝰ in corpore recipiẽs diuisionẽ corporis. s. vt diuidatur ꝼm diuisionem corporis ꝗuis a corpore necessariã habeat dependentiã mediãte aĩa: & propter hoc substinet qꝺ nõ in toto separabilis sit

substinet etiā qđ sit separabilis: qr separabile nihil aliud est quā separabile: propter hoc diximꝰ qđ nō bene apud nos declaratū est propter illud qđ habemus ab octauo physicoꝝ: nā ibi dr. qđ nō diuiditur ad corpis diuisionez neqȝ mixtus est materie relinquitur ergo qđ in toto separabilis sit ꝛ hoc est cōtrariū inseparatiōis ꝛ cōtradictio huiꝰ cōtrarietatis nō est declarata. Adhuc etiā: qr virtꝰ quelȝ que nō diuiditur ad corpis diuisionez separabilis est: ꝛ qui hȝ radices apud se qđ forme inueniūtur que nō habent relationis naturā qđ cōtradicit esse preparationes hoc mō: multo fortiꝰ cū eo qđ videmꝰ in eē huiꝰ preparationis: qr est vna numero in oibus hominibꝰ per se plures aūt per accidēs qđ in formis non est materialibus que nō habēt naturā relationis sed pretermittamꝰ hoc qr alterius eget inquisitionis in loco alio et redeamꝰ ad dictū nostrū. Et dicamꝰ qđ in nulla duarū sniarū horū holm qui vocati sunt sciarnȝ inquisitores de secta entes Aristotelis in intellectu materiali est apud eos aliquid qđ cōtradicat istū intellectū materialē nō intelligitur intellectus abstractos ita vt efficiatur intellectꝰ abstractꝰ vnū cū eo sicut declaratū est qđ id qđ intelligitur de abstractis nō est aliud nisi intelligere rez que stat p se. s. intellectū agentē. Et intellectus materialis si est substātia eterna sicut oēs cōmētatores testātur: nō est impossibile ei intelligere rē eternā. Et si est preparatio solū sicut dicit Alexāder nō inuenit in eo per quā possit cōtradici vt nō eternū fiat sicut opinatꝰ est Auēnasar. Credo autē qđ hoc iō opinatꝰ est auēnasar: qr credidit intellectū materialē esse substātiā possibilē non eē corruptibilē. Et hoc obliuio ē ꝛ error. Nā oēs vides cōcordari philosophos vltimā beatitudinē aīe hoīs eē abstractos apprehēdere intellectꝰ ꝛ quidē vides qđ alexander posuit hoc in vno libro suorū ac si esset per se notū similiter ꝛ themistius et in hoc dicit verbū abbreuiatū sufficiēs credēs esse i hoc dicēs si intellectꝰ q̄ est in nobis intelligit id qđ nō est intellectus p se multo magis qđ est intellectꝰ p se. Et huic si vellē possem quodāmodo cōtradictionis cōtradicere

Nam sol in aliquo magis apparente apparēs ꝛ vt pluri mum ab visuꝫ habētibus ꝙ aliud aliquod apparens in tueri dꝫ ꝛ cū hoc nō eū visus vesptilionis appꝛehēdit cō pꝛehendens tñ alio minus cōpꝛehensibilia visu:philoso phus aūt in libꝛo de aīa hāc temptare questionē pꝛomi sit:verū nunꝙ in aliquo libꝛoꝝ suoꝝ solutionē inueni sed in quodā Alexādri libꝛo inueni qđ dat vnaꝫ demon stratiuā viā credēs istā esse philosophi instructiuā vt in ueniamus hāc appꝛehensionē et cōiūctionē intellectus huiusmodi ꝛ est sicut supꝛadixi:ꝛ vt meli⁹ declarabo hic dicit nāqꝫ scis qđ cōparatio intelligibilis ad intellectum est vna ꝛ eadē in hoc sensati ad sensum:ꝛ hoc quasi notū est p se:ꝛ manifestū est qđ sensus in trib⁹.cōsistit vnuꝫ est recipiēs ꝛ hoc est mēbꝛū sensibile aliđ.ē receptū in eo vcꝫ sensibilis virt⁹ ſlꝛa in mēbꝛo sensibili:tertiū vo ē motoꝛ q̄ sentitur i actu vcꝫ extra aiaꝫ vt lux i visu silr ista tria in intellectu reperiri debēt intellect⁹ recipiēs ꝛ hic est mate rialis:intellect⁹ recept⁹ ꝛ est itelligibile qđ ē speculatiuū acq̄situ ꝛ intellect⁹ motoꝛ ꝛ agēs ꝛ hic est abstract⁹. Hac q̄dē declarata ꝑpōe necessaria cōiungit debite alia huic cū ea qđ si sensibile recipiēdi sensatū virtutē hꝫ qđ i actu est licitū silr vt intellect⁹ q̄ in potētia est debeat in se hr̄e virtutē recipiēdi intellectū q̄ est in actu qui stat p silr in gradu sensati:ꝛ nūc vna ꝑpositio cōiungit huic cui⁹ cer titudinē oēs ꝯfirmāt qđ oē vcꝫ qđ hꝫ in potētia aliud in dubitanter accidit in aliq̄ tꝑe actu ꝛ hoc spē vel gñe:et necessariū est cui null⁹ cōtradicit:ꝛ necessario ex hoc oꝛi tur ꝙ intellect⁹ materialis in potētia in se hꝫ receptionē intellect⁹ abstracti ergo opoꝛtet vt in actu reducatur ali quo tꝑe. Hec autē receptio in actu nō est aliud nisi esse vnū cū eo:ꝛ pꝛopter hoc Alexander silr supꝛadicto in ser mone verbū dixit eodē:itellect⁹ qui est in potētia qñ ꝑfe ctionē recipit intelligit abstractū. Nā sicut virtus ambu landi q̄ in hoīe tꝑe sue natiuitatis ex longitudine tem poꝛis ꝛ cōsuetudīe multa exit in actu similiter intellect⁹ materialis facit qñ ꝑficitur:qꝛ itelligit res intelligibiles ex ipsaꝝ natura ꝛ de sensibilib⁹ itelligibilia facit. Nō au

tem extimes q in seipso pmutet propter hoc ita vt in se aliud efficiatur: z vt per modū recipiat sensus. s. vt pmutetur immo in hoc esse sensus specialiter est cōtrari9: qz sensus est passio cū permutatione: sed qd recipit intellectus ab intelligibili est solū receptio apprehēsionis que quidē apprehēsio est idē q ipse. Et nō acidit ei permutatio ex receptiōe sicut accidit sensui q in potētia est: iō qz entiū nihil est aliud nisi qd receptū est qd in sensu nō est qz sensus est in potētia aliud q receptū in eo z vere dicēdum est post hoc qz si esset intellect9 materialis aliud q extra receptionē nasceretur ex hoc q apprehendo intellectum abstractum fieret ex nouo eternum z hoc est impossibile declaratū sicut videbis. Et iā quidē apud nos in proportione hac manifestū est q intellectus agēs nō est cā intellectui materiali per viā efficiētis z motoris so luz: sz p viā vltie pfectiōis ei9 ē: hoc est p viā forme z finis. Et hoc est de eis vnū q auennasar fecerūt errare cū opinabatur q efficiens cā esset sicut motores materiales: et quidē argumētū themistij hui9 cōiunctiōis supradicto adiunctū est q sensata hec sunt intelligibilia a parte intellectus abstracti: z qz res semp sibi simile dat licitū est ergo magis vt cū eo cōiungat: et fiat idē cū eo in aliquo indiuiduo: qz lz vniuersaliter sensatuz naturaliter q̄uis sit occultū oculis alicui9 speciei aialis pter suā debilitatē nō occultū accidit oibus specieb9. Nā si occultū esset oibus spēbus. Ergo prouidētia diuina que dz sapiēs natura aliquid vanū fecisset. s. rem in potētia que nunq ad actū ducitur z exemplū ponēdo: q̄uis vespertilio solis lucē intueri nō possit: nō hoc in aialibus oibus est: similiter si hoim societas nō hūc speculari pōt intellectū nō de necessitate est vt hoc accidat toti speciei: immo vt hoc accidēs nō accidat est hoc necesse. Et hic solutuz est dubiū supra monstratū: videtur quidē q preparatio hec cū qua abstracta recipiuntur est vnū qd accidit intellectui speculatiuo post perfectionē: ita vt huius preparationis pportio ad intellectum adeptū cōpletuz est sicut materialis intellect9 ad aiaz. s. ymaginatiuā: vides nā q

d e qualibet forma noua particulari generabili et corruptibili q accidit recipiēdi impressio formā aliā et aliā:et q̄uis cedat in infinitū in pparationū fine recipit formaʒ vnaʒ nō materialē:qd aūt hoc sit vides qd intelligibilia intellectus speculatiui sunt sciētie in potētia:eo qd sunt sciētie rerū que sunt in potētia ꝛ ex hoc remouetur dubiū qd dicit quomō verificari in apprehēsione possint vniuersalia:cū nō inueniātur extra aiaʒ sicut declarat philosophus in methaphysica:ꝛ hoc qd induxit platonē dicere est qd sunt singulares forme abstracte que esse singulariuʒ speciei humane ꝛ aliјs dāt: ꝛ respōsio quidē hui9 est qd vniuersalia sunt sciētie in potētia eis sensibilib9 que sunt extra animā:ꝛ iā dixim9 qd per se notū est qd omne genus in quo potētia aliquid inuenit istd necessario exit in actū in genere eodē:ꝛ sic sciētie in potētia sunt intelligibilia sunt qn acquirūt motorē mouētē eas exire de potētia ad actuʒ. Necessario mouētur ad scibilia que sunt in actu:hoc autē ei qui nō peruenit huic gradui apprehendere difficile est ita q dubitat quasi sicut lōge est credere ei qui est in vna etate tpis cōprehēdere illud qd sibi in futuris accidit. Et qdē videt q euētus ad hāc pfectionem naturaliter accidit vt plurimū ex aggregatiōe rerū sese coadiuuātiū:ergo euētus vni9 pfectiōis nō accidit nisi vt plus tpe senectutis:ꝛ post multū. ꝛ i speculatiōe ꝛ moribus nobilib9. ꝛ post elōgationē supfluitatū rerū necessario apparētiūꝛ nō sunt:ꝛ vt q plures ad hāc pfectionē puenire debeāt qn vicinant segregationi hui9 eui:qr corpe e pfectiōi opposita ē hec pfectio:ꝛ cū i fine suoꝝ dictorū auēnasar credidit puenire ꝛ nō puenit posuit hoc impossibile esse ac vanū ꝛ fabulas vetularū esse dixit:sed est solū sicut nos diximus nō aūt vt dixit hic vir licet gēs humana haberet ipsuʒ sicut hoiem euidētē sine peccato deus itaq te saluet nos protegēs ab errore rectificās et nos ad melius in scientia intellect9 ꝛ in bonis moribus.

¶ Capitulum.

¶ Et iteꝝ remāsit declaratio vna adiūcta dicto veʒ ad inquirendum intellectum in actu qui moueat intellectum

materialem ꝛ eũ reducat in actũ sicut in quolibet corru- ptibili ac generabili hic reperiunt duo in vna specie po- tẽtiale scꝫ ꝛ actuale qd eam in actu trahat. Et ſm Aristo telem in libro de aīa hec via est manifestior ad inuenien- dũ intellectũ abstractũ qui ducat intellectũ materialẽ in actu. Et dicẽtib9 nobis qd sentire ꝛ intelligere est simile nõ credere ex hoc debes qd sit hic intellect9 extra aīaꝫ si cut extra aīaꝫ sens9 est qꝛ intelligibile qd est ꝯparatũ ma- teriali intellectui ꝯparatione sensati ad sensum in aīa: ꝛ sensatũ est extra aīaꝫ. Et ꝑpter hoc nõ vt sint separabi- lia hec itelligibilia est de necessitate sicut opinat9 est pla to. Et aīa intelligibiliũ speculatoꝝ recipit diffinitiõe sen sus aũt nõ: ꝛ remãsit declarare qd forme materiales mo- uẽt intellectũ materialẽ ꝛ reducũt eũ in actu sicut sensa- tũ sensuꝫ: hãc aũt preparationẽ nõ habẽt forme inq̃tuꝫ in materia sunt inq̃tuꝫ forme. Nam impossibile est rem nõ materialẽ operari materialẽ nisi inquãtũ ẽ forma so lũ: forme igit materiales sensate mouẽt intellectuꝫ mate rialẽ ad acq̃rendũ sibi acquisitũ forme vel formaruꝫ que in materia de necessitate nõ sunt. hec aũt est forma illa q̃ materiales inducit formas facere reꝫ intellectualẽ: ꝛ scis ꝙ omne quod inducit aliđ facere esse intellectus necessa rio est intellectus: ideo que sunt in potẽtia intelligibiles materiales forme dicantur: ꝛ oportet ꝙ vnum habeant agens quod eas de potẽtia ad actũ trahat sicut habet ꝙ licet qd est in potẽtia ꝛ sicut res que apprehẽdit in sensu visus apparet per id quod videtur qd est sua cã sicut lux ꝑ hanc eandem rõnem est ꝓportio intellectus abstracti cum materiali similis proportioni primi apparẽtis cum sensu visus. Cumq; intelliges hoc intelliges etiam illud qd dicit Aristoteles. dixit enim ꝙ conueniẽs est hic esse intellectum intelligentẽ oīa ꝛ vnum intellectuꝫ qui oīa re ducat intelligibilia sicut lux que omnia reducit apparẽ- tia in potẽtia apparẽtia in actu. Et postq̃ lucis ad visuꝫ comparationis similis est intellectus abstracti ad mate rialem comparatio: decet igitur ipsum intellectuꝫ abstra ctum esse intelligibile ad intellectum materialẽ magis q̃

id qd est per ipsum intelligibile sicut ignis est dignior ca-
lefacere re que est calefacta per ipsum. Nam res que natu-
raliter particularem ignem accipere haber hz magis recipe-
re de necessitate ignem absolutum. Hoc saluo qd mediatio
hec per vnum accidit accidentale subiectum. Namque sunt mul
ta que recipiunt per medium vnius rei vel plurium. Et videt
ex hoc qd causa propter quam non recipit intellect9 materia
lis hunc intellectum nisi per medium alteri9 rei que est intelle-
ctus est eadem et vna cum qua multa entia suam perfectionem
vltimam non recipiunt nisi per media aliqua sicut reperitur in
netus post infantiam et alia sine numero entia et hoc scili-
cet a parte nature. e causa manifesta: et e alia causa a par-
te consuetudinis sicut videmus qd multa entia non reci-
piunt que e per naturam in illo genere nisi ex consuetudie et essetia
oium horum imaginatur in illo itellectu in hoc quod e materialis
¶ Et si forte vellet dicere aliquis qd natura est velamen
separatiuum a deo vt has apprehensiones apprehendere
non possim9 quemadmodum natura materialis oculorum vesp
tilionis ei obstat lucem videre quamuis lux apparens sit ex
sui natura: respondeas vt supra dictum est qd in indiuiduo
solum est non autem in specie et scis qd non est alia species que
intelligibile apprehendat nisi homo: plures autem species
animalium preter vespertilionem que lucem apprehendunt: im-
mo sunt quedam animalia de quib9 dicitur qd etiam corp9
stelle videt sicut sunt aliqua animalia rapinetia oportet si-
militer vt inueniatur aliqua indiuidua in specie hominis
que apprehendant hunc itellectum ex necessitate: et erunt illa que
dem que in speculatiuis scietijs perfecta sunt cum alijs no-
bilitatib9 que hnt necessario vt cum illis coiungatur. Et si
quis dicere vellet est dubitare forte dubium qd in ethica
sua Auennasar dicit quod intellect9 qui e in potentia est vna
res que non potest dici qd naturam habeat priuationis et
nouum est et cum hoc est nouum et renouatur ex necessitate a
parte huius receptionis si ei accidat hec receptio: et si re-
cipet intellect9 abstracti formam et cum eo vniretur vnum fieret
ergo possibile esset fieri generabile eternum: et ideo quia hoc
impossibile est de reb9 notis per se sententiat9 est auenasar

verba dicentium q̄ vniemur cū intellectu abstracto esse verba vetularum. dico ergo q̄ queādmodū declaratū nobis est q̄ forme materiales monēt hunc intellectū qui in potētia est: ꝛ hunc motū a parte intellectus faciūt abstractū ideo quia materialis motor nō potest mouere nisi a parte virtutis rei q̄ nō est in materia ſm qd dictū est. Et declaratū est nobis silr q̄ receptio quā habet iste intellectus qui est in potentia est speciei receptionis nature intellectuum abstractorum non speciei receptiōis materialis. Et species receptiōis est illa que ei hanc debitat vnionem cum abstracto ad hoc vt ad eam reducatur essendi substātiā ꝛ maxime qn̄ intelligit seipsum: ꝛ tūc intellectus abstracto necessario erit. Nā hec species motus q̄ materiali accidit intellectui ei a parte rei accidit que necessario est intellectus abstractus ideo namq̄ declaratum est q̄ abstractorum intellectuum est ꝓprietas vt seipsos apprehendāt ꝛ scis q̄ proprietas inquātū est ꝓprie ꝯuertitur.

¶ Capitulum.

¶ Et postq̄ declaratū est q̄ intellect9 materialis seipm apphēdit ꝛ alia abstracta opꝫ vt ex se vel ab alio habeat hoc ꝛ postq̄ est impossibile vt ex se habeat qr seipm nihil monet ꝛ impossibile etiā est vt nouum sit necesse ergo est vt habeat a parte ꝯiūctōis hāc ꝓprietatē q̄ ꝯiūgitur cū ea re que eadem est ipsa apprehensio abstracto videlicet. et postq̄ antē est ita oportet vt hec species receptiōis quā habet iste intellectus sit ꝑ viam cōiūctōis q̄ vniōis sine nouatione ꝛ generatione ita vt ipe idē si ipse recipiat et huius q̄dē vniōis ordo ꝛ sui esse hoc mō ē vt dixerūt philosophi dicētes q̄ intellectus agēs intelligit primū ꝛ oīa scdo ꝛ seipm ꝛ similiter q̄ nō sunt intelligibilia actu reducit intelligibilia in actu. Et q̄ in seipsis intelligibilia sunt illa que separata sunt a corporibus ꝛ non stant in materia: et substantie quidem harum rerum intelligunt ꝛ intelliguntur. Et scias q̄ intelliguntur a parte qua intelliguntur ꝛ q̄ ab ipsis intelligibile est id quod intelligūt qd non est in aliis intelligibilibus verbi gratia lapis ꝛ terre nascēs sunt intelligibilia: id aūt quod intelligitur ex eis

nõ intelligit. Nam que sunt corpus vel stant per corpus non sunt intelligibilia in se vel substãtialiter nec aliquid eorum est intellectus in actu: sed agens intellectus est illud quod reducit ea intelligibilia in actu elevans ea: verbi gratia due essentie in quo erant ad nobiliorem gradũ essentie plusq̃ eis sit concessum a parte nature ipsarum. Nam virtus rationalis que est in homine non est ipsa eadem in se intellectus in actu nec per naturã sue essentie sed intellect⁹ agẽs eã reducit in intellectũ in actu: ꝛ cõcedit ei ꝙ alia sunt itelligibilia sibi ĩ actu. Et cũ rõnali vtuti .s. itellectuali materiali acciderit vt sit itellect⁹ in actu ascẽdit iste intellectus in actu ad assilatione rerũ abstractaruꝫ: ꝛ intelligit suũ esse qđ est in actu intellectus: ꝛ tũc reducitur suum intelligibile esse intelligens ꝛ erit tũc intellectus intelligibile et intelligens vnum: et idem in hoc ꝛ reducitur in essentiam gradus intellectus agentis verbi gratia scis ꝙ comparatio intellectus agẽtis ad hominem est: sicut comparatio solis ad sensuꝫ visus: ꝛ sicut sol dat visui luceꝫ ꝛ postea per istam lucem quam recipit vidẽs a sole efficitur sensus visus in actu: ipso hactenus in potẽtia videns existẽte per hanc eandem lucem receptaꝫ a sole efficitur videns ipsum solẽ in actu quia sol fuit causa faciẽdi eum videtẽ in actu. Et oẽs colores qui erãt apparentes in potẽtia efficiuntur apparẽtes in actu. Similiter intellectus agẽs facit: q2 acquirit homini esse impressum in virtute rationali quod habet comparationẽ cum anima rationali quam habet lux cum visu ꝛ illa eadem re sciꝫ luce intelligit anima rationalis id quod fecit eam intelligere. Et reducantur per hoc ea que erant intelligibilia in potẽtia intelligibilia in actu. Et reducitur vt sit ipsa idem scilicet cuꝫ intellectu agẽte ꝛ efficitur intellectus quod non erat prius: ꝛ reducit seipsam esse intelligibilem .scilicet intelligẽs se quod nõ erat prius: ergo reducuntur omnia hec que tria sunt in vnum quando sunt in actu ꝛ res que erat attributa materie reducitur esse divina: ꝛ hec est actio quam facit in nobis intellect⁹ agẽs: ꝛ ideo vocatur agens: ꝛ quandoquidẽ ad hunc p-

uenimus gradu3 completa est nostra beatitudo. Et scias quidem quãdo est separatus a nobis aliquo tẽpore accidentaliter non debet hec separatio sibi attribui a diminutiõe ⁊ permutatiõe in sua substantia: nec coniunctio similiter acquirit ei aliquam perfectionẽ quã nõ habuerit ante non vti3 est in vanum ista apprehensio: nam intentio diuina in hoc fuit ꝙ forme que sunt eterne in genere vt vniuersalia debeãt ascẽdere ad formã vnã in numero nam in quolibet ente est intentio diuina vt perueniat ad illam nobilitatem finis recipiendi quã habet per sui naturam: nec denegatur ei ab essentia pars que est sibi concessa: ita vt sc3 entibus que ab ipsorum natura nõ habẽt nisi vt sint in hac essentia vt sunt bruta animalia diminuta esset possibile habere in seipsos virtutes ꝑ quas in fine ascẽderẽt in tali perfectione qualis ẽ primi entis simpliciter. Quod quidẽ primu3 ens simplex ideo primũ est: quia primum primo habuit seipsum non ab antecedẽti causa ⁊ quod est post eum h3 esse suum a parte primi ⁊ hoc esse prime materie cum prima forma q2 ipsum primũ meruit sibi meritum in prima dispositione vt haberet gratiam recipiendi formas que possunt sibi accidere ⁊ formis materialibus tribuit gratiam potentie sc3 posse peruenire in fine ad formas completas ⁊ abstractas.

Capitulum.

Et nunc volumus claudere sermonem nostrum ⁊ cu3 hoc demonstrantes tibi ⁊ in breuibus referentes verbis multum pulchrum ordine3 principiorũ velut ponit Auẽnasar: multũ nãq3 est acceptabilis mihi. Et est quide3 radix vna dandi intellectũ intendentibus scire magna. dixit autem Auẽnasar ꝙ principia per que stant corpora ⁊ ipsorum accidẽtia sunt sex gradus habentes sex altos et supremos. Et vnaqueq3 illarum specieru3 continetur in aliquo gradu illoꝝ hoc mõ. nam prima causa est in prĩo gradu. secũda scilicet intelligẽtia in scdo. Intellect⁹ agẽs in tertio. anima in quarto gradu. forma in quinto. materia ṽo in sexto gradu. Quod est ĩ primo gradu nõ potest esse plura: s3 oĩbus modis est vnum solũ separatũ. Quod

aūt est de alijs gradibus est plura. Et hoꝝ quidem tria non sunt corpora nec ad corpus videlicet prima cā secunda causa ⁊ intellectus agēs: tria aūt alia sunt ad corpus sed substātia eoꝝ nō sunt ad corpus non ipsa eadē sunt corpus videlicet anima forma ⁊ materia. Genera aūt corporum sunt sex scilicet corpus celeste rationale animal: irrationale animal: vegetabile. minerabile: ⁊ quatuor elementa. Et summa ex his sex generibus composita est mūdus. Credendū aūt est propriā ⁊ primam causam huius esse altissimū deum ⁊ benedictū. Et ipse est cā propinqua essentie secūdoꝝ ⁊ essentie intellectus agētis. Et secūda est causa essentie corporum celestiū ⁊ ab illis pueniūt substantie horum: ⁊ essentia cuiuslibet corporis celestis causarum a quolibet secundoꝝ. ⁊ supremum secundorū in gradu indebitat esse prime sphere: ⁊ infimum indebitat esse lune: media aūt q̄ sunt inter hec indebitāt eē cuiuslꝫ sphere q̄ est inter has duas: ⁊ numerus q̄dē secūdoꝝ est f̄m numerū corporū supercelestiū: ⁊ cū dico hic numerū debes intelligere p modum causarum ⁊ causatorum: scis nanq̄ causam que non est corpus non recipere numerū nisi per modum secundū quem est causa corporum causatorum ab eo. Hec aūt secūda sunt q̄ dicunt angeli. Et intellectus q̄dē agēs hꝫ de sua v̄tute ⁊ opatiōe puidētiā que est in animali rōnali: ⁊ apprehendere illum quidem est vltimus gradus perfectionis anime nostre: et illud scilicet apprehendere est finis nostre beatitudinis: hoc autem accidit quādo est separatus nec eget in suo esse re q̄ sit sub ipso vt est corpus materia vel accidens ⁊ in hac p̄fectione remanet semper. Et substantia quidem intellectus agentis est vna: q̄uis gradus suus contineat id qd̄ dependet ab omnib⁹ animalibus rationalibus receptiuis beatitudinis ⁊ hoc est quod vocatur spiritus sanct⁹. Res autem ille principiorum que sunt in gradu aīe sunt plures earum nō sunt anime celorum ⁊ earū sunt anime rationabilium animalium et earum non rationabilium. in anima autem rationabilium animalium continetur virtus rationalis motiua ymaginatiua ⁊ sensibilis: vn-

tus enim rationalis est illa cũ qua homo apprehẽdit artes ꝛ sciẽtias ꝛ cum qua cognoscuntur cõueniens ꝛ disconueniens in operationibus et virtutibus moralibus et id quod est cõueniens facere vel nõ facere innatiuuz vel nocitiuũ: delectabile vel non delectabile. Et de hac quidem quedam est speculatiua et quedã practica: et huius practice quedam artificialis quedã cogitatiua. Illa aũt est speculatiua cũ qua homo apprehẽdit cognitionez rerum que nõ possunt fieri ab homine: practica vero est cũ qua cognoscit quod potest facere homo et quod ptinet ipsi homini facere. Artificialis est illa cũ qua apprehendit homo artes mechanicas: illa est cogitatiua cũ qua ꝓuidet homo: si est cõueniẽs facere vel nõ: motiua vo est per quã est motus humanus ad tẽptandũz vel fugiẽduz delectãdo vel abhorrẽdo: ꝛ ab hac accidũt odiũ et amor timiditas ꝛ cõfidẽtia ira ꝛ quietudo crudelitas ꝛ pietas ꝛ alia anime accidẽtia: ꝛ illa quidẽ est ymaginatiua q̃ impressiones rerũ sensatarũ cõseruat postq̃ sunt priuate a sensu ꝛ ꝯponit vnã cũ alia ꝛ separat vnã ab alia i somno ꝛ in vigiliis ꝯpositiões ꝛ separatiões dico i parte veras ꝛ in parte falsas: ꝛ cũ hac iterũ hꝫ apprehẽsionẽ innatiui vel nocitiui ꝛ alia q̃ in virtute rationali supradicta sunt sensibilis autẽ manifesta est illa cũ qua sensata apprehẽduntur quinqꝫ sensibꝰ ꝛ apprehẽdit delectabile ꝛ nõ delectabile nõ aũt innatiuũ ꝛ nocitiuũ nec cõueniẽs ab incõuenienti: sꝫ in aliquibus animaliũ irrationalium reperiũtur tres virtutes harum quatuor preter rationalem ꝛ ymaginatiua stat in illis loco rationalis quã habet animal rationale et in quibusdam reperitur solum motiua et sensibilis: veruntamen anime corporum celestium diuersificãtur ab his animalibus in esse ipsarum et specie per has animas quas habent stant substantie corporuz ipsorum et sublata ab ipsis et mouentur per ipsas motu continuo et circulari et recipiunt multam nobilitatem ꝛ perfectionem: ꝛ sunt nobilioris essentie quã sint anime q̃ sunt apꝰ nos nec sunt i potẽtia in aliquo tẽpore sꝫ actu semꝑ: ꝛ hoc ideo qꝛ intelligibilia ipsoꝝ nõ cessauerũt nec

cessant esse in ipsis a principio earuz ꝛ id quod itelligūt semper intelligunt. Nostre autem anime primo sunt in potentia et postea reducuntur in actū: ꝛ accidit hoc ab aptitudine quam habent ad recipiendum intelligibilia et corpora quidem celestia non habent de anima sensitiua non de ymaginatiua: veruntamen anima ipsarum intellectiua est similis anime rationali in aliqua parte assimilationis ꝛ intelligentia ipsorum sunt substātie abstracte a materia. Et q̄libet anima illorum intelligit primuz ꝛ se ꝛ hoc est suum esse quod nominatur de haat ꝛ de secundis intelligit zobar quod dedit sibi suum esse. Nobiles autē gradus intelligibiliuz qui sunt apud nos q̄uis sint nobiliores in intelligere si ipsi sunt in materia anime celestis non intelligunt eos: nam ipsorum gradus intelligere est multo nobilior q̄ sit gradus intelligentium qui sunt sub ipsis: quia pluralitas intelligendi nō est deputata in vltima nobilitate: nā vides q̄ primū intelligit se solū q̄uis ipse sit quodammodo omnia entia: ergo qñ intelligit se iam intellexit omnia entia p illum moduz qr quodlibet entiū recipit suū eē ab esse ipsius. Itaq̄ pluralitas intelligēdi pluralitas nō est: et quidem ipsorum secundorū intelligere diminutū est de suo. Nā quodlibet illoꝝ intelligit se ꝛ primū: ꝛ solutio isti⁹ dubitationis dimittat ad aliū locū. Anime aūt inquantuz perseuerāt in esse ipsaꝝ. Nec faciūt eaꝝ operatiōes ꝛ sunt virtutes ꝛ p parationes solū preparate ad recipiendū impressiones rerū q̄ recipiunt: verbi grā sicut est virt⁹ visibilis anteq̄ videat et ymaginatiua anteq̄ imprimant impressiones reꝝ ymaginatarū ꝛ his similia vsq̄ ad hūc punctuz ipse sunt forme: verū qñ impressiones sunt recepte in ipsis in actu videlicet impressiōes sensatoꝝ in virtute sensibili ꝛ impressiōes ymaginatorū in virtute ymaginatiua ꝛ impressiōes intelligibiliū in virtute rationali sunt separate a formis neq̄ sunt forme nisi p viā similitudis: et sunt lōgiores ab his vt dicant forme sunt ipressiones intelligibiliū que accidūt virtuti rōnali: ipse nāq̄ sunt possibiles esse separate a materia similitudo ipsaꝝ esse i virtute ra-

tionali est multum longinqua a similitudine coniunctio nis forte cū materia: ꝛ qñ accidit ꝙ intellectus in actu est similis intellectui agenti tūc nō dꝫ vocari intellectus for ma nec similis forme: q̄dā tamē hoīes vocāt omnes sub- stantias incorporeas equiuoce dicentes de formis dico ꝙ formarum quedam sunt separate ꝛ denudate a mate- teria nec egent materia: ꝛ quedam sunt que sunt insepa- rate a materia sicut ille q̄ dicte sunt: et hec est diuisio per equiuoca ꝛ forme que egent materia sunt pluribus mo- dis graduū magis autem infimus gradus formaruꝫ est gradus forme q̄ttuor elemētorū: ipse nanq̄ sunt quatuor forme in q̄ttuor materiis. Et sunt alie forme corporū q̄ ge nerantur ex cōmixtione elementoꝝ ꝛ de his etiā sunt ali que quarū vna est nobilior alia. Aliqua nanq̄ forma cor porū mineraliuꝫ est nobilior alia in gradu ꝛ forme corpo rum mineralium sunt nobiliores formis elementorū. Et forme nascentium terre ſm earum nobilitatem sunt no- biliores formis corporum mineralium: et forme anima- lium irrationalium sunt nobiliores formis nascentium terre: forma autem rationalis animalis inquātum ratio nalis nobilior est omnibus formis predictis veruntamē prima materia ꝛ prima forma plus diminuta sunt omni bus aliis in ipsarum esse. Nam quelibet illaruꝫ eget suo esse stabilitate alteri⁹. Altera scilicꝫ forma stabilitatē nō habet nisi in materia. Similiter ꝛ materia ens est ꝛ in se- ipsa ꝛ natura sua ꝑ formaꝫ ꝛ sue essentie ꝑfectio est vt re cipiat formam. Si autem forma non esset neq̄ materia esset: post hoc autem sunt forme quedam. Que abstracte sunt.

¶ Explicit Auerrois de beatitudin e anime.

Alexandri Achillini Bononiensis de Uniuersalibus.

Utrum vniuersalia existant in intellectu. Respõdeo duplex vniuersale: complexum: incomplexu3: complexum est propositio vniuersalis positione vel natura: positione ratione signi distribuentis subiectum: natura vero ratiõe cõtinue veritatis quarumcunq3 illius singularium: sic loquitur Auerrois primo prioru3 capitulo septimo de hoc vniuersali Aristoteles secũdo posteriorum dixit est vnũ preter multa: quoniam veritas vniuersalis a singularium veritate distinguitur: et ẽ principiu3 artis et scientie. Ubi Auerrois aut cum formantur forme in eo quod extrahat ex eis similitudinem que est inter eas: et ex hac similitudine prouenit intellectum vniuersalẽ anime: vniuersale igitur intellectum anime est propositio vniuersalis: similitudo ex qua prouenit vniuersale est conuenientia singularium propositionum per experientiam habitarum: ꝓuentus est effectiuitas instrumentalis quam habet antecedens super consequens. Jlle in quo formantur singulares propositiones habens vim extrahendi similitudinẽ inter eas est homo qui experitur: et tunc propositio elicita aut formatur ex rebus volũtarijs. s. ex his quorũ nos sumus principium per voluntate3 et tunc propositio est principium artis. i. principium operandi: aut formatur propositio ex inuentis per naturam: et tũc propositio est principium speculãdi. Uniuersale autem incomplexum duplex in essendo: in predicãdo: vniuersalia in essendo sunt intellectus quo℞ solũ possibilis nõ intellectu est: qr pura potẽtia in aliquo genere nõ est receptibilis in aliquo illius generis: qr tunc pura potẽtia daret potentialius in eodem genere. Est autẽ intellectus possibilis human9 pura potentia in genere intelligibiliu3 vt dixi i libro de intelligẽtijs. Alij autẽ oẽs intellect9 inferioribus intellectibus conserti sunt. Correlarium. aliquod vniuersale in essendo ẽ extra animã: et aliquod est in aĩa

Intellectus sunt vniuersalia: qꝛ abstracta sunt: nō tñ per alterū sed p se: ꝛ sunt dicibilia de pluribꝰ: quāuis impossibile sit ibi esse multitudinē sub specie: dixit eñ Auerrois primo celi cōmento. xij. Celitas eñ dꝛ de pluribꝰ indiuiduis: ꝛ sicut hec inuenitur in pluribꝰ partibus huiꝰ celi ita nō est longe quin inueniantur plura indiuidua totiꝰ celi. Est aūt celitas forma celi ꝛ est intelligentia: vt in libro de orbibus dixi: qꝛ igitur huiusmodi predicabilia impossibile est predicari de multis vocaui ea vniuersalia in essendo. Uniuersale in predicādo duplex: in potentia: in actu: vniuersale in potentia duplex propinqua: remota vniuersale in potētia est forma materialis substantialis vel accidentalis: dꝛ vniuersalis in potentia: qꝛ nō est abstracta de se: sed abstrahi pōt ab intellectu agēte: ꝛ sic patet qđ materialia intelligūtur per aliud: qꝛ per intellectū agētē eorū formas a materia abstrahētē: sed tñ sunt intelligibilia per se: qꝛ eorū natura. s. forma est abstrahibilis dꝛ vniuersalis in potentia remota: qꝛ ad hoc vt possit forma materialis abstrahi ad esse vniuersale opꝫ etiam prius abstrahi ad esse singulare intētionale. s. vsqꝫ ad cogitatiuam incluse: ꝛ sic patet in remotione ab esse vniuersali ordo ꝛ gradus: qꝛ forma saltē sensibilis hꝫ esse in subiecto in medio: in sensu exteriori: ꝛ interiori. Correla. aliquod vniuersale in potentia remota est extra aīaꝫ: patet de forma que naturaliter est in subiecto: aut extranee in medio licet ipsa nō dicatur vniuersale nisi per respectuꝫ ad intellectum quē formare pōt. Uniuersale in predicando in potētia ꝓpinqua est forma materialis in esse intentionali in ymaginatiua: ꝛ cogitatiua virtute. prio est hoc vniuersale ī potētia: qꝛ aptū est intellectū formare ꝛ vnuꝫ est abstractū vniuersalisante abstractione: qꝛ hec abstractio vniuersalisans solū ab intellectu agente fit transferente formā de esse fantastico ad esse intellectū. Est autē in potētia propinqua: qꝛ nulla alia puta preuia dispōne indiget fantasmata vt in intellectū possibile sit transferibile. Correlariū. aliquod vniuersale in potētia ꝓpinqua est in sensu ſꝫ interiori: cū eñ est forma in sensu exteriori: adhuc remote

adhuc remote ē vniuersalis:lȝ nō remotissime: nō tñ dr fantasma vniuersale:nisi qꝛ possibile est ipsuȝ esse translatū ad intellectuȝ. Vle in actu est forma materialis formans intellectū possibilē:ꝛ hoc est actu vle:qꝛ est abstractū vniuersalizāte abstractiōe ꝛ in pdicando appropriate qꝛ cū predicabilitate de multis est ex parte rei possibilitas multitudinis suppositorū simul vel successiue. Corelariū.solū in intellectu possibili reperibile est hoc vniuersale apd Auerr.qꝛ nulla aīa intelligētiarū p rerū materialiū intētiones intelligit. Sed earū essentia est earuȝ intentio:vt in lib.de intell-dixi:pōt aūt istud vniuersale dici spēs intelligibilis: qꝛ est forma obiecti intelligibilis in esse rū spūali extraneo ītelligibili:nō aūt in eē naturali materiali reali. Qd aūt hec duo eē reb9 cōueniāt pȝ ab ari.j.ce.tex.cō.xxix.ꝛ.xcv.ꝛ.vij.me.tex.cō.xxiij.ab auer.autē in plurib9 lo.vt alibi adducem9. Tuȝ qꝛ istud vle est similitudo obiecti. Dixit eñ auer.xij.me.cō.iij.'intell.accipere cōsimilitudinē inter pticulariaꝫ: qꝛ isto assimilaꝫ intel.obiecto:qꝛ intellect9 : ꝛ obiectū eadē forma formātur p intellectū eñ aīa est intelligibilis .tertio de aīa . Textu cōmēti.xxxvij.qꝛ per se intelligibiliū receptiuus est intellectus silitudinuȝ. Cā igiꝫ efficiēs vniuersalis in actu in predicādo est intellectus agēs nō adiutus ab alio ꝙuis fantasmate vt dixit Auerrois primo de aīa.cōmēto. viij. sed nō est agens proprie qꝛ preexistebat res sed nō in esse qd acquirit ab intellectu aut si in illo eē erat:nō erat cōtinuata cū a fantasmate cū quo nūc cōtinuatur. Est igiꝫ trāsferēs intellect9 agēs de potētia intellecto ad actu intellectū. Hoc voluit Auerrois septimo physicorū cōmēto.xx. dicēs ipsum esse cōprehensionē in nobis nō aliqd factū in se:sed in respectu ad nos . Cā materialis subiectiua est intellectus possibilis:que melius dr locus tertio de aīa textu cōmenti.vj qꝛ accedētib9 in esse reali datur subiectū cui inhereāt: ꝛ formis materialibus de quo extrahātur:sed eisdē in esse intentionali nō : ꝛ presertim vniuersali:forma aūt nō hȝ vniuersale: cū forma sit.licet p modū materie se habeat intellectū agētē tertio de aīa

textu cōmenti.xxxvj.sed tñ secundū naturā intellecti hec forma diuersificatur:alia em̄ est forma simplex:alia cōposita ⁊c. Uniuersalis aūt finis est vt preparet intellectum possibilē ad deū:recipiendū:aut receptū cōseruādū. Qꝺ igitur vniuersale sit in nobis dū intelligimus:experimur omnisꝗ ipsuꝫ sciētia presupponit. Quid aūt sit dixit nr̄ Aristoteles primo posteriorū textu cōmenti.xv. est vnuꝫ de multis:⁊ prio perychermenias est in multis natū predicari.⁊ primo de partibus aialium: que in pluribꝰ sunt hec vniuersalia appellamꝰ.Est igitur intētio: que oē predicamentū trascendit.dixit em̄ Auerrois.xij.methaphysice cōmēto.iiij.Et facit.s.intellectꝰ ea.s.vniuersalia vnā intentionē:vnde primo methaphysice cōmēto septimo. Auerrois declarās speciē dixit.intentio in qua communicant supple indiuidua est spēs.Quale aūt sit:patet q: est spirituale:formatiuū:representatiuū:preparatiuū intellectus.Propter qꝺ aūt sit:patet.s.vt res materiales cum suo primo principio vniat ⁊ cōiungat. Corruptibiliū em̄ natura cū deo:cōtinuabilis est a quo exiuit in esse:nō autem in esse reali:sed in esse intentionali ⁊c.

¶ Expletis terminorū significationibꝰ: causis:⁊ questionibus:soluēda sunt dubia.primo ex natura vniuersalis in se. Utrū vniuersale sit nomē tm̄. Respōdeo qꝺ nō per Auerroim primo methaphysice commento sexto.

¶ Si em̄ qui sic dicūt scientiarū destructores: q: eisdem terminis vocalibus scriptis aut mentalibꝰ ad placitū tñ significantibus vtitur doctus ⁊ indoctus carens sensibus ⁊ habēs eos: ⁊ sic nō necesse esset deficiēte sensu deficere nobis scientiam illius sensus quod est contra philosophum primo posteriorum.

¶ Quare dicendū est intentiones rerū apud doctū reperiri:quibus doctus caret.Dicēdū tñ qꝺ certū genus vniuersaliū analogicorū vt ens:substātia:spūs corpus sunt termini ⁊ nomina tantū: ⁊ nō sunt intentiones rerū naturaliter significantes importata per ipsa silr̄ de equiuocis dicendū:si vniuersalia appellarentur generaliter em̄ omne corruptibile cōmune ⁊ incorruptibile: ⁊ etiā ōm-

ne incorruptibilibus appropriatum cōmune tamē multis:est analogum et non vniuocum.

¶Secūdo vtrū vniuersale sit cōmunis rationis. Respōdeo non: quia sit fictum a ratione quia intentioni respōdet significatum ex parte rei:sed est rationis vniuersale in actu:quia ab intellectu est et in intellectu.

¶Tertio vtrum vniuersale sit respectiuum? Respondeo respectiuum per Auerroim primo methaphysice cōmēto.xxviij.autoritate veridicantium species sunt relatiue et non sunt existentes per se.

¶Item septimo methaphysice cōmēto.48. vniuersale est in capitulo ad aliquid. Item.10. methaphysice commento.xxi.scientia dicitur secundū relationem ad scitum est autē aliquod vniuersale scientia etc. Item quinto methaphysice commēto.xx. Intellectus in sua substātia est relatiuus:sed nō est in substantia intellecti: quia intellectus speculatiuus essentialiter refertur: sed intellectū accidentaliter:quia intellectum non est de natura sua intellectum:sed per aliud efficitur intellectum.

¶Quarto vtrū vniuersalia sint scientia rei. Respondeo quod sic per Auerroim primo methaphysice cōmēto. xxvij. distinguētem comprehensionem vniuersalē a singulari. Comprehensio vniuersalis est scientia singularis in potentia cōprehensio autē singularis nō est scientia. Item Auerrois in de beatitudine anime intellectus speculatiuus est sciētia in potētia. Item Auerrois.xij. methaphysice cōmēto.51.remanet scientiā vniuersalem a deo:quia vniuersale non est nisi scientia singularis in potētia: potentia autem non est in deo.

¶Quinto vtrū vniuersale sit extra aīam in re abstractū. Respōdeo qđ nō per phm primo de aīa textu cōmēti. viij. Uniuersale aut nihil est aut posterius est:quia platonicū vniuersale aut nihil aut ꝑposterius singulari sensibili:quia si pcederet singulare ita qđ eēt cā rei sensibilis:nō posset intelligi res sensibilis nisi nobis pbatū fuisset qđ idea ē quēadmodū pbatū est qđ materia et forma est:ꝯsequēs ē falsum:quia notū est singulare et nō idea: patet quia nō pfecte co

gnoscitur tñ ignorata illius cã nõ est aũt id ea simul cũ sensibili re: qꝛ ponit idea incorruptibilis: sensibile vero corruptibile ergo post est. philosophus etiã primo poste riorũ capitulo. xix. Gaudeant spẽs platonis: mõstra eñ sunt qꝛ nõ sunt a natura nõ eñ moueri possunt qꝛ nõ cor pore neqꝫ corpori affixe neque mouere qꝛ abstracte sunt nõ formãtes corpus: patet septimo methephysice commento. xxxi. ⁊. xxviij. Sed qđ prima pars disiunctiue vera sit patet rõne Auerrois tertio de aĩa commento. xvi. Si vniuersalia essent in re abstracta res intelligerẽt: patet consequentia qꝛ res in se intellectionem haberent: est enim res abstracta intellectus secundaꝫ formam. Auerrois tertio de anima commento. xviij. Si vniuersalia essent in re abstracta: nõ oportet ponere intellectũ agentẽ patet cõsequẽtia qꝛ solũ ad abstrahendũ inuentus est intellectus agens: ex hoc patet quare Aristoteles enumerãs predicamẽta. xvij. physicorũ textu cõmenti. iij. ⁊. xvij. substantiã enumerat per hoc aliquid ⁊ alia predicamenta non sic: quia plato non ponebat ideas accidentibus: sed substantijs: vt igitur per substantiã nõ intelligerẽtur idee platonis: dicebat hoc aliquid qđ est nomen indiuidui. Similiter patet qua re secũdo de aĩa textu cõmenti. ij. Aristoteles formã diffinit per esse illaꝫ que aliquid est hoc: ⁊ tũc certũ est formaꝫ nõ esse ideã. idẽ colligitur. xij. Methaphisice textu cõmenti. xiiij. Quod si dixit philosophus secũdo de aĩa textu cõmenti. lxviij. Eadẽ est natura cõmunis vtriqꝫ. s. celo ⁊ aeri: intelligit qđ vtrũqꝫ est diaphanũ. Saluatur etiã generationes vnioni absqꝫ natura cõi: per esse genitũ eiusdẽ speciei vel generis propinqui cũ generante: similiter in specie athoma esse cõparatione septimo physicorũ textu cõmenti. xxiiij. Cõuenientia quoqꝫ licet sit similitudo vel in substantia vel opere vel accidẽte: cõtrarietas aũt discõueniẽtia aut repugnãtia: nõ reqrit fundamẽtũ aliud in re ab ipsis indiuiduis met penes aũt quid rerũ perfectiones mensurentur dixi in fine libri de intelligentijs: potest enim indiuiduũ perfectioris speciei essentialiter mensurare minus perfectã

speciem: quamuis nō essentialiter mensuret indiuidua proprie speciei. Nec etiā propter hoc oīs differētia numeralis est eque magna distictio: qr plus vel minus differūt aliq̄ indiuidua: possunt etiā alia indiuidua plusq̄ numero distingui absq̄ hoc quod ponatur natura specifica extra: patet ex distinctione indiuiduorū per principia eorum intrinseca. Natura etiaz intendens conseruare speciem: prime intentionaliter intendit verbi gratia hominem: non quia conseruet vniuersalem hominē sed quia cōseruat indiuidua: vt quod semper sit homo aliquis vel aliqua. Quod si dixeris extra animaz reperitur propria passio vt risibilitas: ergo extra animam reperitur subiectum cuz quo conuertitur. Respondeo nō datur passio vniuersalis extra animam sed in intellectu ipsa reperitur: et ibi habet subiectum cum quo conuertitur. Quod si Auerrois quarto physicorum commento ij. diffinitio communis declarat hanc naturam communem: patet qd per nō habens naturam communē intelligit Auerrois equiuocum et per habēs eā vniuocū: et p appropinquās nō habenti naturā est analogum.

¶ Sexto vtrum vniuersalia sint extra animam?

¶ Respōdeo q̄ non. Auerrois primo de anima commēto, viij. diffinitiones nō sunt rerū vniuersaliū extra aiam existentiū sed particulariū. Si autē essent res vniuersales extra: eorū essent diffinitiōes: cōtra Auerrois ibi intellectus agens facit in particularib⁹ vniuersalitatē: ergo in particularibus est vniuersalitas: ergo extra aiam est. Respondeo nō est in eis per formalē inexistentiā: sed in eis qr eorū est illud vniuersale. cōtra Auerrois primo physicorū cōmento. 28. genus et differentia sunt entia in rei veritate et precedunt rez in esse. Respondeo prioritas vniuersalium est prioritas in intellectu iuxta Auerroim xvij. methaphysice commento. 27.

¶ Septimo vtrū vniuersalia substātiarū sunt substātie. Respōdeo qd nō per Aristotelē septimo methaphysice textu et commento: qr substantia cuiuslz rei est ei propria nullū vniuersale est propriū singulari. Itez cōmento. lxij.

Nulla substãtia est ꝯmune: vl'e est cõe. Tertio nulla substãtia est in pluribus: vniuersale est in pluribus: idẽ cõmento .lviij. idem Aristoteles ꝛ Auerrois .xx. methaphisice textu cõmenti .vj. impossibile est vt aliquod vniuersalium sit substantia: quia impossibile est vt aliquid sit cõmune plurib⁹ nisi scd̃m qd̓ in aïa tm̃: intelligo hec de vniuersali ĩ predicãdo appropriate ꝑpter cõitatẽ intellect⁹ possibilis apd̓ auerroim: supposito aũt qd̓ vniuersale sit ĩtentio tũc vniuersale nõ est substãtia rei: quia intẽtiones sunt res velocis trãsmutatiõis ꝛ nõ fixe tertio de aïa ꝯmento .xxxix. Ergo nihil est fixũ. Ratio est Auerrois .j. methaphisice cõmẽto .xlv. Item intẽtiones sunt q̃litates aïe ipsaꝝ formãtes ꝛ denominãtes ĩtelligere: si igit̃ essent substãtie tũc substãtia ꝯponeret̃ ex q̃litatibus qd̓ est impossibile. rõ est Auerrois septimo methaphisice ꝯmẽto .xlvij. Qd̓ si essentiã ĩtellectũ formãtẽ ꝯsideraueris quãtũ ad esse reale qd̓ hꝫ in materia tũc aliqd̓ vniuersale ẽ substãtia aliqd̓ vero accidẽs forma eni ꝛ substãtiali ꝛ accidẽtali formari põt ĩtellect⁹ possibilꝭ. Qd̓ si dixeris ꝙ substãtia nõ ẽ ĩ subiecto Aristo. ĩ p̄dicamẽtꝭ verꝫ ẜꝫ suũ eẽ reale.

¶ Octauo vtrum vniuersalia sint forme.

Respõdeo ꝯpositũ duo dicit materiã: et formã: materia nõ est in aïa: qꝛ potẽtia nõ format: qꝛ potẽtia nõ est act⁹. Qd̓ .ſ. xij. methaphisice cõmento .xiiij. materia nõ hꝫ esse extra aïaꝫ scd̃m hũc intellectũ: qꝛ est cõis: dico qd̓ materia est in intellectu per intentionẽ ad placitũ ipsaꝫ significantẽ: sed non per intẽtionẽ eam naturaliter significantẽꝫ compositũ etiã nõ est in aïa: qꝛ lapis nõ est in aïa tertio de aïa textu commẽti .xxxviij. qꝛ potẽtia ꝛ materia est pars ꝯpositi que a seipsa abstracta esse nõ potest: forma igitur est in aïa et sic vniuersale est forma. Unde Auerrois septimo cõmento .iij. Artificiũ nõ est nisi forma generati sicut est in naturalibus. Itẽ primo methaphysice commẽto vigesimoseptimo. et sunt forme et loquitur de compꝛehẽsionibus vniuersalibus et .xiiij. methaphysice commẽto .xiiij. forma eius qd̓ fit est in anima. Forma aũt equoce dicit̃: sed forma vniuersaliꝭ que declarat quiddita.

tatez speciei & de forma particulari que ē forma materie demōstrate Auerrois septimo methaphysice cōmēto.xv. est autē vniuersale forma declarans. Auerrois etiā septimo methaphisice cōmento.xxxvij.diffinitio est intētiōis vniuersalis & forme vniuersalis & proprie nō cōgregati ex materia & forma & de genere & differētia dixit.vij.methaphisice cōmēto.xliij.gen9 est forma vniuersalis differētia vero particularis: & quāuis de genere dixit Auerrois cōmēto.xvij. primo methaphisice quod est mediū inter actuz et potētiam intelligit qđ est forma sub esse imperfecto.

¶ Nono vtrum vniuersale a natura denominata differat. Respondeo in vniuersali duo inueniuntur: materiale: & est natura translata: formale: et est esse intentionale datū nature ab itellectu: dico natura qꝫ ē forma: dico igitur qđ nō re differt sed formaliter seu ratione & sic intelligo Auerroim pmo celi cōmēto. 92. forma est subiectū vniuersalitatis: & Auerroim .qnto methaphysice cōmēto. xxx. ꝙ gen9 & differētia accidūt forme secūdū ꝙ forma est

¶ Decimo vtrum vniuersale quantum est de se non est in intellectu nec extra quod sic videtur: quia quod sit extra ab agente naturali est reducente materiam de potentia ad actum : et quod sit intra intellectum ab intellectu agente est transferente formam de esse singulari ad esse vniuersale. Respondeo differentia est inter non esse de se hic. et de se non esse hic prima est negatiua indicans naturam nō trahi ad existentiā naturalez a se ipsa & hoc est verū. secūda indicat negationē per se cōuenire nature quod nō est possibile qm̄ tūc ad esse hic trahi nō posset qꝛ oppositū predicati substantialis rei cōuenire nō pōt contra sequitur dari vnitatē prescindentem ab esse vniuersali & singulari patet de ista natura in se considerata que potest habere duplex esse: vniuersale et singulare & neutrū habet. Respōdeo differt nō habere hoc esse a nō cōsiderari sub hoc esse: forma igiꝰ cognita hꝫ esse intētionale: licet nō considereꝰ sub esse intētionali: sed consideratur vt pōt sibi vtrunqꝫ esse aduenire: & hinc sumpserūt aliqui abstractionē nature: qꝛ de se singularē nō includit

Undecimo vtru₃ vniuersale sit corporale. Respo̅deo vni uersale in actu est indiuisibilis. vi. phisicoru₃ come̅to. lix. Aristoteles quoque tertio de anima textu commenti. xv. aliter non posset vniuersale formare intellectu̅ qui est inextensus: sed in esse naturali est extensum ꝛ corporeu̅ sed per accidens: quia ad extensionem subiecti: aliter duo corpora essent simul.

Duodecimo: vtru̅ vniuersale sit corruptibile. Arguo qꝺ sic: quia destructis primis substantijs impossibile est aliquid alioru̅ remanere. Aristoteles in predicame̅tis. Sed illud concluderent de esse reali forme non au̅t inte̅tionali: nisi intelligeretur consequentiam negatiue a singularibus ad vniuersale valere: voluit au̅t Auerrois co̅mento: vij. quod intellecta speculatiua essent generabilia et corruptibilia: habent enim duplex subiectu̅. intellectu̅ possibilem ꝛ hoc est eternu̅: ideo ꝛ ipsa: ꝛ habent fantasmata: ꝛ ꝑ isto sunt generabilia ꝛ corruptibilia. ite̅ primo metaphisice co̅me̅to. xxvij. vniuersalia sunt ꝑ accn̄s corruptibilia qꝛ corru̅pit hoc vel illud singulare fantasiatu̅. Quid si dicatur ex. xij. methaphisice commento viginti septe̅ ꝛ octo methaphisice commento. iiij. ꝛ etia̅ septimo methaphisice co̅me̅to. lviij. vniuersale no̅ generat neque generatur: intelligitur ipsum non acq̄rere: aut perdere esse reale: qꝛ non est ens reale vel quia remanet aliquod indiuiduum corrupto alio presertim de genitis ḡnatione no̅ cessabili. Aristoteles au̅t primo posteriorum commento. xxvi. vniuersale est semꝑ ꝛ vbique intelligit vniuersale no̅ sibi determinat locu̅ neqꝫ tp̄s: qꝛ eoru̅ indiuidua in varijs locis et diuersis tp̄ibus existere pn̄t ꝯtra vniuersale. e̅ ingn̄abile ꝛ incorruptibile p̄io posterioꝝ capitulo. xx r̄ndeo ꝯcessum est ꝯseque̅s ꝑ respectu̅ ad i̅tellectu̅ possibile̅ cu̅ q̄ stat dictu̅ Auerrois. iij. de aīa ꝯme̅to. xx. vniuersalia sunt colligata cu̅ ymaginibus ꝛ corrupta ꝑ corruptiones eorum.

¶ Sc̄d̄o ꝑncipaliter ꝯparari pn̄t vniuersalia singularib9 primo vtru̅ vniuersale sit in singulari aut sepatu̅ a singulari: r̄ndeo vniuersale in pote̅tia remotissima e̅ i̅ singulari sicut ꝑs in toto: qꝛ est forma: ſ₃ vniuersale in actu est in

intellectu ⁊ nõ in singulari:sed sepatũ est ab eo:qꝛ abstra ctũ est ab eo ⁊ repositũ in intel.possibili est tñ in singula ri p ꝑdicationẽ p sumptionez cũ superioris de inferiori regulantᷓ syllogismus ⁊ demõstratio primo posteriorũ:sꝫ non p inexistẽtiã:dixit eniꝫ Auerrois.vij. methaphysice commento.xliiij.in indiuiduo nõ est substãtia nisi mate ria ⁊ forma particularis ex quibus componitur.
¶Secũdo vtrũ vniuersale fit idẽ vꝉ diuersuꝫ a singulari. Rñdeo est idẽ ꝺm formã:sed diuersuꝫ ꝺm ꝯgregatũ ex ma teria ⁊ forma vt.vij.methaphisice cõmẽto.xv.dixit Auer rois de quidditate homis.Duplicẽ tñ hꝫ forma existẽtiã materialẽ:intellectualẽ pria dꝛ realis⁊ p eaꝫ res est extra nihil.⁊ nõ multiplicaᷓ:p scðaꝫ res nõ est extra nihil mul tiplicanᷓ enim esse intentionalia: qꝛ forma in intellectu aliquando est species specialissima:aliqñ subalterna:ali quãdo genus generalissimum:secũdum quod forma ma gis vel min⁹ abstracte consideratur.hec tamen esse sunt finita quemadmodum predicamenta sunt finita pricio po steriorum ⁊ secundo methaphisice textu cõmẽti.io.Utrũ qꝫ tamen esse est a prima causa:sed diuersimode:quia ab eo vt principium vnde motus pendet esse reale ab eo ve ro vt intellectus agens pendet esse intẽtionale primo ta men agenti respondet materia pro passo:secundo vero respondet intellectus possibilis qui est materia intelligi bilis propter diuersitatem inter hec duo esse de vniuer sali esse scientiam dicit philosophus primo posteriorum ⁊ non de singulari.⁊ Auerrois primo methaphisice com mento.vj.indiuidua sunt scibilia secundum formã:⁊ nõ secundum materiam : quia secunduꝫ formam habẽt esse permanens secundum vero materiam esse flexibile. Iteꝫ vniuersalia sunt remota a sensu:singularia vero propin qua.primo posteriorum.Item vniuersalia percipiuntur intellectu ⁊ non singularia:⁊ sensu singularia ⁊ non vni uersalia.Iteꝫ aliud est caro ⁊ carnis esse:tertio de anima textu commenti noni. Item singularia multiplicantur vniuersali non multiplicato. Item vniuersalia non sunt per se generabilia sic. Quod si non essent ista esse vnius

forme: non saluaretur domus esse ex vniuoco qd est contra phm septimo methaphysice textu commenti trigesimi. domus enim intra est sine materia extra vero est cu materia. Qd si Auerrois tertio methaphysice commento decimo vniuersale et singulare sunt due nature intellexit inter ea esse formalem distinctionem.
¶ Tertio vtrum vniuersale sit causa singularis: Respondeo vniuersalia artificialia sunt causa efficiens regulans artificem vt sanitas in mente medici. secundo physicorum commento. xxvij. et quinto Methaphisice commento secundo et tertio. sed in naturalibus in illo esse in quo sunt abstracta per intellectu non sunt cause singularium nisi vt forme declarantes: vt scdo physicorum comento. xxxi. et. xij. methaphysice commento. xxxv. est: vnde Auerrois primo methaphysice commento sexto: species est causa rerum i. causa scientie indiuiduorum et sic: intelligendus est Auerrois primo methaphysice commento. xxviij. intellectum enim vniuersale est prius secundum causam et tempus eo qd est sub eo. Sed vniuersalia in potentia secundum esse qd hnt in materia sunt cause singularium formales finales et efficientes: conseruantes indiuidua quorum sunt forme: non tamen producunt illa
¶ Quarto vtrum vniuersalia declarent quidditatem singulorum? respondeo quod sic. Auerrois primo Methaphisicorum comento. xlv. quia sunt essentia et quidditas ipsius singlaris: ideo cum singularia in intellectu fint singularium quidditas apud intellectum est: et ideo indiuidua sunt habentia quidditatem eorum cognitam apud intellectum: et sic cognita sunt scdm formam eorum.
¶ Quinto vtrum vniuersalia predicentur de singularibus? respondeo qd sic ex diffinitione vniuersalis. Nomina enim compositorum principaliter importat formam: scdo compositum persertim naturalium scdo de aia commento. xiij. ideo sub significato compositi cadit forma: verificatio aut est inter signum et signatum et econtra. Auerrois aut nono methaphysice commento. xij. distinguit materiam ab vniuersali: materia non predicatur de illo cuius est noie principali sed denoiatiuo: vniuersale autem de re patet scdm quod est forma. forma

tamen in intellectu põt esse ratio cognoscendi partẽ: totum vt est ratio cognoscendi partem non est vniuersale predicatum de indiuiduo in quo sensu concedit hec aial non est anima. Septimo methaphysice textu commenti. xxxvj. vt aũt forma est ratio cognoscendi totũ: sic est vniuersale predicabile de indiuiduo: vt colligitur septimo methaphysice commento. xxxiiij. forma enim predicatur p se de habente formã secundum q declarat eius quidditatem substantialem. Item commẽto. xxxv.

¶ Sexto vtrum vniuersale existat: nullo singulari illi9 existente. respondeo existentia reali non: sed existentia intẽtionali est possibile.

¶ Septimo vtrum vniuersale sensibilium cuius nullum singulare fuerit sensatum sit in intellectu. Respõdeo nõ per simplicem intentionem. Sed si propheta iudicat de non sensatis futuris: hoc est per conceptuum pluriũ congregationẽ: differentem tamẽ a conceptuum cõgregatione qua erronee comprehenduntur impossibilia existere: quia compossibilia sunt importata per cõceptus plures qualiter non est in aggregationibus conceptuum representantium res impossibiles.

¶ Octauo vtrum vniuersale sit notius singulari: rñdeo pri9 notũ est singulare: qr in hoie duplex est vtus cognoscẽs: sensitiua: intellectiua: sensitiua pri9 tpe operatur in a indiuiduo q̃ intellectiua: intellectiua eñ cognitio a sensu originẽ ducit: sensus aũt vniuersalia nõ cognoscit: sz singularia. et est sentẽtia philosophi primo posteriorũ. et prio methaphysice dicentis singularia esse prius nota qr sunt ppinqua sensui. Si aũt respectu intellectus sumat cognitio tũc nõ prius cognoscit vnũ q̃ alter: qr eadẽ cognitõe vtrũq3 cognoscit: qr cognitio vniuersalis est cognitio singularis in potẽtia. intellectus eñ propter abstractionẽ suã cognitionẽ singularis recipere nõ potest: qr tũc intellectus esset sensus. Tertio de aia commẽto. xviij. Itẽ tũc nõ esset differẽtia inter singulare et vniuersale. Si aũt notius intelligitur magis notum: tunc non comparantur: quia alterius rationis sunt notitie et aliarum virtutum.

¶ Nono vtrum species prius apprehendetur ꝙ genus Respondeo qꝺ sic cognitione confusa contingēter tamē sed non distincta patet ex Auerroe. Tertio de anima tex tu commēti. x. quia conceptus generis extrahitur ex cō ceptu speciei: donec intellectus ascendat ad quidditatē simplicem: que est genus generalissimum: conceptus au tem entis communis non est naturaliter significans sꝫ ad placitum vt dixi in libro de elementis.

¶ Decimo vtrum forme intentionales educant de potē tia materie. Respondeo non: qꝛ omnis forma educta de potentia materie motu ex ea extrahitur: qꝛ agens extra hens habet in materia in quā agit dispositiones discon uenientes forme extrahende quas oportet abijcere. In tentiones autē non motu extrahuntur: sꝫ in instanti est earū trāslatio: nullo motu precedēte vt dixit Auerrois se cūdo de aīa commēto. xxv. ex his elicit qꝺ vniuersale est in intellectu: qꝛ predicabilitas est ꝑ intellectū cōponētē ꝛ diuidentem. Tunc etiā res sensibiles in se sunt in potē tia: sed in sensu sunt actu ꝓportionabiliter: res itelligibiles in se sunt in potentia sed in intellectu sunt in actu.

¶ Tertio comparantur vniuersalia intellectui: et primo vtrum vniuersale sit innatum intellectui possibili. Res pondeo quod nō: quia dantur ab intellectu agēte ꝛ pos sibile est quod ex tempore: intellectus enim possibilis est pura potentia in genere intelligibilium ergo nullam for mam sibi determinat. Et quamuis habitis terminis in tellectus naturaliter assentiat alicui ꝯplexo puta per se noto: non tñ incomplexa sunt naturaliter habita.

¶ Secundo vtrum vniuersalia sint obiectum intellectꝰ. Respondeo esse in intellectu est duobus modis: obiecti ue: subiectiue: subiectiue sunt intentiones vniuersales: ꝛ que ex eis componuntur. Obiectiue est tripliciter: remo tissime et sunt entia extra animam: remote et sunt inten tiones in medio in sensu exteriori: et interiori: propin que: et sunt illa que formāt intellectū: primo eñ physico rū Aristoteles textu commēti. xlix. vniuerale secundū ra tionē notū est: singulare aūt secunduꝫ sensum: probatur

ratio est vniuersalis in recto: ergo ratio ē vniuersalis in genitiuo: patet añtecedēs: qz intellect9 est substātia abstra cta patefacta quia modo essendi proportionatur mod9 operandi: et modo operandi obiectū: patet consequēs quia intellectus est ipsius vniuersalis tanquam obiecti Similiter de sensu ipse est singularis in recto: qz est forma materialis: ergo est singularis in genitiuo: patet cōsequentia: ab agente singulari operatio est singularis ꝛ obiectum singulare. Singularium enim sensus est primo posteriorum capitulo.xvij. Esse autem obiectiue remote in intellectu est dupliciter: vno modo habēs intentionē in actu in intellectu: alio modo non habens sed potens habere: primo modo solum cognita hñt esse obiectiuū: sed secundo modo cognoscibilia Habere autē intētionem in intellectu est dupliciter propriā: hanc habent ꝑ se intelligibilia: alienā: et sic intentionē habent in intellectu que per accidens intelliguntur: ex hoc patet qđ obiectum vniuersale in potentia presupponitur intellectui sed vniuersale in actu non: quia primum est intelligibile secūdū vero ē intellectuz intellectio et formatio: sz obiectū vniuersale in actu ꝓcedit sciētiaz que est habit9 ꝯclusionis: ꝛ potest cōponere propositionez per se notam.

¶ Tertio vtrū vniuersalia in actu sint in itellectu aut extra. Respōdeo qđ nō extra: quia tunc vniuersale in illo esse in quo esset intra itellectū esset extra: vniuersale em̄ est dum intelligitur singulare vero dum sentitur in particulari autem de ente ꝛ vno philosophus et Auerrois. Ens ꝛ vnū sunt vniuersalia que nō habēt esse nisi in aīa ꝛ de vniuersalibus artificialiū dixit Auerrois primo methaphysice cōmēto.xxxiiij. Null9 dicit ꝙ vniuersalia eorū habēt esse extra animam. Et duodecimo methaphisice cōmento.xxvij. vniuersalia non habent esse extra animam. Contra vniuersale sentitur secundo de anima cōmēto.cviij. Respōdeo itelligit singularia sub vniuersali ꝯtenta sentiūtur. sens9 em̄ est virtus singularis cui repugnat vniuersalit cognoscere: sz singulariter ꝯfuse cognoscit: nō em̄ scit sens9 discernere singłare sensatū ab oī qđ

nõ est ipsuz:patet de duo iterũ presentato habẽti cogni-tionẽ ei⁹ in memoria nõ discernẽti an sit id indiuiduum quod prius nõ enim identitas est per se sensatũ. Cõtra natura lapidis est extra aiam ꝛ vniuersalis. Respondeo natura lapidis est forma lapidis:ꝛ extra aiam in esse rea li ꝛ in illo esse nõ est vniuersalis in actu sed in esse inten-tionali vniuersali est in intellectu ꝛ nõ extra: nihil antez impedit quin termini vniuersales ad placitum significa tiui sint extra animam.

¶ Quarto vtrũ forma in intellectu habeat esse singula-re:ꝙ sic per Auerroim tertio de aia cõmento decimo:in-tellectus intelligit singulare extra. Respõdeo singularis est singularitate vniuersali:nõ multiplicabili nõ aũt sin-gularitate multiplicabili. Auerrois primo methaphysi-ce cõmento.xi.dualitas est in re ꝑpter materiã:iõ immã-teriale nõ iterat̃ ꝫm indiuiduũ: ideo intellecta nõ iterã tur:iõ intellectũ aialis nõ iteratur. Auerrois aũt intelli-git in hac re singulari formã:non tñ in esse singulari sed vniuersali singulare etiã ibi intelligitur incõplexũ vide-licet in eodẽ tertio in multis locis. Intelligit etiã intelle-ctus singulare remote:nõ propinque. Est aũt apd̃ Auer roim intellect⁹ vniuersalis in essendo ꝛ hz vnitatẽ indiui dualem eandẽ cũ specifica:ꝛ tali esse singulari singulari-zatur forma in intellectu. Correlariũ. aliqđ singulare per se cognoscitur ab intellectu scilicet illud cui⁹ esse est vni-uersale.

¶ Quinto vtrũ vniuersale verius habeat esse in intelle-tu ꝙ̃ extra. Respondeo esse naturale est distantius a pri mo ente:esse vero spirituale est ꝓpinqui⁹:ꝙ̃uis sit extra-neum. Est igitur spirituale esse ꝑfectius:qm̃ nobilius est agens:nobilior potentia ergo nobilior actus origine tñ prius est esse naturale: qꝛ ab illo trãsumit̃ esse spirituale. Contra sequitur accidẽs esse nobilius substantia: qꝛ in-tellectio est qualitas. Respondeo intellectio est qualitas analogice cũ aliis qualitatib⁹ nõ vniuoce:cõsequens au tem non sequitur absolute:quia omni accidente est ali-qua substantia nobilior.

¶Sexto vtrũ scientia sit ipsum scitũ. Respondeo entiũ alia sunt intelligibilia in actu: alia in potẽtia. intelligibilium in actu primũ est deus cuius sciẽtia perfecte est ipsum scibile: secũda vero substãtia est scientia qua scitur secunda: sed prima substãtia est quo secunda scit primã: tertia est scientia sui & scitum: & secunda est scientia secũde in tertia et prima est scientia prime etiam in tertia: et sic semper scientia est scitum: licet aliquando sciens a scientia & scito differat: in libro de intelligentijs dixi. Intellectus aũt materialis cognoscit materialia: & immaterialia. Si imaterialia: aut scientia: aut sapientia appropriate. Si speculatiua scientia: tunc distinguit scientia a scibili: q2 sciẽtie sunt notitie ꝓpositionũ demõstratione cõcluse constãtes ex intẽtionibus terminorum ad placitũ res significantium: & de ista sciẽtia dixit Auerrois tertio de anima cõmen. xv. scientiaз speculatiuã esse ipsuз scitũ est impossibile. Si autem sapientia proprie dicta sciãtur sic scientia est ipsum scibile: q2 intellectus possibilis in se recipit substantias intelligentiarũ & eas ꝑ earũ essentiã intelligit: de ista sciẽtiali sapiẽtia loquẽs Auerrois tertio de aia ꝯmento. xxxvj. dixit nõ est aliquid scientiarũ speculatiuarũ sз aliqd currens cursu rei generate naturalit̃ a disciplina scientiarũ speculatiuarũ: & sic multiplicatis obiectis intelligibilib9 multiplicant̃ sciẽtie vel sapiẽtie. Si aũt de materialib9 loquimur: primũ est intellect9 possibilis: ipse autẽ scitur sciẽtia distincta ab ipso scibili: q2 intellect9 possibilis cognoscit se: aut intellectõe nõ felicitatiua: & tũc intelligit se ꝑ intellecta speculatiua: q̃ in itellectu possibili recipiũt: q2 forma ẽ cognitio materie: aut se intellĩgit itellect9 possibilis intellectiõe felicitatiua et sic per substantiaз intellectus agentis intelligit se: quia tamen vnũ informat aliud: ideo vniuntur: et sic aliquo modo identificantur. ¶Si autem loquimur de alijs intellectis naturalibus Hec autem sunt composita ex materia et forma: & tunc quia intellectio est forma rei abstracta: ideo scientia a scito distinguitur sicut forma a cõposito: quia tamẽ forma est essentia & quidditas ꝯpositi

dans cõposito esse nomẽ ⁊ diffinitionẽ: iõ forma est aliquo mõ idẽ ɔposito: ⁊ sic sciẽtia est aliquo mõ idẽ scito. Si aũt cõparet scia forme: sic est idẽ scia ꝙ scibile: qꝛ forma scitur ꝑ formã. Sed tñ est ibi aliqua distinctio qꝛ forma in esse intentionali vniuersali est scia: sed in esse reali est scitũ remotũ sed scitũ ꝓpinquũ est ipsamet forma in esse vniuersali. Si aũt scientia cõparetur materie: qꝛ illa est cognita ꝑ accidens: sic sciẽtia distinguitur a scito: qꝛ forma nõ est materia: sed est illi aliquo mõ idẽ per inseparabilitatẽ inesse iter formã ⁊ ipsã: qꝛ forma est dans esse determinatũ specificũ ⁊ formatũ ipsi materie: ⁊ eam perficit: ⁊ sic vnũ sunt: ⁊ sic est cognitio materie per formam vt in libro de elemẽtis dixi: materia eñ celi per formam celi cognoscitur: cũ perfecte cognoscitur. Si autẽ impfecte cognoscat: tũc est de ipsa sicut de aliis inferioribus aut superioribꝰ cũ sic cognoscũtur. s. ꝙ per intentiones ipsa ad placitũ significãtes intelligitur vt in libro de orbibus declaraui. Indiuidua aũt suas formas habẽt in intellectu q̃ dicũtur sciẽtie ipsorũ sed in potẽtia: qꝛ particularia nõ sciuntur nisi in potentia: vt dixit Auerrois. xii. metaphysice ɔmẽto. ii. qꝛ actu scitũ ẽ vniuersale: ⁊ nõ singulare: qꝛ actu scitũ format aiam. Si aũt celestia dicãtur potentia cognita: qꝛ a nobis cognoscãtur: sed cognosci possunt tũc est potentia solũ respectu nostri nõ autẽ absolute: qꝛ ipsa in se sunt cognita: ⁊ sic patet quomodo oportet cõsiderare de intellectu cõsiderare aliquo mõ de oĩbus intelligibilibꝰ ſm certã mensurã ⁊ rationẽ nõ aũt ꝙ alie scientie tollantur: vt arguit Aristoteles primo de partibus aĩalium. Scitũ aũt scientia cõplexa est duplex ꝓpinquũ: ⁊ remotũ ꝓpinquũ est ꝓpositio in intellectu existens: remotũ vero est significabile cõplexe: hoc autẽ cõplexe significabile licet oportet ꝙ sit verũ põt tñ esse ꝙ nõ sit ⁊ põt esse ꝙ sit: qꝛ negatiuarũ ꝓpositionũ põt esse ꝙ termini nõ supponãt pro aliquo quãuis vere sint vꝫ: nihil est chimera: ⁊ põt esse ꝙ subiectũ pro aliq̃ supponat: ⁊ tũc significabile cõplexe est aliquid: quia rei importate per subiectũ identificatur: est eñ hoiem esse animal:

alal:ipse homo:affirmatiuarum autẽ verarũ alique sunt de terminis ampliatiuis: alique nõ. Si sunt de ampliatis verbis:aut distractis possunt esse vere quamuis complexum significabile nihil sit.vt cesarem fuisse. Cum autem verbum non ampliatiuum non negatur neq; distrahitur:tunc si propositio est vera: cõplexe significabile est aliquid vel aliqua:sed ipsum est duplex:necessarium ⁊ cõtingens:⁊ necessarium duplex per se notum:et est notum ex terminorum suorum euidenti compositione nõ per se notum: ⁊ hoc habet causam :quia veritas antecedentis est causa veritatis consequentis vel in essendo vel in inferendo:nõ enim oportet significabile complexe certum sit inquantum in noticia ꝙ etiam omne sit huiusmodi:⁊ ratio ex implicatione contradicitonis non valet scilicet oppositum implicat ergo incausatuꝫ est .tertio enim de anima cõmento.xxxvi.veritates consequentis demõstrabiles dupliceꝫ habent causam vniuersalem et principalem ⁊ est intellectus agens : aliam vero particularem ⁊ instrumentalem ⁊ est antecedens aut eius notitia.

¶Contra concessa est identitas vniuersalis ad singulare.Aristoteles secundo topicorum capitulo.xxiij.si sensibile est scibile:sensus est scientia:⁊ infra si sensus non est scientia:sensibile non est scibile. Secundo cõcessa est idẽtitas forme in esse reali ⁊ intẽtionali sequitur opinio antiquorum quam recitat philosophus secundo de anima textu commenti.xxv.scilicet terra terram cognoscimus ⁊ aqua aquam.Tertio scientia est in qualitate et scitum in substantia.x.methaphysice cõmento.xxij.ergo differunt Quarto scientia nostra causatur a rebus:ergo ipsa non est ipse res:patet antecedens:quia diuina est causa reruꝫ nostra autem causata est a rebus.xij.methaphysice commen.lj.Quinto accidit omnem scientiaꝫ scibile esse.x.methaphysice textu commenti.xxj. Ad primum a coniugatis cõsequentia valet supposita predicatione primi modi inter autem sensibile ⁊ scibile non est essentialis identitas quia sensibile est sensu perceptibile ⁊ scibile intellectu:potentie autem differunt:ideo ⁊ obiecta formaliter.

Ad secundū antiqui volebāt p realem terrā: terrā cognoscι: quid incōuenit: nō sic nos: qr forma intentionali realem cognoscimus: volebant enim antiqui animam realiter cōponi ex rebus: vt illas cognoscere posset. Ad tertium distinctio presentalis formalem arguit distinctionem: non realem. Ad quartum deus causat res: et per scientiam eius est causa earum: sed nostra scientia complexa causatur ab intellectu agente ꝛ ab antecedente. prima est causa vniuersalis secunda particularis. patet tertio de anima cōmento. xxxvj. sed ex hoc nō sequitur quin intentio sit essentia cuius est intentio.

¶ Ad quintum textus philosophi sonat ꝙ accidit. s. possibile est omnem scientiam esse scitam: quia habitam ab aliquo intelligente per eam ꝛ tamen non omne scibile esse scituꝫ scilicet cognitum: quadratura enim circuli si scibilis est: nondū tñ scita in predicamentis capitulo de relatione. Sed dubitatur si cognitio est cognitū: tunc actꝰ rectus est actus reflexus. secundo sequitur potentiam esse reflexiuaꝫ: quia si actus intellectus est intellectus: etiā actus visus est visus. tertio sequitur potentiaꝫ sensitiuā esse cognoscitiuā sui. Respondeo consequentia nō sunt inconuenientia: patebit alias.

F I N I S.

¶ Alexandri Macedonis ad Aristo-
telem de mirabilibus Indie.

Semper memor tui et
iter dubia bel
lorũ nostroꝝ pericula carissi
me preceptor: ac secundũ ma
trem meã sororesq̃ meas ac-
ceptissime: qm̃ te deditũ phi-
losophie nouerã: scribẽdũ ti-
bi de regionibus indie: ac de
statura celi innumerisq̃ ser-
pentum et holm ferarũq̃ ge-
nerib9 existimaui: vt aliqd
per nouarũ rerũ cognitionẽ
studio et ingenio possit accedere. Quãq̃ in te cõsumata
prudẽtia nulliũq̃ adiutoriũ expostulet ratio doctrine q̃ ꝛ
te ꝛ tuo seculo ac futuris tꝑibus cõueniat: tñ vt mea ge-
sta cognosceres quẽ diligis: ꝛ ne quid inusitatũ haberes
ea q̃ in india vidi coacervata ꝑ summos labores ac peri
cula macedonũ scribẽdũ tibi putaui: sunt eñ digna me-
morie singulis ac multis modis coaceruata queadmo-
duz inspexi. Nõ credidissem quicq̃ esse tot prodigia nisi
subiecta his oculis ipse prius cũcta põderauissem: mirã
da est terra: quãtũ aut bonarũ rerũ parẽs aut malarũ cõ
tẽptrix existat ꝛ pariẽs publica ferarũ ac fructuũ metal-
lorum atq̃ animalium: que si omnia liceat intueri homi
ni vix subsecutura tot varietatibus rerum ipsa credide-
rim nomina. Sed ego de his que primum cognoui elo-
quar daturus operã ne aut fabule aut turpi mẽdacio di
gnus efficiar. Etiã naturã animi mei cuius fueris prece-
ptor ignoras. Solere me tm̃ equitatis custodire: ꝛ parci9
oia loq̃ q̃ gesta sint. Et tũc spero agnoscis nihil me tan-
q̃ captantẽ iactantẽq̃ gloriã militie nostre asserere: que
vtinã min9 fuisset laboriosa nobis: ne tot reb9 experimẽ-
ta necesse esset cognoscere. Ego gratias ago macedonie
iuuenũ virtuti ꝛ inuicto exercitui nostro qui mea patiẽ-
tia ꝑseuerauerit vt regũ rex appelllarer. Quo tibi meo ti-

tulo misso letari carissime preceptor nō te dubito delin-quo et a mea tuaq aberro pietate nisi tibi vt olimpiade matri mee sororibusq meis de singulis regni mei cōmo dis scribā que tibi ꝛ illis comunia arbitror idq nisi' fece ris paruū de nobis simpliciter iudicare videberis. prio-ribus literis significauerā tibi de solis ꝛ lune eclipsi ꝛ de cōstantia syderū aerisq indiciis que nō sine magna cu-ra ordinata tibi misi ꝛ has nouasnūc multiplicaturas historiā oīa cartis cōmendabo. Quecūq relegeris scio esse talia que cura Alexandri tui cōplecti decuerāt. men-se maio regē persarū dariū apud gangē amnē superatuꝫ acceptamq in ditionē oēm eius regionē esse ordinarios preparatoresq nostros preposuimus oriētis prouinciis multis opibus regalib9 ditati in priori epistola significa ueram tibi. Et nūc ne sim scribendi multiplex: priora fa-cta iam pretereo precognita. Mense iulio deficiēte in in dia fasiacē peruenimusvbi mira celeritate Poro rege de uicto potiti ingentib9 diuitiis regia gaza repleti sum9. Sꝫ vt cognoscas ea que mihi memorie digna eē videbā-tur quedā memini: ꝛ qꝛ memorabile fuit equū est mihi vi suꝫ describere de innūerabili exercitu ei9: in q̄ fuere p̄ter militū copias sexdeci milia ꝛ octingēte quadrige oēs fal cate: captisq elephantis quadringentis qui suppositas cū armatis iaculatorib9 turres gestauerūt. ipsaꝫ vrbē re-giā Pori domūq armis inuasimus: in qua colūnas au-reas solidasq ingēti grossitudine atq altitudine trigin-ta pedū cū suis capitalib9 admodū quadringētas q̄dra ginta enumeranim9 auratosq parietes laminaꝝ digita liū grossitudine. Quos cum extimare veliꝫ a reliquis lo-cis intercido. vineāq solidā auro sarmētoq aureo inter colūnas pēdentē mirat9 suꝫ in qua folia aurea fuerūt ra cemiq christallini ꝛ ignitis erāt iterpositi distinguētib9 smaragdis thalami quoq cubiliaq omnia margaritis ꝛ vnionib9 ꝛ carbūculis exornata erāt forte eburnee miri cādoris ebenina laq̄aria nitebāt: ꝛ testudinib9 cupressi: q̄b9 lauri in insigni loco ꝛ in balnearib9 erāt solidi auree quoq solideq cū crateribꝰaureis statue ꝛ inūeri thesau

ri fores d om⁹ ⁊ parietes ornabāt ⁊ innumerabilia gene ra varijs coloribus aberrabāt. Inter aureas plātas erant vnguibus rostrisq̄ ⁊ auratis tū in aurib⁹ tegminibusq̄ que margaritas ⁊ vniones gerētia atq̄ etiā multa genera ⁊ christallia ac electrina vasa potatoria ⁊ sextaria alia q̄ multa aurea inuenim⁹ ⁊ rara argentea quibus in potestatē redactis persequutus porrū interiorē indiā perspicere cupiens cū vniuerso caspias portas peruenerā exercitu: vbi cuz fertilissimarū regionū admirarer felicitatem: quodam gaudio elatus digna nouerā loca: quan q̄ predixerāt nobis incole regionis eius ne in serpētes ⁊ rabidarū ferarum genera incideremus: que plurima in his vallibus ⁊ campis siluisq̄ ac montibus habitabant nemorum saxorūq̄ latebris occultata. Sed ego vt fugientē ex prelio porrū primū essequerer: anteq̄ ī desertā abiret orbis terrarū solicitudinē: cōpendiosa magisq̄ tuta itinera eligere malui: acceptis igitur Tercentis quinquaginta ducibus qui breuiatos itinerum nouerint mē se augusto per feruētes sole arenas ⁊ arētia humoris loca ꝓsecut⁹ sū: pollicitus his p̄mia q̄ nos periti regionū ducebāt p ignota indie loca si me cū icolumi exercitu in batriacē ꝑduxissent penitusq̄ ad abditos feras. Que gēs folijs arborū decerpēdo lanuginem ex siluestri vellere vestes detexūt: sz illi duces maiorē hosti q̄ sibi fauorē accōmodātes efficere volebāt. ꝑgebāt vti nos in exitiabilia serpentum ⁊ rabida ferarum beluarūq̄ gn̄a ignaros regionū inducerēt. Qđ illos cogitasse ex ipsis patebat experimētis. Cū ego cernēs ex parte mea id accidisse: q̄ꝛ vtilia cōsilia spreuerā amicorū pariter ⁊ caspiorū hoim q̄ p̄dixerāt mihi ne ita vincere festinarē vt mihi nullo dolo interueniēte adepta esset victoria imperaui militib⁹ oībus vt armis īduti agmē seq̄rētur. Qm̄ ꝓpterea cū auri ex rapina Margaritarūq̄ nō ꝑuā secū p̄dā veherent timēdū eēt, ne occulte hostes sua ablaturi victorib⁹ īsidiarent et sane miles ita erat locupletat⁹ vt vix ferre auri pōd⁹ posset. Accedebat quoq̄ armorum non parua grauitas que ego omnia aureis incluseram laminis ita vt totū agmē

in eo veluti sidere ac fulgore clarū radiantibus auro in signibusq; sequebatur cū signis ⁊ vexillis:eratq; inter va rietates spectaculū in cōspiciendo talē exercitum: quia ornatu pariter ac viribꝰ inter ceteras eminebat. Ego cer te respiciēs felicitatē meā insigni numero iuuētutis im- menso reficiebar gaudio. Sed vt aliquid plerūq; in secū dis rebus fortuna obstrepit:accidit nobis siti laborare. Quā cū iam vix sustineremus miles reuerus inuentam in lapide concauo aquam galea aurea mihi protulit ip se sitiens anime mee magis q̄ sue vite consulens. Quā ego vocato exercitu palam effudi:ne me bibente magis sitire miles inciperet. Collandataq; reueri erga me beni uolentia dignis eum muneribus ornaui. Que res cū ani mo equiorem fecisset exercitum ceptum iter institui: nec lōge mihi in desertis locis flumē apparuit: cuius ripas pedū sexagenorum arūdo vestiebat pinorum abietūq; robora vincēs grossitudine:vnde materia mira ad cōsti tuenda edificia incole vtebātur. Tū ego qm̄ quadrupe dia ⁊ exercitus sitiebāt iussi cōtinuo castra poni a meta toribus. Que dū ponūtur:ipse sitiȝ leuare cupiēs amario rem elleboro fluminis aquā gustaui:quā neq; hō bibere neq; vllum pecus haurire sine tormēto potuit. Angebar autem ꝑ mutis magis animalibus q̄ pro nostra necessi- tate:durabiliorem hominē cunctis in rebus cognoscēs: quam pecudū:quippe qui aurum vehebant elephāti in- gentis magnitudinis admodū mille. erant quadringen- te quadrige equoꝝ omnes falcate bige vero mille:ducēte equituȝ turme ducēte ⁊ septuaginta milia peditū:nulloꝝ castrēsium sub armis duo milia:ad sarcinas militū vehē das circiter duo milia : camelorum vero dromedarioruȝ et bubalorum duo milia subiugaliumq; et boum duo mi lia qui frumenta vehebant:armentorū vero ad vsum car nis quotidiane ingens numerus sequebat. Ceteꝝ in eq̄s mulis et camelis et elephantis aurea quoq; frena luxus parum nobis permiserat victoriarum. Sed tunc in expi- rata ipsa pecora vix se continere poterant: milites quoq; nūc feramēta lambēdo nunc oleum gustando diram ali-

quo modo differre sitim vel auferre conabantur: vidim9 etiã plerosque pudore amisso suam ipsam vrinam vexatos vltimis necessitatibus haurientes: que res me dupliciter torsit primo de statu exercitus magis ꝙ de proprio sollicitus fui periculo. Jussi tamẽ vt armati sequerentur agmen: legem dixi me in eum animaduersurũ qui nõ legittimis indutus insignibus armis in acie deprehensus esset. Quod ipsi quoq mirabãtur. Quid ita vbi null9 apparet hostis necesse esset in tanta siti armatos ingredi. Sz ego sciebã ꝓ bestiosa serpẽtiosaq loca nobis iter eẽ ne opposito periculo frãgeremur ac ne imprudentes circumueniremur nec inopinato periculo feriremur.
Ripam igitur fluminis sequentes ad horã diei octauaꝫ ad oppidum peruenim9: qđ in medio amne in insula ex his arũdinibus quas paulo ante descripsimus erat edificatũ: quo paucos indorum seminudos notauimus homines: qui visis nobis cõtinuo intra tectorum suorum culmina delituerunt. Quorum ego presentiã desiderans vt dulcem ignaris aquã demõstrarent. Apparente nullo paucas eĩcere in ciuitatẽ sagittas imperaui: vt si volũtate sua nolent procedere: metu belli accepto exhiberẽtur. Tanto magis cunctis propter timorẽ abditis diu apparente nemine: ducẽtos milites de macedonib9 leuibus armis misi per amnem nataturos: itaq; quartã partem fluminis natauerũt cuz horrenda res visu subito nobis cõspecta est. maiores elephãtorũ corporib9 hyppopotami inter ꝓfundos aquarum ruerũt gurgites raptosq in vorticẽ crudeli pena milites flẽtib9 nobis absumpserũt. irat9 tũc ego ducib9 q̃ nos ĩ ĩsidias deducebãt iubeo ex his cẽtũ quinq̃ginta ĩ flumẽ mitti quib9 ꝓpulsis natãtibusq ĩnicti rursuz hyppopotami dignos iusta pena affecere. Sz magis explicato numero belluaꝝ ꝙ pri9 affuit multitudo ad spẽ inde contingentis cibi: vbi cũ apparẽt veluti famelici se exhibuere. Et ne noctu cũ aquaꝝ ꝓdigijs bella gererem9: iussi dato signo buccine ad iter militem adaptari. Quid enim in tali loco manere scientibus proderat? Igitur ab hora die tertia cum ad horam vn-

decimam iter fecissem vidimus homines per mediū amnem factis ex arundine rotundis preteruehi nauiculis. Quos cum dulces aquas percūctaremur sua lingua vbi inueniri possunt dixerūt ingens stagnū dulcissime aque nos inuenturos quo ꝛ ipsi nos quinquaginta itinerū duces erant diuecturi. Et quoniaꝫ ferum nobis erat tot instantia perpeti mala nocte tota ambulauimus siti ꝛ onere armorum confecti.

¶ Quibus necessitatibus illa quoque adijciebant incōmoda: quia tota nocte incursantibus leonibus vrsisqꝫ tigribus pardisqꝫ ac lincibus pariter resistebamus: q̄ gn̄a ferarum promiscua nobis in siluis occurrebant. Tandeꝫ ad horam circiter octauam postero die cum iam siti pene defecissemus ad predictū nobis stagnum puenimus: quod erat circundatū vetustissima abundantique silua mille passus patens.

¶ Tunc ego dulci aqua potata gaudio alacri. Sed ꝛ pecora et impedimenta cum exercitu refecta sunt: moxque cum lassa quadrupedia ꝛ militē refecisset mitti castra in longum stadia viginti duo totidemque in latum collocari iussi: quibus celeriter erectis iubeo cedi nemus vt faciliter aquatorib9 accessus esset ad stagnū: qꝛ vnicū ī illis regiōibus erat. Igit̄ inter ip̄a tētoria aggerabāt impedimēta ꝛ elephāti ī media castroꝝ pte collocabant̄ vt apti9 ꝯtineri possent si quis nocturn9 casus pauor ve oriret̄ tumultusqꝫ aliq̄s nouus. Cū iaꝫ mille quīgēti extrinsec9 essent ignes accēsi sufficiēte silua q̄tū velim9 deide testāte buccina cibū ꝛ ip̄e cepi: ꝛ militibus cape imperaui. Accēsis lāpadibus aureis admodū duobus milib9. Cū ad primos lune radiātis ortus subito arrectis caudaꝝ aculeis a pascualib9 indicis scorpiōes ꝑpter ꝯsuetā petētes aq̄tionē ad castra immuneri ꝯfluxerūt tumultusqꝫ acciti nr̄o an siti incertū erat: sꝫ ad nocēdū prompti sunt: hec prodigia in secuta sunt immēsa vitis stātium repētiumi: immo serpentium varijs distincta coloribus.

¶ Istam quedā rubētibus squamis erāt q̄dā nigri vl̄ cādidi coloris q̄dā auri ꝯsimiles inspiciebant̄. Sibilabat

tota regio nō prius nobis inferētes metū: sz frōtē castrorū dēnsaramus clipeis & in manibus longas habebamus hastas quarū acutissimis spiculis malas p̄estes cōfigeba mus & ignibus plures aliquando necabamus.

¶ Que res nos prope duas horas in hoc ope sollicitos tenuit potata aqua mitiores serpētes abire ceperūt ma iores cum ingenti gaudio nostras latebras petierunt.

¶ Cum ad horā tertiam noctis aliquā sperantibus no- bis requiem binorum ternorumque capitum cristati ser pentes indici columnarum grossitudine aliquando ma- iores ad potandum aquā ex vicinis mōtium spelūcis p- cessere: oribus squamisque suis humum atterētes quorū pectora erecta cū trisulcis linguis fauces exercebāt scin- tillātibus veneno oculis quorū halitus quoqȝ erat pesti fer cū hūsqȝ hora nō amplius vna bellauim⁹ trigita suis et viginti milibus nr̄is amissis. orabam Macedones ne aduersis casibus cederent: neue deficerēt animo in peri culis: quāquam & ipsorum est dura patientia omnes ipsi se efficiebant operi post serpentes cancri.

¶ Immodice multitudinis crocodillorū pellibus cōiecti ad castra venerunt que prodigia testitudinata torquata que ferrum respuebant multa ignibus vsta se in stangnū iecerunt. Jam nos vigiliis inquietos quinta nocta hora buccina admonebat quiescēdum.

¶ Sed affuere albi leones taurorū cōparādi magnitudini cū ingēti murmure cōcussis ceruicib⁹ stātib⁹ alti iubis ad modū fulminū in nos impetū fecerūt: exceptiqȝ venabu- lis ruunt tātus repētinus oriebat tumultus cumulante ceca nocte. Nec minus apri ingentis forme iactis veluti vallo horrētibus metuēdi mixti maculosis lincib⁹ tigri- busqȝ & horribilibus pantheris miscebant: plia nulli iaz pesti cōparāda: sz & vespertilionum ingēs colūbinis corpi bus equalis in ora vultusqȝ nr̄os inferebat multitudo ha bēs dētes in morē hoim q̄b⁹ art⁹ militū molebāt vna pre terea noui gn̄is bestia minor Elephāto apparuit tribus armata in frōte cornib⁹: quā indi appellare dētē tyrānuz soliti sunt: equo simile caput gerēs: atri coloris: nec pota

ta aqua intuens castra in nos subito impetum dedit. Nec ignium compositis tardabat ardoribus: ad quā sustinendū cum apposuissem macedonū manū viginti sex occidit: quinquaginta quinque calcatos inutiles fecit: vixque ipsis militū defixa venabulis extincta est. ast lucanum deinde tps a celo pestes venere cādido vise colore ad modū ranarū cū qbus mures indici in castra pgebāt vulpibus sibes quarū morsu vulnerata quadrupedia statim expirabāt. hoibus idem morsus non vsqꝫ ad interitū nocebat. appropinquāte antē luce nocticoraces venere Aues Vulturibus siles sꝫ corpis immanitate superabāt colore fuluo pedibus rostrisqꝫ nigris optatā stagni complevere ripam: nullā nobis pniciē inferētes: sꝫ solitos pisces cum vnguibus extrahebāt insumebantqꝫ: quas nos aues neque fugare: neque abigere ausi eramus: sues grunitibus de conspectu nostro abigere.

Tum ego locorum demonstratores qui nos semper p insidias deducebant pessime meritos crurifragio puniri iussi: et nocte viui spirātes a serpētibus consumi: vt nos consumere voluerunt.

Manus quoque eorūꝫ confringi imperaui: vt merito pro factis suis vterentur supplicio.

Habita deinde contiōe vt fortes milites essent: ne vt aduersis vt femine casibus cederent castra concētu buccinarum repente ad noti venti spiramina tenti: vbi collectis barbarorum indorum siris noua conspirantes bella cognoueram: militibus meis imperaui: qui ingētis erāt animi quippe quibus ⁊ sensus victoriarū suppeditabat et felicitas.

Relictis igitur periculosis locis munitū vix tādē iter calcauimus: ⁊ in loca bactrianorum auro diuitijsqꝫ opulenta puenim⁹ benignisqꝫ excepti ꝯmeatib⁹ cū psar adiacerent agro in reparando castra bello viginti dies statui: ocio facto mox dierum quatuor itiere pueniumus vbi cum collecto porrus consederat exercitu ꝑprie se ditioni quam prelio dare ratus.

Nā ⁊ ꝯmeat⁹ porr⁹ nobis palā nō vt hostis dedit ptā

tem: cupiduſq; me noſſe milites meos ſubinde commeã-
tes interrogabat vbi ego eſſē: vel q̄d ego agerē. Qui cū in
certa reſpōderēt ipſe auditis eius interrogatiōibus oīa
etenī mihi Regi magno Macedonum: ſumptoq; habitu
militari depoſitoq; meo cultu perueneram in caſtra vini
ꝛ carnis tanquā emptor caſuque porrus ſciſcitās me in-
terrogabat q̄d faceret Alexander: aut cuius eſſet etatis:
quem ludens mendacio tp̄is tanquam hō ſenior inquā.
Dux noſter in tabernaculo accenſo igni ſe calefacit.

¶ Cū ille gaudio alacer q: cum decrepito ſene eſſet bellū
commiſſurus cū eſſe ipſe iuuenis elatuſq; rumore. Quid
ergo inquit nō reſpicit etatem ſuam. Reſpōdit vno pro-
poſito ignorare me quid faceret Alexander.

¶ Dum eſſē gregorius ex Macedonico miles exercitu.
Tūc ille tradidit mihi minis plenā epiſtolā: quam ſi Re
gi Alexandro darem pollicitus eſt premium: cui iurans
dixi futurū vt in manū eius he litere peruenirēt. Reuer-
ſuſq; in caſtra ꝛ añquā legerē ꝛ poſtquā legi epiſtolā ma
gno riſu ſum diſſolutus cuius tibi ꝛ matri mee ſororibuſ-
que meis vt ſuperbiā inclinatāq; barbari temeritatem
mirareris exemplar miſi. Mox contuli me ab inſidijs vi
ctis ſeparatiſq; ijs ita vt volebam erepta armis Porro
regna conſtitui. Qui vt ei inſperatus honor donatus eſt
mihi theſauros ſuos manifeſtauit quos eſſe ignorabā.
Ex quibus me ꝛ Comites meos ꝛ vniuerſum ditauit exer
citū: factuſq; amic9 ex hoſte Macedonibus ad Hercu-
lis liberiq; trophea deduxit in Orientis autem vltimis
oris vtraq; deorū conſtituta erāt ſimulachra: que an ſoli
da eſſent ſcire cupiens perforaui.

¶ Et idipſum cum viderim ſolida ſimili metallo ꝯpleui:
liberumque ꝛ Herculē deiectis victimis ꝯplacaui: vltra
deinde progreſſuri ſi quid memorabile cernerem9: nihil
preter deſertos ad Oceanum cāpos ſiluaſque ac mōtes
audiuimus: in quibus elephāti ꝛ ſerpētes eſſe dicebant:
pergebam tunc ad mare volens ſi poſſem orbem terrarū
circumnauigare: Ecce amnem quem tenebroſum vadoſumq; mihi locorum incole affirmabant.

¶ Quodque Herculis et liberi ausus nemini esset temptandum prestantissimorumque deorum.

¶ Tantum maiorem me ipsis videri velle quaz patiētia mortalium sacra preterirem vestigia qui ibi honoratis collandatisque sinistram partem indie perscrutari constitui:neq̄d mihi in ignotis subtraherē locis Porro rege nō detractāte: ne abdita tegere videref regni sui bona.

¶ Palus erat sicca ꝛ ceno abūdans per quā cū transitū temptarē bellua noui generis ferrato tergo duo capita habēs alterū Lune simile hyppopodami pectore:Crocodili alterū simillimū duris munitū dētibus quod caput duos Milites repētino occidit ictu:quā ferreis vix nūq̄ꝫ cōminuimus malleis: ꝛ hastis nō valebamus transfigere:admirati sumus diu nouitatē ei9:peruenim9 inde ad siluas indorum vltimas vbi cum castra per quinquaginta in longum stadia ꝛ latū fere collocauim9 iuxta amneꝫ buemar cepam9 manere velle puta sub nocte hora diei vndecima cum subito pabulatores lignatoresque commenti omnes simul aduenientes nunciant vt celerius arma caperemus:venire e siluis elephantorum immensos greges ad explenda castra.Imperaui ergo thessalis equitibus vt ascenderent equos:secūque tollerent sues quorum grunitus timere bestias noueram:et occurrere primum elephātis iussi:deinde alios cū hastis armatos subseq̄ equites : ꝛ vt buccinas oēs adūssent in p̄ma acie eq̄s insidētes p̄cedere pedestres oēs remanere i castris. Ipse cū Porro Rege ꝛ eq̄tatu ꝓcedēs video examina bestiarū in nos erectis ꝓmuscidibus tendētia:quoꝝ terga nigra ꝛ candida ꝛ rubri coloris ꝛ varia quedam erant.

¶ Hos Porrus Rex capi ab illis mihi ad vsus bellorū affirmabat: facile que auerti posse si ab equitibus verberari sues non desisterentur. Nec mora trepidantes elephanti conuersi sunt tam plures quam pugne priores saltus petere ceperunt.Bucinis hominum grunitibusque suū attoniti quoꝝ eq̄tes cedēdo poplites admoduꝫ nongētos octogīta occidimus. Decerptisque cornib9 ꝛ dētib9 insigni onust9 preda in castra ꝑueni.Iussi tūc di

pteis ⁊ lonca vallū pcingere: nequid iniurie noctu ele-
phantoꝛum violētia ferrarumque aliarū afferret. Nox
quieta fuit vsq̃ ad lucē:primū deide auroꝛe curriculo in
alias indie pfecti regiones:naȝ in cāpo patēti mulieres
virosq̃ pilosos in modū ferrarū toto coꝛpoꝛe nudos vi-
dimus pedū altos.ix.hos indi faunos appellāt:ij assne-
ti fluminibus magis quam terris erāt: crudo pisce tātū
modo ⁊ aquaꝝ haustu viuentes: quos cū adire vellem⁹
vicinius ebigmariti fluminis se immersere voꝛticibus.
Cenophalis deinde ingentib⁹ plena inuenim⁹ nemoꝛa
qui nos lacescere tēptabant: ⁊ eiectis sagittis fugiebāt.
Nam deserta ibi intrantibus nobis loca nihil dignum
spectaculo ab indis vltra superesse referebatur. Igitur
rursus ad occidentem signa conuerti imperaui:vt ex eo
loco vsq̃ ad duodecim miliariū castra vicina aquationi
ponerem⁹ eque erecta cūcta tentoꝛia erāt:largiq̃ ignes
accensi cū repente euri venti tanta vis flātis exoꝛta est:
vt oīa tabernacula principiaque ꝯturbauerit euerteret
que maioꝛē in modū stupentib⁹ nobis: quadrupediaq̃
multo vehemēti⁹ vexabatur exitu scintillarū ⁊ titionib⁹
his in tergavenientib⁹ adurebātur. Tūc hoꝛroꝛ milites-
que noctuali tēpoꝛe id accidisse nō deoꝛum ira: qꝛ octo-
ber mēse autumnoque vigeret: vix tandem recollectis
sarcinis ex integro in apriciore valle sedem castoꝛum in-
uenimus:oꝛdinatisque rebus omnibus cenare militem
iussi. Nam ⁊ flatus euri ceciderat:⁊ frigus ingens vesp-
tino accrescebat tempoꝛe. Cadere mox in modum velle-
rum immense ceperunt niues:quarum congregatiōe me
tuens ne castra tumularentur calcare militeȝ iubebā:ea
pꝛimū vt iniuria peduȝ tabesceret:pꝛodebantur ⁊ ignes
aliquatenus qui niue pene erant extincti: vna tamē res
fuit saluti: quod in momento tempoꝛis he delete sunt
niues imbꝛe superuenientes largo:quam pꝛotinus atra
nubes subsecuta est: viseque sunt nubes ardentes de ce
lo tanquam faces decidere:vt incendio earum totus cā
pus arderet:verebantur dicere ne deoꝛum ira nos pre-
meret quod homo herculis liberique vestigia trāsgredi

conat⁹ essem:iussique militis scissas veste opponere ignibus. Nox serena cōtinuo reddita est nobis orātib⁹. Tūc ignes ex integro accendūtur ꝛ a securis epule capiūtur: ꝛ triduo cōtinuo sine sole claro noxia i nobis accidit pēdēte minaci nubilo ꝛ ego sepultis ad modū quinquaginta militib⁹ qui inter niues perierāt castra immutari imperaui:nā edita celo promōtoria ad oceanū in ethiopia vidim⁹ ethneos quoqꝫ mōtes in antrū liberi quo perditos imisim⁹. Qui tertia die febrib⁹ dicebantur mori q̄ spelunca; dei intrauissent. Qđ fuisse manifestū mortib⁹ eorum probauim⁹:q̄ intraui preter religionē ꝛ sine muneribus spec⁹ nō potat⁹ supplex orabā numina:vt me rege; totius orbis cū sublimibus tropheis triūphantē in macedoniā olimpiadi matri mee remitterēt. Quā rē frustra me petere ita cognoui : qm̄ dū sciscitarer si q̄d ēt adhuc videre possum dignu; admiratione aut memoria oibus indis dicentibus nihil aliud memorabile inuenire posse in illis locis quā qđ cognouim⁹. Tūc diuerti signa in faciacē imperaui authi noti venti flatū sequut⁹:dūque in itinere sumpsi agmē sub signis me ducēte duo facti sunt nobis obuiā quos cū interrogarē si quid noscerēt in illa regione dignū memorie spectaculū responderūt mihi esse viā nō amplius dierū decē perdifficilis esset tn̄ accessus propter penuriā aque tantisque impedimētis si cum vniuerso ꝑgere exercitu vellē:ceterū si comitatis quadraginta milia hominū ꝑponerē propter itinerū angustias semitas ꝛ propter bestiosa satis loca posse mihi cōtingere vt aliqđ incredibile perspicerē negociū. Tūc ego quo facto let⁹ dicite mihi inqua Duo senes humanitatis lege eos mulcēs quid sit qđ mihi tā illustre tā magnificum pollicemini? Tūc vn⁹ ex illis exhilarat⁹ blanda mea voce videbis inquit rex quicūqꝫ es duas solis et lune arbores indice ꝛ grece loquentes:quarū virile lignū est solis:alterum lune femineum est ab ijs q̄ tibi instantibona vel mala noscere poteris. Qua re tā incredibili illudi me a barbaris senib⁹ extimans eos impingni ꝛ aliqua contumelia iussi motari illa dicens.

Ita ne eo maiestas mea peruenit ab oriēte vsque ad occidentē: vt a senibus ac decrepitis illudi me videar? Qui bus iurantib9 se nihil falsi ɔmiscere experiri me posse an vera dicerent aperiendū in breui nō esse vanū orātibus quoque amicis comitibusque meis ne tāte rei experimēto fraudaremur quadragita milia mecū cū equitatu traxi remissis in fasiacen copijs e quibusdam prefectis exercitusque cuncto elephantis ꝛ impedimentis omnibus rege porro mox electo robore iuuentutis admiranda visuri spectacula: ducentibus indorum senibus iter aripuimus: qui nos vt dixerunt per auia egentia penuriaꝫꝗ aquarum ꝛ per tot serpentum ferarumꝗ loca deduxerunt vsque in proximam oraculi sedem: de quibus feris ꝛ serpentibus: quia innumeri ꝛ indica lingua erant vocitati scribendum tibi non putaui. Cum appropinquaremus regioni a nobis petite vidimus feminas virosꝗ aliquos pantherarum tigridumque pellibus contectos a quibus cum requireremus quinam hominum essent: indos se sua lingua esse dicebant locus erat largus thure ꝛ opobalsamo immenso abundauerat que plurima in ramis suorum nascebantur nemorum: et vesci incole eius regionis consueuerūt. Et cum sessarium nobis predictum ꝛ multis cognitum insidissemus pedū āp. decem statura altior nigro corpore dentibus caninis antistes oraculi apparuit perforatis aurib9 ex quib9 vniones dependebāt: ꝛ erat vestitus pellib9: ꝛ cū nos more suo salutasset interrogare cepit: vt quid ego venissē: dixi me cupientem aspicere arbores sacras solis ꝛ lune. Tūc barbarus si a coitu puerili inquit femineoque tacu vacas scilicet intrabis diuinuꝫ locum astantibus amicis meis et commilitonibus mecum circiter tercentis: ponere anulos: vestesque cuꝫ calciamentis imperauit: parui per oia homini vt pareremus religioni: vndecima hora diei expectabat sacerdos solis occasuꝫ. Nā solis arborē loqui ac responsa dare mane ad prios iubaris ortus affirmabat. Item noctis eadem tempora custodire lune narrabat arborem. Que res mihi mēdacio magisꝗ veritati

similis videbatur. Igitur perambulare totũ incipio nemus. Quod intra parietẽ erat nõ magno edificatũ opere vidi oppobalsamũ cũ optimo odore ex oĩbus vbiq; arboris ramis abundãtissime manantem cuius odore captus ⁊ ipse ambulans de corticib⁹ vellebã: ⁊ idẽ amici faciebant. In medio aũt loco sacre arbores cõsistebant diuersis frondiũ generib⁹ circũ astãtibus: he arbores pedum alte centũ erant easque belbrionas indi cõiter appellant cũ admirarer dicerẽque frequentib⁹ imbribus in tñ eas creuisse: sacerdos. secundo affirmabat mihi nunquam in ijs locis pluuiã neque ferã aut auẽ aut vllũ adire serpentẽ. Illas aũt arbores antiquitus ab indorũ maioribus cõsecratas soli ⁊ lune affirmabat: easque in eccli psi solis luna vberrimis lachrimis cõmoueri de numinũ suorũ statu timentes: ⁊ cũ sacrificare instituerem ⁊ victimas imolare prohibitus sũ a sacerdote: q̃ negabat licere aut thus in eo sacrario igni vri aut aĩal vllũ interfici: sed volutus truncis arborũ oscula dare: orareq; solẽ ⁊ lunam precepit vt veridica mihi darẽt respõsa. Qđ ego cũ facturus essem interrogandũ tñ sacerdotem existimaui idice an grece mihi arbores essent responsure tũc ille in vtraq; ligua solis arbor pronũciat futura lune greco sermone incipit indico finit. Dũ ista gerũtur vidim⁹ ab occidente iuba refulgente phebi radijs percussa arborũ cacumina. Sacerdos alte inquit sursũ oẽs ituemini: ⁊ de quib⁹ quisque rebus cõsulturus est occulto cõtinget silẽtio nemo palã pronunciet. Tunc ego ⁊ amici ⁊ cõmilitones mei acuratius intuor inter nemorũ densitatẽ: ne aliqua seductiõe nos hoĩm aliq̃s eluderet moxq; nullo mõ interueniente ad cacumina arborũ ramosq; perspexim⁹ stantib⁹ nobis cõminus diuina aures occupãt oracula. Cogitabã etenim si deuicto orbe terrarũ i patriã triũphãs olimpiadẽ matrẽ sororesq; meas carissimas possim reuerti. Cũ subito indico sermone tenuissimo arbor respondit Inuicte bellis Alexander vt constituisti vnus eris orbis terrarũ dñs: sed viuus in patriã nõ reuerteris amp̃. q̃m fata tua ita de capite tuo statuerunt. Hec ergo audiens

mente

mēte percussus suz:displicuit em̄ mihi quod tā multos adduxi mecū ad sacras arbores:simul ꝛ amici mei et comites qui mecū erāt fleuerunt valde:ꝛ cōtristati sunt:q̄s ego partim muneribꝰ cōsolatus sum:precepiq̄ eis vt nemini hec responsa dicerēt. Rursus antē lune oracula auditurus: qꝛ media nocte posse fieri sacerdos affirmabat qm̄ tūc luna erat oritura assūpsi mecū tres fidelissimos amicos predicā:dithanā:ꝛ philotā: qꝛ nullū metuebā in illo loco:nec me quisquā timebat vbi neminē fas erat interfici. Iterūq̄ locū intrātes iuxta sacras arbores cōstitimus: mox solita cōsuetudine adoramꝰ. Cōsulēs ego vbi moriturus essez:ꝛ cū ad primū lune ortū percusso cornu splendoreq̄ accepto arbor grece respōdit Alexander inquit plenū iā etatis finē habes:sed sequenti anno mēse nono babylone morieris. Et a quo minime speras decipieris. Tūc ego effudi lachrimas ꝛ amici mei circunstantes flebāt:nullū que ab eis dolū vel scelus resurrecturuz existimabam.

Sed magis pro mea salute mori paratos: neq̄ ego quicq̄ de fidelissimis amicis consulerem vt illos cauendos Alexandro premoneret oraculum. Discessu deinde facto iam ad epulas reuertimur.

¶ Ego animo eger ad requiem vado rogantibꝰ amicis meis carissimis ne me anxietate ꝛ ieiunio afficerē. Paululum cibi contra animi voluntatez sumere cepi:meq̄ vt prōptus essez ad primū solis ortū in sacrario collocaui: posterea die matutinis expergefactus diluculo amicos ꝛ iā semi sopore somno excitos:sed adhuc ipse quoq̄ sacerdos velatus pellibus ferinis quiescebat positaq̄ ante eū in tabella ignis libatura erat que ille ex pridiana cena superfuerat ꝛ cultrū eburneuz: naz ere ꝛ ferro ꝛ plumbo et argento egent: sed auro abundant:opobalsamo et thure vescuntur. Cadētemq̄ riuo puram ex vicino monte potant aquam homines accubantes ꝛ quiescentes sine vllis ceruicalibus stratum tantum pellibus ferarum ijs amicti ꝛ contexti viuunt.

¶ Excitato igitur sacerdote locum intraui tertio cōsul-

turus.i. sacratissimā solis arborē:cuius manū percusso-ris habeam cauendam:quem ve exitum mater mea soro resq; mee habiture sunt. Arbor grece dixit si mortis tue insidiatorem tibi prodiero:sublato eo facile instantia fa ta mutabis:nam mihi tres irascerentur sorores q fere di co oracula earum pensans impedirem cloto lachesis et atropos.

¶Igitur ad annum ⁊ menses septem in babylone morie ris non ferro:qd suspicaris:non auro:non argento:neq; vllo metallo:sed veneno. Mater tua turpissimo ac mise-rando qūq; exitu insepulta iacebit in via preda auium ferarumq; sorores tue felices diu erūt:tu enim ⁊ si breue superest tempus: dominus tamen orbis terrarum eris. Nūc tu caue ne nos vlterius sciscitaris vnde excede ter minos luci nostri ⁊ ad faciascez porūque reuertere. Sed sacerdos emonuit vt abiremus dicens fletu ⁊ vlulatu ve stro sacras arbores offendi. Tūc ego cōtinuatus ad vni-uersos milites dixi vt Porum ad fasiacem ex responso repeteremus:quod nobis faustuz felixque futurum esset de tempore vite mee ne a cōmilitonibus meis redditus in desperationem in alienigenis destrueret locis ⁊ eoruz voces quas ex responsione vna mecum audierunt q̇ his nominibus appellantur. Sermition presitis filius ⁊ mi-storinis ⁊ est burotes ⁊ lacon ⁊ trāsicleon ⁊ deditus ⁊ ma-thon ⁊ odones ⁊ sabbrus ⁊ sumsiclus ⁊ perdicam ⁊ phi-lotan ⁊ prefectus pretorū diarotas.

¶Sed silentio que audierunt ex sua fide et meo tegebāt consilio. Iamque ex sacris excesseram⁹ arboribus:sz iam odore thuris opobalsamiq; nares verberabantur. Indi eñi sacra deo⁊ ad oceanuz tenebāt dicētes me quoq; esse imortalē:qd ad vsq; euū ⁊ termios penetrare potuissez.

¶Quibus ego quod de nobis opinarenť insinuās gr̄as agebam. Peruenimus deinde in vallem iordani in qua serpētes habitabāt habētes collo lapides qui smaragdi appellanť:ǔ lumen in oculis pfusum acipiunt. vallē nul-li adeūdā collūt ǔ serpētes lasere ⁊ albo vescunť pipere.

¶Nam supra vallem hanc sunt piramides institute pe-

dum trecenũ ⁊ quinqꝫ: que ab antiquis indoꝝ ad hanc causaꝫ edificate. Sed ij serpentes quos pauloante descripsimus inter se quot annis vere primo depugnant multique morsib⁹ depereunt. Inde non paucos extulimus ingentis forme smaragdos per magna pericula incedim⁹: et inscitas talis gñis bestias habẽtes capita leonũ ⁊ caudas vnguibus binis late ad sexquipedum quibus verberabant homines ⁊ inutiles fiebant: his erant intermixti grifi rostra habentes aquilarũ ⁊ alia parte corporis dissimilimi. Qui mira celeritate in ora oculosqꝫ nostros resiliebãt pedũ binoꝝ ternoꝝ ferebant sicut ciclopeosqꝫ nostros caudas crudelẽ in modũ verberabant. Qui partiꝫ sagittis partim contis militaribus configebãtur: ꝑdidi in eo certamine ducentum ⁊ sex milites bestiaꝝ vtriusqꝫ gñis morsu occidimus ad. xix. inde ad oclinas flumẽ ꝑuenimus qđ sine flexu recte ad oceanuꝫ ferebatur latũ stadijs ad ripã alterã viginti vestiebãt arundines ad tercẽtum per littora quarũ vnã triginta milites vix ferre possent excedebãt aũt arborũ procerissimarũ altitudinẽ. In his arũdinibus stratũ potentissimo euro vidim⁹: inhabitabãt eñi locũ eundem milia elephãtorũ innumera: q̃ nos nescio quo fato nec lacerare tẽptabãt alioquin crudelissime percalcati eramus multis collectis dẽtib⁹ ⁊ ratibus ex arũdine factis trãsnauiganim⁹ amnẽ. Inhabitabant litt⁹ vlteri⁹ indi balenarũ ferarũ contecti pellibus. ¶ Non fuere inhospitales: qui nobis spongias albas purpureasque in manus dedere cũ buccinis ⁊ gñe coclearij capiẽtes binos ternosqꝫ cõgeries ⁊ stragulas mollesqꝫ tunicas ⁊ ex vitulorum marinorumqꝫ pellibus factas coclea preterea sextariales esce pulcherrime. Item vermes ex ipso flumine extracti femore humano crassiores: q̃ vobis omni gñe pisciũ sapore preferendi sunt ⁊ fungos immense magnitudinis viginti coco rubriores posuerunt nobis ⁊ murenas habentes pondera viginti affirmãtes esse maiores i vicino ipis oceano q̃ erat ad miliariũ tertiũ ⁊ vigesimũ: pisces ꝑterea scarnos põderis cẽtũ q̃nq̃geni q̃ i gurgitib⁹ vasis eburneis capiebant ne arũdies

morsu cstringerent: atq̃ capillate mulieres q̃ pisce viuebãt aquis immerse pretenderint. Que ignaros regionũ homines in flumne aut natãtes tenẽdo in gurgite suffocabant: ac tractos in arundinẽ cuz essent specie mirabiles affectu suo auide victos rũpebãt: aut venerea exanimabant voluntate. Quartũ nos duas tantummodo capiebamus colore niueo similes nymphis diffusis per terga capillis. in gãge flumine erant admirabilia portenta: de quibus: ne tibi fabulosus viderer: scribẽdum nõ putaui nisi quod apud flumẽ boreaz ventus & esola eufratis ad nothi vẽti spiracula exeunt. Quorũ fluminũ ripe altera ab alis cõspicue nõ sunt earũ aquaꝝ latitudine: inde ad castellũ quod indi incolũt peruenimus. Que gẽs iustissima omniũ gtiuz esse perhibetur: vbi nec homicidiũ: nec adulterium: neque periuriuz: nec ebrietas committitur: pane tantummodo & oleribus & aqua vescũtur vbi dũ monita a senibus optimis accepimus qui nos recte ducttes per caspias portas ad porum in fasiacen deducebant. Nõ auditis his semper dolũ suspicantes flatus euri venti sequuti incidim9 in mirabiles feras de quaꝝ capitib9 veluti gladij a vertice acuti sertata eminebant ossa que more taurino aduersus hoies incurrunt. Tunc inuicte fere plurimorũ militũ clipeos cornu suo trãsuerberabant. Quib9 ergo occisis ad modũ octo milibus & quadringentis quinquaginta sic inde exercit9 meus ad porum cũ summo labore ac p̃iculo metuque militũ peruenit. Ibique legato meo p̃cepi quẽ presidio preposueram. Nomine alticonen vt pori persarũque & babyloniorum pilas solidas aureas duas pedũ vicenũ quinũ & in ijs oĩa facta scriberet faceretq̃ in vltima idia vltra liberi et herculis trophea q̃ numero centũ erãt que & ego quinq̃ mea & que aurea eis altiora denis pedib9 statuere imperaui. Queq̃ mira cultura miraculo futura sunt. Carissime preceptor posteris seculis nõ parua admiratiõe nouum perpetuũque virib9 statuimus monimentuz: vt in videdũ oĩbus mortalib9 esset: & p̃petua de nobis opinio fieret. Hec aĩo et idustria optie Aristoteles põderaris.

¶Explicit septisegmētatum opus ab Alexandro Achillino ambas ordinarias ꝛ philosophie et medicine theorice publice docente: vt non amplius in tenebris latitaret editū: ꝛ Lugduni impressuꝫ in edibus Antonij Blāchard anno dñi M.D.xxviij.die.xxiij.mensis Martij.

Registrum huius opusculi.

A B C D E F G H I K L
Omnes sunt quaterniones preter L: est enim duernio.

¶Sequuntur libri qui hoc in volumine continentur.

Et primo.

Finis.

L·M